

กระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน
เพื่อการท่องเที่ยวชายแดนไทย-ลาว
กรณีศึกษา ชุมชนเมืองเก่าริมแม่น้ำโขง ด้านสะพานมิตรภาพไทยลาว จังหวัดหนองคาย

Public Participation Process in the Community Development for Border Tourism:
Case study Old Community at Friendship Bridge Gate of Nong Kai Province

วจ
DS
589
.ท142
ก275

โดย กฤตภัทร ธาปาลบุตร เขมไซต ภูประเสริฐ อีร์ศักดิ์ สิงห์ปรีชา

งานวิจัยย่อยในชุดวิจัย นิเวศน์วัฒนธรรมของชุมชน ริมแม่น้ำโขง จังหวัดหนองคาย
งบประมาณสนับสนุนโครงการวิจัยประเภทอุดหนุนทั่วไป ประจำปีงบประมาณ 2551

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

กระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน เพื่อการท่องเที่ยวชายแดนไทย-ลาว

กรณีศึกษา ชุมชนเมืองเก่าริมแม่น้ำโขง ด้านสะพานมิตรภาพไทยลาว จังหวัดหนองคาย

**Public Participation Process in the Community Development for Border Tourism:
Case study Old Community at Friendship Bridge Gate of Nong Kai Province**

.613536199

I 17103435

โดย กฤตภัทร ฤาปาละบุตร เขมโชติ ภูประเสริฐ ธีรศักดิ์ สิงห์ปรีชา

งานวิจัยย่อยในชุดวิจัย นิเวศน์วัฒนธรรมของชุมชน ริมแม่น้ำโขง จังหวัดหนองคาย
งบประมาณสนับสนุนโครงการวิจัยประเภทอุดหนุนทั่วไป ประจำปีงบประมาณ 2551

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

คำนำ

รายงานฉบับนี้เป็นรายงานฉบับสมบูรณ์ของโครงการวิจัยเรื่อง กระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวชายแดนไทยและลาว กรณีศึกษา ชุมชนเมืองเก่าริมแม่น้ำโขง ด้านสะพานมิตรภาพไทยลาว จังหวัดหนองคาย ซึ่งเป็นงานวิจัยย่อยในชุดวิจัย นิเวศน์วัฒนธรรมของชุมชนริมแม่น้ำโขง จังหวัดหนองคาย โดยมีพื้นที่ในการศึกษาคือ เขตเทศบาลหนองคาย โดยการวิจัยนี้ได้รับงบประมาณสนับสนุนโครงการวิจัยประเภทอุดหนุนทั่วไป ประจำปีงบประมาณ 2551 จากมหาวิทยาลัยขอนแก่น

ในรายงานสมบูรณ์ฉบับนี้ คณะผู้วิจัยจะกล่าวถึงวิธีการและผลที่ได้รับมาจากการดำเนินการในช่วงเวลาที่ผ่านมา นับตั้งแต่เริ่มงานวิจัยจนจบกระบวนการ ทั้งในด้านกระบวนการการวิจัยเบื้องต้น ขั้นตอนการศึกษาตรวจสอบเอกสาร และรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ทั้งปฐมภูมิและทุติยภูมิ ที่มีทั้งในประเทศและต่างประเทศ การสำรวจเก็บข้อมูลภาคสนามในพื้นที่ศึกษา รวมถึงการสรุปข้อมูล หากรายงานฉบับนี้มีข้อผิดพลาดประการใด ทางผู้วิจัยยินดีน้อมรับและนำไปพัฒนาปรับปรุงเพื่อให้งานวิจัยมีคุณภาพยิ่งขึ้น

คณะผู้วิจัย

สิงหาคม 2552

บทคัดย่อ

กระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน เพื่อการท่องเที่ยวชายแดนไทย-ลาว กรณีศึกษา
ชุมชนเมืองเก่าริมแม่น้ำโขง ด้านสะพานมิตรภาพไทยลาว จังหวัดหนองคาย
กฤตภัทร ฤาบาลบุตร, เขมโชค ภูประเสริฐ และ ชีร์ศักดิ์ สิงห์ปรีชา¹

โครงการวิจัยนี้เป็นเครื่องมือสำคัญในการนำเสนอกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวชายแดนไทยและ สปป.ลาว ด้วยวิจัยเชิงคุณภาพระหว่างผู้เกี่ยวข้องด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในจังหวัดหนองคาย 3 ฝ่ายคือ ชุมชน หน่วยงานท้องถิ่นและสถานศึกษา เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์โครงการคือ ศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยว ศึกษาพฤติกรรมชาวชุมชนในแหล่งท่องเที่ยว นำเสนอกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการท่องเที่ยว ในพื้นที่กรณีศึกษาคือ ชุมชนเมืองหนองคาย ด้านสะพานมิตรภาพไทย – ลาว จังหวัดหนองคาย

กระบวนการวิจัยใช้การสำรวจเชิงเอกสาร ร่วมกับการใช้แบบสอบถาม และการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างเป้าหมายคือ ประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ชุมชนกรณีศึกษา 3 ย่านสำคัญคือ ย่านริมแม่น้ำโขงถึงสะพานมิตรภาพไทยลาว ย่านถนนประจักษ์ศิลปาคม ถนนมีชัย และย่านถนนมิตรภาพ-โพธิพิสัย จำนวน 251 ตัวอย่าง ร่วมกับการสำรวจ สังเกตการณ์ในพื้นที่ตลอดกระบวนการเก็บข้อมูล

ผลวิจัยคือค้นพบคือ จังหวัดหนองคายมีศักยภาพในการท่องเที่ยวที่โดดเด่นคือ “การท่องเที่ยวชายแดน” เพราะความได้เปรียบด้านตำแหน่งที่ตั้ง ลักษณะภูมิประเทศและนโยบายการค้าการลงทุนระดับนานาชาติ ประชาชนความพร้อมสำหรับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชาวเมือง ประชาชนส่วนใหญ่จะเข้าร่วมกิจกรรมมากถึง 82.5% โดยมีแรงจูงใจของประชาชนในการเข้าร่วมโครงการ คือเกิดชุมชนเข้มแข็งและความสามัคคี ส่วนระดับการมีส่วนร่วมที่เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่างคือรูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว ที่ดีที่สุดสำหรับชุมชนเทศบาลเมืองหนองคายคือ Manipulation หมายความว่า ให้นายกรัฐมนตรีเป็นแกนหลักในการดำเนินโครงการ โดยชุมชนเป็นผู้สนับสนุน เพราะชาวเมืองเห็นว่าหน่วยงานรัฐมีงบประมาณและความเชี่ยวชาญ ขณะเดียวกันประชาชนต้องทำมาหากินจึงไม่สามารถอุทิศเวลาได้เต็มที่ เครือข่ายที่ประชาชนอยากให้มีส่วนในการบริหารมากที่สุดคือ เทศบาลเมืองหนองคาย สุดท้าย เมื่อเข้าร่วมโครงการแล้วประชาชนคาดหวังว่าตนเองจะได้รับความรู้และมีทักษะใหม่เกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวมากที่สุดอย่างเป็นรูปธรรมและเห็นผลในระยะสั้น

การวิจัยโครงการนี้ส่งเสริมการสร้างการท่องเที่ยวชายแดนไทย-ลาวอย่างยั่งยืนเพราะเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนทั้งในมิติของความสามัคคีร่วมมือ ความภาคภูมิใจ และผลพลอยของโครงการคือ ชุมชนเมืองเก่าเพื่อการท่องเที่ยวชายแดนจะทำให้นักท่องเที่ยวได้รับความพึงพอใจจากประสบการณ์การท่องเที่ยวควบคู่กับการศึกษาภูมิปัญญา องค์ความรู้ในหลายมิติ เช่น วิถีชีวิต วัฒนธรรม ศาสนา เป็นต้น

คำสำคัญ กระบวนการมีส่วนร่วม การท่องเที่ยวชายแดน สะพานข้ามแดนด้านมิตรภาพไทยลาว

¹ คณาจารย์ประจำคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ABSTRACT

Public Participation Process in the Community Development for Border Tourism:

Case study Old Community at Friendship Bridge Gate of Nong Kai Province

By Kitapatr Dhabhalabutr, Kemachot Phuprasert, and Teerasak Singhapreecha²

The research project was conducted by public participation process for community development in the area of Friendship Bridge Gate of Nong, Kai Province. Three major stakeholders were involved in the process consisting of local government agencies, academic institutions, and local community. The research aims include study the potential of tourism of case study area, the behavior of local people in tourist destination area and the process of public participation in the tourism development.

This research employed the documentation search for the initial stage of research method for investigating the database of tourism policies and tourism resources of Nong Kai province. Afterwards, questionnaire, focus interview and observe are contribute to the sampling groups, 251 of local people, in 3 main areas consisting of Friendship bride gate community, Prajak Silpakom – Mechai Road, and Mitrapap - Phon pi sai Road.

Research finding founded that “Border Tourism” between Nong Kai Province and the Mekong Sub-region can be enhance to the identity of this city because it located and directly linkage to the major tourist destination in neighborhood countries such as Laos PDR, Vietnam, China. Furthermore, the tourism and economic policies, ACMECS APECT and ASEAN specially focus on the border area between Mekong Sub-region areas. In term of specific outcome indicated that the mainly, 82.5%, of the sampling group are willing to participate in the process of tourism development by community. The main reason of local people enforcement is community strengthen and higher income. According to the level of community participation, “manipulation” is the most suitable for local people because they require government agencies initial and lead the project and community is supporter. Local people believe that government has professional practice and budget so they enable to maneuver with successfully. However, they call for the other outsider organizations for partner involve the process for planning and project evaluation. The agencies are Nong Kai Municipality, Tourism Authority of Thailand Ministry of Sport and Tourism, and University respectively. Lastly people expect to obtain the knowledge and skill of public participation from the process and suppose to see the realistic project successful in the short term.

Keywords

Public participation process, Border tourism, and Friendship Bridge Gate of Nong Kai Province

² Full time lecturer of Faculty of Architecture Khon Kaen University

สารบัญ

บทที่	หน้า
บทคัดย่อ	ค
Abstract	ง
1. บทนำ	1 - 9
1.1 ความสำคัญของปัญหาที่ทำการวิจัย	2
1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย	5
1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากโครงการวิจัย	5
1.4 ระเบียบวิธีวิจัย	6
1.5 ขอบเขตของโครงการวิจัย	7
1.6 แผนการดำเนินการวิจัย	7
1.7 ตารางการดำเนินการวิจัย	9
2. ข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่ศึกษา	10 - 34
2.1 ข้อมูลพื้นฐานจังหวัดหนองคาย	11
ข้อมูลทั่วไป	11
ลักษณะทางกายภาพ	11
ลักษณะทางสังคม	15
2.2 ข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่กรณีศึกษา ระดับจังหวัด	17
ลักษณะทั่วไป	17
ภูมิประเทศและอาณาเขต	18
โครงสร้างพื้นฐาน	18
เศรษฐกิจ	20
สังคม	23
2.3 ข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่กรณีศึกษา ระดับชุมชน	26
2.4 แหล่งท่องเที่ยวในชุมชนกรณีศึกษา	27
3. แนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	35 - 59
3.1 ทฤษฎีด้านการท่องเที่ยว	36
ความหมายของการท่องเที่ยว	36
การจัดการการท่องเที่ยว	39
ประเภทของนักท่องเที่ยว	40
จุดมุ่งหมายของการท่องเที่ยว	40
พฤติกรรมของนักท่องเที่ยว	41
3.2 แนวความคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน	43
ความหมายและขั้นตอนในการมีส่วนร่วม	43
ประเภทของการมีส่วนร่วม	46

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
กระบวนการออกแบบแบบมีส่วนร่วม	49
ปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วม	50
3.3 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	50
4. ระเบียบวิธีวิจัย	60 - 64
4.1 ขั้นตอนการวิจัย	61
4.2 ขอบเขตการวิจัย	62
4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	63
4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล	63
4.5 การประเมินผลและวิเคราะห์ข้อมูล	63
4.6 แผนการดำเนินการวิจัย	63
5. ผลการดำเนินการวิจัย	65 - 100
5.1 พื้นที่กรณีศึกษาและกลุ่มประชากรตัวอย่าง	66
5.2 ประเภทการเก็บรวบรวมข้อมูล	67
5.3 ผลการวิจัย	68
5.3.1 จากการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคเอกสาร	68
5.3.2 ผลการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม	72
ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม	72
ส่วนที่ 2 ข้อมูลด้านทัศนคติ	73
ส่วนที่ 3 การสัมภาษณ์ความคิดเห็นและทัศนคติ	78
ส่วนที่ 4 ประชาชนกับการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยว	86
6. สรุปผลการวิจัย	101 - 110
6.1 สรุปผลการศึกษา	102
6.2 กระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว	102
6.3 การจัดทำแผนแบบมีส่วนร่วม	104
6.4 ศักยภาพการท่องเที่ยวของพื้นที่ศึกษา เขตเทศบาลเมืองหนองคาย	106
6.5 ทัศนคติของประชาชนต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในเมืองหนองคาย	106
6.6 ทัศนคติเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดหนองคาย	107
6.7 ทัศนคติของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว	108
7. บรรณานุกรม	111 - 115
7.1 ภาษาไทย	112
7.2 ภาษาอังกฤษ	114

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
7.3 สื่ออิเล็กทรอนิกส์	115
ภาคผนวก	116 - 124
1. แบบสอบถามในงานวิจัย	117
2. จุดผ่านแดนและจุดผ่อนปรน	122

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1-1 จุดเชื่อมต่อระหว่างประเทศไทย กับ สปป.ลาว	3
1-2 บรรยากาศบริเวณชายแดนด่านสะพานมิตรภาพไทย-ลาว	4
1-3 ขั้นตอนและวิธีการศึกษา	8
2-1 แผนที่จังหวัดหนองคาย	12
2-2 ลักษณะชุมชนย่านริมโขง	26
2-3 ลักษณะชุมชนย่านถนนประจักษ์ศิลปาคม	26
2-4 ลักษณะชุมชนย่านถนนหนองคายโพธิ์สัย	26
2-5 อนุสาวรีย์ปราบฮ่อเก่า	27
2-6 หาดจอมมณี	28
2-7 ตลาดท่าเสด็จ	28
2-8 วัดโพธิ์ชัย	29
2-9 สะพานมิตรภาพไทยลาว	30
2-10 ศาลาแก้วกู่	31
2-11 เจดีย์กลางน้ำและศาลาหลวงพ่อใหญ่	32
2-12 พิพิธภัณฑสถานจังหวัดหนองคาย จวนผู้ว่า ศาลหลักเมือง สวนสาธารณะหนองกิ้ง	33
2-13 หอกลาง ศาลเจ้าแม่สองนาง สิมเก่าวัดหายโศก	34
2-14 พื้นที่ริมน้ำโขง	34
3-1 แผนองค์ประกอบของการท่องเที่ยว	37
3-2 Ladder of Participation by Arnstein	47
3-3 The ladder of participation by Choguill	49
3-4 ขั้นตอนและวิธีการศึกษา	52
4-1 แสดงขั้นตอนและวิธีการศึกษา	64
5-1 สถานที่ ย่าน อาคารที่ถือเป็นหน้าตาเป็นตา สร้างความภูมิใจ	79
5-2 สถานที่ สิ่งก่อสร้าง พื้นที่หรือสิ่งใดที่ไม่น่าภูมิใจ	80
5-3 สถานที่ หรือพื้นที่ ที่มีความสำคัญและสมควรได้รับการพัฒนาด้านภูมิทัศน์	82
5-4 ถนนที่มีความสำคัญและสมควรได้รับการพัฒนาด้านภูมิทัศน์	84
5-5 นโยบายหรือแผนพัฒนาการท่องเที่ยวหนองคาย	85

สารบัญตารางและแผนภูมิ

ตาราง แผนภูมิที่	หน้า
1-1 แผนและช่วงระยะเวลาในการดำเนินการ	9
2-1 จำนวนประชากรของจังหวัดหนองคาย ปี พ.ศ. 2536-2548	15
2-2 โครงสร้างประชากร จำแนกตามหมวดอายุและเพศ จังหวัดหนองคาย พ.ศ.2533	16
2-3 โครงสร้างประชากร จำแนกตามหมวดอายุและเพศ จังหวัดหนองคาย พ.ศ.2543	17
2-4 ข้อมูลทางด้านอาชีพในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย	20
2-5 ข้อมูลการเดินทางของนักท่องเที่ยวจังหวัดหนองคายระหว่างปี 2542 – 2548	23
2-6 จำนวนประชากรทั้งหมดภายในเขตเทศบาล	23
2-7 ข้อมูลด้านประชากร	24
5-1 การกำหนดขนาดตัวอย่างของ Taro Yamane	67
5-2 ข้อมูลพื้นฐานนักท่องเที่ยว	72
5-3 ข้อมูลทางสถิติของทัศนคติชาวเมืองต่อศักยภาพการท่องเที่ยว	73
5-4 ความพึงพอใจต่อโครงการด้านการท่องเที่ยว	74
5-5 ทัศนคติการความคิดเห็นของชาวเมืองถึงผลดีของการท่องเที่ยว	74
5-6 ทัศนคติของชาวเมืองต่อประเภทของสื่อ ปชส. การท่องเที่ยว	76
5-7 ย่าน อาคารที่ถือเป็นหน้าเป็นตา สร้างความภูมิใจ	78
5-8 สถานที่ สิ่งก่อสร้าง พื้นที่หรือสิ่งใดที่ไม่ภูมิใจ	80
5-9 สถานที่ หรือพื้นที่ ที่มีความสำคัญและสมควรได้รับการพัฒนาด้านภูมิทัศน์	82
5-10 ถนนที่มีความสำคัญและสมควรได้รับการพัฒนาด้านภูมิทัศน์	83
5-11 นโยบายหรือแผนพัฒนาการท่องเที่ยวหนองคาย	85
5-12 แสดงความสนใจของชาวเมืองในการเข้าร่วมโครงการ	86
5-13 ขั้นตอนของกระบวนการมีส่วนร่วมที่ชาวเมืองต้องการเข้ามาเกี่ยวข้อง	87
5-14 ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนที่เฉพาะเจาะจง	90
5-15 จูงใจของประชาชนในการเข้าร่วมโครงการ	91
5-16 รูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวที่ดีที่สุดสำหรับชุมชน	93
5-17 เครือข่ายหรือผู้เชี่ยวชาญที่ประชาชนอยากให้มีบทบาทในโครงการ	94
5-18 ศักยภาพภายในตนเองที่ส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน	95
5-19 อุปสรรคที่มีต่อกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน	97
5-20 ความคาดหวังของประชาชนจากการมีส่วนร่วม	99
6 -1 ขั้นตอนการดำเนินงานและองค์ประกอบกระบวนการมีส่วนร่วม	104

กระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

เพื่อการท่องเที่ยวชายแดนไทย-ลาว

กรณีศึกษา ชุมชนเมืองเก่าริมแม่น้ำโขง ด้านสะพานมิตรภาพไทยลาว จังหวัดหนองคาย

**Public Participation Process in the Community Development for Border Tourism:
Case study Old Community at Friendship Bridge Gate of Nong Kai Province**

บทที่ 1: บทนำ

ความสำคัญของปัญหาที่ทำการวิจัย

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากโครงการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

ขอบเขตของโครงการวิจัย

แผนการดำเนินการวิจัย

ตารางการดำเนินการวิจัย

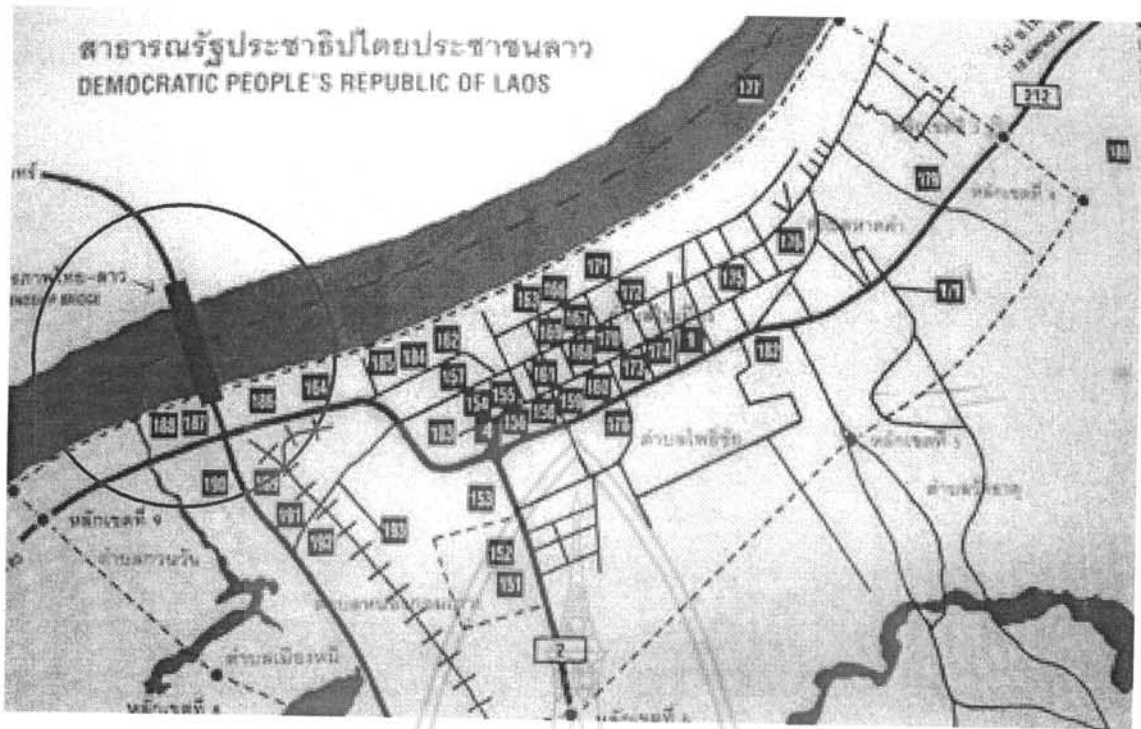
บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญของปัญหาที่ทำการวิจัย

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญและกำหนดนโยบายในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติต่อเนื่องกันมาโดยตลอด โดยเฉพาะในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ได้กำหนดให้ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพ (Quality Destination) สร้างเอกลักษณ์ไทยในมาตรฐานโลก (World Class) ภายในปี พ.ศ. 2555 กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ได้กำหนดวิสัยทัศน์ให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเอเชีย ภายในปี พ.ศ. 2555 และกำหนดยุทธศาสตร์การดำเนินงานในช่วงปี พ.ศ. 2547-2551 สนับสนุนนโยบายการท่องเที่ยวไว้ 3 ยุทธศาสตร์ คือ การเพิ่มขีดความสามารถ การแข่งขัน การพัฒนาสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว และการพัฒนาระบบบริหารจัดการแบบบูรณาการ จนสามารถสร้างรายได้ในปี พ.ศ. 2545 กว่า 300,000 ล้านบาท (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2548 : [http:// www.2tat.or.th](http://www.2tat.or.th)) และมีจำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาประเทศไทยเพิ่มสูงขึ้นโดยลำดับ นอกจากนี้การกำหนดยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศลุ่มแม่น้ำ อิระวดี – เจ้าพระยา- แม่น้ำโขง (Aeyawady – Chaophraya – Mekong Economics Cooperation Strategy (ACMECS) ที่มีการกำหนดข้อตกลงสนับสนุนแผนงานการใช้วีซ่า (VISA) ฉบับเดียวในการเดินทางผ่านได้ 5 ประเทศ คือ ไทย กัมพูชา สปป.ลาว พม่า และเวียดนาม ทั้งนี้ได้มีความร่วมมือเพื่อประโยชน์ทางการท่องเที่ยว ในการพัฒนาธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และสาธารณูปโภคพื้นฐานให้เชื่อมโยง โดยกำหนดให้ประเทศไทยเป็นแกนนำการพัฒนา ทำให้ไทยต้องให้ความสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชื่อมต่อชายแดนทั้ง 5 ประเทศเข้าด้วยกัน (กระทรวงการต่างประเทศ, 2548)

เมื่อเปรียบเทียบการเดินทางท่องเที่ยวเชื่อมต่อชายแดนระหว่างประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้านทั้ง 4 ประเทศ การท่องเที่ยวเชื่อมต่อชายแดนไทย-ลาว นับเป็นการเดินทางที่มีความน่าสนใจในการศึกษาเพื่อพัฒนามากที่สุด เนื่องจากความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดระหว่างประชาชนในประเทศทั้งสอง ทำให้มีด่านชายแดนเข้าออกถึง 13 จุด คือ ด่านอำเภอเชียงของ และด่านบ้านเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ด่านบ้านห้วยโก๋น จังหวัดน่าน ด่านบ้านปากห้วย ด่านอำเภอเชียงคานและด่านบ้านโคกไผ่ จังหวัดเลย ด่านท่าเสด็จ ด่านอำเภอบึงกาฬและด่านสะพานมิตรภาพไทย-ลาว จังหวัดหนองคาย ด่านอำเภอเมือง จังหวัดนครพนม ด่านอำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร ด่านบ้านปากแซงและด่านช่องเม็ก จังหวัดอุบลราชธานี จุดเข้า-ออกเหล่านี้ นอกจากจะเป็นทางผ่านให้นักท่องเที่ยวเดินทางจากประเทศไทยไปยัง สปป.ลาว แล้ว ยังเป็นเส้นทางที่ให้นักท่องเที่ยวเดินทางผ่านไปยังประเทศเพื่อนบ้านอื่นๆ ได้แก่ เวียดนาม กัมพูชาและจีนได้อย่างสะดวกอีกด้วย

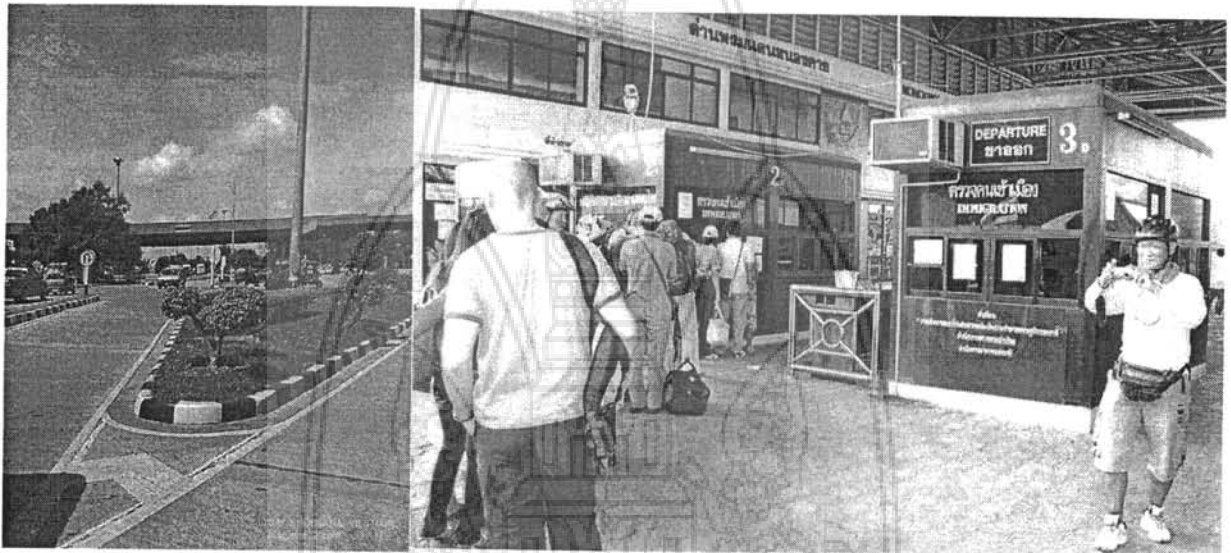
ภาพที่ 1-1 แสดงจุดเชื่อมต่อระหว่างประเทศไทยกับสปป.ลาว ที่ด่านสะพานมิตรภาพไทยลาว (กฤตภัทร ฤปาบุตร์, 2552)

ด้านชายแดนไทย-ลาวดังกล่าว ด้านที่มีการเดินทางเข้า-ออกอย่างสะดวก เป็นด้านที่ได้รับความนิยมเดินทางเข้า-ออก และมีความสำคัญมากที่สุด คือ ด้านสะพานมิตรภาพไทย-ลาว จังหวัดหนองคาย เพราะมีถนนเชื่อมต่อถึงกัน สามารถเดินทางเข้า-ออกได้ตั้งแต่เช้าจนถึง 06.00 - 22.00 นาฬิกา มีการเดินทางโดยสารประจำทางจากอุดรธานีเข้าไปในเขตด้านของ สปป.ลาว ทุกวัน มีการอำนวยความสะดวกอย่างมากในการทำบัตรผ่านแดนสำหรับนักท่องเที่ยวในการเดินทางและเป็นด้านที่มีการพัฒนาเส้นทางคมนาคมเชื่อมต่อภายใน สปป.ลาว ไปถึงเขตกำแพงนครเวียงจันทน์ เมืองหลวงศูนย์กลางความเจริญและการท่องเที่ยวของ สปป.ลาว อย่างสะดวกและใกล้ที่สุด จึงเป็นพื้นที่ที่น่าสนใจในการศึกษาสูงที่สุด นอกจากเหตุผลข้างต้นพื้นที่ศึกษาเป็นพื้นที่ที่น่าสนใจเพราะเป็นพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาการท่องเที่ยวค่อนข้างมากทั้งในด้านบวกและลบ ดังนั้นจำเป็นต้องทำการศึกษาเพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนพัฒนาพื้นที่ในอนาคต เพื่อลดผลกระทบของการพัฒนาการท่องเที่ยวต่อพื้นที่ทั้งในด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

จากการออกสำรวจภาคสนามของคณะผู้วิจัยที่จังหวัดหนองคาย พบปัญหาที่น่าสนใจอย่างยิ่งคือ ชุมชนเก่าริมแม่น้ำโขง บริเวณชายแดนด่านสะพานมิตรภาพไทย-ลาว จังหวัดหนองคาย ได้รับผลกระทบเชิงลบจากการท่องเที่ยว ที่เน้นการพัฒนาเชิงเศรษฐกิจ ทำให้เกิดการทำลายสิ่งแวดล้อมโดยรอบของริมแม่น้ำโขง เช่น การสร้างแนวถนนคอนกรีตริมแม่น้ำโขง การตัดต้นไม้ การรื้อถอนเรือนพักอาศัยและอาคารพาณิชย์แบบพื้นถิ่น รวมไปถึงการรุกร้าเขตพื้นที่สาธารณะเป็นต้น สาเหตุสำคัญคือ ประชาชนขาดโอกาสและไม่มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนตนเอง เพื่อเตรียมพร้อมรองรับการท่องเที่ยว ทำให้สภาพแวดล้อมและชุมชนเติบโตอย่างไม่มีทิศทาง ดังนั้นหากไม่เร่งดำเนิน การป้องกันและสร้างเข้าใจต่อ

ชุมชน ให้มีความรู้ ความสามารถ ในการเตรียมพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงของชุมชนตนเองในอนาคต จะให้เกิดความเสียหายต่อชุมชนและการท่องเที่ยวชายแดนไทย-ลาวอย่างแน่นอน

ดังนั้นโครงการพัฒนาสภาพแวดล้อมแบบมีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือสำคัญในการแก้ปัญหาอย่าง รับผิดชอบ ด้วยวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) แบบมีส่วนร่วมระหว่าง 3 ฝ่ายคือ ชุมชน หน่วยงาน ท้องถิ่นและสถานศึกษา โดยมีชุมชนเป็นผู้นำการปฏิบัติการและมีหน่วยงานท้องถิ่นและสถานศึกษาเป็น ที่ปรึกษาและสนับสนุน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์โครงการคือ การสร้างการท่องเที่ยวชายแดนไทย-ลาว อย่างยั่งยืน ผลพลอยของโครงการคือ ชุมชนเมืองเก่าเพื่อการท่องเที่ยวชายแดนจะทำให้นักท่องเที่ยว ได้รับความพึงพอใจจากประสบการณ์การท่องเที่ยวควบคู่กับการศึกษาภูมิปัญญา องค์ความรู้ในหลายมิติ เช่น วิถีชีวิต วัฒนธรรม ศาสนา เป็นต้น ซึ่งแฝงอยู่ในสัญลักษณ์ต่างๆ ของอาคาร สถานที่ และศาสนา สถานที่ได้รับการดูแล รักษาโดยชุมชนอย่างดี ดังนั้นนักท่องเที่ยวจะได้รับทั้งประสบการณ์และความรู้ ควบคู่กัน ซึ่งประโยชน์ดังกล่าวทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความตระหนักในคุณค่าของการท่องเที่ยว ความ ประทับใจต่อคน สถานที่ บรรยากาศ ซึ่งติดตรึงอยู่กับนักท่องเที่ยวในยาวนานและลึกซึ้งมากขึ้น

ภาพที่ 1-2 แสดงบรรยากาศบริเวณชายแดนด่านสะพานมิตรภาพไทย-ลาว จังหวัดหนองคาย
(www.travel-is.com/forum/view. และ www.thaimtb.com/cgi-bin/viewkatoo., 20 สิงหาคม 2552)

โครงการนี้จะเป็นการศึกษาพื้นที่ชุมชนแก้วริมแม่น้ำโขง บริเวณชายแดนด่านสะพานมิตรภาพไทย-ลาว จังหวัดหนองคาย เป็นโครงการนำร่องตัวอย่าง (Pilot Project) ด้วยกระบวนการทำงานออกแบบ อย่างมีส่วนร่วม (Participatory Design) ซึ่งมีจุดเด่นคือ ให้ชาวชุมชนเป็นผู้ริเริ่ม นำเสนอแนวความคิดใน การออกแบบ และค้นหาวิธีการแก้ปัญหาในการออกแบบร่วมกับนักออกแบบในคณะวิจัยและทำงานใน พื้นที่จริง (ไม่ใช่การทำงานในห้องเขียนแบบ) และมีผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวเชิงชุมชน ตัวแทน เทศบาล นักวิชาการ รวมถึงตัวแทนชุมชนอื่นๆ ที่อยู่ในย่านริมน้ำโขง เป็นผู้ร่วมประเมินผลการทำงาน และให้คำแนะนำในการพัฒนาโครงการ ซึ่งผู้วิจัยคาดว่าโครงการนี้จะเป็นการทำงานร่วมกันที่เป็น รูปธรรม ปฏิบัติได้จริง ซึ่งท้ายที่สุดชาวชุมชนจะสามารถขยายความร่วมมือไปเชื่อมโยงกับชุมชน ข้างเคียงได้ด้วยตนเอง จึงเป็นเป้าหมายสำคัญที่สุดของโครงการ คือสร้างชุมชนเข้มแข็งและพึ่งพาตนเอง ได้อย่างยั่งยืน

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. ศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวชายแดนไทย – ลาว ของชุมชนริมแม่น้ำโขง จ.หนองคาย
2. ศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวชายแดนไทย – ลาว ด้านสะพานมิตรภาพ จ.หนองคาย
3. เพื่อปฏิบัติการทำโครงการพัฒนาสภาพแวดล้อมระหว่างคณะทำงาน 3 ฝ่ายคือ ชุมชน สถานศึกษาและหน่วยงานท้องถิ่นในพื้นที่จริง ด้วยกระบวนการออกแบบอย่างมีส่วนร่วม

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากโครงการวิจัย

1. ประโยชน์ต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในจังหวัดหนองคาย เกิดการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงชายแดนไทยลาวที่เป็นรูปธรรม และมีศักยภาพในการดึงดูดนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมเยือนจังหวัดหนองคายเพิ่มมากขึ้น และสร้างรายได้แก่ แหล่งท่องเที่ยว ที่พักแรม ร้านอาหารจำหน่ายสินค้าและบริการ เป็นต้น
2. ประโยชน์ด้านวิชาการคือ เกิดโมเดลใหม่ของแหล่งท่องเที่ยวชายแดน ที่สามารถนำไปใช้เป็นกรณีศึกษาในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงชุมชนแห่งอื่นๆ อีกทั้งเป็นงานบริการวิชาการ ที่สร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันการศึกษา หน่วยงานท้องถิ่นและชุมชนในแนบแนบ นอกจากนี้ยังใช้เป็นตัวอย่างในการเรียนการสอนได้จริง
3. ประโยชน์ด้านวิชาชีพ คือเกิดการยอมรับในความสามารถทางการออกแบบของสถาปนิกจากชุมชนและช่วยประชาสัมพันธ์ผลงานออกแบบที่ดี
4. ประโยชน์ต่อสถาบัน คือเกิดการประสานองค์ความรู้ระหว่างนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ นักออกแบบ เจ้าของแหล่งท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยว ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่สามารถนำมาพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและสร้างรายได้แก่คนในท้องถิ่น สถาบันได้รับความเชื่อถือในฐานะเป็นศูนย์ประสานงานกับทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น การให้อนุญาต การควบคุมดูแล การตรวจตรา การประกอบกิจการและการรักษามาตรฐาน อีกทั้งสถาบันจะกลายเป็นแหล่งพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ เป็นผู้นำในด้านความรู้ทางวิชาการ ธุรกิจของชุมชน
5. เศรษฐกิจ ได้แก่ การสร้างรายได้ ด้วยกลยุทธ์การออกแบบสถานที่ให้นักท่องเที่ยวจดจำระลึกถึง (Awareness) เป็นแม่เหล็กใ้มนำนักท่องเที่ยวเข้ามาใช้บริการ ซึ่งนำรายได้จากการใช้บริการ สินค้า การเข้าพักและท่องเที่ยวมานานมากขึ้น ทำให้เศรษฐกิจของชุมชนในระดับภาพรวมเติบโต
6. สังคม ได้แก่ การพัฒนาศักยภาพของสิ่งแวดล้อม ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพคนในท้องถิ่น ให้เกิดความภาคภูมิใจในบ้านเกิดและชุมชนของตนเอง เพราะมีนักท่องเที่ยวเข้ามาใช้บริการ ชื่นชม และประทับใจต่อสถานที่ให้บริการ
7. สิ่งแวดล้อม ได้แก่ ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสภาพแวดล้อมต่อชุมชนตนเอง ด้วยการรักษาการอนุรักษ์ และสืบสานคุณค่าของสถานที่ให้บริการเติบโตและพัฒนาไปในแนวทางที่สอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชน โดยไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติเดิมและสร้างสรรค์ สร้างมูลค่าแก่ทรัพยากรเดิมที่มีอยู่แล้ว ให้เกิดเป็นสถานที่และ สิ่งแวดล้อมใหม่ที่เติบโตอย่างยั่งยืน

หน่วยงานที่นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ประชาชน ชุมชนที่เป็นเจ้าของสถานที่ท่องเที่ยว

ผู้ประกอบการธุรกิจ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

เทศบาลเมืองหนองคาย

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สาขาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สถาบันการศึกษาที่สอนวิชาการด้านการท่องเที่ยวและด้านการออกแบบ

1.4 ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยโครงการนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาในพื้นที่จริงตามลำดับขั้นตอนต่อไปนี้

1. การทบทวนวรรณกรรม โดยการค้นคว้าจากเอกสารจากแหล่งข้อมูลระดับทุติยภูมิก่อน (Secondary Information) เช่น โครงการจัดทำฐานข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยว โครงการศึกษาสถานการณ์และประเมินผลการท่องเที่ยวเชิงชุมชน ลำดับต่อมาเป็นการศึกษาข้อมูลในระดับปฐมภูมิ (Primary Information) โดยการสำรวจภาคสนาม เพื่อเก็บข้อมูลในสถานการณ์จริงจากสถานที่ที่กรณีศึกษา นำผลของการศึกษามาวิเคราะห์ศักยภาพของแต่ละองค์ประกอบของการท่องเที่ยว
 - 1.1 การสำรวจภาคสนามโดยการทำแบบสอบถาม (Questionnaire) ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) จากกลุ่มบุคคลเป้าหมาย ในสถานที่กรณีศึกษาโดยตรง เช่น คณะกรรมการชุมชน ผู้นำชุมชนไม่เป็นทางการ เจ้าของกิจการหรือแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว เป็นต้น ในรูปแบบการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (Formal conversation interview) การสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยตั้งประเด็นคำถามไว้ล่วงหน้า แต่อาจถามแบบไม่เรียงลำดับ และสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นที่ต่อเนื่อง
2. วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และข้อจำกัด (SWOT analysis) ของชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวในด้านกายภาพ โดยเปรียบเทียบกับข้อมูลที่ได้มาจากชุมชนโดยตรง เช่น นำความต้องการและพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมายมาเปรียบเทียบกับหลักการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมทางกายภาพและทฤษฎีพฤติกรรมมนุษย์โดยวิธีการ
 - 2.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) โดยวิธีการทางสถิติ เช่น ตารางแสดงจำนวน ความถี่ ร้อยละ เป็นต้น
 - 2.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) โดยการอธิบาย พรรณนา บทความ จากข้อมูลได้จากการสัมภาษณ์และแบบสอบถามแบบปลายเปิด
4. วางแผนกระบวนการมีส่วนร่วมสำหรับชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว
5. เขียนรายงานสรุปผลการวิจัยและเสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

1.5 ขอบเขตของโครงการวิจัย

1.5.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ครอบคลุมขอบเขตเนื้อหา ใน 2 เรื่อง ได้แก่ การท่องเที่ยว (Tourism) และกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม (Public Participation Process)

1.5.2 ขอบเขตด้านพื้นที่

ชุมชนเมืองเก่า ริมน้ำโขง ด้านสะพานมิตรภาพไทยลาว จังหวัดหนองคาย

1.5.3 ขอบเขตด้านเวลา

ระยะเวลา 1 ปี

1.5.4 ขอบเขตด้านบุคคล

กลุ่มเป้าหมายแบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ

กลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้เข้าร่วมและผู้ดำเนินการวิจัยคือ ประชาชนเจ้าบ้านผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ รวมทั้งหน่วยงานรัฐและหน่วยงานชุมชนต่างๆ ได้แก่

- ชาวชุมชนเมืองเก่าริมน้ำโขง ด้านสะพานมิตรภาพไทยลาว จังหวัดหนองคาย
- สำนักงานเทศบาล จังหวัดหนองคาย
- นักวิชาการจากมหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตขอนแก่นและวิทยาเขตหนองคาย
- ที่ปรึกษาโครงการ เช่น ประธานชุมชน เจ้าอาวาส นักวิชาการ เทศมนตรีเทศบาลหนองคาย

กลุ่มที่ 2 กลุ่มประชากรเป้าหมายคือ ชาวชุมชนในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย ซึ่งจำแนกเป็น 3 พื้นที่ดังต่อไปนี้

1. ชาวหนองคายในเขตชุมชนย่าน ถนนริมโขงและถนนแก้ววรุฒม์ ตั้งแต่ด้านสะพานมิตรภาพไทยลาวจนถึงตลาดแลง (ถนนวัดธาตุซอย 3) เช่น ชุมชนหายโศก ชุมชนวัดธาตุ
2. ชาวหนองคายในเขตชุมชนตลอดแนวถนนประจักษ์ศิลปาคมและถนนมีชัย เช่น ชุมชนโพธิ์ชัย
3. ชาวหนองคายในเขตชุมชนตลอดถนนมิตรภาพและถนนหนองคาย-โพนพิสัย

1.6 แผนการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบสหวิทยาการที่ประกอบด้วยนักวิจัยจาก 3 ส่วนคือ นักวิชาการจากวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตขอนแก่นและวิทยาเขตหนองคาย นักพัฒนาจากเทศบาลจังหวัดหนองคาย และ ชาวชุมชนเมืองเก่าริมน้ำโขง ด้านสะพานมิตรภาพไทยลาว จังหวัดหนองคาย รวมไปถึง นักวิชาการจากหน่วยงานของ สปบ.ลาว ที่มาศึกษาอยู่ที่มหาวิทยาลัยขอนแก่น นักวิจัยทุกท่านเป็นผู้ที่เชี่ยวชาญเฉพาะด้านที่มาจากวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับโครงการวิจัยนี้ โดยจัดตั้งระบบการประสานงานกลางระหว่างนักวิจัยทุกฝ่ายที่สำนักงานคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ นักวิจัยจะจัดประชุมนักวิจัยเพื่อรายงานผลการศึกษาทุก 3 เดือนรวม 2 ครั้ง เพื่อติดตามความก้าวหน้าและอุปสรรคของการดำเนินงาน รวมทั้งจัดสัมมนาเพื่อวิเคราะห์ศักยภาพ (SWOT) ด้านการท่องเที่ยวจำนวน เพื่อพัฒนาแนวทางยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ด้านพัฒนาการท่องเที่ยว ก่อนจัดทำสรุปรายงานการวิจัยและเผยแพร่รายงานผลการวิจัยให้สาธารณชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับทราบ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยกำหนดแผนงานตามตารางการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1-3 แสดงขั้นตอนและวิธีการศึกษา

1.7 ตารางการดำเนินการวิจัย

ระยะเวลาดำเนินการวิจัย 12 เดือน เริ่มดำเนินการตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ. 2551 – เดือนกันยายน พ.ศ. 2552 ตามผังการดำเนินการดังนี้

ตารางที่ 1-1 แสดงแผนและช่วงระยะเวลาในการดำเนินการ

ขั้นตอนดำเนินการ/เดือนที่	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1. ประชุมคณะผู้วิจัยครั้งที่ 1	■											
2. รวบรวมข้อมูลการวิจัย	■	■										
3. เก็บข้อมูลภาคสนาม ลงพื้นที่ครั้งที่ 1			■	■								
4. ประชุมคณะผู้วิจัยครั้งที่ 2				■								
5. ลงพื้นที่ครั้งที่ 2					■	■						
6. การจัดทำข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล						■	■					
7. เสนอรายงานความก้าวหน้า								■				
8. สัมมนา SWOT ประมวลผล วิเคราะห์ข้อมูล									■			
9. สรุปผลการวิจัย											■	
10. จัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์												■

หมายเหตุ ช่องที่แรเงาหมายถึง จะมีการดำเนินงานตามแผนในช่วงเดือนเวลานั้น

กระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน
เพื่อการท่องเที่ยวชายแดนไทย-ลาว

กรณีศึกษาชุมชนเมืองเก่าริมแม่น้ำโขง ด้านสะพานมิตรภาพไทยลาว จังหวัดหนองคาย

**Public Participation Process in the Community Development for Border Tourism:
Case study Old Community at Friendship Bridge Gate of Nong Kai Province**

บทที่ 2: ข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่ศึกษา
ข้อมูลพื้นฐานจังหวัดหนองคาย
ข้อมูลพื้นฐานของของพื้นที่กรณีศึกษา

บทที่ 2

ข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่ศึกษา

2.1 ข้อมูลพื้นฐานจังหวัดหนองคาย

2.1.1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของจังหวัดหนองคาย

จังหวัดหนองคายเดิมชื่อ บ้านไผ่หรือบึงคำย ถูกตั้งขึ้นเป็นเมืองหนองคายเมื่อปี พ.ศ. 2370 ในสมัยรัชกาลที่ 3 ทำหน้าที่ปกครองหัวเมืองลาวล้านช้างทั้งฝั่งซ้ายและฝั่งขวาของแม่น้ำโขงแทนเมืองเวียงจันทน์ ต่อมาไทยได้มาเสียดินแดนฝั่งซ้ายให้แก่ฝรั่งเศส (ฝั่งเวียงจันทน์) ในปี พ.ศ.2436 เมืองหนองคายจึงไปขึ้นอยู่กับมณฑลอุดร และมาในสมัยรัชกาลที่ 6 ได้โปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติปกครองท้องถิ่นขึ้น โดยให้ยกเลิกระบอบเจ้าปกครองนครทั่วประเทศ ในวันที่ 1 เมษายน พ.ศ.2458 และได้โปรดเกล้าฯ ประกาศเมืองหนองคายเป็นเมืองและยกฐานะเมืองขึ้นเป็นจังหวัดหนองคายในปี พ.ศ.2459 เป็นต้นมา

2.1.2 ลักษณะทางกายภาพ

1. ที่ตั้งและลักษณะภูมิประเทศ

หนองคายเป็นจังหวัดหนึ่งของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตั้งอยู่บนที่ราบสูงโคราช บริเวณเส้นละติจูดที่ 17°33 -- 18°27 เหนือ และลองจิจูดที่ 102°3 – 104°6 ตะวันออก บริเวณตอนเหนือสุดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีที่ตั้งห่างจากจังหวัดกรุงเทพฯ ทางรถยนต์ประมาณ 616 กิโลเมตร ตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2 (ถนนมิตรภาพ)

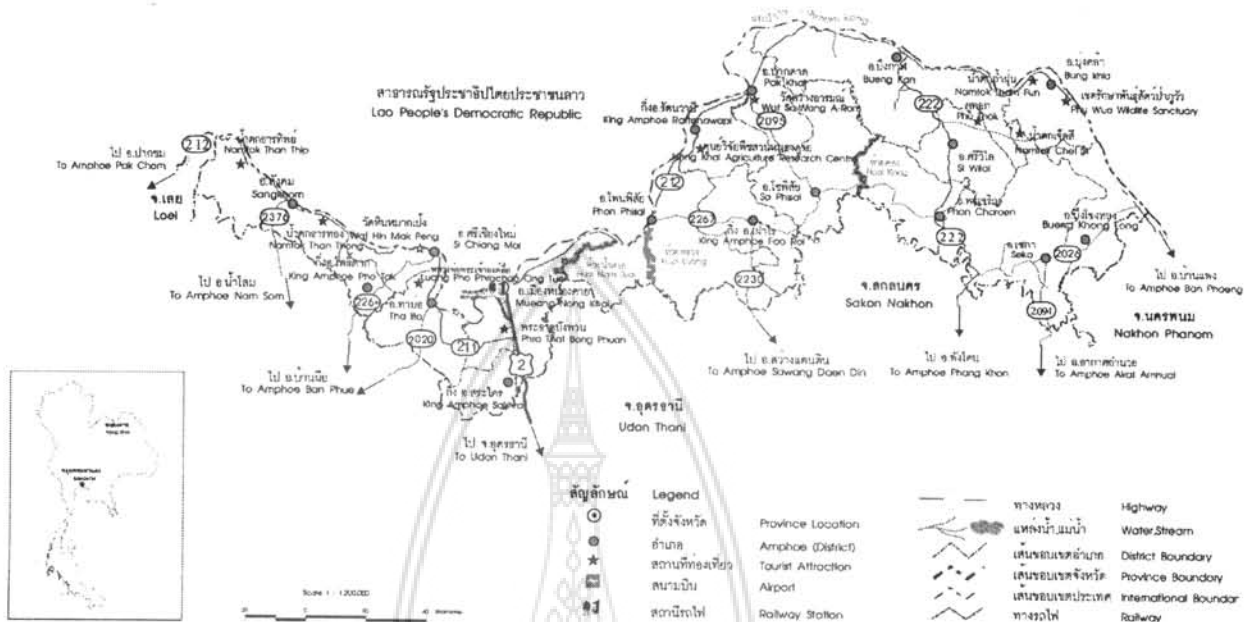
ปัจจุบันจังหวัดหนองคายแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 13 อำเภอ 4 กิ่งอำเภอ รวมพื้นที่ได้ 7,332 ตารางกิโลเมตร หรือคิดเป็นประมาณร้อยละ 4.1 ของพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียงดังนี้

- ทิศเหนือ จรดแม่น้ำโขงอันเป็นเส้นกั้นพรมแดนระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
- ทิศตะวันออก จรดอำเภอบ้านแพง จังหวัดนครพนม
- ทิศใต้ จรดอำเภอคำตากล้า จังหวัดสกลนคร อำเภอเพ็ญ อำเภอบ้านดุงและอำเภอ บ้านผือ จังหวัดอุดรธานี
- ทิศตะวันตก จรดอำเภอปากชม จังหวัดเลย

ภูมิประเทศจังหวัดหนองคายมีลักษณะพื้นที่ทอดยาวไปตามลำน้ำโขง เป็นระยะทางประมาณ 324 กิโลเมตร และมีความกว้างของพื้นที่ในแนวเหนือ-ใต้ ประมาณ 25-50 กิโลเมตร ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดหนองคายสามารถแบ่งออกตามลักษณะพื้นที่ได้ดังนี้

1. พื้นที่ราบหรือค่อนข้างเรียบ มีความลาดชันไม่เกิน 2% มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 150-170 เมตร อยู่บริเวณในเขตอำเภอเมืองหนองคาย อำเภอท่าบ่อ อำเภอศรีเชียงใหม่ ที่ลุ่มรอบๆ อำเภอโซ่พิสัย อำเภอพรเจริญและอำเภอเซกา

2. พื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนลาด มีความชัน 2.8% มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ประมาณ 160-200 เมตร กระจายอยู่ในทุกอำเภอ โดยทั่วไปเป็นพื้นที่ใช้ทำนาเป็นส่วนใหญ่ มีการปลูกพืชไร่ ทำสวนผลไม้และป่าไม้ธรรมชาติ

ภาพที่ 2 - 1 แผนที่จังหวัดหนองคาย

ที่มา: http://amphoe.nongkhaiprovince.com/payanak/map_nongkhai.gif

3. พื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนชันและเป็นเขา มีความชันอยู่ระหว่าง 8 – 30% มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 200-300 เมตร ส่วนใหญ่เป็นป่าไม้ธรรมชาติ ได้แก่ พญาเต็งรังและป่าเบญจพรรณ บางแห่งถูกบุกรุกเป็นที่ทำกิน สภาพพื้นที่เช่นนี้พบในเขตอำเภอบึงกาฬ อำเภอเซกา อำเภอบึงโขงหลง อำเภอศรีวิไล อำเภอบุ่งคล้า อำเภอพรเจริญ และอำเภอสังขม
4. พื้นที่เป็นภูเขา พื้นที่มีความสูงชันมาก มีความชันมากกว่า 30% มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ตั้งแต่ 200 เมตรขึ้นไป เป็นบริเวณเทือกเขาต่างๆ ที่อยู่ทางทิศตะวันตก ในเขตอำเภอสังขมเป็นเทือกเขากั้นเขตแดนระหว่างจังหวัดหนองคายกับจังหวัดเลย และทางด้านทิศตะวันออกในเขตอำเภอบึงกาฬ และเขตติดต่อกับจังหวัดนครพนม

2. ทรัพยากรธรรมชาติ

2.1. ทรัพยากรดิน

สภาพดินของจังหวัดหนองคายมากกว่าร้อยละ 45 ของเนื้อที่จังหวัดเป็นดินลูกรัง (Lateritic Soils) ซึ่งจะพบว่าในบางแห่งที่มีการชะล้างพังทลายของหน้าดิน จะพบก้อนศิลาแลงบนผิวดินและในบริเวณที่ลึกลงไปในดินชั้นล่าง แต่สามารถปลูกพืชไร่ได้ สามารถจำแนกพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจตามสมรรถนะดินได้เป็น 13 พื้นที่ดังนี้

2.1.1 พื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับข้าว เป็นบริเวณที่มีแหล่งน้ำสามารถใช้ปลูกพืชล้มลุกหรือปลูกพืชได้ในฤดูแล้ง พื้นที่นี้จะกระจายอยู่มากทางตอนกลางของจังหวัด พบมากใน

เขตอำเภอเมือง อำเภอท่าบ่อ อำเภอศรีเชียงใหม่ กิ่งอำเภอโพธิ์ตากและกิ่งอำเภอสระใคร

- 2.1.2 พื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับข้าวแต๋มอาจมีน้ำท่วมเสียหายได้ ถ้าอยู่นอกเขตชลประทาน ซึ่งจะพบอยู่ในบริเวณตำบลหอคำ ตำบลโคสี ตำบลหนองเลิง ตำบลหนองเข็ง และตำบลโคกก่อง เขตอำเภอบึงกาฬ
- 2.1.3 พื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับข้าวแต๋มมีเนื้อดินค่อนข้างเป็นทรายเสี่ยงต่อการขาดแคลนน้ำ และมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ พื้นที่นี้จะกระจายเป็นหย่อมอยู่เล็กน้อยทางด้านตะวันออกของจังหวัด ได้แก่ กิ่งอำเภอรัตนวาปี อำเภอเฝ้าไร่ อำเภอโซ่พิสัย อำเภอศรีวิไล อำเภอบึงโขงหลงและอำเภอเซกา
- 2.1.4 พื้นที่ที่เหมาะสมปานกลางสำหรับข้าว เนื่องจากมีปัญหาเกี่ยวกับดินเค็ม พื้นที่นี้จะพบอยู่เล็กน้อยในบริเวณ เขตอำเภอเมือง ได้แก่ ตำบลวัดธาตุ เขตอำเภอท่าบ่อ ได้แก่ ตำบลบ้านวุ่น เขตอำเภอศรีวิไล ได้แก่ ตำบลศรีวิไลและตำบลนาสะแบง
- 2.1.5 พื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับพืชไร่ ไม้ผลและไม้ยืนต้นบางชนิด แต่ดินมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ ซึ่งพื้นที่นี้จะพบในบริเวณ ในเขตตำบลบ้านม่วง ตำบลนาจิว และตำบลสังคม เขตอำเภอสังคม
- 2.1.6 พื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับพืชไร่และไม้ผลบางชนิด เนื่องจากมีเนื้อดินค่อนข้างเป็นทรายเสี่ยงต่อการขาดแคลนน้ำและดินมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำพื้นที่นี้จะพบกระจายเป็นหย่อมตามอำเภอต่างๆ พบมากในเขตอำเภอศรีเชียงใหม่ กิ่งอำเภอเฝ้าไร่ และอำเภอบึงโขงหลง
- 2.1.7 พื้นที่ที่เหมาะสมปานกลางสำหรับพืชไร่ ไม้ผลบางชนิด เนื่องจากดินลึกปานกลางและอยู่บนสภาพพื้นที่ที่ค่อนข้างมีความลาดชันสูง พื้นที่นี้จะพบมากในเขตอำเภอศรีเชียงใหม่ และกิ่งอำเภอโพธิ์ตาก
- 2.1.8 พื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับทุ่งหญ้าสัตว์เลี้ยงและพืชไร่บางชนิด เนื่องจากดินเป็นทรายจัดเสี่ยงต่อการขาดแคลนน้ำและดินมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ พื้นที่นี้พบกระจายอยู่เพียงเล็กน้อย ได้แก่ในบริเวณ ตำบลค่ายบกหวาน อำเภอเมือง ตำบลหนองปลาปาก อำเภอศรีเชียงใหม่ ตำบลจุมพล อำเภอโพนพิสัย และ ตำบลท่ากกแดง อำเภอเซกา
- 2.1.9 พื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ และไม้ผลบางชนิดเนื่องจากดินมีข้อจำกัดคือเป็นดินตื้น พื้นที่นี้กระจายอยู่มากทางตอนกลางของจังหวัด พบมากในเขตอำเภอเมือง และอำเภอโพนพิสัย
- 2.1.10 พื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับทุ่งหญ้า เลี้ยงสัตว์และไม้ผลบางชนิดเนื่องจากมีข้อจำกัดคือเป็นดินตื้นและเป็นทีลาดชันสูง พื้นที่นี้พบอยู่เพียงเล็กน้อยในบริเวณดินเขา ในเขตอำเภอสังคม อำเภอบึงกาฬและอำเภอบุ่งคล้า
- 2.1.11 พื้นที่ที่เหมาะสมมากในการปลูกไม้ผลและพืชไร่ทุกชนิด เป็นดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ดีและส่วนใหญ่อยู่ใกล้ลำน้ำ พื้นที่นี้ส่วนใหญ่กระจายอยู่ตามแนวริมฝั่งแม่น้ำโขงไปตลอดแนว พบมากและต่อเนื่องในเขตอำเภอเมือง อำเภอศรีเชียงใหม่และอำเภอปากคาด

2.1.12 พื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับไม้ผลและไม่ยืนต้นส่วนใหญ่ พื้นที่นี้กระจายอยู่บริเวณดิน
เขา ใกล้กับเขตป่านุรักษ์แก้งไก่อ ในเขตอำเภอสังขม

2.1.13 เป็นพื้นที่ภูเขาหรือที่ดินหินโผล่ไม่เหมาะสมที่จะปลูกพืชเศรษฐกิจต่างๆ แต่ควร
สงวนไว้เป็นพื้นที่ป่าไม้หรือพื้นที่ต้นน้ำลำธาร พื้นที่นี้อยู่ในเขตอนุรักษ์ป่า 3 บริเวณ
ได้แก่ เขตอนุรักษ์ป่าพานพร้าว ป่าแก้งไก่อ อยู่ในอำเภอสังขม เขตอนุรักษ์ป่าดงเขกา
ป่าดงสีชมพู ป่าภูทอกใหญ่ ป่าภูวัวและป่าดงช้าบอนเขกา อยู่ในพื้นที่อำเภอศรีวิไล
และอำเภอบึงกาฬและสุดท้ายเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูวัว อยู่ในพื้นที่อำเภอบึงคล้า
อำเภอเขกาและอำเภอบึงโขงหลง

2.2 ทรัพยากรน้ำ

แหล่งน้ำผิวดินที่สำคัญและมีผลต่อกิจกรรมทางการเกษตรของจังหวัด ได้แก่ แม่น้ำโขง
แม่น้ำโมง แม่น้ำสงคราม ห้วยน้ำสวย ห้วยฮี้ ห้วยหลวงและห้วยคุด เป็นต้น โดยเฉพาะแม่น้ำโขง
ซึ่งไหลผ่านอำเภอต่างๆ เกือบทุกอำเภอ เป็นระยะทางประมาณ 300 กว่ากิโลเมตร กระจาย
กระจายอยู่ทั่วไป ที่สำคัญคือ พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญด้านนิเวศวิทยาและความหลากหลายทั้ง
พันธุ์พืชและสัตว์ โดยมีความสำคัญทั้งในระดับนานาชาติ ระดับชาติและท้องถิ่นอยู่หลายแห่งครอบคลุม
เนื้อที่รวมประมาณ 480,000 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 10.63 ของพื้นที่จังหวัด พื้นที่ชุ่มน้ำที่
สำคัญ ได้แก่ เขตห้ามล่าสัตว์ป่าบึงโขงหลง อำเภอเขกาและอำเภอบึงโขงหลง ลุ่มน้ำโมงตอนล่าง
อำเภอท่าบ่อ เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติ ส่วนหนองกอมเกาะ อำเภอเมือง
เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับชาติ สำหรับแหล่งน้ำใต้ดิน จังหวัดหนองคายสามารถแบ่ง
สภาพน้ำใต้ดินออกได้ 3 ประเภท คือ

2.2.1 น้ำใต้ดินที่มีความเค็มมาก ลักษณะน้ำเป็นน้ำที่มีสภาพเค็ม ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของ
ของอำเภอเมืองโพนพิสัย โซพิสัยและอำเภอเขกา

2.2.2 น้ำใต้ดินที่มีความเค็มปานกลาง ลักษณะน้ำเป็นน้ำกร่อย ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของ
ของอำเภอเมืองและอำเภอท่าบ่อ

2.2.3 น้ำใต้ดินที่ไม่มีเค็ม ลักษณะน้ำเป็นน้ำคุณภาพดี เหมาะสมสำหรับการทำ
น้ำประปาชุมชน ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของอำเภอเมือง ท่าบ่อ ปากคาดและอำเภอ
บึงกาฬ

2.3 ทรัพยากรป่าไม้

จังหวัดหนองคายมีพื้นที่ป่าไม้ทั้งสิ้น 2,116,458 ไร่ หรือร้อยละ 43.76 ของพื้นที่จังหวัด โดย
ประกาศเป็นป่าสงวนแห่งชาติ 8 ป่า มีเนื้อที่ทั้งหมด 2,070,759 ไร่ ดังตาราง 4 -1 จากข้อมูล
ภาพถ่ายดาวเทียมปี พ.ศ. 2536 จังหวัดหนองคายคงเหลือพื้นที่ป่าที่แท้จริงอยู่เพียง 302,613 ไร่

2.4 ทรัพยากรแร่ธาตุ

จังหวัดหนองคาย มีแร่ธาตุสำคัญ ได้แก่ แร่เหล็ก แร่แบไรต์ ทองแดง เกลือหินและโปแตส
แต่ยังไม่มีการผลิตเพื่อนำมาใช้ในเชิงพาณิชย์อย่างจริงจัง โดยจังหวัดหนองคายจัดเป็นพื้นที่ที่มี
แร่สมบูรณ์ และมีค่าทางเศรษฐกิจสูง ซึ่งทางกรมทรัพยากรธรณี กระทรวงอุตสาหกรรม ได้ออก
ประกาศกำหนดให้พื้นที่ของจังหวัดหนองคายเป็นเขตแหล่งแร่ เพื่อที่จะออกประทานบัตรชั่วคราว
หรือประทานบัตรได้เป็นอันดับแรกก่อนการสงวน โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 26 มิถุนายน 2535
เขตพื้นที่ที่คาดว่าจะมีแหล่งแร่ที่สมบูรณ์คือ เขตพื้นที่อำเภอสังขม ตำบลบ้านม่วง และตำบลนาจิว

ปัจจุบันจังหวัดหนองคายมีการใช้ประโยชน์จากแร่ธาตุคือ กรวดและทราย ในแม่น้ำโขง และผลิตเกลือสินเธาว์ ในอำเภอโซ่พิสัย โพนพิสัย เซกาและกิ่งอำเภอเฝ้าไร่

2.1.3 ลักษณะทางสังคม

1. ประชากร

1.1 การกระจายตัวของประชากรจังหวัดหนองคาย

ในปี พ.ศ.2547 จังหวัดหนองคายมีประชากรรวมทั้งสิ้น 895,722 คน คิดเป็นร้อยละ 4.21 ของประชากรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประชากรมีลักษณะตั้งถิ่นฐานหนาแน่นในพื้นที่ คืออำเภอท่าบ่อ รองลงมาอำเภอเมืองและกิ่งอำเภอเฝ้าไร่ โดยมีความหนาแน่นเฉลี่ยของประชากร เท่ากับ 239, 234 และ 198 คนต่อตารางกิโลเมตร ตามลำดับ ส่วนพื้นที่ซึ่งมีประชากรหนาแน่นเบาบาง คือ อำเภอสังคม โดยมีความหนาแน่นเฉลี่ยของประชากร 51 คนต่อตารางกิโลเมตร

1.2 การเปลี่ยนแปลงและอัตราการเพิ่มประชากร

เมื่อพิจารณาถึงอัตราการเปลี่ยนแปลงประชากรในช่วง 12 ปี (พ.ศ.2536-2548) จังหวัดหนองคายมีอัตราการเปลี่ยนแปลงเฉลี่ย ร้อยละ 0.41 ต่อปี แต่ถ้าวินิจฉัยออกเป็น 2 ช่วง ระหว่างปี พ.ศ.2536-2542 และ พ.ศ.2542-2548 จะพบว่า ในช่วง 6 ปีแรก จังหวัดหนองคายมีอัตราการเพิ่มประชากรเฉลี่ยร้อยละ 0.88 ต่อปี แต่พอในช่วงระยะ 6 ปีหลัง พ.ศ.2542-2548 ประชากรกลับมีอัตราการเพิ่มลดลง เฉลี่ยร้อยละ -0.06 ต่อปี

ตารางที่ 2 – 2 แสดงจำนวนประชากร และอัตราเพิ่มประชากรของจังหวัดหนองคาย ปี พ.ศ. 2536-2548

ปี พ.ศ.	จำนวนประชากร(คน)	อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)
2536	853,706	-
2537	866,046	1.45
2538	873,313	0.84
2539	881,098	0.89
2540	888,702	0.86
2541	897,626	1.00
2542	899,506	0.21
2543	903,886	0.49
2544	904,806	0.10
2545	909,543	0.52
2546	913,275	0.41
2547	895,722	-1.92
2548	896,099	0.04

(ที่มา : สำนักงานสถิติจังหวัดหนองคาย)

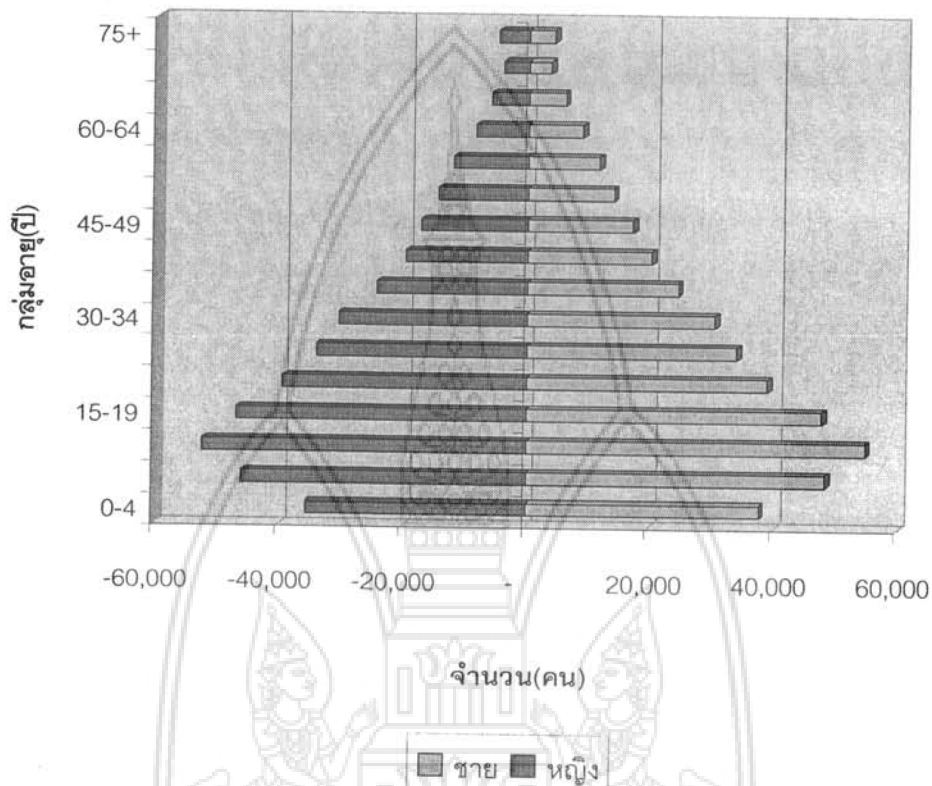
1.3 โครงสร้างประชากร

เมื่อจำแนกกลุ่มอายุประชากรของจังหวัดหนองคาย ออกเป็น ประชากรเด็กวัยต่ำกว่า 15 ปี และวัยสูงอายุเกิน 65 ปี หรือรวมเรียกว่า วัยพึ่งพา และประชากรอายุ 15-65 ปี หรือวัยทำงาน

พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างประชากร และภาวะการเลี้ยงดู โดยมีอัตราส่วนภาวะเลี้ยงดูที่ลดลง คือ ในปี พ.ศ.2533 มีค่าเท่ากับ 0.61 ลดลงเป็น 0.48 ในปี พ.ศ.2543 เนื่องจากส่วนแบ่งประชากรวัยเด็กลดลง ในขณะที่ส่วนแบ่งของประชากรวัยแรงงานมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น

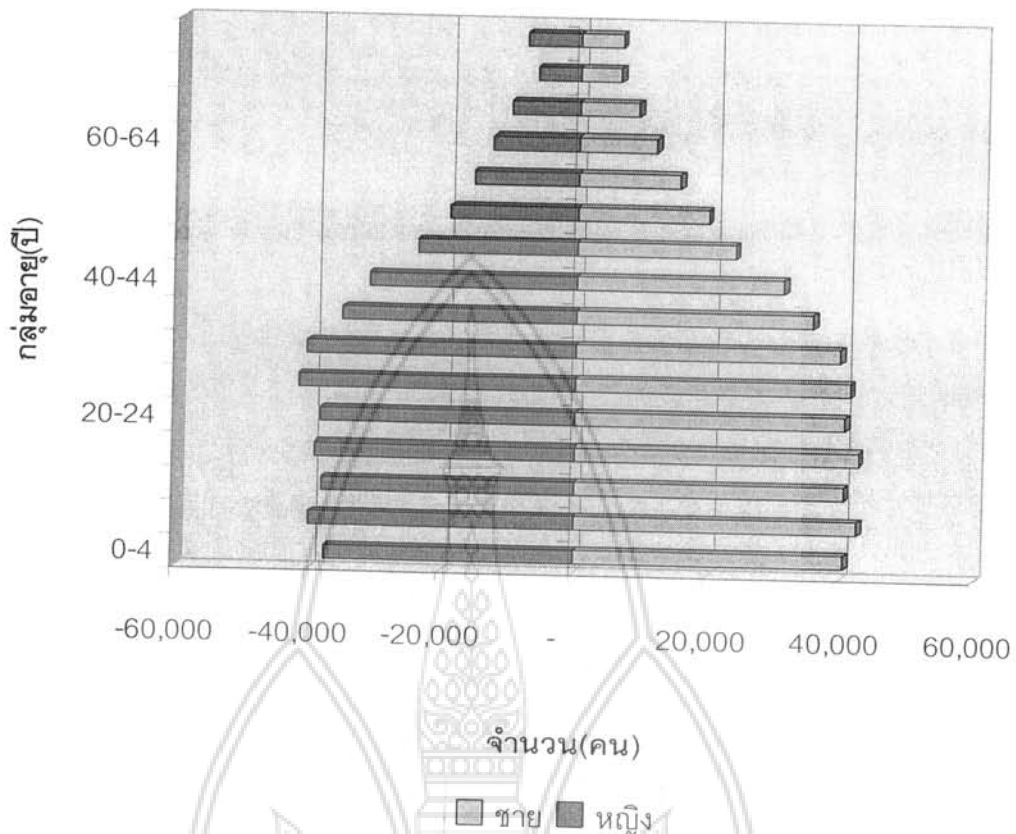
แผนภูมิที่ 2 – 2 แสดงโครงสร้างประชากร จำแนกตามหมวดอายุและเพศ จังหวัดหนองคาย พ.ศ.2533

โครงสร้างประชากร จำแนกตามหมวดอายุและเพศ จังหวัดหนองคาย พ.ศ.2533

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรดังกล่าว จะมีผลต่อความต้องการในด้านบริการสังคม และการพัฒนาแหล่งงานด้านต่างๆ เพื่อรองรับการเพิ่มขึ้นของแรงงานในอนาคต และเมื่อพิจารณาโครงสร้างประชากรโดยการแยกเพศ พบว่า จังหวัดหนองคายมีสัดส่วนประชากรเพศชายมากกว่าเพศหญิง โดยในปี พ.ศ.2533 มีอัตราส่วน ชาย : หญิง เท่ากับ 50.38 : 49.62 และในปี พ.ศ. 2543 มีอัตราส่วน ชาย : หญิง เท่ากับ 50.41 : 49.59 นอกจากนี้โครงสร้างอายุของประชากรจังหวัดหนองคายยังมีลักษณะของปิรามิดที่เปลี่ยนจากฐานกว้างเป็นฐานแคบ แสดงถึงแนวโน้มว่าสัดส่วนของประชากรวัยพึ่งพาอาศัยแรงงานจะเพิ่มขึ้น ซึ่งจะส่งผลถึงปัญหาแรงงานในอนาคตได้

โครงสร้างประชากร จำแนกตามหมวดอายุและเพศ จังหวัดหนองคาย พ.ศ.2543

2.2 ข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่กรณีศึกษา ระดับจังหวัด

2.2.1 ข้อมูลพื้นฐานระดับเทศบาล

1 สภาพทั่วไป

เทศบาลเมืองหนองคาย จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 25 มิถุนายน พ.ศ.2478 ตามพระราชกฤษฎีกา การจัดตั้งเทศบาลเมืองหนองคาย (ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 53 ตอนที่ 79 ลง วันที่ 25 มีนาคม พ.ศ.2478) มีพื้นที่ประมาณ 4.5 ตารางกิโลเมตร ต่อมาพื้นที่ลดลงเหลือ ประมาณ 3.2 ตารางกิโลเมตร เนื่องจากเขตเทศบาลเมืองหนองคายบางส่วนติดกับแม่น้ำโขง เมื่อฤดูฝน ระดับน้ำสูงและไหลเชี่ยวมาก เป็นเหตุให้พื้นที่ริมตลิ่งหลายหายไปใต้มัน้ำโขง ทำให้พื้นที่ของเทศบาลเมืองหนองคายน้อยลงทุกๆ ปี แต่ปัจจุบันได้แก้ปัญหาโดยการ สร้างเขื่อนพังกันน้ำท่วมไปบางส่วนแล้ว

เดิมเทศบาลเมืองหนองคายมีสำนักงานตั้งอยู่ที่ถนนมีชัย โดยเช่าห้องแถวชั้นเดียวติด กับบ้านพักปลัดจังหวัดในปัจจุบัน (ปัจจุบันอาคารห้องแถวที่เช่าเป็นสำนักงานได้รื้อถอน ปลุกสร้างใหม่เป็นอาคารพาณิชย์) ต่อมาในปี พ.ศ.2490 ได้ย้ายอาคารสำนักงาน มาอยู่ที่ บ้านเลขที่ 251 ถนนประจักษ์ศิลปาคม ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย เดิม

เป็นอาคารไม้ชั้นเดียว ซึ่งเป็นอาคารโรงเรียนช่างไม้ของเทศบาล ต่อมาในปี พ.ศ.2499 ได้ก่อสร้างสำนักงานใหม่เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็กสองชั้นทรงไทย

ตามแบบแปลนของกรมโยธาธิการจากเงินกู้กองทุนส่งเสริมกิจการเทศบาล (ก.ส.ท.) จำนวน 420,000 บาทและเมื่อปี พ.ศ. 2537 ได้ ขยายเขตพื้นที่จากเดิม 3.2 ตารางกิโลเมตร เป็น 35.15 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วย 7 ตำบล คือ ตำบลในเมือง ตำบลกวนวัน ตำบลมีชัย ตำบลเมืองหมี่ ตำบลหนองกอมเกาะและบางส่วนของตำบลโพธิ์ชัย ตำบลหาดคำ

2 ลักษณะภูมิประเทศและอาณาเขตติดต่อ

ลักษณะภูมิประเทศทั่วไป ของเทศบาลเมืองหนองคายเป็น พื้นที่ราบสูงค่อนข้างราบความลาดชันไม่เกินร้อยละ 2 มีความลาดเอียงจากริมโขงเข้าสู่ตัวเมืองถึงพั้งชลประทาน พื้นที่ส่วนหนึ่งติดกับแม่น้ำโขงมีความยาวประมาณ 5 กิโลเมตร แม่น้ำโขงมีความกว้างของลำโขงโดยเฉลี่ยประมาณ 895 เมตร โดยเป็นส่วนแคบที่สุดประมาณ 600 เมตรและกว้างที่สุดประมาณ 900 เมตร ลักษณะของพื้นที่ที่มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางโดยเฉลี่ยประมาณ 200 เมตร และมีอาณาเขตติดต่อดังนี้

- ทิศเหนือ ติดต่อกับแม่น้ำโขงและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
- ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลหาดคำ อำเภอเมืองหนองคาย
- ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลกวนวัน อำเภอเมืองหนองคาย
- ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลโพธิ์ชัย อำเภอเมืองหนองคาย

3 ด้านโครงสร้างพื้นฐาน

การคมนาคมขนส่งระหว่างเทศบาลเมืองหนองคายกับพื้นที่ภายนอก

3.1 การคมนาคมทางบก สามารถให้บริการได้ 2 เส้นทางคือ

3.1.1 เส้นทางคมนาคมทางรถไฟ เป็นเส้นทางคมนาคมเชื่อมต่อระหว่างจังหวัดหนองคาย-กรุงเทพฯ ระยะทาง 642 กิโลเมตร

3.1.2 เส้นทางคมนาคมทางรถยนต์เป็นเส้นทาง 4 ช่องจราจร เชื่อมต่อระหว่างจังหวัดหนองคาย-กรุงเทพฯ ระยะทาง 615 กิโลเมตร และมีเส้นทางคมนาคมติดต่อเชื่อมไปยังประเทศ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวด้วย

มีทางหลวงแผ่นดิน 3 สายคือ

- ถนนหมายเลข 2 สายอุดรธานี-หนองคาย ระยะทาง 51.97 กิโลเมตร
- ถนนหมายเลข 221 สายหนองคาย-ท่าบ่อระยะทาง 44.55 กิโลเมตร
- ถนนหมายเลข 212 สายหนองคาย-โพนพิสัย-บึงกาฬ ระยะทาง 135.44 กิโลเมตร

3.2 การคมนาคมทางน้ำ ใช้แม่น้ำโขงสำหรับขนส่งถ่ายสินค้าและคนโดยสารข้ามพากระหว่างไทย-ลาว

3.3 การคมนาคมทางอากาศ ปัจจุบันจังหวัดหนองคายไม่มีท่าอากาศยาน การเดินทางโดยเครื่องบินจึงต้องไปใช้ท่าอากาศยานของจังหวัดอุดรธานี ซึ่งอยู่ห่างกันจากจังหวัด

หนองคายประมาณ 53 กิโลเมตรและบริษัทการบินไทย จำกัด (มหาชน) ได้อำนวยความสะดวกให้แก่ผู้โดยสารที่อยู่ในพื้นที่จังหวัดหนองคาย โดยจัดให้มีรถยนต์บริการรับส่งระหว่างจังหวัดหนองคายกับท่าอากาศยานจังหวัดอุดรธานี ตลอดจนมีการให้บริการจำหน่ายตั๋วและสำรองที่นั่งในพื้นที่จังหวัดหนองคาย

3.4 การคมนาคมขนส่งในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย มีถนนสายหลัก 3 สายคือ ถนนพยับชลประทาน ถนนมีชัยและถนนประจักษ์ศิลปาคม ถนนพยับชลประทาน เป็นถนนเรียบแนวเขตเทศบาลเมืองหนองคายด้านทิศใต้และปลายถนนข้างหนึ่งบรรจบทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 212 ส่วนถนนสายหนองคาย-เวียงจันทน์ ถนนมีชัยและถนนประจักษ์ศิลปาคม มีลักษณะแนวถนนขนานกับถนนชลประทาน มีถนนสายสั้น ๆ ที่เรียงตามแนวฝั่งแม่น้ำโขงและตลอดแนวถนนริมแม่น้ำโขง มีการปรับปรุงพื้นที่เป็นพื้นที่นันทนาการชมทัศนียภาพของแม่น้ำโขงและประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จุดผ่านแดนที่ติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวในเขตเทศบาล มีจุดผ่านแดนถาวร 2 จุดคือ

- 1 จุดผ่านแดนด่านสะพานมิตรภาพไทย-ลาว ระหว่างอำเภอเมืองหนองคายและกำแพงนครเวียงจันทน์
- 2 จุดผ่านแดนด่านท่าเสาติระหว่าง อำเภอเมืองหนองคายและท่าเตื่อ กำแพงนครเวียงจันทน์

3.5 การประปา การใช้น้ำประปาของประชาชนตลอดจนส่วนราชการภายในเขตเทศบาลแบ่งเป็นส่วนหนึ่ง ใช้บริการประปาจากการประปาส่วนภูมิภาคที่มีโรงงานผลิตน้ำประปา 2 แห่ง และอีกส่วนหนึ่งใช้บริการน้ำประปาจากการประปาหมู่บ้าน

3.6 การไฟฟ้า การใช้ไฟฟ้าภายในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย ใช้บริการไฟฟ้าจากการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดหนองคาย ซึ่งเป็นกระแสไฟฟ้าที่ซื้อจาก ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยให้จัดให้มีไฟฟ้าและแสงสว่างตามเส้นทางคมนาคมและชุมชนต่างๆ อย่างเหมาะสม

3.7 การใช้ที่ดิน การใช้ประโยชน์ที่ดินบริเวณกลางชุมชนจะเป็นย่านธุรกิจการค้า การให้บริการที่สำคัญตลอดทั้งเป็นที่ตั้งของหน่วยงานของรัฐ ส่วนรอบๆ ตัวเมืองจะใช้ที่ดินในการประกอบอาชีพทางการเกษตร และมีสวนสาธารณะที่มีพื้นที่กว้างใหญ่ให้ประชาชนได้พักผ่อนหย่อนใจและออกกำลังกายจำนวน 1 แห่งคือ สวนสาธารณะหนองถิ่น

4 ด้านเศรษฐกิจ

ด้านโครงสร้างทางด้านเศรษฐกิจเทศบาลเมืองหนองคายเป็นเมืองชายแดนที่มีศักยภาพในหลายด้านจึงทำให้สามารถประกอบอาชีพเพื่อสร้างรายได้ให้กับครอบครัวในหลากหลายสาขาอาชีพการประกอบอาชีพอิสระ

ตารางที่ 2-4 แสดงข้อมูลทางด้านอาชีพในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย

ข้อมูลอาชีพ

ลำดับที่	รายละเอียด	หน่วยนับ	จำนวน	หมายเหตุ
1	กลุ่มอาชีพ	กลุ่ม/คน	11/260	-
2	อาชีพ	อาชีพ	10	-

ข้อมูลกลุ่มอาชีพ

ลำดับที่	กลุ่มอาชีพชุมชน	อาชีพ	จำนวน	หมายเหตุ
1	จอมมณี	ประดิษฐ์ของชำร่วยจาก กะลามะพร้าว	20	-
2	ดอนแดงใต้	ดอกไม้ประดิษฐ์จากดินไทย	20	-
3	จอมเสด็จ	ถักเสื่อด้วยโครเช และ หมอนสม็อก	20	-
4	ยอดแก้ว	ข้าวเกียบงา	30	-
5	ป่าพร้าว	ดอกไม้จัน	30	-
6	ดอนสวรรค์	ดอกไม้ประดิษฐ์จากวัสดุรีไซเคิล	20	-
7	เนินหงษ์ทอง	ถักเสื่อด้วยโครเช	20	-
8	บ่อหิน	ดอกไม้ประดิษฐ์จากผ้าใยบัว	30	-
9	นาทา - โนนธาตุ	เครื่องตีสมุนไพรรักษา ปักกิ่ง	30	-
10	มีชัย	วาดแผนไทย	20	-
11	ศรีชมชื่น	ยาหม่องน้ำและการบูร	20	-
รวม	11	-	260	-

(ข้อมูล ณ วันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2549 โดยกองสวัสดิการสังคม)

4.1 การเกษตรกรรม

การเกษตรกรรมภายในเขตเทศบาลเมืองหนองคายมีน้อยมาก ส่วนใหญ่จะอยู่ตามบริเวณนอกเขตเทศบาล โดยมีแม่น้ำโขงเป็นแม่น้ำสายหลักในการประกอบอาชีพ เช่น สวนผัก สวนดอกไม้ ยาสูบ ผลไม้ การเลี้ยงสัตว์ และการปลูกข้าว เป็นต้น

4.2 การพาณิชย์และการบริการ

ตารางที่ 2-4 แสดงทางด้านกิจการพาณิชย์และการบริการ

ลำดับที่	สถานประกอบการค้า	หน่วยนับ	จำนวน
1	ด้านการพาณิชย์		
	- ป้ายน้ำมัน	แห่ง	9
	- ห้างสรรพสินค้า	แห่ง	1
	- ร้านค้า	แห่ง	163
	- ตลาดสด	แห่ง	4
2	ด้านการเทศพาณิชย์		
	- สถานธนาฑูบาล	แห่ง	1
	- โรงฆ่าสัตว์	แห่ง	1
3	ด้านการบริการ		
	- ธนาคารพาณิชย์	แห่ง	12
	- สถานที่จำหน่ายอาหาร	แห่ง	190
	- โรงแรม/อพาร์ทเมนท์	แห่ง	11
	- ร้านตัดผม	แห่ง	142

(ข้อมูล ณ วันที่ 16 มีนาคม 2549 โดยสำนักการสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม)

4.3 การอุตสาหกรรม

ลักษณะของกิจกรรมอุตสาหกรรม ในเขตเทศบาลเมืองหนองคายจะเป็นอุตสาหกรรมขนาดย่อมในครัวเรือน มีทั้งประเภทเพื่อการบริโภคและการบริการ เช่น ผลิตและจำหน่ายอาหารพื้นเมืองจำพวกหมูยอ แหนม ร้านผลิตภัณฑ์พื้นเมืองอยู่ช่อมรยนต์ รถจักรยานยนต์ โรงพิมพ์ โรงน้ำแข็งและน้ำดื่ม ร้านอาหาร ร้านอุปกรณ์การไฟฟ้า เป็นต้น

4.4 การท่องเที่ยว ภายในเขตเทศบาลเมืองหนองคายมีแหล่งท่องเที่ยวสำคัญหลายประเภททั้งโบราณสถาน โบราณวัตถุ แหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ได้แก่

4.4.1 หลวงพ่อพระใส พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์คู่บ้าน คู่เมือง ประดิษฐานในพระอุโบสถพระอารามหลวงวัดโพธิ์ชัย เป็นพระพุทธรูปปางสมาธิ หล่อด้วยทองสีสุกงดงามมาก ขนาดหน้าตักกว้าง 2 ศืบ ยาว 8 นิ้ว สูง 4 ศืบ 1 นิ้ว

4.4.2 อนุสาวรีย์ปราบฮ่อ เป็นอนุสาวรีย์สถานบรรจ้อัฐิบรรพบุรุษ ที่เสียสละชีวิตในการสู้รบกับจีนฮ่อ เพื่อรักษาเมืองหนองคายจนได้รับชัยชนะ โดยทั้ง 4 ด้าน ของอนุสาวรีย์ปราบฮ่อมืออักษรไว้ 4 ภาษา คือ ไทย อังกฤษ จีนและลาว

4.4.3 พระธาตุหล้าหนอง(กลางน้ำ) พระบรมธาตุบรรจ้อัฐิพระบรมสารีริกธาตุ ผ่าพระบาทเบื้องขวา 9 องค์ ปัจจุบันจมอยู่กลางแม่น้ำโขง พระธาตุองค์นี้มีขนาดใกล้เคียงกับองค์เจดีย์พระธาตุพนม อำเภอพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม ซึ่งบริเวณวัดธาตุแห่งนี้มีพื้นที่ไม่ต่ำกว่า 100 ไร่และตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขง พอถึงฤดูน้ำหลากแม่น้ำโขงที่ไหลเชี่ยว

กรากจะกัดเซาะตลิ่งบริเวณวัดธาตุจนพังทลายหายไปปีละไม่น้อยซึ่งตามประชุมพงศาวดาร ภาค 70 ได้บันทึกไว้ว่า น้ำโขงกัดเซาะตลิ่งพังเข้าไปจนถึง องค์พระธาตุ หล้าหนองและพระธาตุได้พังลงในแม่น้ำโขง เมื่อวันศุกร์ขึ้น 5 ค่ำ เดือน 9 เวลาใกล้ค่ำ ร.ศ. 66 จ.ศ.1209 พ.ศ.2390

- 4.4.4 ศาลาแก้วกู่ ตั้งอยู่หมู่บ้านสามัคคี ที่ผู้สร้างต้องการเผยแพร่ศาสนาพราหมณ์ โดยการสร้างรูปปั้นขนาดใหญ่เป็นเทวรูปและเทวลียปางต่างๆ พร้อมด้วยคำพูดเป็นภาษาอีสาน เพื่อเป็นคติสอนใจในการครองตน
- 4.4.5 สะพานมิตรภาพไทย-ลาว ตั้งอยู่หมู่บ้านจอมมณี เป็นสะพานข้ามแม่น้ำโขงเชื่อมโยง 2 ประเทศไทย - ลาว เกิดจากการร่วมมือของไทย-ลาวและออสเตรเลีย เปิดใช้อย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 8 เมษายน พ.ศ.2537 โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ทรงเสด็จพระราชดำเนินเป็นประธานในพิธีเปิดงาน สมเด็จพระเทพราชสุดา สยามบรมราชกุมารี ท่านหนุ่อกกุมสหวัน ประธานประเทศ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและนายกรัฐมนตรีออสเตรเลียร่วมพิธีเปิด ณ กลางสะพาน
- 4.4.6 สวนสาธารณะหนองถิ่น พื้นที่ประมาณ 149 ไร่ สร้างโดยเทศบาลเมืองหนองคาย เพื่อเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ สถานที่ท่องเที่ยวและเป็นสถานที่ออกกำลังกายของประชาชน
- 4.4.7 งานประเพณีสงกรานต์ การจัดงานสงกรานต์ประจำปีมีทุกปี โดยจังหวัดหนองคายจะมอบหมายให้ เทศบาลเมืองหนองคายร่วมกับภาครัฐ เอกชน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย หอการค้า) จัดงานประเพณีสงกรานต์ขึ้น
- 4.4.8 งานประเพณีแข่งเรือยาว จัดในช่วงเทศกาลออกพรรษาทุกปี มีการแข่งขันเรือ 2 ประเภท (ชาย หญิง) 3 ขนาด (เล็ก กลาง ใหญ่) แต่ลปีจะมีเรือที่มีชื่อเสียงทั้งในประเทศและต่างประเทศส่งเรือเข้าแข่งขันเป็นจำนวนมากจัดการประกวดไหลเรือไฟพญานาค
- 4.4.9 บั้งไฟพญานาค เป็นปรากฏการณ์มหัศจรรย์ที่เกิดขึ้นในแม่น้ำโขง จะปรากฏให้เห็นเฉพาะในวันออกพรรษาเท่านั้น แต่ลปีจะมีนักท่องเที่ยวจากทุกสารทิศ ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศมาชมปรากฏการณ์นี้เป็นจำนวนมาก
- 4.4.10 ท่าเสด็จ (ตลาดอินโดจีน) ย่านธุรกิจการค้าสำคัญ เป็นศูนย์รวมสินค้าที่น่าสนใจจากกลุ่มประเทศสังคมนิยมมากมาย หลายชนิดและเป็นศูนย์รวมสินค้าหัตถกรรม ของที่ระลึกและของดีเมืองหนองคาย

ข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนนักท่องเที่ยวของจังหวัดหนองคาย มีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 2-5 แสดงข้อมูลการเดินทางของนักท่องเที่ยว นักทัศนจร และผู้มาเยี่ยมเยือนจังหวัดหนองคายระหว่างปี 2542 – 2548

ปี พ.ศ.	นักท่องเที่ยว	นักทัศนจร	ผู้มาเยี่ยมเยือน
2542	382,858	452,548	835,406
2543	400,121	466,707	866,828
2544	417,770	502,543	920,313
2545	441,895	541,687	983,582
2546	450,632	576,877	1,027,509
2547	478,641	634,594	1,113,235

(ข้อมูล ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2549 ของทุกปี)

หมายเหตุ :

1. นักท่องเที่ยว หมายถึง ผู้ที่เดินทางไปเยือนจังหวัดนั้น โดยวัตถุประสงค์ต่างๆ ที่ไม่ใช่การไปทำงานประจำการศึกษาและไม่ใช้คนท้องถิ่นที่มีภูมิลำเนาหรือศึกษาอยู่ที่จังหวัดนั้น ทั้งนี้ต้องพักค้างคืนอย่างน้อย 1 คืน
2. นักทัศนจร หมายถึง ผู้มาเยี่ยมเยือนที่ไม่พักค้างคืน
สถานการณ์การท่องเที่ยวจังหวัดหนองคายในปี พ.ศ. 2547 เมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2546 ในภาพรวมดีขึ้น มีจำนวนผู้มาเยี่ยมเยือนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะนักทัศนจรชาวลาวที่ถือบัตรผ่านแดนเข้ามาทางสะพานมิตรภาพไทย-ลาว

5. ด้านสังคม

ตารางที่ 2-6 แสดงจำนวนประชากรทั้งหมดภายในเขตเทศบาล

พ.ศ.	ประชากรเฉลี่ย		ประชากรทั้งหมด		
	ครัวเรือน	คน/ครัวเรือน	ชาย	หญิง	รวม
2540	13,868	3.21	22,375	22,236	44,611
2541	14,160	3.2	22,707	22,817	45,224
2542	14,710	3.11	23,001	22,857	45,858
2543	14,920	3.11	23,245	23,165	46,410
2544	16,092	3	24,022	23,989	48,011
2545	16,321	3	24,204	24,163	48,367
2546	16,630	3	24,304	24,274	48,578
2547	17,172	2.78	23,644	24,003	47,647
2548	17,533	2.71	23,520	24,022	47,542

(ข้อมูล ณ วันที่ 30 กันยายน 2548 โดยสำนักปลัดเทศบาลเมืองหนองคาย)

หมายเหตุ ชุมชนภายในเขตเทศบาลมีจำนวน 42 ชุมชน

5.1 ขอบเขตชุมชนและผู้อยู่อาศัย

ชุมชนในเขตเทศบาลเมืองหนองคายมีจำนวนทั้งสิ้น 42 ชุมชนอยู่ในเขต 7 ได้แก่ ตำบลในเมือง ตำบลมีชัย ตำบลโพธิ์ชัย ตำบลกวนวัน ตำบลหาดคำ ตำบลหนองกอมเกาะและตำบลเมืองหมี่ ตารางที่ 2- 7 แสดงข้อมูลด้านประชากร

ชื่อชุมชน	ชาย	หญิง	รวม	จำนวนหลังคาเรือน
ชุมชนมีชัย	804	820	1,624	677
ชุมชนชัยพร	974	1,086	2,060	1,060
ชุมชนหายโศก	573	522	1,095	649
ชุมชนศรีชมชื่น	707	724	1,431	706
ชุมชนศรีสะเกษ - ศรีเมือง	1,100	1,118	2,218	1,117
ชุมชนศรีคุณเมือง - ลำดวน	666	666	1,332	568
ชุมชนโพธิ์ชัย - ศรีบุญเรือง	685	683	1,368	645
ชุมชนหอก่อง	647	693	1,340	433
ชุมชนยอดแก้ว	287	306	593	220
ชุมชนสระแก้ว	436	438	874	290
ชุมชนโพธิ์ศรี	538	546	1,084	407
ชุมชนป่าหลวง	568	570	1,138	295
ชุมชนป่าพร้าว	531	556	1,087	317
ชุมชนวัดธาตุ	394	447	841	191
ชุมชนจอมมณี	524	512	1,036	276
ชุมชนมีชัยเหนือ	285	299	584	173
ชุมชนดอนแดงเหนือ	382	393	775	429
ชุมชนดอนแดงใต้	647	670	1,317	553
ชุมชนดอนโพธิ์	339	396	735	324
ชุมชนบ้านเหล่า	469	475	944	290
ชุมชนโคกแมงเงา- สามัคคี	395	409	804	269
ชุมชนดอนกลาง	177	160	337	80
ชุมชนเนินพระเนาวิ	688	661	1,349	449
ชุมชนดอนมน	1,585	1,532	3,117	1,222
ชุมชนบ่อหิน	1,288	1,450	2,738	970
ชุมชนวัดธาตุใต้	622	637	1,259	281

ตารางที่ 2- 7 แสดงข้อมูลด้านประชากร (ต่อ)

ชื่อชุมชน	ชาย	หญิง	รวม	จำนวนหลังคาเรือน
ชุมชนสามัคคี	782	792	1,574	436
ชุมชนดอนสวรรค์	480	503	983	262
ชุมชนเนินหงส์ทอง	651	697	1,348	425
ชุมชนจอมเสด็จ	711	706	1,417	674
ชุมชนสวนอ้อย	148	150	298	90
ชุมชนหนองไผ่	79	96	175	41
ชุมชนดอนตู	673	623	1,296	651
ชุมชนนาไก่	358	323	681	185
ชุมชนนาทา- โนนธาตุ	907	969	1,876	579
ชุมชนหนองขาม	214	221	435	94
ชุมชนหนองเต็ด	149	170	319	77

ชุมชนที่มีจำนวนหลังคาเรือนสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ ชุมชนดอนมน (1,222 หลังคาเรือน) ชุมชนศรีษะเกษ - ศรีเมือง (1,117 หลังคาเรือน) และชุมชนชัยพร (1,060 หลังคาเรือน) โดยชุมชนที่มีจำนวนหลังคาเรือนสูงจะอยู่แถวบริเวณสี่แยกถนนมิตรภาพตัดกับถนนพนักกันน้ำชลประทาน บริเวณกลางเมืองติดริมแม่น้ำโขงตั้งแต่ชุมชนมีชัยไปจนถึงชุมชนศรีคุณเมือง-ลำดวน (ตะวันตกไปตะวันออก) และทางด้านตะวันออกของเขตเทศบาลอันได้แก่ชุมชนจอมเสด็จและชุมชนสามัคคี

ชุมชนที่มีจำนวนประชากรสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ ชุมชนดอนมน (3,117 คน) ชุมชนบ่อหิน (2,738 คน) และชุมชนศรีษะเกษ-ศรีเมือง (2,218 คน) บริเวณที่มีจำนวนประชากรสูงก็จะสอดคล้องกับจำนวนของหลังคาเรือนในแต่ละชุมชนที่มีความหนาแน่นประชากรสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ ชุมชนศรีสุ่มังค์ (18.9 คนต่อไร่) ชุมชนสระแก้ว (14.9 คนต่อไร่) และชุมชนโพธิ์ชัย - ศรีบุญเรือง (13.8 คนต่อไร่) บริเวณที่มีความหนาแน่นของประชากรสูงจะเป็นพื้นที่ริมแม่น้ำโขงที่เป็นตัวเมืองมาตั้งแต่ดั้งเดิม ความหนาแน่นปานกลางจะอยู่โดยรอบตัดออกไป ทั้งนี้ในพื้นที่ส่วนที่เป็นที่ลุ่มทางด้านใต้ของถนนพนักกันน้ำชลประทาน (พื้นที่ของชุมชนกุดแห่) จะมีความหนาแน่นประชากรต่ำมาก (0.44 คนต่อไร่) ทั้งที่เป็นพื้นที่ใกล้ตัวเมือง ส่วนชุมชนที่มีความหนาแน่นต่ำที่สุดได้แก่ชุมชนหนองเต็ดทางด้านตะวันตกของเมือง (ความหนาแน่นประชากรเท่ากับ 0.37คนต่อไร่) ความหนาแน่นเฉลี่ยของประชากรในเขตเทศบาลเมืองหนองคายคือ 5.25 คนต่อไร่ (ดูแผนที่ 4 - 6 ประกอบ)

5.2 ศาสนา

ประชากรในเขตเทศบาลส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธ มีการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาทำบุญตามประเพณีต่างๆ และมีประชากรบางส่วนนับถือศาสนาอื่น เช่น ศาสนาคริสต์ อิสลาม เป็นต้น

5.3 วัฒนธรรม

ศิลปกรรมภายในเขตเทศบาลเมืองมีประเพณีท้องถิ่นสำคัญ 5 ประเพณี คือ

5.3.1 งานประเพณีสงกรานต์ มีงานประมาณเดือนเมษายน

5.3.2 งานประเพณีบุญบั้งไฟ มีงานประมาณเดือนพฤษภาคม-มิถุนายน

5.3.3 งานประเพณีแห่เทียนพรรษา มีงานประมาณเดือนกรกฎาคม

5.3.4 งานประเพณีแข่งเรือออกพรรษา มีงานประมาณเดือนตุลาคม

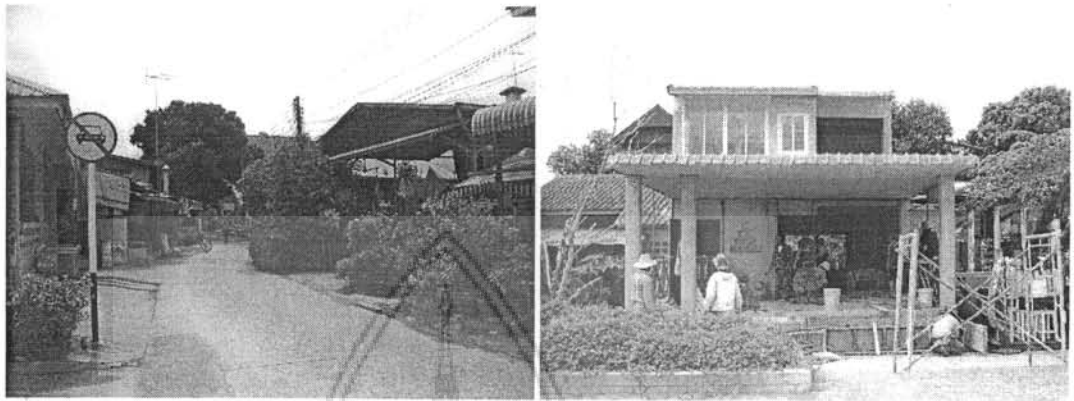
5.3.5 งานประเพณีลอยกระทง มีงานประมาณเดือนพฤศจิกายน

2.3 พื้นที่กรณีศึกษา: ระดับชุมชนในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย

พื้นที่เป้าหมายคือ ชาวชุมชนในชุมชนเขตเทศบาลเมืองหนองคาย ซึ่งจำแนกเป็น 3 พื้นที่ดังต่อไปนี้

1. ชาวหนองคายในเขตชุมชนย่าน ถนนริมโขงและถนนแก้ววรุฒิ ตั้งแต่ด้านสะพานมิตรภาพไทยลาวจนถึงตลาดแลง (ถนนวัดธาตุซอย 3) เช่น ชุมชนหายโศก ชุมชนวัดธาตุ

ภาพที่ 2-2 ลักษณะชุมชนย่านริมโขง (กฤตภัทร ธำपालบุตร, 2552)

2. ชาวหนองคายในเขตชุมชนตลอดแนวถนนประจักษ์ศิลปาคมและถนนมีชัย เช่น ชุมชนโพธิ์ชัย

ภาพที่ 2-3 ลักษณะชุมชนย่านถนนประจักษ์ศิลปาคม (กฤตภัทร ธำपालบุตร, 2552)

3. ชาวหนองคายในเขตชุมชนตลอดถนนมิตรภาพและถนนหนองคาย-โพนพิสัย

ภาพที่ 2-4 ลักษณะชุมชนย่านถนนหนองคายโพนพิสัย (กฤตภัทร ธำपालบุตร, 2552)

พื้นที่ทั้งสามแห่งถูกกำหนดด้วยเกณฑ์สำคัญ 3 ข้อคือ

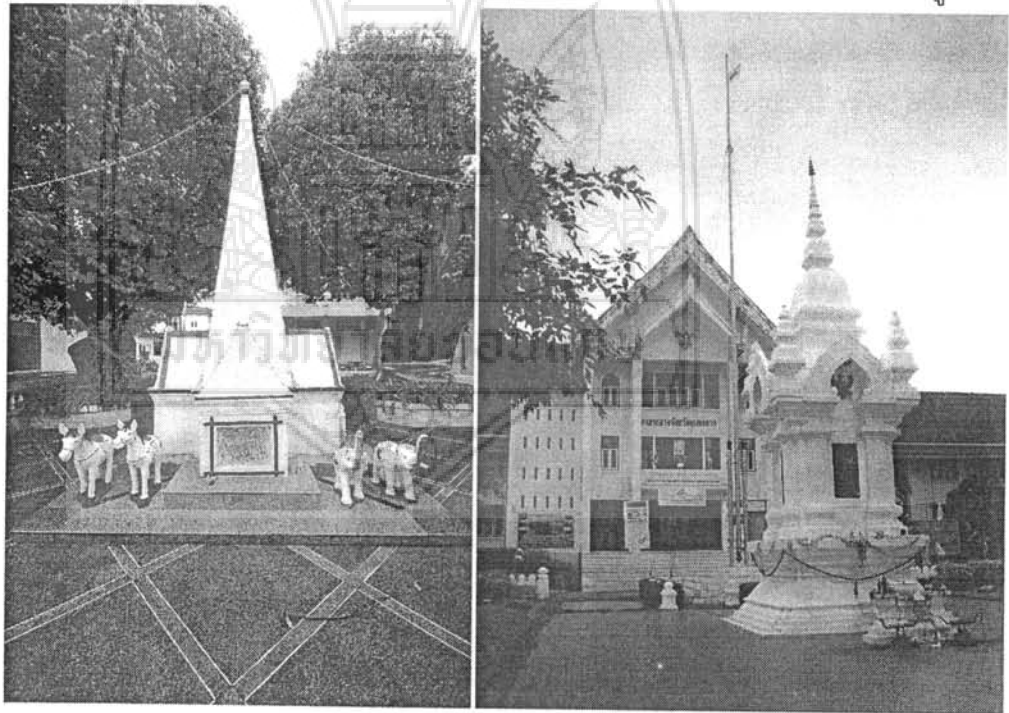
1. เป็นชุมชนที่อยู่โดยรอบหรือตั้งอยู่ใกล้กับแหล่งท่องเที่ยวสำคัญระดับภูมิภาค ระดับประเทศ หรือระดับจังหวัด เช่น ชุมชนย่านด่านสะพานมิตรภาพไทยลาว (ภูมิภาค) ตลาดท่าเสด็จ (ประเทศ) และวัดโพธิ์ชัย หลวงพ่อพระใส (จังหวัด)
2. เป็นชุมชนที่ได้รับผลกระทบ (ด้านดีและด้านไม่ดี) หรือเกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจากการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหรือแผนท่องเที่ยวโดยภาครัฐ เอกชน หรือหน่วยงานระหว่างประเทศ
3. เป็นชุมชนที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งในทางกายภาพและจิตภาพ อันเนื่องมาจากการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดหนองคาย อย่างต่อเนื่อง ชัดเจน ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม

2.4 แหล่งท่องเที่ยวในชุมชนกรณีศึกษา

อนุสาวรีย์ปราบฮ่อ

ตั้งอยู่บริเวณหน้าศาลากลางจังหวัดหลังเก่า เป็นที่บรรจุอัฐิของผู้ที่เสียชีวิตในการปราบกบฏฮ่อเมื่อปี ร.ศ. 105 (พ.ศ. 2429) เสด็จในกรมหลวงประจักษ์ศิลปาคมซึ่งเป็นแม่ทัพปราบกบฏฮ่อในครั้งนั้นรับสั่งให้สร้างขึ้นเพื่อเทิดทูนความดีของผู้ที่ได้เสียสละชีวิตเพื่อชาติบ้านเมือง ที่อนุสาวรีย์ทั้ง 4 ทิศ มีคำจารึกภาษาไทย จีน ลาว และอังกฤษ เดิมตั้งอยู่ที่หลังสถานีตำรวจภูธร อำเภอเมืองจังหวัดหนองคาย ต่อมาในปี พ.ศ. 2492 ทางจังหวัดได้ก่อสร้างอนุสาวรีย์ปราบฮ่อให้สง่างามยิ่งขึ้น

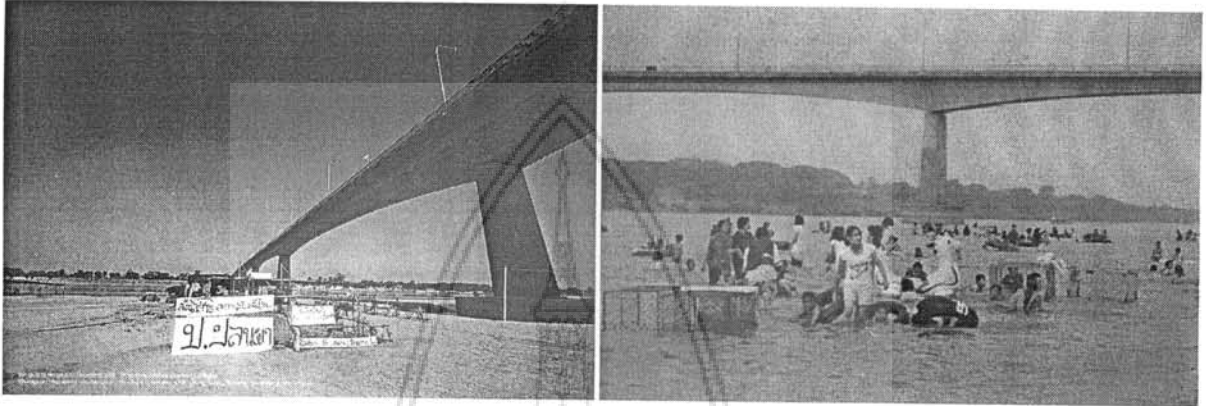
งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ จัดประมาณเดือนมีนาคมของทุกปี ที่บริเวณอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ ภายในงานจะมีการแสดงและการละเล่น มีการออกร้านของเหล่าแม่บ้านแต่ละอำเภอ จำหน่ายสินค้าในราคาถูก

ภาพที่ 2-5 (ซ้าย) อนุสาวรีย์ปราบฮ่อเก่า ตั้งอยู่ภายในสถานีตำรวจภูธร จ.หนองคาย (ธีรศักดิ์ สิงห์ปรีชา, 2552)
(ขวา) อนุสาวรีย์ปราบฮ่อแห่งใหม่ หน้าศาลากลางจังหวัดหนองคาย (กฤตภัทร ธาपालบุตร, 2552)

หาดจอมมณี

ตั้งอยู่ที่บ้านจอมมณี หมู่ที่ 1 ตำบลมีชัย อำเภอเมือง อยู่ห่างจากตัวเมืองประมาณ 2 กิโลเมตร ตามถนนเลียบแม่น้ำโขง เป็นหาดทรายริมแม่น้ำโขงที่เกิดขึ้นเฉพาะในช่วงฤดูแล้ง มีความยาวประมาณ 200 เมตร ซึ่งเหมาะที่จะเที่ยวในช่วงเดือนเมษายนมีนักท่องเที่ยวเที่ยวในจังหวัดหนองคายและจังหวัดใกล้เคียงเดินทางไปเที่ยวจำนวนมาก จึงได้รับการขนานนามว่าเป็น "พัทยาอีสาน" อีกทั้งทิวทัศน์ในบริเวณหาดทรายยังสามารถมองเห็นบริเวณสะพานมิตรภาพไทย-ลาว ได้อย่างชัดเจน

ภาพที่ 2-6 หาดจอมมณีช่วงน้ำลดและชาวเมืองมาเล่นน้ำใต้สะพานมิตรภาพไทยลาว (www.pantip.com, 2552)
ตลาดสินค้าอินโดจีนหรือท่าเสด็จ

ตั้งอยู่ริมแม่น้ำโขง ในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย เป็นท่าเรือโดยสารข้ามแม่น้ำโขงไปยังฝั่งลาว มีด่านตรวจคนเข้าเมืองและร้านค้า จำหน่ายสินค้าจากนานาประเทศที่ส่งผ่านเข้ามาจากฝั่งลาว สินค้าที่จำหน่ายได้แก่ อาหารแห้ง อาหารแปรรูป เครื่องไม้ฝั่มมุก เครื่องไฟฟ้า นาฬิกา อาหาร เป็นต้น เปิดจำหน่ายทุกวันเวลา 07.00-18.30 น. มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศให้ความสนใจเดินทางมาเที่ยวชมและเลือกซื้อสินค้ามากมาย

นอกจากนี้ท่าเสด็จยังเป็นด่านสำหรับคนท้องถิ่นข้ามไปยังลาว ส่วนนักท่องเที่ยวทั่วไปต้องใช้ด่านสะพานมิตรภาพไทย-ลาว และมีบริษัททัวร์ที่รับจ้างทำใบผ่านแดนและนำเที่ยวประเทศลาวอีกด้วย ชาวไทยจะต้องทำบัตรผ่านแดนที่สำนักงานบัตรผ่านแดน บริเวณศาลากลางจังหวัดหนองคาย โดยมีเอกสารประกอบการทำบัตรผ่านแดน คือสำเนาบัตรประชาชนหน้าหลัง รูปถ่ายขนาด 1 นิ้ว จำนวน 2 รูป ส่วนชาวต่างประเทศ จะต้องใช้หนังสือเดินทาง Passport และขอวีซ่าที่สถานทูตลาวประจำประเทศไทย

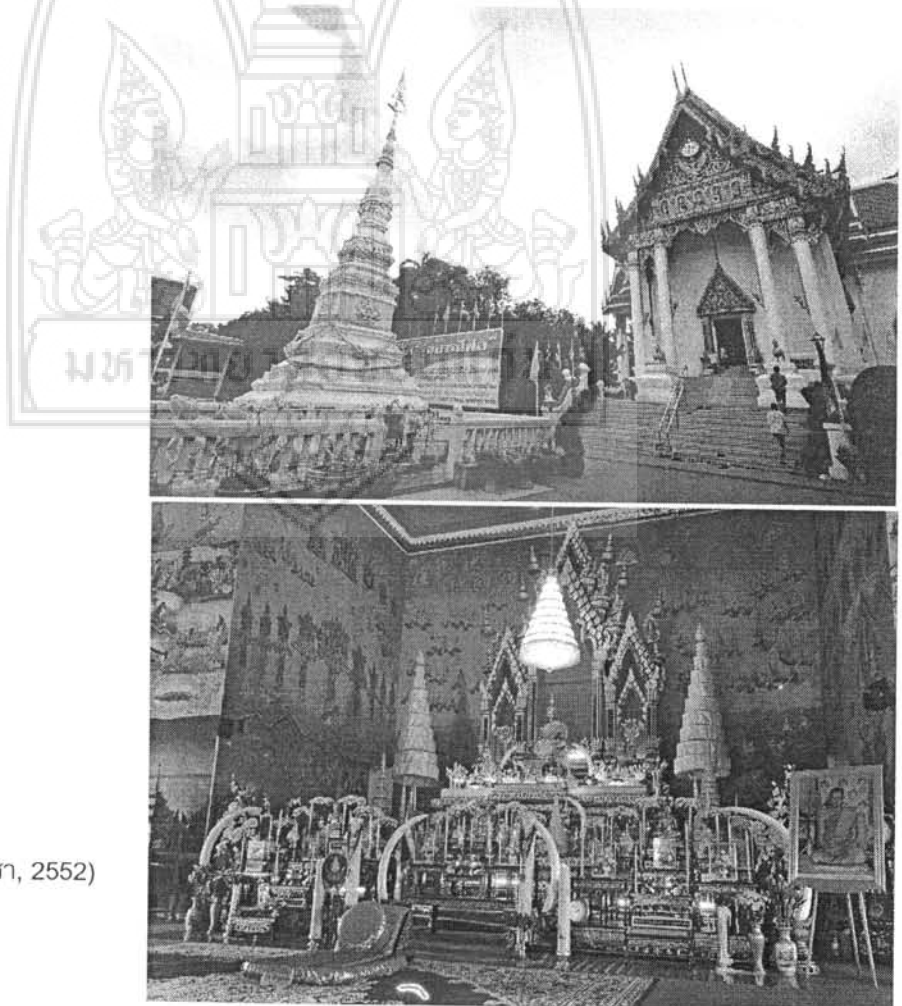

ภาพที่ 2-7 ป้ายตลาดริมแม่น้ำโขงและร้านค้าที่ตลาดท่าเสด็จ (นิตยา, 2552)

หลวงพ่อพระใสวัดโพธิ์ชัยและวัดโพธิ์ชัย

ประดิษฐานอยู่ที่วัดโพธิ์ชัย ซึ่งมีฐานะเป็นวัดอารามหลวง ตั้งอยู่ที่ถนนโพธิ์ชัย ในเขตเทศบาลเมือง ห่างจากตัวเมืองหนองคายไปประมาณ 2 กิโลเมตร ตามทางหลวงหมายเลข 212 ทางไป อ.โพนพิสัย วัดจะอยู่ทางซ้ายมือ

เป็นพระพุทธรูปสำคัญคู่เมืองที่ชาวเมืองหนองคายนับถือมาก หลวงพ่อพระใสเป็นพระพุทธรูปขัดสมาธิราบ ปางมารวิชัยหล่อด้วยทองสีสุก หน้าตักกว้าง 2 คืบ 8 นิ้ว ส่วนสูงจากองค์พระเบ็องล่างถึงยอดพระเกศ 4 คืบ 1 นิ้ว สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงสนธิฐานไว้ในหนังสือประวัติพระพุทธรูปสำคัญ ซึ่งพิมพ์แจกในงานทอดกฐินพระราชทาน พ.ศ. 2468 ว่า หลวงพ่อพระใส เป็นพระพุทธรูปหล่อในสมัยล้านช้าง และตามตำนานที่เล่าสืบต่อกันมาว่า พระธิดา 3 องค์ แห่งกษัตริย์ล้านช้างเป็นผู้สร้าง บางท่านก็ว่าเป็นพระราชธิดาของพระไชยเชษฐาธิราช ได้หล่อพระพุทธรูปขึ้น 3 องค์ และขนานนามพระพุทธรูปตามนามของตนเองไว้ด้วยว่า พระเสริมประจำที่ใหญ่ พระสุกประจำคนกลาง พระใสประจำน้องสุดท้อง มีขนาดลดหลั่นกันตามลำดับ พ.ศ. 2321 พระเจ้าธรรมเทววงศ์ได้อัญเชิญไปไว้ ณ เวียงจันทน์ และในสมัยรัชกาลที่ 3 ได้อัญเชิญมาฝั่งไทย แต่เกิดพายุ พระสุกจมน้ำอยู่ที่ปากงึม (เวินพระสุก) ส่วนพระเสริมและพระใส ประดิษฐานไว้ที่วัดโพธิ์ชัยและวัดหอก่อง ต่อมาในรัชกาลที่ 4 ได้อัญเชิญพระเสริมลงมาประดิษฐานที่กรุงเทพฯ ส่วนพระใสประดิษฐานอยู่ที่วัดโพธิ์ชัย ทุกปีในวันเพ็ญเดือน 6 ชาวเมืองหนองคายมีงานประเพณี คือ งานบุญแข่งบั้งไฟจะแห่บั้งไฟมาบูชาพระใสและจัดการแข่งขันการจุดบั้งไฟที่วัดโพธิ์ชัยเป็นประจำ (ปัจจุบันได้ย้ายสถานที่จุดบั้งไฟออกนอกเมือง ใกล้กับเทคนิคหนองคายแห่งใหม่ โดยใช้เส้นทางหนองคาย-อ.โพนพิสัย ระยะทางประมาณ 5 กม.)

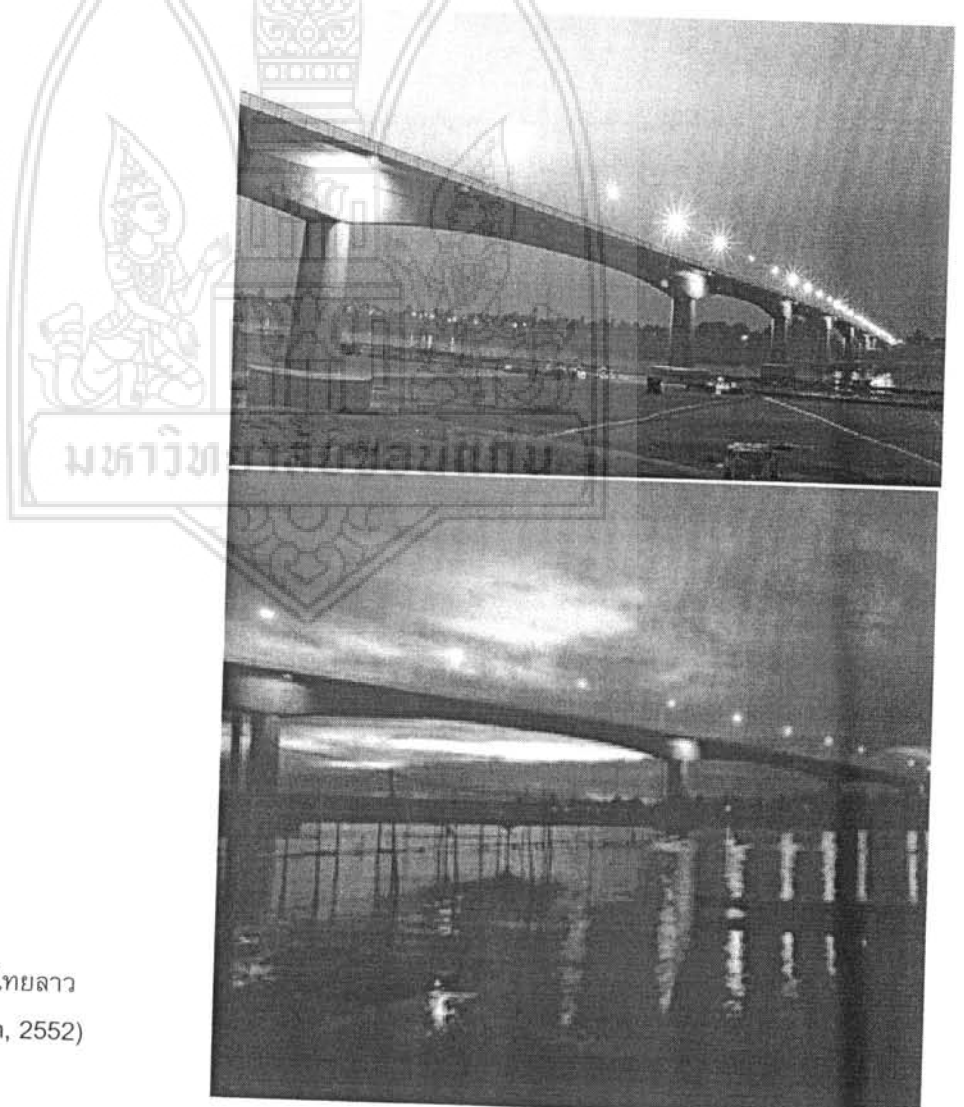
ภาพที่ 2-8

วัดโพธิ์ชัย (ธีรศักดิ์ สิงห์ปรีชา, 2552)

สะพานมิตรภาพไทย-ลาว

เป็นสะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งแรกเปิดใช้ในปี 2537 สร้างโดยความร่วมมือของ 3 ประเทศคือ ออสเตรเลีย ไทยและลาว เชื่อมระหว่างบริเวณหาดจอมมณี อ.เมือง จังหวัดหนองคาย ไปยังท่านาแล้ง ของลาวซึ่งอยู่ห่างจากเมืองเวียงจันทน์ ประมาณ 20 กิโลเมตร เป็นสะพานเดี่ยว การจราจรบนสะพาน แบ่งเป็น สองช่องทาง มีความยาวประมาณ 1.2 กิโลเมตร กว้าง 15 เมตร มีช่องสำหรับเดินรถ 2 ช่องทาง ซึ่งตรงช่วงกลางสะพานออกแบบไว้สำหรับสร้างทางรถไฟ ที่เชิงสะพานมีด่านตรวจคนเข้าเมืองและศูนย์ให้บริการข่าวสารท่องเที่ยวของ ททท. ตั้งอยู่สะพานแห่งนี้ก่อสร้างแล้วเสร็จและเปิดใช้เป็นทางการในเดือนเมษายน 2537 โดยได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราช ดำเนินทรงเปิดสะพานแห่งนี้ สร้างความปลื้มปิติให้ประชาชนทั้ง 2 ฝั่งไทย-ลาวเป็นที่สุด

การเดินทางท่องเที่ยวประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยข้ามสะพานมิตรภาพ ไทย-ลาว นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวด้วยตนเองได้ แต่หากต้องการความสะดวกสบายสามารถใช้บริการนำเที่ยวจากบริษัทที่ได้รับอนุญาตตามกฎหมาย ด้านจะเปิดทุกวันระหว่าง เวลา 06.00 – 22.00 น. ในเทศกาลออกพรรษาของทุกปี มีงานแข่งเรือมิตรภาพ ไทย-ลาว โดยในช่วงเช้าประชาชนจะมาร่วมกันตักบาตร ในช่วงกลางวันจะมีการแข่งเรือยาวตามลำน้ำโขง โดยเริ่มตั้งแต่ บริเวณสะพานไทย-ลาว จนกระทั่งมาถึงบริเวณวัดหายโศก เพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างไทยและลาว โดยผลัดกันเป็นเจ้าภาพ

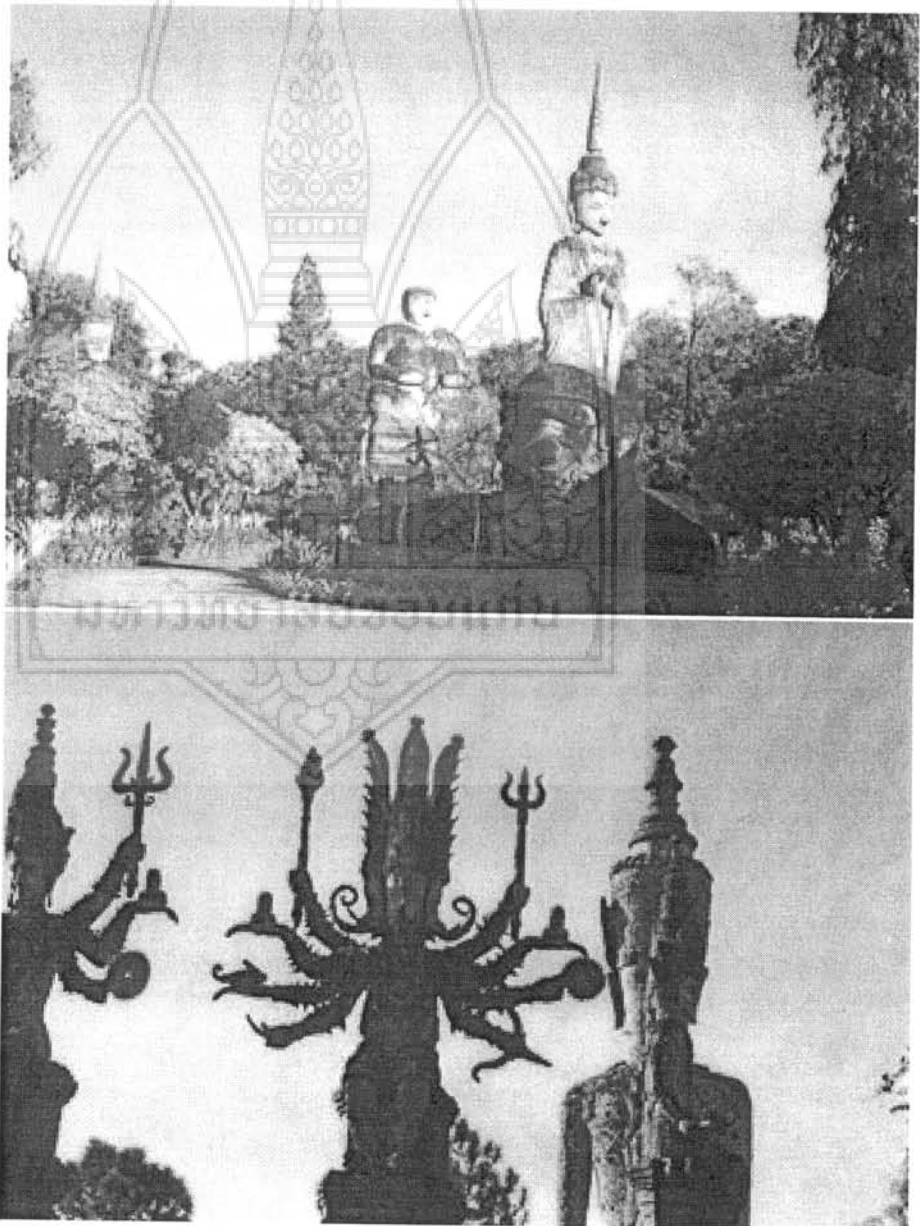

ภาพที่ 2-9 สะพานมิตรภาพไทยลาว
ยามค่ำคืน (www.pantip.com, 2552)

วัดศาลาแก้วกู่

ศาลาแก้วกู่หรือที่รู้จักกันในนามวัดแขกเป็นศาสนสถานตั้งอยู่ห่างจากตัวเมืองหนองคายไปประมาณ 5 กิโลเมตร ตามทางหลวงหมายเลข 212 ทางไป อ.โพนพิสัย วัดจะอยู่ทางขวามือ ก่อสร้างเมื่อ พ.ศ. 2521 เกิดจากแรงบันดาลใจของหลวงปู่บุญเหลือ สุริรัตน์ ตามความเชื่อว่าหลักคำสอนทุกศาสนาสามารถนำมาผสมผสานได้

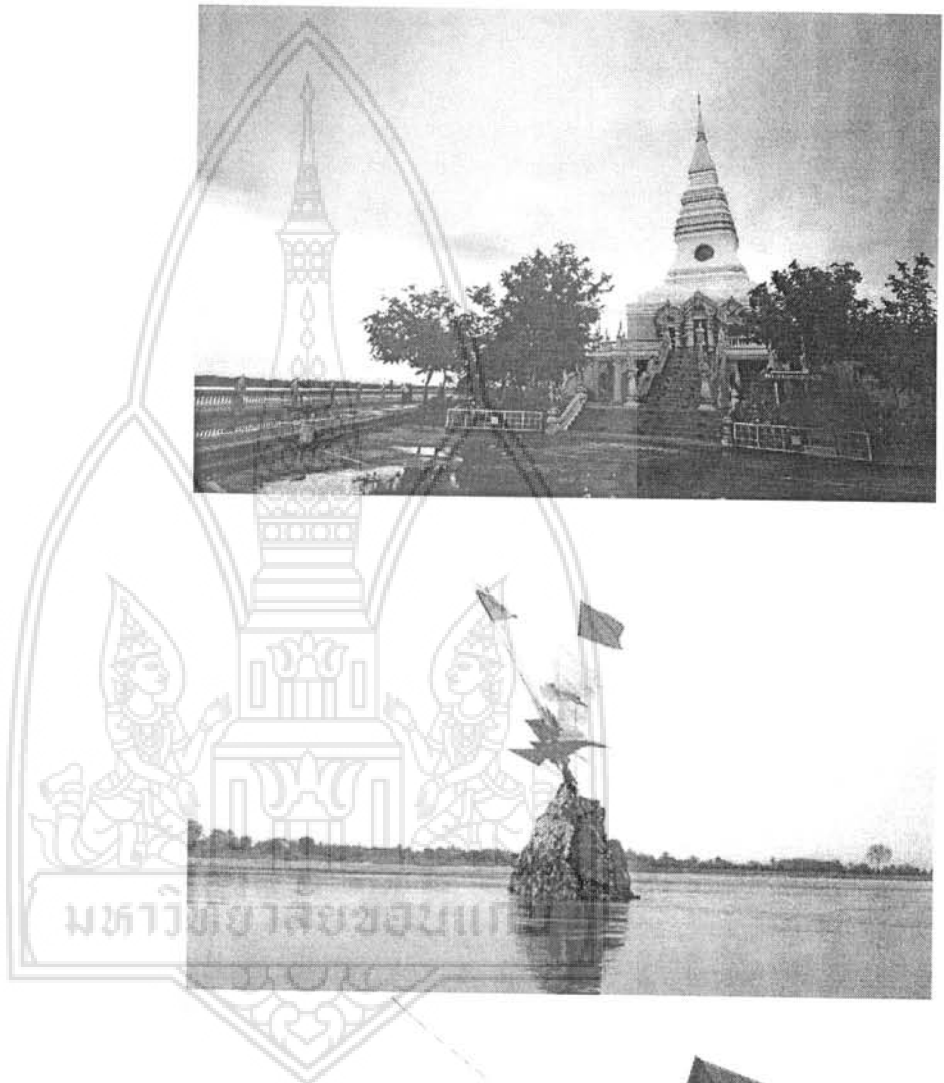
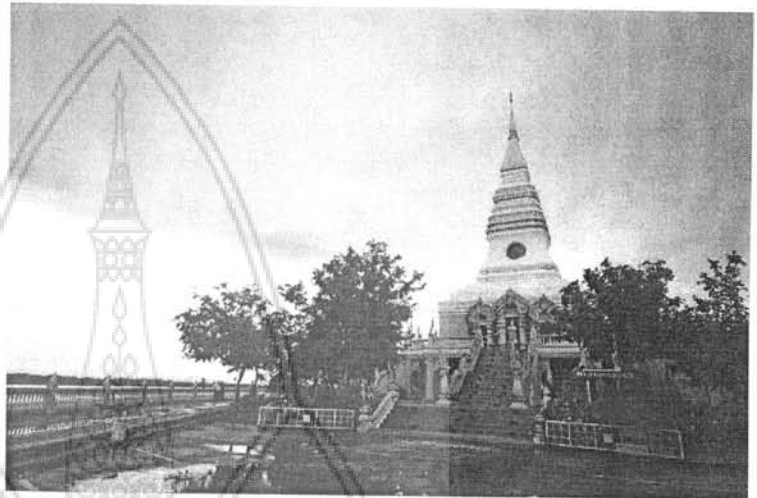
สถานที่ซึ่งคล้ายพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้ง เป็นสถานที่รวบรวมรูปปั้นเทวรูปและพระพุทธรูปต่างๆ ตามความทางหลักคำสอนทางศาสนา ทั้งฮินดูและพุทธ รูปปั้นที่สูงใหญ่และเป็นลักษณะของศาลาแก้วกู่คือ รูปพญานาค 7 เศียร งานปั้นอันใหญ่โตอลังการนี้มีทั้งพระพุทธรูปปางต่าง ๆ รูปเทพฮินดูต่าง ๆ รูปปั้นเกี่ยวกับศาสนาคริสต์ รูปปั้นเล่าเรื่องรามเกียรติ์และตำนานพื้นบ้าน มีรูปปั้นขนาดใหญ่ แสดงถึงแดนสวรรค์ แดนนรก เพื่อเป็นสื่อสอนให้รู้จักการผลของทำความดี ผลของการทำความชั่ว นอกจากนี้ภายในโบสถ์ยังมีวัตถุโบราณ เครื่องราง ของคลั่งต่างๆ ก้อนกลับแฉะขมตันกระบองเพชรยักษ์ที่ทางวัดปลูกไว้ น่าสนใจมาก ปัจจุบันอยู่ในความดูแลของพุทธมามกะสมาคมจังหวัดหนองคาย เปิดให้เข้าชมทุกวัน ระหว่างเวลา 07.00–17.00 น. ค่าเข้าชมคนละ 10 บาท

ภาพที่ 2-10 ศาลาแก้วกู่
(สรวิศ ดิสถาพร, 2552)

พระธาตุหนองคาย หรือ พระธาตุกลางน้ำ

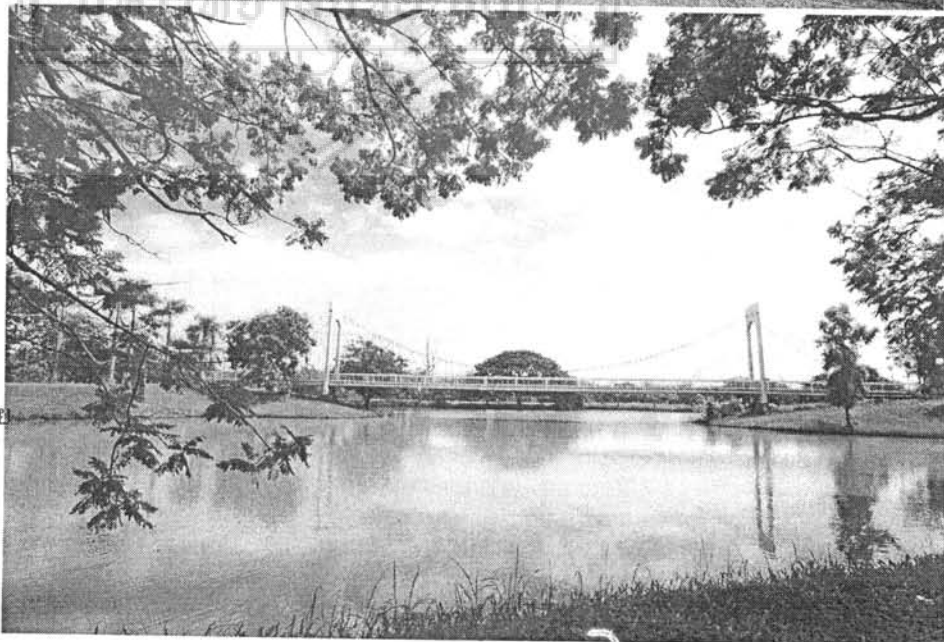
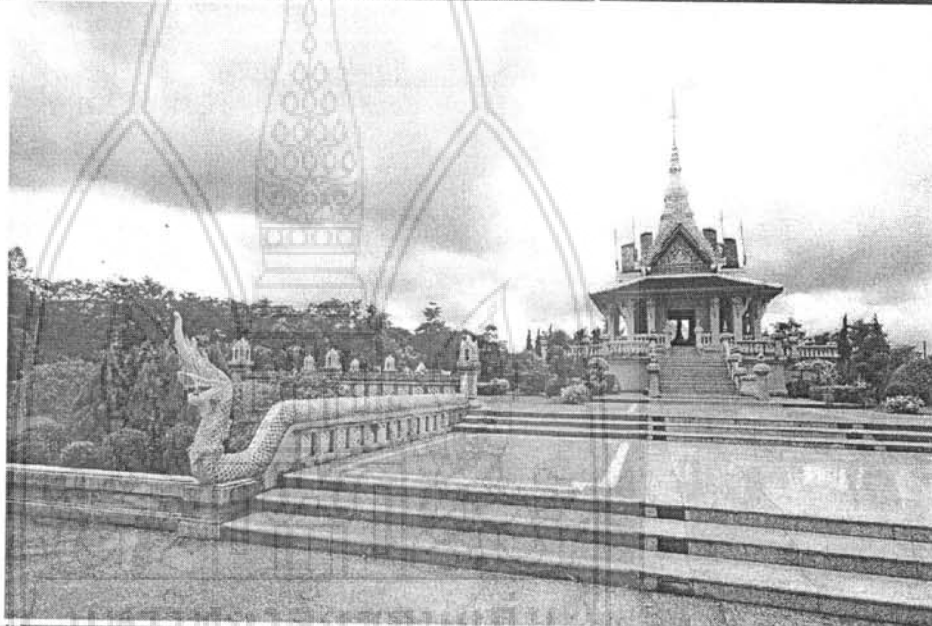
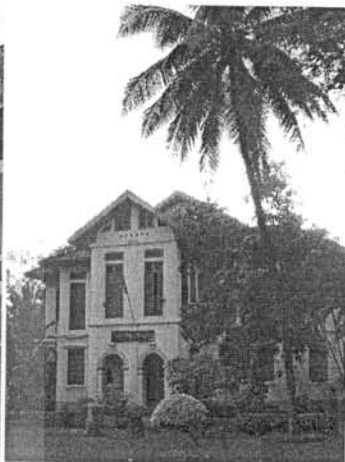
เป็นพระธาตุที่หักพังอยู่กลางลำน้ำโขง เป็นที่ประดิษฐานพระบรมธาตุฝ่าพระบาทเก้าพระองค์ตามตำนานอุรังคธาตุ (พระพนม) จากการสำรวจใต้น้ำของหน่วยโบราณคดีภาค 7 พบว่าองค์พระธาตุมีฐานกว้างด้านละ 17.2 เมตร ย่อมุมที่ฐาน และมีความสูงประมาณ 28.5 เมตร หักออกเป็น 3 ท่อน สันนิษฐานว่าน่าจะสร้างในราวพุทธศตวรรษที่ 20-22 เนื่องจากมีรูปร่างคล้ายพระธาตุบังพวนมากที่สุด หนังสือประชุมพงศาวดารภาค 70 บันทึกไว้ว่า “พระธาตุเมืองหนองคายได้เพ (พัง) เมื่อวันขึ้น 9 ค่ำ เดือน 9 ปีพุทธศักราช 2390” และตลิ่งได้ถูกน้ำเซาะจนมองเห็นพระธาตุอยู่เกือบกึ่งกลางลำน้ำโขงในปัจจุบัน

ภาพที่ 2-11 เจดีย์กลางน้ำริมฝั่งโขง
และศาลากลางพ้อใหญ่
(กฤตภัทร ธำपालบุตร, 2552)

แหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจอื่น ๆ ในตัวเมืองหนองคาย

ได้แก่ ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง จวนผู้ว่าราชการจังหวัด พิพิธภัณฑ์เมืองหนองคาย สิมเก่า หอกลอง วัดหายโศก ล้วนเป็นแหล่งท่องเที่ยวในเขตตัวเมือง ที่มีจุดเด่นทางด้านรูปแบบอาคารประเพณี ทั้งไทยประเพณี อีสานประยุกต์และโคโลเนียล รวมไปถึงพื้นที่ริมน้ำโขงเป็นแหล่งพักผ่อนสำหรับคนเมืองโดยเฉพาะ

ภาพที่ 2-12

พิพิธภัณฑ์จังหวัดหนองคาย

จวนผู้ว่าเมืองหนองคาย

ศาลหลักเมือง

สวนสาธารณะหนองกิ้ง

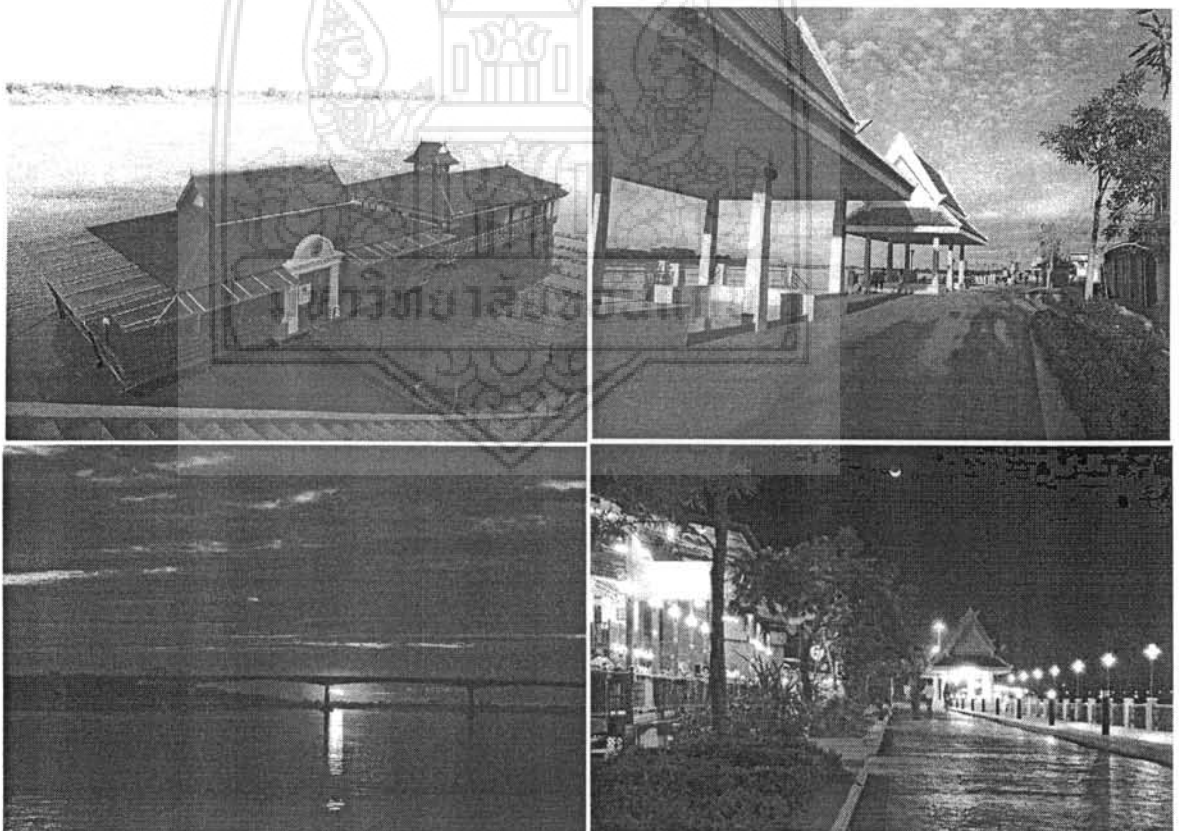
(ธีรศักดิ์ สิงห์ปรีชา, 2552)

ภาพที่ 2-13

หอกกลาง ศาลเจ้าแม่สองนาง

สิมเก่าวัดหายโศก

(ธีรศักดิ์ สิงห์ปรีชา, 2552)

ภาพที่ 2-14 พื้นที่ริมน้ำโขง (กฤตภัทร ฤาปาละบุตร และ สรา ดิเสถพร, 2552)

กระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน
เพื่อการท่องเที่ยวชายแดนไทย-ลาว

กรณีศึกษา ชุมชนเมืองเก่าริมแม่น้ำโขง ด้านสะพานมิตรภาพไทยลาว จังหวัดหนองคาย

Public Participation Process in the Community Development for Border Tourism:
Case study Old Community at Friendship Bridge Gate of Nong Kai Province

บทที่ 3: แนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
ทฤษฎี สมมติฐาน กรอบแนวความคิดของโครงการวิจัย
ทฤษฎีด้านการท่องเที่ยว
แนวความคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 3

แนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎี สมมติฐาน กรอบแนวความคิดของโครงการวิจัย

งานวิจัยกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวชายแดนไทยและลาว
กรณีศึกษา ชุมชนเมืองเก่าริมแม่น้ำโขง ด้านสะพานมิตรภาพไทยลาว จังหวัดหนองคาย

ทฤษฎีที่เป็นกรอบพื้นฐานในการอนุรักษ์และพัฒนาลักษณะสภาพแวดล้อมทางกายภาพของแหล่ง
ท่องเที่ยวเชิงชุมชนคือ การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและสภาพแวดล้อม (Architectural and
Environmental Conservation) หมายถึง กระบวนการสงวนรักษาที่ไม่เข้มงวดและผ่อนคลายเป็น
ปกป้องแหล่งสถาปัตยกรรม สภาพแวดล้อม และภูมิทัศน์ที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ของชุมชนไว้ไม่ให้
สูญหาย หรือถูกเปลี่ยนแปลงการใช้สอยที่ไม่เหมาะสม กล่าวโดยหลักการคือ การพิทักษ์ รักษา
เอกลักษณ์และลักษณะที่สำคัญไว้ แต่ไม่หวงห้ามการใช้ประโยชน์ เช่น การปรับปรุงอาคารเก่าแก่เพื่อใช้
ประโยชน์เป็นพิพิธภัณฑ์ชุมชนในย่านเมืองเก่า การปรับปรุงลักษณะภูมิทัศน์ริมบึงเก่าเพื่อใช้เป็น
สวนสาธารณะของชุมชน เป็นต้น (เดชา บุญคำ อ่างโน สานสถา ฉบับการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม:
วารสารวิชาการคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544: 8 - 9)

โดยในงานวิจัยนี้ได้ศึกษาแนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องใน 2 ประเด็น คือ การท่องเที่ยว
(Tourism) และการมีส่วนร่วม (Participation) และสามารถหยิบยกมาเป็นแนวทางในการวิจัย โดย
นำเสนอเนื้อหาแบ่งได้เป็น 3 หัวข้อคือ

- 3.1 ทฤษฎีด้านการท่องเที่ยว
- 3.2 แนวความคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน
- 3.3 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โดยมีเนื้อหา ดังนี้

3.1 ทฤษฎีด้านการท่องเที่ยว

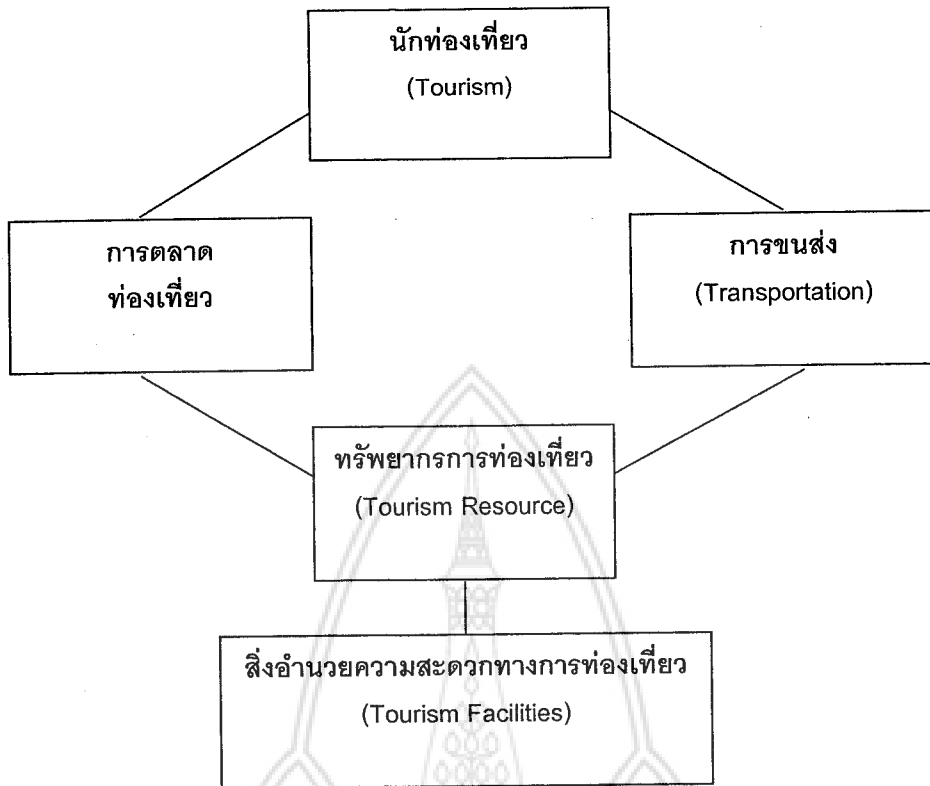
3.1.1 ความหมายของการท่องเที่ยว

เสรี วังไพจิตร (2534) กล่าวว่า “การท่องเที่ยว” (Tourism) มีนักวิชาการนิยามความหมาย
ได้ว่าหมายถึง ผลรวมของปรากฏการณ์และความสัมพันธ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ (การ
กระทำต่อกันและกัน) ของนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบธุรกิจ รัฐบาลผู้เป็นเจ้าของบ้าน และชุมชนผู้เป็นเจ้าของ
บ้าน ในกระบวนการดึงดูดใจและต้อนรับขับสู้นักท่องเที่ยวและผู้มาเยือนอื่นๆ

องค์การสหประชาชาติ ในคราวประชุมว่าด้วยการเดินทางและการท่องเที่ยว ณ กรุงโรมเมื่อ
ปี พ.ศ.2506 (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2543) ได้ให้นิยามของการท่องเที่ยวไว้ว่าหมายถึง
กิจกรรมที่มีเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องอยู่ 3 ประการคือ 1) ต้องมีการเดินทาง 2) ต้องมีสถานที่ปลายทาง
ที่ประสงค์จะไปเยี่ยมเยือนและ 3) ต้องมีจุดมุ่งหมายของการเดินทาง

องค์ประกอบของการท่องเที่ยว

องค์ประกอบของการท่องเที่ยวประกอบด้วย 5 ส่วนที่มีความสัมพันธ์กันเป็นวงจร (ดังภาพที่

ภาพที่ 3-1 แผนองค์ประกอบของการท่องเที่ยว

สามารถอธิบายองค์ประกอบทั้ง 5 ดังนี้

1. นักท่องเที่ยว หมายถึง นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศและนักท่องเที่ยวชาวไทยภายในประเทศ
2. ตลาดการท่องเที่ยว หมายถึง ความพยายามที่จะทำให้นักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายเดินทางเข้ามาในแหล่งท่องเที่ยวของตน แล้วใช้สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวและบริการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวนั้น โดยการตลาดท่องเที่ยวอาจทำได้ 2 วิธีคือ การให้บริการข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวและการโฆษณาและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว
3. การขนส่ง เมื่อนักท่องเที่ยวตัดสินใจจะไปท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวใดแล้ว ต้องมีบริการขนส่งนำนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวนั้น การขนส่งในที่นี้หมายถึง การจัดให้มีการเคลื่อนย้ายนักท่องเที่ยวด้วยยานพาหนะประเภทต่างๆ จากภูมิลำเนาไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่ต้องการและกลับภูมิลำเนา
4. ทรัพยากรท่องเที่ยว เป็นสินค้าทางการท่องเที่ยวและเป็นจุดหมายปลายทางที่นักท่องเที่ยวจะเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว ซึ่งทรัพยากรท่องเที่ยวหมายถึง สิ่งดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวให้เกิดการเดินทางไปเยือนหรือไปท่องเที่ยวแบ่งออกเป็น 3 ประเภทคือ
 - 4.1 ทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความงามตามธรรมชาติ สามารถดึงดูดให้คนไปเยือนหรือไปท่องเที่ยวยังพื้นที่นั้น เช่น ภูเขา ป่าไม้ น้ำพุร้อน ถ้ำ น้ำตก บ่อน้ำร้อน ชายทะเล หาดทราย ทะเลสาบ เกาะแก่ง เป็นต้น

- 4.2 ทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์โบราณสถานและโบราณวัตถุ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นตามความประสงค์หรือประโยชน์ของมนุษย์เอง ทั้งที่เป็นมรดกในอดีตและได้สร้างเสริมในปัจจุบัน เช่น พระราชวัง ศาสนสถาน ชุมชนโบราณ พิพิธภัณฑ์ กำแพงเมือง อุทยานประวัติศาสตร์ อนุสาวรีย์ อนุสรณ์สถาน เป็นต้น
- 4.3 ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและกิจกรรมเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นในรูปแบบของการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคม ซึ่งปฏิบัติยึดถือสืบทอดต่อกันมา ตลอดจนกิจกรรมต่างๆ ที่มีผลต่อการดึงดูดใจให้คนไปเยือนหรือไปท่องเที่ยวยังพื้นที่นั้น เช่น สภาพชีวิตในชนบท หมู่บ้านชาวเขา ตลาดน้ำ ศูนย์วัฒนธรรม สวนสนุก การแสดงสินค้าพื้นบ้าน การแข่งขันกีฬา งานเทศกาล ประเพณีต่างๆ เป็นต้น
- 5 สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว เป็นสรรพสิ่งที่รองรับในการเดินทางท่องเที่ยว เพื่อให้การเดินทางท่องเที่ยวเป็นไปด้วยความสะดวกสบายและปลอดภัย แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ
- 5.1) สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวโดยตรง เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น เพื่อรองรับการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะ ประกอบด้วย 2 ประเภทคือ การอำนวยความสะดวกในการเข้าและออกประเทศ ได้แก่ สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการขนถ่ายกระเป๋าเดินทาง การตรวจตราหนังสือเดินทาง การตรวจค้นสิ่งของติดตัว การต่อวีซ่าและการให้บริการท่องเที่ยว เป็นการให้ความสะดวกในระหว่างการเดินทางของนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะ ได้แก่ บริการขนส่งภายในแหล่งท่องเที่ยว บริการที่พักแรม บริการอาหารและบันเทิง บริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์และบริการจำหน่ายสินค้าที่ระลึก
- 5.2) สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวโดยอ้อม เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในประเทศแล้ว แม้จะไม่มีนักท่องเที่ยว รัฐบาลก็มีสิ่งอำนวยความสะดวกเหล่านี้แก่ประชาชนของตนเอง เพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐานในการดำรงชีวิตประจำวัน ส่วนการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวถือเป็นผลพลอยได้ ประกอบด้วย 3 ด้านคือ
- 5.2.1) สิ่งอำนวยความสะดวกด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่จำเป็นต่อการยังชีพของประชาชน เพื่อให้ประชาชนได้รับความความสะดวกสบายในความ เป็นอยู่และส่งผลเป็นประโยชน์ต่อนักท่องเที่ยวด้วย ได้แก่ การสื่อสาร การ ไฟฟ้า การประปา การคมนาคม การสุขภาพ การศึกษาและการ สาธารณสุข เป็นต้น
- 5.2.2) สิ่งอำนวยความสะดวกด้านความปลอดภัย เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกให้ ความปลอดภัยทั้งร่างกาย ทรัพย์สินและการเดินทางแก่ประชาชนและ นักท่องเที่ยว ด้วยการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมและความ เดือดร้อนต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น เช่น การโจรกรรม ปล้นชิง ชิงทรัพย์ การก่อ ความไม่สงบและความปลอดภัยจากบริการท่องเที่ยว เป็นต้น

- 5.2.3) สิ่งอำนวยความสะดวกด้านอื่นๆ ที่เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อส่งเสริมหรือสนับสนุนเพื่อเพิ่มความสะดวกสบายแก่นักท่องเที่ยว เช่น การบริการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ การบริการเสริมความงามและการบริการรักษาพยาบาล เป็นต้น

แต่อย่างไรก็ตาม การท่องเที่ยวต้องพึ่งพิงหรือมีพื้นฐานอยู่บนทรัพยากรธรรมชาติเป็นสิ่งสำคัญ อีกทั้งจะเป็นสิ่งที่มีประโยชน์ต่อผู้คนหรือดึงดูดใจเป็นอย่างมากด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งควรจะมี ความงามที่แปลกตาและเข้ายวนใจให้นักท่องเที่ยวเที่ยวไปเยี่ยมชม ต้องมีศักยภาพที่ดีพอที่จะรองรับนักท่องเที่ยวได้และต้องปลอดภัยจากอันตรายด้านมลภาวะ พืชหรือสัตว์หรือแมลงที่มีพิษต่างๆ

องค์ประกอบของการท่องเที่ยวดังกล่าว สามารถจำแนกระบบการท่องเที่ยวออกเป็น 3 ระบบ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2543) ดังนี้

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยว (Tourism Resource) ประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยว ส่วนใหญ่จะหมายถึง สภาพทางกายภาพของทรัพยากร ซึ่งอาจเป็นทรัพยากรทางธรรมชาติหรือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ตลอดจนวัฒนธรรมชุมชนและท้องถิ่น
2. การบริการการท่องเที่ยว (Tourism Services) ได้แก่ การให้บริการเพื่อการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในพื้นที่หรือกิจกรรมที่มีผลเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของพื้นที่นั้นๆ
3. การตลาดท่องเที่ยว (Tourism Marketing) เป็นส่วนของความต้องการในการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการและประชาชนในพื้นที่ ซึ่งหมายรวมถึงกิจกรรมรูปแบบหรือกระบวนการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในพื้นที่

สรุปได้ว่า ในองค์ประกอบของการท่องเที่ยวอันดับแรกที่สำคัญคือ ในท้องถิ่นนั้นจะต้องมีแหล่งทรัพยากรที่มีคุณค่าและมีเสน่ห์ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวไปเยี่ยมชมเยือน อาจจะเป็นทรัพยากรทางธรรมชาติหรือมรดกทางวัฒนธรรมก็ได้ เมื่อมีนักท่องเที่ยวก็จะเกิดระบบการจัดการท่องเที่ยวเพื่ออำนวยความสะดวก มีการจับจ่ายใช้สอยเป็นตลาดการท่องเที่ยว มีผู้ประกอบการและประชาชนในท้องถิ่นร่วมกันประกอบกิจกรรมดังกล่าว นอกจากนี้สิ่งสาธารณูปโภคและโครงสร้างพื้นฐาน ตลอดจนทั้งระบบการขนส่งสื่อสาร จะมีส่วนสนับสนุนหรือผลักดันระบบการท่องเที่ยวให้สามารถดำเนินไปได้อย่างราบรื่น

3.1.2 การจัดการการท่องเที่ยว

ระบบการท่องเที่ยวที่สำคัญอาจจำแนกเป็น 3 ระบบ

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยว (Tourism Resource) ประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวตลอดจนทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยว ส่วนใหญ่จะหมายถึงสภาพทางกายภาพของทรัพยากรซึ่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นตลอดจนวัฒนธรรมของชุมชนและท้องถิ่น
2. การบริการการท่องเที่ยว (Tourism Service) ได้แก่ การให้บริการเพื่อการท่องเที่ยวที่มีพื้นที่หรือกิจกรรมที่มีผลเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในพื้นที่นั้นๆ

3. การตลาดการท่องเที่ยว (Tourism Marketing) เป็นส่วนของความต้องการในการท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการและประชาชนในพื้นที่ซึ่งหมายรวมถึงกิจกรรม รูปแบบหรือกระบวนการการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในพื้นที่
กล่าวได้ว่า การท่องเที่ยวในแต่ละระบบย่อมมีองค์ประกอบอีกมากมายที่บทบาทและหน้าที่ที่แตกต่างกันและมีความสัมพันธ์ต่อกัน นอกจากนั้นยังมีความสัมพันธ์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมนอก ระบบ เช่น ลักษณะทางกายภาพทั่วไปของแหล่งท่องเที่ยว ภูมิอากาศ ชุมชน กิจกรรมทางสังคม และกิจกรรมทางเศรษฐกิจอื่นๆ

3.1.3 ประเภทของนักท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้แบ่งนักท่องเที่ยวออกเป็น 6 ประเภท

1. นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศ (International Visitor) หมายถึงบุคคลที่มีได้พำนักถาวรในราชอาณาจักรไทย
2. นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศที่ค้างคืน (International Tourist) หมายถึงนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในราชอาณาจักรไทยแต่ละครั้งอย่างน้อย 1 คืน แต่ไม่เกิน 60 วัน
3. นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศที่ไม่ค้างคืน (International Excursionist) หมายถึงนักท่องเที่ยวต่างประเทศที่เข้ามาในประเทศไทยและไม่ได้ค้างคืน
4. นักท่องเที่ยวภายในประเทศ (Domestic Visitor) หมายถึงบุคคลทุกเชื้อชาติที่พำนักในประเทศไทยถาวรและมีการเดินทางจากสถานที่หนึ่งไปอีกสถานที่หนึ่งในจังหวัดที่มีใช้ถิ่นที่อยู่ประจำของเขา
5. นักท่องเที่ยวภายในประเทศที่ค้างคืน (Domestic Tourist) หมายถึงนักท่องเที่ยวภายในประเทศที่มีได้พักค้างคืนในที่พำนักอาศัยในปัจจุบันแต่ละครั้ง อย่างน้อย 1 คืน
6. นักท่องเที่ยวภายในประเทศที่ไม่ค้างคืน (Domestic Excursionist) หมายถึงนักท่องเที่ยวภายในประเทศที่มีได้พักค้างคืนนอกที่พำนักอาศัยในปัจจุบัน

3.1.4 จุดมุ่งหมายของการท่องเที่ยว

สำหรับจุดมุ่งหมายของการท่องเที่ยวต้องมีใช้เพื่อการประกอบอาชีพและไปอยู่ประจำ แต่ไปเพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายๆ อย่างดังต่อไปนี้

1. เพื่อพักผ่อนในวันหยุด
2. เพื่อวัฒนธรรมหรือศาสนา
3. เพื่อการศึกษา
4. เพื่อการกีฬาและบันเทิง
5. เพื่อชมประวัติศาสตร์และความสนใจพิเศษ
6. เพื่องานอดิเรก
7. เพื่อเยี่ยมเยียนญาติมิตร
8. เพื่อวัตถุประสงค์ทางธุรกิจ
9. เพื่อเข้าร่วมประชุมหรือสัมมนา

3.1.5 พฤติกรรมของนักท่องเที่ยว

พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวอาจแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ ได้แก่

1. กลุ่มนักท่องเที่ยวที่เป็นผู้ตาม (Psychocentrics) เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีพฤติกรรมการท่องเที่ยวดังนี้
 - 1.1 ต้องการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นจุดหมายปลายทางที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั่วไปมีการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวที่ไม่เสี่ยงอันตราย
 - 1.2 ต้องการแหล่งท่องเที่ยวที่มีจุดหมายปลายทางที่มีแสงอาทิตย์ส่องสว่างมีกีฬากลางแจ้งที่สนุกสนาน รวมทั้งสามารถทำกิจกรรมที่ทำให้ผ่อนคลายความเครียด
 - 1.3 มีกิจกรรมการเดินทางท่องเที่ยวที่ไม่ต้องอาศัยแรงกายมากสามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้โดยสะดวกง่ายดาย เช่น สามารถขับรถเข้าไปจอดในลานจอดรถของแหล่งท่องเที่ยวได้ ไม่ต้องเดินไกลหรือลำบากในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว
 - 1.4 ต้องการที่พักที่มีนักท่องเที่ยวพักอยู่เป็นจำนวนมากและมีสิ่งอำนวยความสะดวกในที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวของครบครัน
 - 1.5 ต้องการบรรยากาศในการเดินทางท่องเที่ยวที่เป็นที่คุ้นเคย ใกล้เคียงกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของตนในถิ่นที่พำนักอยู่
 - 1.6 การจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวต้องจัดให้มี การบริการอย่างครบวงจร ทั้งด้านที่พัก อาหาร และเครื่องดื่ม การเดินทาง การท่องเที่ยวยังสถานที่ต่างๆและความปลอดภัย โดยมีการกำหนดเวลาในโปรแกรมการท่องเที่ยวและจัดการให้เป็นตามกำหนดเวลา
2. กลุ่มนักท่องเที่ยวที่เป็นผู้นำ (Allocentrics) เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีพฤติกรรมการท่องเที่ยวดังนี้
 - 2.1 ต้องการเข้าไปท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวใหม่ที่ยังไม่มีนักท่องเที่ยวมากนักหรือยังไม่มีเลย ต้องการรู้สึกว่าเป็นผู้ค้นพบ ได้รับประสบการณ์ใหม่ ตนเองได้เข้าไปท่องเที่ยวในสถานที่ที่ยังไม่เคยมีผู้ไปเที่ยวหรือมีน้อย
 - 2.2 ต้องการแหล่งท่องเที่ยวในจินตนาการและความแตกต่างจากแหล่งท่องเที่ยวของบุคคลอื่น
 - 2.3 ต้องการกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีการออกกำลังกายมากๆ มีกิจกรรมที่ต้องออกแรงมากๆ ตื่นเต้น สร้างประสบการณ์ใหม่ให้ตนเองตลอดเวลา
 - 2.4 การเดินทางในการท่องเที่ยวจะต้องใช้เวลาน้อย เพราะต้องการใช้เวลาในการแสวงหาสิ่งใหม่ๆและทำกิจกรรมต่างๆ มากกว่าจะใช้เวลาอยู่ในยานพาหนะในการเดินทาง
 - 2.5 สถานที่พักที่จัดให้เพียงแต่สิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานในการดำรงชีวิต มีอาหารและเครื่องดื่มที่แปลกใหม่ (ไม่เป็นอันตราย) และมีนักท่องเที่ยวพักอยู่จำนวนน้อยหรือไม่มีเลย
 - 2.6 ต้องการพบปะพูดคุยเรียนรู้สิ่งใหม่ๆจากคนในท้องถิ่นที่มีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรม ความเชื่อที่แตกต่างกันของตนเองและไม่เคยรู้จักมาก่อน
 - 2.7 การจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวจะต้องทำให้รู้สึกที่ไม่ถูกเร่งรัดมากเกินไป มีความยืดหยุ่น มีเวลาส่วนตัวที่จะให้ค้นหาสิ่งที่ตนเองสนใจ

เดชา บุญล้ำและคณะ (2549) ได้วิเคราะห์พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวดังนี้

- การชมเมืองโบราณ พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวประเภทนี้ชอบที่จะนั่งรถชมเมืองหรือใช้ยานพาหนะอื่นๆ เช่น รถม้า รถสามล้อ เป็นการสัญจรไปตามเส้นทาง และผ่านบริเวณสำคัญๆของเมือง ระหว่างทางอาจที่การบรรยายถึงประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ วิถีชีวิตของพลเมืองและสถานที่สำคัญของเมือง
- การเข้าชมสถานที่สำคัญและสถานที่ที่น่าสนใจ สถานที่ที่นักท่องเที่ยวสนใจมักเป็นสถาปัตยกรรมในเชิงวัฒนธรรม บ้านบุคคลสำคัญในอดีต พิพิธภัณฑสถานในลักษณะพิเศษ โรงงานผลิตภัณฑ์พื้นเมือง เป็นต้น ต้องมีการจัดเส้นทางเดินให้นักท่องเที่ยวสังเกตเห็นได้ชัด โดยจัดขนาดให้เหมาะสมกับกลุ่ม พร้อมทั้งเตรียมบริเวณเพื่อความสะดวกกับผู้นำทางด้วย โดยทั่วไปแล้วมักจะมีของที่ระลึกขายอยู่ในบริเวณของสถานที่เหล่านั้น
- การขึ้นที่สูงเพื่อชมเมือง อาจเป็นหอคอย เจดีย์สูง ตัวอย่างเช่น ภูเขาทอง พระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม หรือภูเขาที่อยู่ในเมือง เช่น เขารัง จังหวัดภูเก็ต เป็นต้น ความสะดวกในการเข้าชมจะอยู่กับการจัดสถานที่หรือจัดการให้สถานที่นั้นๆ รับกลุ่มนักท่องเที่ยวได้มากพอบางครั้งหากสถานที่ที่มีความเหมาะสม อาจจัดเป็นร้านอาหารที่จุดชมเมืองในเวลา กลางคืนได้ด้วย
- การชมการเล่นพื้นเมืองหรือขบวนในงานเทศกาล การจัดสถานที่น่าจะขึ้นอยู่กับรูปแบบและขนาดที่ต้องการของการละเล่น โดยการละเล่นนั้นๆ อาจเป็นการจัดถาวรหรือการจัดขึ้นเป็นครั้งคราวได้ เช่น ในเทศกาลลอยกระทง เทศกาลประกวดผลไม้
- การจับจ่ายซื้อสิ่งของ ส่วนใหญ่เป็นการซื้อของที่ระลึกผลิตภัณฑ์พื้นเมืองต่างๆ อาจจัดเป็นบริเวณขายอาหารและจับจ่ายซื้อสินค้าไปด้วยกัน เช่น กลุ่มร้านค้า บริเวณก่อนเข้าถึงจังหวัดเพชรบุรี ในที่บাজারของจังหวัดเชียงใหม่
- การนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในลักษณะนี้มักเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย กิจกรรมที่ทำ ได้แก่ การซื้อธูปเทียนบูชา การไหว้พระปิดทอง การเสีงเซียมซี การบริจาคเงิน การรดน้ำมนต์ การแก้บนและมักจบลงด้วยการจับจ่ายซื้อสิ่งของที่นำมาวางขายในบริเวณนั้นหรือบริเวณใกล้เคียง
- การแข่งขันกีฬาและดูกีฬา การท่องเที่ยวลักษณะนี้จะพบนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศที่ชอบการแข่งขันกีฬาประเภทต่างๆ โดยเฉพาะการแข่งขันกอล์ฟ การแข่งเรือ และการชมการแข่งขันชกมวยไทยของชาวต่างประเทศเพราะเป็นศิลปะการต่อสู้ที่แตกต่างไปจากศิลปะการต่อสู้ของตน ตลอดจนการแข่งขันม้า เป็นต้น นักท่องเที่ยวประเภทนี้มักจะมีพฤติกรรมชอบการพนัน เป็นนักการทูต นักการเมือง นักธุรกิจ เป็นต้น เพราะมีรสนิยม และรายได้สูง ซึ่งเป็นการหวังผลประโยชน์อื่นๆ ที่ควรได้รับในภายหลังอีกด้วย
- การพนัน พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในลักษณะนี้ มีจุดประสงค์เพื่อการพนันเป็นหลัก ซึ่งมักจะเดินทางไปยังต่างประเทศหรือปอนที่ได้รับอนุญาตและมีแรงจูงใจอื่นๆ ที่เข้าชวนให้นักท่องเที่ยวไป ส่วนใหญ่จะเป็นนักท่องเที่ยวที่มีฐานะทางการเงินดีและเป็นผู้ทรงอิทธิพลหรือประกอบอาชีพที่ผิดกฎหมาย

- การผจญภัย พุทธิกรรมของนักท่องเที่ยวลักษณะนี้ มักจะเดินทางไปตามสถานที่ที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อแสดงออกถึงการเสียดสี เช่น ดึงพสุธา การปีนหน้าผาสูง เพื่อขึ้นไปปักธง การเล่นเรือแบบโลดโผนและการกระโดดหอคอย เป็นต้น

3.2 แนวความคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน

3.2.1 ความหมายและขั้นตอนในการมีส่วนร่วม

ในโครงการพัฒนาใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการกิจการสาธารณะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายใต้ความรับผิดชอบโดยองค์กร หรือหน่วยงานของรัฐ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมถือว่าเป็นหลักการหรือกลยุทธ์ที่สำคัญอย่างหนึ่งที่จะทำให้โครงการประสบความสำเร็จได้ง่ายขึ้น การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมมิใช่เพียงเพื่อลดกระแสการต่อต้านหรือการคัดค้านการดำเนินการโครงการเท่านั้น แต่สิ่งที่จะเป็นผลพลอยได้ตามมาเสมอเมื่อมีการร่วมแรง ร่วมใจ ร่วมความคิดและอาจรวมไปถึงร่วมทุนทรัพย์สำหรับโครงการพัฒนานั้นด้วย ที่สำคัญยิ่งอีกประการหนึ่งนอกเหนือไปจากที่กล่าวมาแล้วคือ การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมหรือมีบทบาทยังเท่ากับเป็นการให้เกียรติกันในฐานะที่เขาเป็นผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) หรือในฐานะที่เขาเป็นเจ้าของทรัพยากร ดังนั้นการมีส่วนร่วมถือว่าเป็นกลยุทธ์ของผู้บริหารโครงการที่จะทำให้การพัฒนาประสบความสำเร็จได้ง่ายขึ้นเช่นเดียวกัน

หากพิจารณาย้อนกลับไปในอดีต โดยเฉพาะอย่างยิ่งก่อนที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน (2540) จะมีผลบังคับใช้ ไม่มีการกำหนดไว้อย่างชัดเจนในกฎหมายเกี่ยวกับการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการสาธารณะของรัฐ แม้แต่การติดตามตรวจสอบ ในส่วนของประชาชนเองก็ทำนองเดียวกัน ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจในอำนาจหน้าที่ของตนดีพอในการบริหารและดำเนินกิจการดังกล่าว ประชาชนส่วนใหญ่ยังมีความคิดว่าการบริหารกิจการสาธารณูปโภคสาธารณูปการใดๆ เป็นหน้าที่ของหน่วยงานหรือองค์กรของรัฐโดยตรง ประชาชนไม่ต้องมีหน้าที่ใดๆ นอกเหนือจากการเสียภาษี ด้วยเหตุดังกล่าวการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจการหรือโครงการพัฒนาใดๆ ของรัฐจึงถูกกำหนดเป็นแนวคิดหรือหลักการเป็นหลัก ส่วนการนำไปสู่การปฏิบัติจริงจะมีมากหรือน้อยแค่ไหน และมีความเข้มข้นมากเพียงไรนั้นเป็นอีกประเด็นหนึ่ง

กรณีของประเทศไทย บริบทของการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกิจการสาธารณะที่ผ่านมาพบว่ามีค่อนข้างน้อยมาก เหตุผลสำคัญคือความคิดและความรู้สึกของประชาชนเองที่ว่า มิใช่บทบาทหน้าที่ที่บัญญัติไว้เป็นข้อกฎหมายที่เขต้องกระทำ ดังนั้นการมีส่วนร่วมที่มีอยู่บ้างจึงเป็นการมีส่วนร่วมด้วยความสมัครใจ ซึ่งอาจเกิดความรู้สึกรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวมหรือสิ่งแวดล้อม หรืออาจเกิดเพราะกิจการดังกล่าวมีผลได้ผลเสียกับเขาโดยตรง เหตุผลที่อาจเป็นไปได้อีกประการหนึ่งของการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ ถูกบังคับหรือขอร้อง ซึ่งพบเห็นเสมอๆ ในสังคมไทยที่ยังคงมีความเป็นสังคมอุปถัมภ์กันอยู่

อย่างไรก็ตาม ในส่วนที่เกี่ยวกับแนวคิดและหลักการในการมีส่วนร่วมของประชาชน มีนักวิชาการทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเป็นจำนวนมากที่ได้แสดงและเสนอเอาไว้ ที่ได้กล่าวต่อไปนี้เป็นผลจากการทบทวนหลักการและแนวคิดดังกล่าวส่วนหนึ่งที่น่าจะเป็นประโยชน์ หรือเป็นพื้นฐาน

สำคัญสำหรับการเสนอรูปแบบขององค์กรภาคประชาชนในการติดตามตรวจสอบการบริหารและการดำเนินกิจการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อไป

เริ่มต้นที่ความหมายของการมีส่วนร่วม (Participation) มีผู้ให้ความหมายไว้ค่อนข้างหลากหลาย ซึ่งมีความสอดคล้องกันอยู่ ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า หมายถึง กระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริมชักนำและสร้างโอกาสให้ประชาชนทั้งส่วนบุคคล กลุ่มชน ชุมรรม สมาคม มูลนิธิ และองค์กรอาสาสมัครเข้ามามีบทบาทในการดำเนินงานในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่อง แล้วแต่กรณี ในขณะที่ ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (2526) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนในการคิดริเริ่มการพิจารณาตัดสินใจร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบถึงตน ประเด็นเดียวกัน นิทเวช สืบแสง (2526) ให้ความหมายว่าการมีส่วนร่วม คือ การกระตุ้นประชาชนให้ตระหนักถึงสถานการณ์ของเขาว่า เขาควรกระทำอย่างไรบ้าง เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายใต้การกำหนดและการดำเนินการของประชาชนเอง สำหรับ สุภาภรณ์ จันทวานิช และคณะ (2533) ให้ความหมายว่าการมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าร่วมแสดงความคิดเห็น วางแผน ตัดสินใจ ดำเนินการ และติดตามประเมินผล การมีส่วนร่วมอาจเป็นการเข้าร่วมโดยตรงด้วยตนเองหรือสนับสนุนให้ผู้อื่นเข้าร่วมอาจอยู่ในฐานะผู้กระทำ (Actors) หรืออาจอยู่ในฐานะผู้ได้รับผลประโยชน์ (Beneficiary)

สำหรับชาวต่างประเทศคือ Wine, T.A. Z1982X ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ที่น่าสนใจว่า การมีส่วนร่วมประกอบด้วยมิติต่างๆ 3 มิติ คือ 1) มีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าจะทำอะไรและจะอย่างไร 2) สามารถมีส่วนร่วมได้ในลักษณะใด และ 3) จะแบ่งปันผลประโยชน์อย่างไรจากการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจแก้ปัญหา โดยเน้นการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขัน ใช้ความชำนาญในการคิดสร้างสรรค์และใช้วิทยาการที่เหมาะสม รวมไปถึงการติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องด้วย

การทบทวนแนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนเช่นเดียวกันทำให้ทราบว่า ธรรมชาติที่แท้จริงของการมีส่วนร่วมในอันที่จะทำให้การดำเนินงานใดๆ ประสบผลสำเร็จได้นั้นต้องเป็นการเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนหรือมาขั้นตอนมากที่สุด มิใช่เพียงมีส่วนร่วมในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง ทำนองคล้ายกันกับความหมายของการมีส่วนร่วม สำหรับขั้นตอนการมีส่วนร่วมนักวิชาการต่างก็เสนอแนะแนวคิดและหลักการแตกต่างกันไปมากบ้างน้อยบ้าง Cohen and Unhoff (1977) กล่าวว่า การให้ประชาชนมีบทบาทในการมีส่วนร่วมนั้นต้องเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมใน 4 ขั้นตอนดังนี้ คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ซึ่งรวมถึง การริเริ่มตัดสินใจ การดำเนินการ การตัดสินใจ และการตัดสินใจปฏิบัติการ
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติประกอบด้วย การสนับสนุนทรัพยากร การบริหารและประสานความช่วยเหลือ
3. การมีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์ ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ทางด้านวัตถุ ประโยชน์ทางด้านสังคมหรือประโยชน์ส่วนบุคคล
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล เป็นการควบคุมและตรวจสอบการดำเนินการ

ในส่วนของนักวิชาการไทยไม่ว่าจะเป็น ไพรัตน์ เตชะรินทร์ ปรัชญา เวสารัชช์ และประธาน สุวรรณมงคล อิศิน ระพีพัฒน์ (2527) และเจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2526) ต่างมีความเห็นสอดคล้องกันว่า การ

มีส่วนร่วมของประชาชนในกิจการใดๆ ก็ตาม โดยหลักการแล้วควรเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้นจนเสร็จสิ้นโครงการกล่าวคือ ประชาชนควรมีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

1. การร่วมคิดและแสวงปัญหา
2. ร่วมวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุและผลกระทบ รวมถึงลดจนจัดเรียงลำดับความสำคัญ
3. ร่วมในขั้นตอนปฏิบัติหรือดำเนินงาน
4. ร่วมในการติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลโครงการ

Definitions

Participatory design and planning is widely recognized as a solution for housing upgrade projects in developing countries as it not only construct houses but also constructs strong communities. This section investigates definitions of “participatory design and planning” before collating into a comprehensive definition towards the end.

Sanoff (2000; 4) proposed that any activities concerned with built environment changing can definably be called a design activity therefore; design participation is where the user is involved in the process of design decision-making. This approach is based on the democratic concept whereby people affected by design decisions should be involved in the process of making the decisions. While Schuler and Namioka (1993; 6) explain that “participatory design” is an approach to design that attempts to actively involve the end users such as the community network, stakeholder or anyone who are affected by design decisions, in the design process to help ensure that the product designed meets their needs and is usable. It is also used in urban design, landscape architecture, architecture, and planning as a way of building environments. Participatory design is more responsive and appropriate to their inhabitants’ and users’ cultural, emotional, spiritual and practical needs. Additionally, it is important to understand that this approach is focused on process and is not a design style.

Beside this, Momerio (1984; 3) point outs that “participatory in design and planning” stands for an alternative style of practice. This concept is based on the recognition that professional technical knowledge is often inadequate in the resolution of social problem in professional practice. Fundamentally, the concept grew from the belief that all participants had the right to be represented in decisions about the environment, and that planning would benefit from the maximum public input. This is consistent with Kensing (2003; 5) description of the concept that end-users (community or client) are invited to cooperate with designers and developers during process. The end-users participate during several stages of design process starting from the initial exploration and problem definition until evaluating proposed solutions.

Morris (2006; 9) specify that participatory design is associated with the idea of active communities or proactive participation when communities are given the opportunity to participate in identifying their own problems, devising and implementing their own solutions. The logic of community participation is that a community knows best what its needs as well as its problems,

available resources and social networks. Participatory design and planning can be viewed as both a means and an end, two perspectives are not mutually exclusive. According to Boonyabantha (2006; 17) When viewed as a means, participatory design:

- Utilizes the widest range of collective expertise and experience when dealing with an issue
- Means that the local authority shares the process of making judgment and community has also share some of the responsibility for such decision.
- Allow the development of all sorts of useful relationships and partnership
- Can help shift and change community attitudes
- Can help people understand the bigger picture, or overall idea
- Increase the accountability and transparency of local government decision making
- An educational and learning process for all stakeholders and the local authority itself
- Bring together the a variety of different viewpoint and can assist people to understand and empathize with others

As an end, participatory design;

- Can be the “glue” that bonds a community together
- Is a key to a real empowerment of citizens and communities
- Fundamental aspect of democratic good governance, quality of public debate and decision making

The brief overview of “participatory in design and planning” definitions above can be summarized into three characteristics;

1. Participatory in design and planning is a concept and process in urban design, landscape architecture, architecture, planning and social sciences that involves the user in several stages of the design process to ensure that the product solution meets their requirements and is practical.
2. The approach is based on democratic principles whereby people affected by design decisions should be involved in the process of making decisions.
3. Participation in design and planning can be both the means and the ends for housing upgrade projects for poor people in urban area

3.2.2 ประเภทของการมีส่วนร่วม (Types of participation)

Arnstein (1969; 211) developed what she called “Ladder of Citizen Participation” which set out the various forms and types of participation and assigned different degrees and levels of influence of each type (see Figure 3-2). The ladder of participation is composed of eight rungs

each representing the extent of citizen decision-making power. The eight levels are further divided into three groups that reflect the degree of real involvement in decision making:

Degree of non-participation: the real objective is not to enable people to participate in planning but to enable facilitators to educate or cure the participant

Degree of tokenism: varying levels of tokenism where the participants are allowed to hear and to have a voice, but they are not afforded the power or right to participate in decision making

Degree of citizen power: varying levels of transfer of decision-making power from owner, government to citizens providing opportunities for negotiation, formulation of trade-offs and full managerial power (Arnstein, 1969; 211-213)

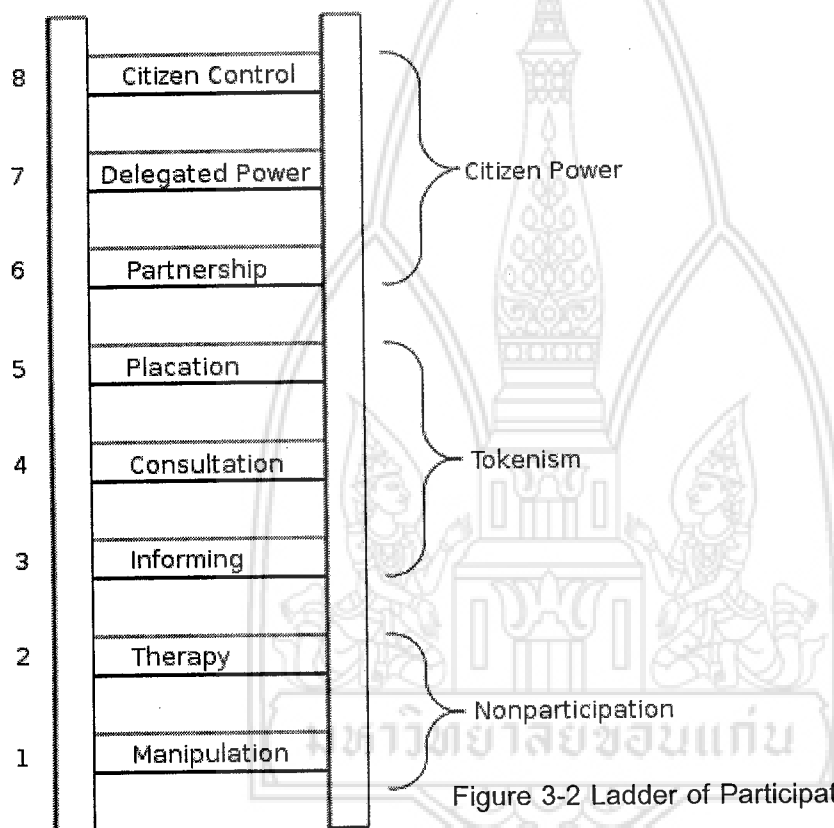

Figure 3-2 Ladder of Participation by Arnstein, (1969; 210)

Manipulation/Therapy: both are non-participative. The aim is to cure or educate the participants. The purposed plan is to achieve public support through public relations.

Informing: This is the most important first step to legitimate participation, but is frequently a one way flow of information and there are no available channels of feedback.

Consultation: The most frequent methods used for consulting people are attitude surveys, neighborhood meetings and public hearings.

Placation: Allows citizens to advice or plan in the process but retain power for holder to judge the legitimacy and feasibility of the advice. If they are not accountable to a constituency in

the community and if the traditional power elite hold the majority of seats, the have-nots can be easily outvoted and outfoxed.

Partnership: Planning and decision-making are shared between participant and power holder via negotiation or joint committee. After the ground rules have been established through some form of give-and-take, they are not subject to unilateral change. Partnership can work most effectively when there is an organized power-base in the community to which the citizen leaders are accountable; when the citizens group has the financial resources to pay its leaders reasonable honoraria for their time-consuming efforts; and when the group has the resources to hire (and fire) its own technicians, lawyers and community organizers (Arnstein, 1969; 211-213).

Partnership; when a number of different interests willingly come together formally or informally to achieve some common purpose. The partners don't have to be equal in skills, funds or even confidence, but they do have to trust each other and share some commitment. In participation processes, building trust and commitment takes time (Arnstein, 1969; 223). Partnership is in fact redistributed through negotiation between citizens and power holders. Planning and decision-making responsibilities are shared e.g. through joint committees.

Delegate power: The citizen holding a clear majority of seats on committees with delegated power to make decisions. Public now has the power to assure accountability of the program to them.

Citizen control: The citizen handles the entire method of planning, policy making and managing the program i.e. budget, time and process.

The existing models of community participation, such as Arnstein's ladder of citizen participation, although adequate for analysis in developed countries, may not be applicable in the context of developing countries. Within the developed world, Arnstein identifies processes by which the community can induce significant social reform which enable them to share in the benefits of the affluent society (Choguill, 1996: 433) As a result, the criterion by which the rung of the Arnstein ladder are defined is "the extent of citizens' power in determining the end product" (Arnstein, 1969: 217)

By contrast, low-income community in developing countries want more than the power alone. They have dual objectives. They need empowerment to influence decisions which affect them. In addition, they want urban service and housing from government or NGOs which have the resources to provide them (Choguill, 1996: 433). Thus, the terminology and descriptions used would have to be revised for the developing context. Based on the progressive improvement of infrastructure in developing countries, the approach used by Choguill (1996, 435-442) concerns a strategic input of outside assistance, whether it comes from government or non-government sources. That is the main reason why two ladder of participation are difference.

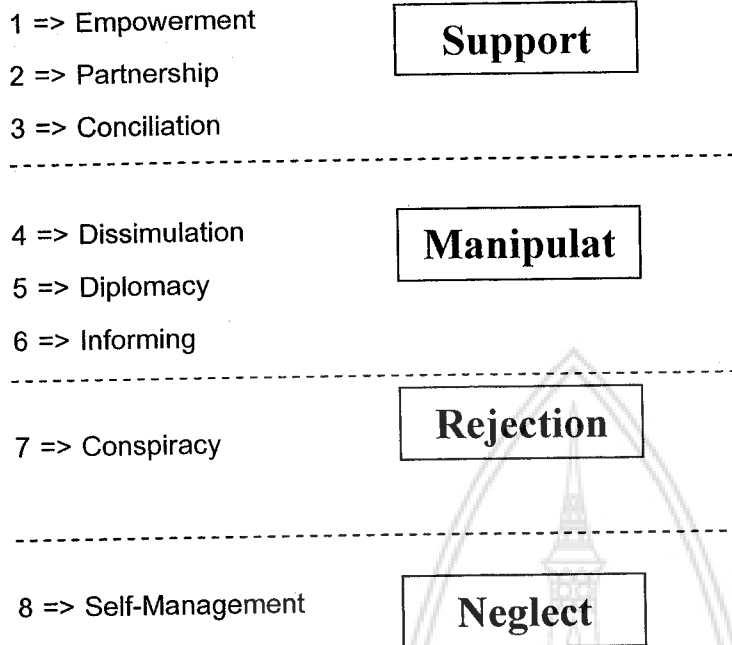

Figure 3-3 The ladder of participation by Choguill (1996)

3.2.3 กระบวนการออกแบบแบบมีส่วนร่วม (Participatory design and planning process)

This section reviews the different methodologies of participatory design. The objective of the review is to synthesize the 'best practice' of this process.

Bessette (2004; 17) infers that there are the ten different steps that need to be followed to plan and implement community participation:

- Step 1: Establishing a relationship with a local community and understanding the local setting
- Step 2: Involving the community in the identification of a problem, its potential solutions, and the decision to carry out a concrete initiative
- Step 3: Identifying the different community groups and other stakeholders concerned with the identified problem (or goal) and initiative
- Step 4: Identifying communication requirements, objectives and activities
- Step 5: Identifying appropriate communication tools
- Step 6: Preparing and pre-testing communication content and materials
- Step 7: Facilitating partnerships
- Step 8: Producing an implementation plan
- Step 9: Monitoring and evaluating the communication strategy and documenting the development or research process
- Step 10: Planning the sharing and utilization of results

3.2.4 ปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วม

แม้หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมมีเป้าหมายในการให้ประชาชนในฐานะผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมมากที่สุดก็ตาม แต่กรณีของประเทศไทยเท่าที่ผ่านมายังถือว่าประชาชนยังมีบทบาทน้อยมาก การดำเนินการต่างๆ มักกระทำโดยองค์กรหรือหน่วยงานของรัฐแต่เพียงลำพัง ข้อสังเกตที่ประจักษ์ชัดคือ เมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน (2540) ซึ่งให้สิทธิแก่ประชาชนมากขึ้นในหลายๆ ด้าน เปิดโอกาสให้ประชาชนเรียนรู้และใช้สิทธิของตนเองตามกฎหมายมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรวมพลังของประชาชนในการตรวจสอบการดำเนินกิจการสาธารณะขององค์กรของรัฐมากขึ้น

หากการวิเคราะห์ถึงสภาพการณ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารกิจการสาธารณะของประเทศไทย ซึ่งจัดว่ายังมีปัญหาและอุปสรรคและทำให้การดำเนินโครงการหลายประเภทเป็นไปอย่างไม่โปร่งใส อาจกล่าวได้ว่าเกิดขึ้นจากเหตุปัจจัยที่สำคัญ 2 ประการคือ

1. ประชาชนเองยังขาดความตระหนัก ซึ่งหมายถึง ความรู้ ความเข้าใจที่แท้จริงในสิทธิและบทบาทหน้าที่ของตนเอง และจิตสำนึกซึ่งหมายถึง ความรู้สึกรับผิดชอบต่อส่วนรวมหรือสิ่งแวดล้อม

ในประเด็นนี้ เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2526) มองว่าเป็นเรื่องของปัจเจกบุคคล แต่ละคนอาจมองการบริหารกิจการสาธารณะในลักษณะที่ว่าไม่ใช่บทบาทหน้าที่ของตน องค์กรหรือหน่วยงานของรัฐมีหน้าที่รับผิดชอบ และจัดการให้กับประชาชน อีกประเด็นหนึ่งประชาชนอาจมองว่าตนเองมิได้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง การเข้าไปมีส่วนร่วมจึงไม่อาจทำให้ตนเองได้รับผลประโยชน์อะไร

2. ระบบราชการแบบเดิมที่ไม่เอื้อต่อการมีส่วนร่วม
 - 2.1 ระบบอุปถัมภ์เป็นอุปสรรคสำคัญที่ขัดขวางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาความเกรงใจและความยากจนที่ทำให้ชาวชนบทต้องดิ้นรนหาที่พึ่งความไม่แน่ใจในสถานภาพทางสังคมของตนเอง ทำให้ประชาชนส่วนหนึ่งต้องพึ่งพาศูนย์กลางภายนอก ดูถูกตนเอง และพยายามเลือกผู้นำที่สามารถอุปถัมภ์ตนเองได้
 - 2.2 ระบบราชการที่ยังไม่มีการกระจายอำนาจให้แก่ประชาชนอย่างแท้จริง ทำให้ประชาชนไม่ต้องการมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการดำเนินการใดๆ เพราะถือว่าเป็นหน้าที่ของรัฐ
 - 2.3 ความคิดของเจ้าหน้าที่ หรือ ข้าราชการที่รับผิดชอบที่ว่าตนเองเป็นผู้มีหน้าที่แต่เพียงลำพังในการบริหารกิจการสาธารณะประชาชนเป็นเพียงผู้ที่คอยรับผลประโยชน์ การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอาจทำให้การทำงานล่าช้า รุงรังและไม่ทันการ

3.3 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยวครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ค้นคว้างานวิจัยต่างๆ แล้วพบว่ามีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยวไว้น้อยมาก จึงได้ทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์กรชุมชนต่างๆ ที่มีต่อการจัดการทรัพยากรป่าไม้หรือการจัดการป่าชุมชนหรือการพัฒนาชุมชน

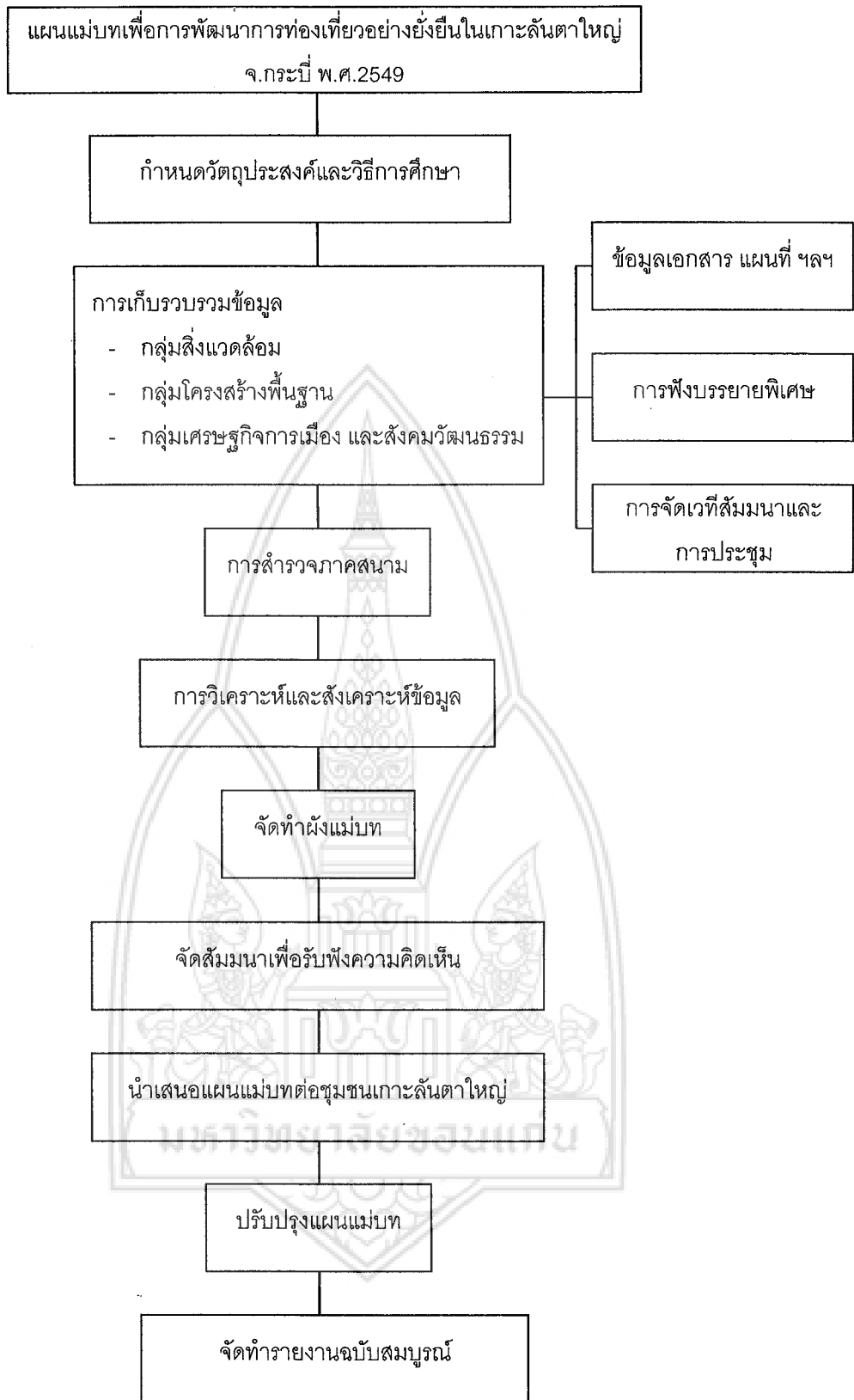
ต่างๆ เฉพาะที่เห็นว่างานวิจัยเหล่านั้นได้แสดงให้เห็นถึงองค์ประกอบและมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว สามารถนำมาเทียบเคียงหรือนำผลการศึกษาดังกล่าว มาสร้างกรอบแนวคิดและเป็นแนวทางศึกษาดังต่อไปนี้

แผนแม่บทเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในเกาะลันตาใหญ่ จังหวัดกระบี่ (2550) เป็นโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการโดยความร่วมมือทางวิชาการระหว่างจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยแห่งมลรัฐแคลิฟอร์เนีย วิทยาเขตเบอร์กลี ผลจากการศึกษาวิจัยพบว่า การท่องเที่ยวในเกาะลันตาใหญ่เติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา เนื่องจากแนวนโยบายการพัฒนาเกาะลันตาใหญ่ให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวของชายฝั่งทะเลอันดามัน (Hub of Andaman) ด้วยเหตุนี้เกาะลันตาใหญ่จึงเป็นพื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจและสังคมวัฒนธรรมอย่างรวดเร็ว อันเป็นผลจากการพัฒนาการท่องเที่ยวทำให้เกิดการจ้างงานซึ่งช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจชุมชนดีขึ้น รวมทั้งยังช่วยให้เกิดการพัฒนาด้านระบบสาธารณสุขปโภคและสาธารณสุขบริการเพื่อรองรับการขยายตัวจากการท่องเที่ยว แต่ในทางตรงข้ามกับการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยขาดการควบคุมทำให้เกิดผลกระทบทางด้านลบหลายด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าของชาวเกาะลันตาใหญ่ที่นับวันจะหมดไป

ทั้งนี้ปัญหาสำคัญเกิดจากการขาดการประสานงานร่วมกันระหว่างผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย ในการร่วมกำหนดทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ดังนั้นแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในเกาะลันตาใหญ่ จังหวัดกระบี่ จึงมุ่งเน้นที่จะสร้างความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่างๆ ทั้งหน่วยราชการ ภาคธุรกิจเอกชนและชุมชน ภายใต้กรอบแนวคิดสำคัญ 3 ประการได้แก่ แนวความคิดด้านความยั่งยืน ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและหลักปฏิบัติของศาสนาอิสลาม โดยใช้เครื่องมือในการพัฒนาหลายรูปแบบไม่ว่าจะเป็น โครงการ แผน นโยบาย มาตรการด้านกฎหมาย มาตรการด้านภาษีและการสร้างแรงจูงใจ เพื่อให้เกาะลันตาใหญ่เป็นต้นแบบของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในอนาคต

ในงานวิจัยเชิงปฏิบัติการนี้มีขั้นตอนและวิธีการศึกษาดังนี้

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ภาพที่3-4 ขั้นตอนและวิธีการศึกษา

ในกระบวนการวางแผนเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในรูปของแผนแม่บท จะต้องให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาสำคัญในทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านกายภาพ เศรษฐกิจและสังคมวัฒนธรรม โดยคณะผู้วิจัยได้ยึดเอาพันธกิจการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในเกาะลันตาใหญ่มาเป็นกรอบใน

การนำเสนอแผนแม่บทในรูปของข้อเสนอแนะ 3 ด้านด้วยกัน ได้แก่ ข้อเสนอแนะด้านกายภาพ ข้อเสนอแนะด้านเศรษฐกิจและข้อเสนอแนะด้านวัฒนธรรม ข้อเสนอทั้งหมดมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวในเกาะลันตาใหญ่ให้เป็นไปตามวิสัยทัศน์

1. ข้อเสนอแนะด้านกายภาพเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เด่นชัดที่สุดเมื่อมีการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยแยกคุณลักษณะทางกายภาพต่างๆ ออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติกับระบบนิเวศและระบบโครงสร้างพื้นฐาน โดยมีสาระโดยสรุปดังนี้ คือ

1.1 การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศ

ทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศเป็นสิ่งเร่งด่วนที่ต้องเข้าไปดูแล เนื่องจากทรัพยากรธรรมชาติในเกาะลันตาใหญ่ได้รับความเสียหายจากการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างรุนแรง โดยได้เสนอแผนระยะสั้นและระยะยาวเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยรูปแบบการแผนจะเน้นการดูแลจากหน่วยงานท้องถิ่น ประชาชนและนักท่องเที่ยว การใช้มาตรการด้านกฎหมายและกิจกรรมสร้างจิตสำนึกผสมผสานกัน เพื่อให้ทุกภาคส่วนร่วมมือกันดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ของตนเอง รวมทั้งมีการกำหนดพื้นที่เฉพาะเพื่อรักษาพื้นที่ป่าไม้ธรรมชาติและพื้นที่เกษตรกรรมของเกาะลันตาใหญ่ไว้

1.2 การพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานให้ตอบสนองความต้องการของทุกภาคส่วน

ระบบโครงสร้างพื้นฐานถือเป็นองค์ประกอบกายภาพอย่างหนึ่งที่เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นผลโดยตรงจากการพัฒนาการท่องเที่ยวเกาะลันตาใหญ่ โครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานมุ่งเน้นที่จะลดผลกระทบของโครงการต่อสภาพแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม รวมถึงลดช่องว่างในการเข้าถึงบริการจากรัฐระหว่างภาคส่วนต่างๆ และพัฒนาระบบคมนาคมขนส่งในเกาะลันตาใหญ่ให้มีคุณภาพ โดยแยกระบบโครงสร้างพื้นฐานออกเป็น 4 ประเภทได้แก่ แหล่งน้ำ ระบบการจัดเก็บและกำจัดขยะมูลฝอย ระบบการคมนาคมขนส่งและอาคารสิ่งปลูกสร้าง

ข้อเสนอแนะด้านเศรษฐกิจ พันธกิจด้านเศรษฐกิจจะนำไปสู่วิสัยทัศน์การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในเกาะลันตาใหญ่ มุ่งเน้นที่จะแก้ไขปัญหาการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวอย่างไม่ทั่วถึงให้เป็นธรรม การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแบบทางเลือก จะช่วยเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงผลประโยชน์จากทรัพยากรการท่องเที่ยวของคนในชุมชน รวมถึงปัญหาการขาดการสนับสนุนในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ปัญหาความยากจนและความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจของคนในชุมชน โดยแยกออกเป็น 4 พันธกิจด้วยกัน คือ 1) การส่งเสริมการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยว 2) การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบทางเลือก 3) การส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนและ 4) การพัฒนาเศรษฐกิจระดับครัวเรือนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต

ข้อเสนอแนะด้านสังคมวัฒนธรรม พันธกิจด้านสังคมวัฒนธรรมมุ่งแก้ไขปัญหาด้านสังคมวัฒนธรรมที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างไม่มี การควบคุมได้แก่ ปัญหาผลกระทบต่อเอกลักษณ์ด้านวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ทรงคุณค่าของชาวลันตาใหญ่ ความไม่เท่าเทียมกันในการเข้าถึงผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวและบริการด้านสังคมของรัฐ การขาดการรวมกลุ่มทางสังคมและปัญหา

การขาดแคลนบริการด้านสังคม โดยแยกออกเป็น 4 พันธกิจด้วยกันคือ 1) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยว 2) การสนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มทางสังคม 3) การปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์วิถีชีวิตและ 4) การพัฒนาระบบการให้บริการทางสังคม

วิรัช วิรัชนิภาวรรณและคณะ (2532) ได้ศึกษาเรื่องบทบาทขององค์กรในท้องถิ่นที่มีต่อการบริหารและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมพบว่า องค์กรภายในท้องถิ่นส่วนใหญ่ต้องการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการคิด การตัดสินใจและลงมือปฏิบัติงานในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้นกว่าเดิม ในเวลาเดียวกันองค์กรท้องถิ่นต้องการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วยตนเอง ส่วนบทบาทของหน่วยงานภาครัฐ พบว่าหน่วยงานของกรมป่าไม้ได้เข้ามามีบทบาทมากที่สุดในการพัฒนาทรัพยากรป่าไม้ส่วนหนึ่ง งานเอกชนพบว่าหน่วยงานของ CARE เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาทรัพยากรแหล่งน้ำและในส่วนของบุคคลที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากที่สุดคือ พระและครู นอกจากนี้ยังพบว่า เพศชายมีส่วนร่วมในการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติเป็นอย่างมาก มีอายุเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า 40 ปี

เพ็ญศรี รัตนะ (2536) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาสิ่งแวดล้อมของกรมการพัฒนาชุมชน ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดอุบลราชธานี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะและระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนและปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาสิ่งแวดล้อมของกรมการพัฒนาชุมชน ศึกษาจากประชาชนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งมีการดำเนินงานพัฒนาสิ่งแวดล้อมตามโครงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ที่ดิน ป่าไม้และแหล่งน้ำ โดยใช้วิธีเลือกสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงตามเกณฑ์ว่าต้องเป็นหมู่บ้านที่มีกิจกรรมดำเนินการเหมือนกันทุกโครงการและมักมีกิจกรรมมากที่สุด ซึ่งมีจำนวน 2 หมู่บ้าน รวม 440 ตัวอย่าง ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนมากมีอายุระหว่าง 24 – 25 ปี และมีอาชีพเกษตรกรรมมากที่สุด ประชาชนส่วนมากมีการรับรู้เกี่ยวกับงานพัฒนาสิ่งแวดล้อมแต่มีส่วนร่วมน้อย โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการปรับปรุงที่ดินสาธารณะประโยชน์มากกว่าครึ่งเพียงกิจกรรมเดียว ส่วนกิจกรรมอื่นๆ คือ การปรับปรุงทุ่งหญ้าสาธารณะ การปลูกป่าคุ้มบ้าน การฝึกอบรมผู้นำท้องถิ่นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและเผยแพร่ความรู้เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ประชาชนมีส่วนร่วมน้อยกว่าครึ่ง สำหรับปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาสิ่งแวดล้อมพบว่า การถือครองที่ดิน การเป็นสมาชิกกลุ่ม การเป็นอาสาสมัครและการรับรู้เกี่ยวกับงานพัฒนาสิ่งแวดล้อมของประชาชน มีผลทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในงานพัฒนาสิ่งแวดล้อมแตกต่างกันทุกกิจกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนการเป็นหนี้สิน การมีคนในครอบครัวไปทำงานต่างถิ่น การเป็นกรรมการหมู่บ้านและการได้รับข้อมูลข่าวสาร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนเกือบทุกกิจกรรม นอกจากนี้พบว่าปัจจัยในเรื่อง อายุ อาชีพและจำนวนสมาชิกในครอบครัวไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการมีส่วนร่วมของประชาชนแต่อย่างใด

พระมหาสุทิตย์ อบอุ่น (2541) ได้ศึกษาศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ศึกษาเฉพาะกรณี: เส้นทางสายลำน้ำกม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระดับศักยภาพในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ รวมถึงสภาพปัญหาและข้อเสนอแนะของชุมชนท้องถิ่น ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จากกลุ่มตัวอย่าง 141 คน ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนท้องถิ่นมีศักยภาพอยู่ใน

ระดับปานกลาง โดยมีศักยภาพในด้านการสร้างความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยวมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและการกระจายรายได้ตามลำดับ สำหรับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระดับศักยภาพในการส่งเสริมการท่องเที่ยวนั้นได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยมาเป็นชุมชนและปัจจัยด้านสถานการณ์แวดล้อมพบว่า การได้รับอนุญาตให้ประกอบธุรกิจนำเที่ยว การติดต่อประสานงานระหว่างชุมชนและการสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐมีความสัมพันธ์กับระดับศักยภาพในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ส่วนปัจจัยอื่นๆ ได้แก่ การรับรู้ข่าวสารด้านการท่องเที่ยว การฝึกอบรม สมรรถนะของชุมชนในการรับรองการท่องเที่ยวด้านกายภาพ ความสัมพันธ์ทางสังคมกับคนในชุมชน การมีส่วนร่วมขององค์กรท้องถิ่นและพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับศักยภาพในการส่งเสริมการท่องเที่ยว แต่เมื่อทดสอบกับระดับศักยภาพของชุมชนในแต่ละด้านพบว่า

1) การได้รับอนุญาตประกอบธุรกิจนำเที่ยวสมรรถนะของชุมชนในการรับรองการท่องเที่ยวด้านกายภาพ การมีส่วนร่วมขององค์กรท้องถิ่น การสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐ มีความสัมพันธ์กับระดับศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

2) การได้รับอนุญาตประกอบธุรกิจนำเที่ยว การฝึกอบรม การติดต่อประสานงานระหว่างชุมชน มีความสัมพันธ์กับระดับศักยภาพในการกระจายรายได้

3) การได้รับอนุญาตประกอบธุรกิจนำเที่ยว การติดต่อประสานงานระหว่างชุมชน มีความสัมพันธ์กับระดับศักยภาพในการสร้างความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยว ตามลำดับ ส่วนสภาพปัญหาเกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเห็นว่า สิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน การบริการข้อมูลข่าวสารและการจัดการดูแลนักท่องเที่ยวไม่เพียงพอที่จะรองรับนักท่องเที่ยว เกิดปัญหาที่สำคัญคือ ความไม่เป็นระเบียบและการทำลายทรัพยากรท่องเที่ยว มีข้อเสนอแนะว่า ความปรับปรุงสภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว เพิ่มความร่วมมือประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเพิ่มมาตรการในการรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว

วรรณพร วณิชชานุกรและคณะ (2541) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทย เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง 6 กลุ่ม เพื่อหาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทย ได้แก่ เจ้าหน้าที่ของจังหวัด ผู้ประกอบการ ผู้นำชุมชน ประชาชน นักท่องเที่ยวไทยและต่างชาติ โดยทำการศึกษาความคิดเห็นที่มีต่อหลักการและกรอบแนวทางปฏิบัติการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นและการมาเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อของนักท่องเที่ยว ผลการศึกษาพบว่าความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่รัฐสอดคล้องกับแนวคิด หลักการและกรอบการดำเนินงานของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม ในทางตรงกันข้ามเจ้าหน้าที่รัฐบางคนกล่าวว่า ยังไม่มีนโยบายที่ชัดเจนในปัจจุบันนี้ ส่วนความคิดเห็นของผู้ประกอบการนั้นแตกต่างไปจากเจ้าหน้าที่รัฐ แต่ก็ได้มีบางคนได้พยายามแก้ปัญหาสภาพแวดล้อมและมีความต้องการเรียนรู้วิธีการแก้ไขปัญหามากขึ้น ผู้นำชุมชนและประชาชนจำนวนไม่น้อยที่มีความเห็นว่าการท่องเที่ยวได้ทำให้ชีวิตและความเป็นอยู่ดีขึ้น ถึงแม้ว่าการท่องเที่ยวในปัจจุบันได้ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ผู้นำชุมชนและประชาชนส่วนใหญ่ต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวในท้องถิ่น โดยผู้นำชุมชนมีความต้องการเข้าร่วมการพัฒนาการท่องเที่ยวในเรื่องต่างๆ ตลอดจนการแก้ไขปัญหาที่มีมากกว่ากลุ่มประชาชน แต่ต้องการให้บริการเรื่องที่พักและอาหารแก่นักท่องเที่ยวไม่น้อยกว่ากลุ่มประชาชน ในส่วนนักท่องเที่ยวพบว่า นักท่องเที่ยวต่างชาติได้มีการเตรียมตัว

เพื่อมาเที่ยวและใช้บริการมัคคุเทศก์ อีกทั้งต้องการพบปะและพักกับชาวบ้านในการมาเที่ยวครั้งต่อไป มากกว่านักท่องเที่ยวไทย ถึงแม้ว่าส่วนใหญ่ของทั้ง 2 กลุ่ม มีความเห็นว่านักท่องเที่ยวควรมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม แต่นักท่องเที่ยวไทยเห็นการทำลายสภาพแวดล้อมมากกว่าและยินดีจะบริจาคเพื่อการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมมากกว่านักท่องเที่ยวต่างชาติ ในการเรียนรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 2 กลุ่ม มีความต้องการคู่มือการเดินทางและแผนที่ ตลอดจนสิ่งทีควรและไม่ควรปฏิบัติมากเป็นอันดับแรก รองลงไปนักท่องเที่ยวต่างชาติต้องการมีมัคคุเทศก์มีอาชีพค่อนข้างมากกว่าชาวไทย

สุพล ศิริพรรณพร (2538) ศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว กรณีศึกษาบริเวณชายฝั่งทะเลเมืองระยอง การท่องเที่ยวได้มีส่วนในการก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น เนื่องจากการได้มีการจัดให้มีสิ่ง บริการต่างๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและของเสียต่างๆ ที่เกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยวนี้ บางครั้งได้มีส่วนทำให้สภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรมลงและลดประโยชน์ที่ท้องถิ่นจะได้จากการท่องเที่ยว จึงเป็นเรื่องที่สมควรจะได้มีการศึกษา เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจอันจะนำไปสู่การแก้ไขและป้องกันปัญหา ซึ่งนำเข้าสู่จุดเริ่มต้นของการค้นคว้าแบบอิสระเรื่องนี้ โดยได้เลือกชายหาดของอำเภอเมืองระยอง ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของภาคตะวันออกของประเทศไทยขึ้นมาทำการศึกษา การศึกษาค้นคว้าแบบอิสระเรื่อง “การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว กรณีศึกษาบริเวณชายฝั่งทะเล เมืองระยอง” ครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์การศึกษา 3 ประการ คือ

1. การศึกษาผลกระทบของการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่มีต่อ พื้นที่ชายฝั่งทะเลเมืองระยองในด้านสิ่งแวดล้อมกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมในช่วง ปี พ.ศ.2510-2538
2. ศึกษาพัฒนาการของการท่องเที่ยวบริเวณชายฝั่ง เมืองระยอง
3. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมที่ฝั่งทะเลเมืองระยอง

วิธีการศึกษาที่ใช้คือ การรวบรวมข้อมูลโดยการแปลภาพถ่ายทางอากาศและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร แผนที่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ การสังเกตและการสำรวจภาคสนาม การวิเคราะห์ได้ดำเนินการโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาและการวิเคราะห์เชิงปริมาณภายใต้กรอบของแนวทางการศึกษาเชิงประจักษ์และการศึกษาเชิงประวัติ ผลจากการศึกษาพบว่า การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวบริเวณชายฝั่งทะเลเมืองระยองในช่วงปี พ.ศ.2530-2538 ซึ่งเป็นช่วงที่สถานที่ท่องเที่ยวได้รับการพัฒนาแล้ว มีการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมมากกว่าช่วงปี พ.ศ.2510-2522 (สถานที่ท่องเที่ยวยังไม่ได้รับการพัฒนา) และช่วงปี พ.ศ.2523-2529 (สถานที่ท่องเที่ยวเริ่มได้รับการพัฒนา) โดยมีปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลง 3 ประการดังนี้

1. การขยายตัวของสิ่งบริการสำหรับการท่องเที่ยวได้แก่ สถานที่พักชายทะเล ร้านค้าบริเวณชายหาด สาธารณูปโภค สาธารณูปการ กิจกรรมกีฬาทางน้ำ รวมทั้งการขยายตัวของจำนวนนักท่องเที่ยวและชุมชนที่อยู่ในแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง
2. การพัฒนาอุตสาหกรรมหนักชายฝั่งทะเลตะวันออก ได้แก่ นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด แล
3. ปัญหาของสภาพแวดล้อม ได้แก่ คราบน้ำมันที่จับตัวอยู่บนชายหาด

จากปัจจัยดังกล่าวข้างต้นได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อ สภาพแวดล้อมในด้านต่างๆ ดังนี้

1) ผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม ทางกายภาพ อาทิ ปัญหาการรุกล้ำที่สาธารณะริมทะเลบริเวณหาดตากวน หาดแสงจันทร์ หาดปากน้ำระยอง หาดแม่รำพึง หาดกันอ่าวและหาดสวนสนเพื่อสร้างที่อยู่อาศัย

ร้านอาหารและที่พักตากอากาศ ปัญหาการรुक้าพื้นที่ทะเล เพื่อสร้างที่อยู่อาศัย "ร้านค้าและร้านอาหาร บริเวณหาดบ้านเพและหาดปากน้ำระยอง ปัญหาการระบายน้ำเสียและการบำบัดน้ำเสียจากอาคาร บ้านเรือนและสถานที่พักชายทะเล บริเวณหาดบ้านเพและหาดปากน้ำระยอง ปัญหาขยะที่มีปริมาณมาก บนชายหาดบ้านเพ หาดแม่รำพึงและหาดแสงจันทร์และปัญหาชายฝั่งถูกกัดเซาะพังทลาย บริเวณหาดทรายทอง หาดตากวนและหาดสวนสน เป็นต้น 2) ผลกระทบทางเศรษฐกิจ เช่น ประชาชนในท้องถิ่นมี รายได้จากการประกอบอาชีพเพิ่มมากขึ้น ค่าครองชีพสูงขึ้น มีการลงทุนในธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการ ท่องเที่ยวมากขึ้น และปัญหาราคาที่ดินสูงขึ้นและ 3) ผลกระทบทางสังคมและวัฒนธรรม อาทิ ประชาชน ในท้องถิ่น เปลี่ยนมาประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว การเปลี่ยนค่านิยมของประชาชน และความขัดแย้งของประชาชนในท้องถิ่นกับเจ้าหน้าที่ของอุทยานแห่งชาติ เป็นต้น การเปลี่ยนแปลง สภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น เกิดจากกิจกรรมของมนุษย์หรือตัวของมนุษย์เองมากกว่า ที่ เกิดจากธรรมชาติ กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม โดย ที่โครงการ พัฒนาอุตสาหกรรมหนักชายฝั่งทะเลตะวันออกและสถานะของสภาพแวดล้อมเป็นปัจจัยรอง ที่ทำให้สภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวบริเวณชายฝั่งทะเลเมืองระยองเปลี่ยนแปลงไป

สุนันทา พูนน้อย (2543) ศึกษาเรื่องบทบาทของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยกับการส่งเสริมการ ท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่จังหวัดกาญจนบุรี การศึกษานี้มุ่งศึกษานโยบายและมาตรการในการจัดการเรื่องการ ท่องเที่ยว เชิงนิเวศน์ของรัฐบาล บทบาทของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว เชิงนิเวศน์ที่จังหวัดกาญจนบุรี ผลวิจัยพบว่า นโยบายและมาตรการในการจัดการเรื่องการท่องเที่ยวใน เชิงนิเวศน์โดยรวมของรัฐยังไม่ชัดเจนเท่าที่ควร ทั้งนี้เนื่องจากรัฐบาลยังคงใช้มาตรการส่งเสริมการ ท่องเที่ยวในเชิงธุรกิจ เพื่อหวังผลทางเศรษฐกิจและการหมุนเวียนของเงินตราต่างประเทศในระยะสั้น ซึ่ง ส่วนใหญ่จะเน้นไปที่การท่องเที่ยวทั่วไปมากกว่าสำหรับบทบาทของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยกับ การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ของประเทศในภาพรวมยังไม่เป็นรูปธรรมพอที่จะนำไปปฏิบัติได้ เพราะส่วนใหญ่จะเน้นไปที่การนำเสนอแนวคิดและนโยบายด้านหลัก ทำให้การจัดการด้านการท่องเที่ยว เชิงนิเวศน์มีจุดต่อหลายประการ เช่น การกระจายรายได้สู่ชุมชนยังไม่ทั่วถึง ตลอดจนขาดความ เชื่อมโยงระหว่างทรัพยากร ชุมชน คนและรัฐ เพราะที่ผ่านมาปรากฏว่ามีแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ที่มี คุณภาพเพียงไม่กี่แห่งเท่านั้น ที่มีผลการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรม เช่น ชมรมชาวประมงพื้นบ้านเกาะ ยาวน้อย จังหวัดพังงา แหล่งโบราณคดีบ้านปราสาท จังหวัดนครราชสีมาและสหกรณ์บริการนำเที่ยว ธรรมชาติ แนวนุรักษ์กาญจนบุรีในด้านบทบาทการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ที่จังหวัดกาญจนบุรี หากพิจารณาโดยภาพรวมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานจังหวัดกาญจนบุรียังคงมีบทบาท ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ในระดับค่อนข้างต่ำ เพราะผลของการดำเนินงานเกือบทั้งหมด เป็นเพียงการจัดเตรียมการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพมากกว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ ยกเว้น การ ดำเนินงานของสหกรณ์บริการนำเที่ยวชมธรรมชาติ แนวนุรักษ์ จังหวัดกาญจนบุรี

ญาณี จิตต์กุลสัมพันธ์ (2544) ศึกษาเรื่องผลกระทบของธุรกิจการท่องเที่ยวต่อการเปลี่ยนแปลง ทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ของชุมชนถนนข้าวสาร กรุงเทพมหานคร การวิจัยนี้มี วัตถุประสงค์ดังนี้ เพื่อศึกษาผลกระทบของธุรกิจการท่องเที่ยวต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนถนนข้าวสาร ในรอบ 10 ปี เพื่อศึกษาผลกระทบของธุรกิจการท่องเที่ยวต่อ การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของชุมชนถนนข้าวสาร กลุ่มตัวอย่างที่ทำ

การศึกษาว่า 80 ครั้วเรือน ครั้วเรือนละ 1 คน แบ่งเป็นชาย 32 คน คิดเป็นร้อยละ 40 หญิง 48 คน คิดเป็นร้อยละ 60 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ตารางประกอบการบรรยาย หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและทดสอบสมมติฐานโดยใช้สถิติไคสแควร์ พบว่า ผลกระทบของธุรกิจการท่องเที่ยวส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคมต่อชุมชน ชาวสารมีดังนี้ ราคาอาคารและที่ดินสูงขึ้น นักท่องเที่ยวมีจำนวนการเสพยาเสพติดเพิ่มขึ้น แต่สถิติปัญหาในชุมชนเพิ่มขึ้น ผลกระทบของธุรกิจการท่องเที่ยว ส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ต่อประชากรในชุมชนถนนข้าวสารดังนี้ ด้านประชากร คือประชากรมีรายได้สูงขึ้น ประชากรในชุมชนเปลี่ยนแปลงอาชีพไปเป็นธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมากขึ้น ด้านสังคมคือ คนต่างถิ่นย้ายถิ่นฐานเข้าสู่ชุมชนเพื่อประกอบธุรกิจเพิ่มขึ้น ลักษณะที่อยู่อาศัยในชุมชนพบว่า อาคารบ้านเรือนมีการปรับเปลี่ยนเป็นสถานที่ประกอบธุรกิจเพิ่มขึ้นและการใช้ประโยชน์จากเนื้อที่เพิ่มมากขึ้น และการขยายพื้นที่ของอาคารเป็นการขยายในระดับแนวตั้งหรือแนวตั้งมากขึ้น และด้านวัฒนธรรม คือ ประชากรในชุมชนสามารถพูดภาษาต่างประเทศได้มากขึ้น เนื่องมาจากการมีการติดต่อกับสื่อสารกับนักท่องเที่ยวเป็นเหตุผลหลัก เรื่องรายการอาหารและเครื่องดื่ม ไม่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม และเรื่องการแต่งกาย พบว่าประชากรในชุมชนมีทัศนคติในการแต่งกายสุภาพ เรียบร้อยและรู้สึกไม่เห็นด้วยกับการใส่เครื่องประดับที่แปลกไปจากเดิม

ระพีพรรณ ทองหล่อและคณะ (2545) ศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่เป็นผลจากการท่องเที่ยว กรณีศึกษาจังหวัดน่าน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์การท่องเที่ยวของจังหวัดน่าน การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่มีต่อชุมชนและเสนอแนวทางในการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดน่าน ผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาประกอบด้วย 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว จำนวน 9 คน 2) กลุ่มผู้นำชุมชนในแต่ละแหล่งท่องเที่ยว จำนวน 62 คน 3) กลุ่มผู้ประกอบการในแหล่งท่องเที่ยวจำนวน 88 คน 4) กลุ่มประชาชนที่อาศัยอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวและบริเวณใกล้เคียงจำนวน 92 คน ผลการศึกษาพบว่าจังหวัดน่านเป็นจังหวัดที่มีสถานที่ท่องเที่ยวหลากหลาย ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ โบราณสถานและศิลปวัฒนธรรม ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวในเรื่องของความสมบูรณ์ของธรรมชาติอยู่ในระดับสูงมาก มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ ทั้งโบราณสถาน โบราณวัตถุ งานจิตรกรรม ฝีมือช่างโบราณและงานสถาปัตยกรรมล้านนาเก่าแก่ตามวัด วาอารามต่างๆ ตลอดจนการผลิตผ้าทอพื้นเมือง และงานหัตถกรรมต่างๆ จังหวัดน่านได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจของจังหวัด โดยอาศัยศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนา ซึ่งจะเห็นได้จากความพยายามที่จะพัฒนาให้เป็นเมืองมรดกโลก ด้านการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดน่านที่เป็นผลจากการท่องเที่ยว พบว่า การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดน่านที่เป็นการเปลี่ยนแปลงน้อยมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านสังคมและวัฒนธรรม สำหรับการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนกว่าด้านอื่นๆ กล่าวคือ ผลจากการพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดน่าน ทำให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มมากขึ้น มีอาชีพเสริมใหม่ๆ และหลากหลายมากขึ้น นอกเหนือจากการประกอบอาชีพทางการเกษตรเพียงอย่างเดียว อย่างไรก็ตาม โดยภาพรวมจัดได้ว่ายังเกิดการเปลี่ยนแปลงที่น้อยมาก ส่วนผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่มีต่อชุมชนพบว่า ในกลุ่มผู้ประกอบการ

ผู้ประกอบการในจังหวัดน่าน ส่วนใหญ่เป็นหญิงอายุเฉลี่ย 41 ปี ภูมิลำเนาเดิมอยู่จังหวัดน่าน จบการศึกษาระดับประถมศึกษา สถานประกอบการเป็นร้านขายของที่ระลึก มีลูกจ้างในสถานประกอบการอายุประกอบการน้อยกว่า 5 ปี ลูกค้าเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ และมีรายได้เฉลี่ย 12,072.44 บาทต่อเดือน ผู้ประกอบการในจังหวัดน่านเห็นว่าการท่องเที่ยวทำให้มีรายได้เพิ่มมากขึ้น และทำให้คนในชุมชนมีวิถีชีวิตที่ทันสมัยมากขึ้น มากที่สุดรองลงมาได้แก่ การท่องเที่ยว ทำให้เกิดการผลิตสินค้าประเภทหัตถกรรมมากขึ้นและการท่องเที่ยวนำไปสู่การพัฒนาด้านคมนาคม ไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์ สถานพยาบาล ตามลำดับ ในกลุ่มประชาชน ประชาชนผู้ให้ข้อมูลในจังหวัดน่าน ส่วนใหญ่เป็นหญิงอายุเฉลี่ย 42 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีอาชีพเกษตรกร รายได้เฉลี่ย 6,971.97 บาทต่อเดือน มีอาชีพเสริมได้แก่ อุตสาหกรรมในครัวเรือน ค่าขายและรับจ้าง มีรายได้เฉลี่ยเสริม 3,593.64 บาทต่อเดือน ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับผลกระทบที่เป็นผลจากการท่องเที่ยวประกอบด้วยผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจพบว่า การท่องเที่ยวทำให้คนในชุมชนมีการพัฒนาตนเอง เพื่อให้เป็นคนที่มีความรู้ มีฝีมือในการประกอบอาชีพมากที่สุด ผลกระทบทางด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม พบว่าการท่องเที่ยวทำให้ระบบไฟฟ้า น้ำประปาและการคมนาคม มีความสะดวกมากขึ้น ผลกระทบทางด้านวัฒนธรรมพบว่า การท่องเที่ยวทำให้คนในชุมชนมีวิถีชีวิตที่ทันสมัยมากขึ้น

ชัชวาล เอื้อสุวรรณ (2544) ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว กรณีศึกษา สวนรุกขชาติน้ำตกธารทอง พบว่าประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยวในระดับน้อยคิดเป็นร้อยละ 75.84 ในการศึกษาครั้งนี้ จำแนกการจัดการสิ่งแวดล้อมออกเป็น 4 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมด้านการสงวนทรัพยากรป่าไม้ ดิน น้ำ กิจกรรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ดิน น้ำ กิจกรรมด้านการพัฒนาทรัพยากรป่าไม้ ดิน น้ำ และการจัดการขยะมูลฝอยและกิจกรรมด้านการจัดการเพื่อใช้ประโยชน์ ปรากฏว่าประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาทรัพยากรป่าไม้ ดิน น้ำ และการจัดการขยะมูลฝอยน้อยที่สุด และเมื่อจำแนกตามขั้นตอนการมีส่วนร่วม ตั้งแต่ การคิดค้นปัญหาและตัดสินใจ การปฏิบัติการ การร่วมรับประโยชน์และการประเมินผล ปรากฏว่าประชาชนมีส่วนร่วมในขั้นตอนการรับประโยชน์มากที่สุดและมีส่วนร่วมน้อยที่สุดในขั้นตอนการประเมินผลปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม ได้แก่ การสนับสนุนทางสังคม การได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว การมีตำแหน่งในชุมชน ทักษะคิดต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว และทัศนคติเชิงสิ่งแวดล้อมนิยม เมื่อวิเคราะห์ด้วยสถิติถดถอยพหุคูณพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว ได้แก่

อันดับที่ 1 การสนับสนุนทางสังคม

อันดับที่ 2 การได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว

อันดับที่ 3 การมีตำแหน่งในชุมชน

อันดับที่ 4 ทักษะคิดต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว

นอกจากนี้ยังพบว่า ทักษะเชิงสิ่งแวดล้อมนิยมมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมแต่ไม่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วม ตัวแปรอิสระทุกตัวสามารถร่วมทำนายตัวแปรการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยวได้ร้อยละ 57.90

กระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

เพื่อการท่องเที่ยวชายแดนไทย-ลาว

กรณีศึกษา ชุมชนเมืองเก่าริมแม่น้ำโขง ด้านสะพานมิตรภาพไทยลาว จังหวัดหนองคาย

Public Participation Process in the Community Development for Border Tourism:
Case study Old Community at Friendship Bridge Gate of Nong Kai Province

บทที่ 4: ระเบียบวิธีวิจัย

ขั้นตอนการวิจัย

ขอบเขตการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การประเมินผลและวิเคราะห์ข้อมูล

แผนการดำเนินการวิจัย

บทที่ 4

ระเบียบวิธีวิจัย

4.1 ขั้นตอนการวิจัย

การวิจัยโครงการนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการปฏิบัติการทำงาน ออกแบบอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่จริงกับชาวชุมชน ซึ่งมีการศึกษาข้อมูลในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ตามลำดับขั้นตอนต่อไปนี้

1. การทบทวนวรรณกรรม โดยการค้นคว้าจากเอกสารจากแหล่งข้อมูลระดับทุติยภูมิก่อน (Secondary Information) เช่น โครงการจัดทำฐานข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยว โครงการศึกษา สถานการณ์และประเมินผลการท่องเที่ยวเชิงชุมชน ลำดับต่อมาเป็นการศึกษาข้อมูลใน ระดับปฐมภูมิ (Primary Information) โดยการสำรวจภาคสนาม เพื่อเก็บข้อมูลใน สถานการณ์จริงจากสถานที่ที่กรณีศึกษา นำผลของการศึกษามาวิเคราะห์ศักยภาพของแต่ละ องค์ประกอบของการท่องเที่ยว
2. การสำรวจภาคสนามโดยการทำแบบสอบถาม (Questionnaire) ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิง ลึก (In-Depth Interview) จากกลุ่มบุคคลเป้าหมาย ในสถานที่กรณีศึกษาโดยตรง เช่น คณะกรรมการชุมชน ผู้นำชุมชนไม่เป็นทางการ เจ้าของกิจการหรือแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว เป็นต้น ในรูปแบบการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (Formal Conversation Interview) คือ การสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยตั้งประเด็นคำถามไว้ล่วงหน้า แต่อาจถามแบบไม่ เรียงลำดับและสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นที่ต่อเนื่อง
3. วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และข้อจำกัด (SWOT Analysis) ของชุมชนและแหล่ง ท่องเที่ยวในด้านกายภาพ โดยเปรียบเทียบกับข้อมูลที่ได้มาจากชุมชนโดยตรง เช่น นำ ความต้องการและพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมายมาเปรียบเทียบกับหลักการอนุรักษ์และ พัฒนาสภาพแวดล้อมทางกายภาพและทฤษฎีพฤติกรรม โดยวิธีการ
 - 3.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) โดยวิธีการทางสถิติ เช่น ตารางแสดงจำนวน ความถี่ ร้อยละ เป็นต้น
 - 3.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) โดยการอธิบาย พรรณนา บทความ จากข้อมูลได้จากการสัมภาษณ์และแบบสอบถามแบบปลายเปิด
4. วางแผนกระบวนการมีส่วนร่วมสำหรับชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว
5. เขียนรายงานสรุปผลการวิจัยและเสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

4.2 ขอบเขตของโครงการวิจัย

4.2.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ครอบคลุมขอบเขตเนื้อหาใน 2 เรื่อง ได้แก่ การท่องเที่ยว (Tourism) และกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม (Public Participation Process)

4.2.2 ขอบเขตด้านพื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย

ชุมชนเมืองเก่า ริมแม่น้ำโขง ด้านสะพานมิตรภาพไทยลาว จังหวัดหนองคาย

4.2.3 ขอบเขตด้านเวลาในการวิจัย

ระยะเวลา 1 ปี

4.2.4 ขอบเขตด้านบุคคลและประชากรที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มเป้าหมายแบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ

กลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้เข้าร่วมและผู้ดำเนินการวิจัย คือประชาชนเจ้าบ้านผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ รวมทั้งหน่วยงานรัฐและหน่วยงานชุมชนต่างๆ ได้แก่

- ชาวชุมชนเมืองเก่าริมแม่น้ำโขง ด้านสะพานมิตรภาพไทยลาว จังหวัดหนองคาย
- สำนักงานเทศบาล จังหวัดหนองคาย
- นักวิชาการจากมหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตขอนแก่นและวิทยาเขตหนองคาย
- ที่ปรึกษาโครงการ เช่น ประธานชุมชน เจ้าอาวาส นักวิชาการ เทศมนตรีเทศบาลหนองคาย

กลุ่มที่ 2 กลุ่มประชากรเป้าหมาย คือชาวชุมชนในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย ซึ่งจำแนกเป็น 3 พื้นที่ดังต่อไปนี้

1. ชาวหนองคายในเขตชุมชนย่าน ถนนริมโขงและถนนแก้ววรุฒติ ตั้งแต่ด้านสะพานมิตรภาพไทยลาวจนถึงตลาดแสง (ถนนวัดธาตุซอย 3) เช่น ชุมชนหายโศก ชุมชนวัดธาตุ
2. ชาวหนองคายในเขตชุมชนตลอดแนวถนนประจักษ์ศิลปาคมและถนนมีชัย เช่น ชุมชนโพธิ์ชัย
3. ชาวหนองคายในเขตชุมชนตลอดถนนมิตรภาพและถนนหนองคาย-โพนพิสัย

พื้นที่ทั้งสามแห่งถูกกำหนดด้วยเกณฑ์สำคัญ 3 ข้อคือ

1. เป็นชุมชนที่อยู่โดยรอบหรือตั้งอยู่ใกล้กับแหล่งท่องเที่ยวสำคัญระดับภูมิภาค ระดับประเทศ หรือระดับจังหวัด เช่น ชุมชนย่านด้านสะพานมิตรภาพไทยลาว (ภูมิภาค) ตลาดท่าเสด็จ (ประเทศ) และวัดโพธิ์ชัย หลวงพ่อพระใส (จังหวัด)
2. เป็นชุมชนที่ได้รับผลกระทบ (ด้านดีและด้านไม่ดี) หรือเกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว จากการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหรือแผนท่องเที่ยวโดยภาครัฐ เอกชน หรือหน่วยงานระหว่างประเทศ
3. เป็นชุมชนที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งในทางกายภาพและจิตภาพ อันเนื่องมาจากการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในจังหวัดหนองคาย อย่างต่อเนื่อง ชัดเจน ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม

จำนวนของกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยคำนวณจากวิธีการสุ่มตัวอย่างจากตารางสำเร็จรูปของ Taro Yamane (1973) ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

เมื่อ n = ขนาดตัวอย่าง

N = ขนาดประชากร

e = ระดับความคลาดเคลื่อน

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ครั้งนี้ประกอบไปด้วยสัมภาษณ์ (Interview Schedule) สำหรับกลุ่มเป้าหมายกลุ่มที่ 1 และแบบสอบถาม (Questionnaires) สำหรับกลุ่มเป้าหมายกลุ่มที่ 2

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ จะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม ในช่วงเดือน มิถุนายน - กรกฎาคม 2552 โดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการสัมภาษณ์เอง โดยใช้ผู้ช่วยวิจัยที่ได้ผ่านการอบรมแนะนำวิธีการรวบรวมข้อมูลจากผู้วิจัยจนเป็นที่เข้าใจแล้วจำนวน 7 คน ในการรวบรวมแบบสัมภาษณ์เพื่อให้การจัดเก็บข้อมูลดำเนินไปตามแผนที่กำหนดไว้

4.5 การประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูล

4.5.1 วิธีประมวลผลข้อมูล

นำแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามมาลงรหัสตามคู่มือการลงรหัส จากนั้นทำการบันทึกข้อมูลลงในคอมพิวเตอร์และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โดยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลและยืนยันสมมติฐานที่ตั้งไว้ในการศึกษา

4.5.2 การนำเสนอข้อมูล

เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลและอภิปรายผลการวิจัย โดยใช้วิธีการบรรยายประกอบตาราง

4.6 แผนการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบสหวิทยาการที่ประกอบด้วยนักวิจัยจาก 3 ส่วนคือ นักวิชาการจากวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตขอนแก่นและวิทยาเขตหนองคาย นักพัฒนาจากเทศบาลจังหวัดหนองคาย และ ช่างชุมชนเมืองเก่าริมแม่น้ำโขง ด้านสะพานมิตรภาพไทยลาว จังหวัดหนองคาย รวมไปถึง นักวิชาการจากหน่วยงานของ สปป.ลาว ที่มาศึกษาอยู่ที่มหาวิทยาลัยขอนแก่น นักวิจัยทุกท่านเป็นผู้ที่เชี่ยวชาญเฉพาะด้านที่มาจากวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับโครงการวิจัยนี้ นักวิจัยจะจัดประชุมนักวิจัยเพื่อรายงานผลการศึกษาทุก 3 เดือนรวม 2 ครั้ง เพื่อติดตามความก้าวหน้าและอุปสรรคของการดำเนินงาน รวมทั้งจัดสัมมนาเพื่อวิเคราะห์ศักยภาพ (SWOT) ด้านการท่องเที่ยวจำนวน เพื่อพัฒนาแนวทางการยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ด้านพัฒนา การท่องเที่ยว ก่อนจัดทำสรุปรายงานการวิจัยและเผยแพร่รายงานผลการวิจัยให้สาธารณชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับทราบ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยกำหนดแผนงานตามแผนภาพแสดงการดำเนินการวิจัยได้ดังภาพที่ 4-1

ภาพที่ 4-1 แสดงขั้นตอนและวิธีการศึกษา

กระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน
เพื่อการท่องเที่ยวชายแดนไทย-ลาว

กรณีศึกษา ชุมชนเมืองเก่าริมแม่น้ำโขง ด้านสะพานมิตรภาพไทยลาว จังหวัดหนองคาย

Public Participation Process in the Community Development for Border Tourism:
Case study Old Community at Friendship Bridge Gate of Nong Kai Province

บทที่ 5: ผลการดำเนินการวิจัย

ความสำคัญของปัญหาที่ทำการวิจัย

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากโครงการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

ขอบเขตของโครงการวิจัย

แผนการดำเนินการวิจัย

ตารางการดำเนินการวิจัย

บทที่ 5

ผลการดำเนินการวิจัย

5.1 พื้นที่กรณีศึกษาและกลุ่มประชากรตัวอย่าง

การสำรวจภาคสนามโดยการทำแบบสอบถาม (Questionnaire) ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) จากกลุ่มบุคคลเป้าหมายคือ ชาวชุมชนในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย ซึ่งจำแนกเป็น 3 พื้นที่ดังต่อไปนี้

1. ชาวหนองคายในเขตชุมชนย่าน ถนนริมโขงและถนนแก้ววรุฒติ ตั้งแต่ด่านสะพานมิตรภาพไทยลาวจนถึงตลาดแดง (ถนนวัดธาตุซอย 3) เช่น ชุมชนหายโศก ชุมชนวัดธาตุ
2. ชาวหนองคายในเขตชุมชนตลอดแนวถนนประจักษ์ศิลปาคมและถนนมีชัย เช่น ชุมชนโพธิ์ชัย
3. ชาวหนองคายในเขตชุมชนตลอดถนนมิตรภาพและถนนหนองคาย-โพนพิสัย

พื้นที่ทั้งสามแห่งถูกกำหนดด้วยเกณฑ์สำคัญ 3 ข้อคือ

1. เป็นชุมชนที่อยู่โดยรอบหรือตั้งอยู่ใกล้กับแหล่งท่องเที่ยวสำคัญระดับภูมิภาค ระดับประเทศ หรือระดับจังหวัด เช่น ชุมชนย่านด่านสะพานมิตรภาพไทยลาว (ภูมิภาค) ตลาดท่าเสด็จ (ประเทศ) และวัดโพธิ์ชัย หลวงพ่อพระใส (จังหวัด)
2. เป็นชุมชนที่ได้รับผลกระทบ (ด้านดีและด้านไม่ดี) หรือเกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจากการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหรือแผนท่องเที่ยวโดยภาครัฐ เอกชน หรือหน่วยงานระหว่างประเทศ
3. เป็นชุมชนที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งในทางกายภาพและจินตภาพ อันเนื่องมาจากการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในจังหวัดหนองคาย อย่างต่อเนื่อง ชัดเจน ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม

จำนวนของกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยคำนวณจากวิธีการสุ่มตัวอย่างจากตารางสำเร็จรูปของ Taro Yamane (1973) ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

เมื่อ n = ขนาดตัวอย่าง

N = ขนาดประชากร

e = ระดับความคลาดเคลื่อน

ตารางที่ 5-1 แสดงการกำหนดขนาดตัวอย่างของ Taro Yamane

ขนาดประชากร	ขนาดตัวอย่างความคลาดเคลื่อน (e)		
	± 3%	± 5%	± 10%
500	*	222	83
1,000	*	286	91
2,000	714	333	95
3,000	811	353	97
4,000	870	364	98
5,000	909	370	98
6,000	938	375	98
7,000	959	378	99
8,000	976	381	99
9,000	989	383	99
10,000	1,000	385	99
15,000	1,034	390	99
20,000	1,053	392	100
25,000	1,064	394	100
50,000	1,087	397	100
100,000	1,099	398	100

* หมายถึงขนาดตัวอย่างไม่เหมาะสม

ประชากรทั้งหมดในเขตเทศบาลหนองคาย ณ วันที่ 30 กันยายน 2551 (กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2552) มีทั้งหมด 47,895 คน โดยกำหนดค่าความคลาดเคลื่อนเท่ากับ 10% เมื่อแทนค่าในสูตรจะได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างคือ 100 ชุด แต่ในการวิจัยโครงการนี้ นักวิจัยใช้กลุ่มตัวอย่าง 251 ตัวอย่างเพื่อให้เป็นตัวแทนประชากรที่แม่นยำและละเอียดมากยิ่งขึ้น

5.2 ประเภทการเก็บรวบรวมข้อมูลมี 2 รูปแบบดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคเอกสาร

เพื่อรวบรวมและวิเคราะห์พัฒนาการและแนวโน้มของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในจังหวัดหนองคาย ที่มีปัจจัยสำคัญคือ นโยบายความร่วมมือทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในระดับภูมิภาคอาเซียน ได้แก่ ACMECS, Southern Economic Corridor-SEC, ASEAN

Tourism Agreement โครงการวิจัยต้องการค้นหาว่าปัจจัยดังกล่าวส่งผลต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของเมืองหนองคายในรูปแบบใด เช่น ลักษณะกายภาพและจินตภาพของเมือง แนวคิด และรูปแบบการท่องเที่ยว โดยเฉพาะแนวทางการพัฒนาแผนการท่องเที่ยวระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชน

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

- 2.1 การใช้แบบสอบถามจากประชากรกลุ่มเป้าหมายจำนวน 251 คน โดยคณะนักวิจัยเข้าไปพบในพื้นที่พักอาศัยหรือที่ประกอบการของกลุ่มเป้าหมายในชุมชนทั้ง 3 พื้นที่ เพื่อเก็บข้อมูลเชิงประจักษ์คือการสอบถามและสัมภาษณ์ ร่วมไปกับการสังเกตการณ์สภาพแวดล้อมและความเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตกลุ่มเป้าหมายควบคู่กัน เพราะคาดว่าจะทำให้ได้ข้อมูลเชิงลึกมากกว่าข้อมูลในแบบสอบถามหรือคำสัมภาษณ์เพียงอย่างเดียว นอกจากนี้การเก็บข้อมูลในสถานที่พักหรือที่ทำงานของกลุ่มเป้าหมายยังมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตของพวกเขาที่ต้องทำงานในพื้นที่ ซึ่งไม่สะดวกออกมาให้ข้อมูลแก่นักวิจัยนอกพื้นที่ เช่น เจ้าของร้านค้า ลูกจ้าง และแม่บ้าน เป็นต้น
- 2.2 การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (Formal conversation interview) การสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยตั้งประเด็นคำถามไว้ล่วงหน้า แต่อาจถามแบบไม่เรียงลำดับ และสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นที่ต่อเนื่อง

5.3 ผลการวิจัย

5.3.1 จากการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคเอกสาร

นโยบายด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดหนองคาย

จังหวัดหนองคายเป็นจังหวัดที่มีศักยภาพในการพัฒนาสูงเพราะถูกจัดให้เป็นเมืองน่าอยู่อันดับ 7 ของโลกและมีพื้นที่ติดกับนครหลวงเวียงจันทน์ ประเทศ สปป.ลาว มีพื้นที่ติดกับลำน้ำโขงยาว 330 กิโลเมตร ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตรเช่น การประมง พืชผัก ผลไม้ และดอกไม้ รวมทั้งเป็นแหล่งปลูกยาพาราที่มีพื้นที่ปลูกมากที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (แผนยุทธศาสตร์จังหวัดหนองคาย, 2547) จังหวัดหนองคายมีวิสัยทัศน์คือ “เมืองน่าอยู่ ควบคู่การศึกษา วัฒนธรรมล้ำค่า เกษตรอุตสาหกรรมหลากหลาย ขยายเศรษฐกิจการค้าสู่อินโดจีน พัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน”

จากวิสัยทัศน์ของจังหวัดหนองคายจะเห็นได้ชัดเจนอย่างยิ่งว่า อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นแผนยุทธศาสตร์หลักของจังหวัดโดยมองแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวไม่ใช่เพียงระดับประเทศเท่านั้น แต่มุ่งเป้าไปถึงการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ ในเขตภูมิภาคลุ่มน้ำโขง โดยวิสัยทัศน์นี้ถูกพัฒนามาจากศักยภาพด้านการท่องเที่ยวที่สำคัญ 3 ด้าน คือ

1. ตำแหน่งที่ตั้งหรือลักษณะภูมิประเทศ ที่มีรูปร่างเป็นพื้นที่ยาวเลียบกับแม่น้ำโขงรวม 330 กิโลเมตร จุดเด่นด้านภูมิศาสตร์นี้เองที่ทำให้จังหวัดหนองคายมีความได้เปรียบทางการท่องเที่ยวทั้งในแง่ภูมิทัศน์อันสวยงาม การคมนาคม การเกษตร และกิจกรรมการท่องเที่ยวอันเกี่ยวเนื่องกับวิถีชีวิต ศิลปะ และวัฒนธรรมพื้นถิ่น

2. พื้นที่ชายแดน เนื่องจากจังหวัดหนองคายอยู่เขตชายแดนไทยและ สปป.ลาว ทำให้เกิดด่านชายแดนเชื่อมต่อชายแดนไทยและ สปป.ลาว ด้านจังหวัดหนองคายมากถึง 3 จุดคือ ด่านท่าเสาตั้งด่านอำเภอบึงกาฬ และด่านสะพานมิตรภาพไทย-ลาว ในบรรดาด่านข้ามแดนระหว่างประเทศไทยและลาวทั้งหมด 13 แห่ง (3 แห่งในจังหวัดหนองคายและอีก 10 แห่งได้แก่ ด่านอำเภอเชียงของ และด่านบ้านเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ด่านบ้านห้วยโก๋น จังหวัดน่าน ด่านบ้านปากห้วย ด่านอำเภอเชียงคาน และด่านบ้านโคกไฟ จังหวัดเลย ด่านอำเภอเมือง จังหวัดนครพนม ด่านอำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร ด่านบ้านปากแซง และด่านช่องเม็ก จังหวัดอุบลราชธานี) พบว่า ด่านสะพานมิตรภาพไทย-ลาว ในเขตเทศบาลหนองคาย เป็นด่านที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางผ่านมากที่สุด มีระยะทางสั้นที่สุดจากไทยไปสู่เมืองหลวงของ สปป.ลาว คือเมืองเวียงจันทน์ ด้วยระยะทางเพียง 30 กิโลเมตรและใช้ระยะเวลาเดินทางโดยรถยนต์เพียง 30 นาที นอกจากนี้ด่านแห่งนี้ยังเป็นเส้นทางรถยนต์ให้นักท่องเที่ยวเดินทางผ่านไปยังประเทศเพื่อนบ้านในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ผ่านทางเส้น Southern Economic Corridor เชื่อมโยงไปสู่ประเทศเวียดนาม กัมพูชา และจีน ได้อย่างสะดวก ด่านสะพานมิตรภาพไทย-ลาว จังหวัดหนองคาย สามารถเดินทางผ่านเข้า-ออกได้ตั้งแต่เช้าจนถึง 06.00 - 22.00 นาฬิกา มีการเดินทางโดยสารประจำทางจากจังหวัดขอนแก่นและอุดรธานีตรงไปสู่ นครหลวงเวียงจันทน์ ในเขตด่านของ สปป. ลาว ทุกวัน มีการอำนวยความสะดวกอย่างมากในการทำบัตรผ่านแดนสำหรับนักท่องเที่ยวในการเดินทาง
3. แผนยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ เช่น ACMECS, SEC และ ASEAN เป็นปัจจัยสำคัญในการกระตุ้นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในจังหวัดหนองคายในพัฒนาไปสู่รูปแบบใหม่คือ การท่องเที่ยวชายแดน ระหว่างไทย-ลาว และไทย-ภูมิภาคลุ่มน้ำโขง โครงการที่เป็นรูปธรรมได้แก่ ข้อตกลงสนับสนุนแผนงานการใช้วีซ่า (VISA) ฉบับเดียวในการเดินทางผ่านได้ 5 ประเทศ คือ ไทย กัมพูชา สปป.ลาว พม่า และเวียดนาม ทั้งนี้ได้มีความร่วมมือเพื่อประโยชน์ทางการท่องเที่ยว ในการพัฒนาธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และสาธารณูปโภคพื้นฐานให้เชื่อมโยง โดยกำหนดให้ประเทศไทยเป็นแกนนำการพัฒนา และการกำหนดให้ไทยเป็นศูนย์กลางระบบ Logistic ของกลุ่มประเทศ ACMECS เพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง เป็นต้น (กระทรวงการต่างประเทศ, 2548)

สรุปได้ว่าปัจจัยทั้งภายในจังหวัดหนองคายและภายนอกคือความร่วมมือระหว่างประเทศในกลุ่มประเทศ ภูมิภาคลุ่มน้ำโขง เป็นแรงผลักดันให้จังหวัดหนองคายมีศักยภาพในการท่องเที่ยวที่โดดเด่นคือ “การท่องเที่ยวชายแดน” และมีส่วนสำคัญในการต่อยอดอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวในภูมิภาคลุ่มน้ำโขงได้

ยุทธศาสตร์ของจังหวัดหนองคาย

กำหนดแผนไว้ในสองระดับคือ ระดับจังหวัดและระดับนานาชาติ โดยทั้งสองแผนมีความสอดคล้องและเชื่อมโยงกันในแง่กรอบแนวคิดการท่องเที่ยวคือ พัฒนาการท่องเที่ยวแบบองค์รวม (Total tourism) โดยทั้งสองแผนมีวัตถุประสงค์ในการใช้งานแตกต่างกันคือ แผนระดับนานาชาติจะเน้นแนวคิดและ

ภาพรวมกันท่องเที่ยวระหว่างประเทศ และเป็นกรอบให้แก่แผนระดับจังหวัด ขณะที่แผนระดับจังหวัดจะ
กลยุทธ์ที่มีความชัดเจนและเป็นรูปธรรมขึ้นเพื่อนำไปปฏิบัติได้ชัดเจน ทั้งสองแผนมีรายละเอียด
ดังต่อไปนี้

แผนการท่องเที่ยวระดับจังหวัด

จังหวัดหนองคายได้กำหนดวิสัยทัศน์ให้เป็น แหล่งพำนักแห่งที่สองของนักลงทุนและ
นักท่องเที่ยว (The Land of Your Second Home) (จังหวัดหนองคาย, 2549) และมีประเด็นยุทธ
ศาสตร์ของกลุ่มจังหวัด 4 ประเด็นคือ ด้านการเกษตร ด้านการค้าและการลงทุน ด้านการท่องเที่ยว ด้าน
สินค้าหนึ่งผลิตภัณฑ์ หนึ่งตำบลเป็นสำคัญ ด้านการท่องเที่ยวมีประเด็นยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยว
หลัก 4 ประเด็นคือ

- การเพิ่มศักยภาพและมูลค่าแหล่งท่องเที่ยวและสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์
- การพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวและการประชาสัมพันธ์
- การประสานความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ
- การพัฒนาโครงข่ายการคมนาคมระหว่างกลุ่มจังหวัด

โดยมีกลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพและมูลค่าของแหล่งท่องเที่ยวแบบ Home stay และ Long stay
สนับสนุนประสานความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวระหว่างกลุ่มจังหวัดและต่างประเทศ รวมทั้งเพิ่ม
ศักยภาพการบริการ การลงทุนและการท่องเที่ยวที่ตลาดทำเสด็จ

แผนการท่องเที่ยวระดับนานาชาติ

1. ความร่วมมือเศรษฐกิจ อิระวดี-เจ้าพระยา-แม่โขง (Aeyawady-Chao Phraya-Mekong Economic Cooperation Strategy, ACMECS)

ยุทธศาสตร์ความร่วมมือเศรษฐกิจ อิระวดี-เจ้าพระยา-แม่โขง มีประเทศสมาชิก 5 ประเทศ
ประกอบด้วยกัมพูชา ลาว พม่า เวียดนามและไทย ให้ความสำคัญกับกิจกรรมใน 6 สาขาความร่วมมือ
หลัก ได้แก่ การอำนวยความสะดวกด้านการค้าและการลงทุน ความร่วมมือด้านการเกษตรและ
อุตสาหกรรม การเชื่อมโยงการคมนาคม การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ความร่วมมือด้านสาธารณสุขและ
ความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวที่มุ่งให้การส่งเสริมความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวระหว่างประเทศที่
เกี่ยวข้องและอำนวยความสะดวกการท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวจากภูมิภาคอื่นๆ ภายใต้โครงการ Five
Countries One Destination การจัดงาน ACMECS Festival ที่นครวัด ตลอดจนโครงการนำร่อง
ACMECS Single Visa

2. ความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวระดับประเทศในกลุ่มอนุภาคลุ่มน้ำโขง (Greater Mekong Sub Region)

ปี พ.ศ. 2535 ธนาคารพัฒนาแห่งเอเชีย (Asian Development Bank - ADB) สนับสนุนการสร้าง
โครงข่ายระบบโครงสร้างพื้นฐาน โดยเฉพาะเส้นทางคมนาคมขนส่งและพลังงาน โดยเน้นความร่วมมือ

ตามยุทธศาสตร์การพัฒนาแนวพื้นที่เศรษฐกิจ (Economic Corridor) แบบองค์รวมที่เชื่อมโยง 3 แนวหลัก ได้แก่

1. แนวเหนือ-ใต้ (North South Economic Corridor-NSEC) เชื่อมโยงไทย-พม่า, ลาว-จีน
 2. แนวตะวันออก-ตะวันตก (East West Economic Corridor-EWEC) เชื่อมโยง พม่า-ไทย-ลาว-เวียดนาม
 3. แนวตอนใต้ (Southern Economic Corridor-SEC) เชื่อมโยงไทย-กัมพูชา-เวียดนาม
- นอกจากนี้ มีโครงการการพัฒนาเส้นทางรถไฟเส้นทางคุนหมิง-เซียงรุ่ง เมืองลา-หลวงพระบาง-เวียงจันทน์-หนองคาย

ปี พ.ศ. 2550-51 ได้ตกลงให้มีโครงการความร่วมมือต่าง ๆ ดังนี้

1. โครงการก่อสร้างสะพานข้ามแม่น้ำเหือง อ.ท่าลี่ จ.เลย –เมืองแก่นท้าว แขวงไชยะบุรี จุดเชื่อมโยงไทย-ลาว
2. โครงการก่อสร้างท่าเทียบเรือและถนนเชื่อมท่าเทียบเรือที่บ้านเงินใต้ แขวงคำม่วนกับท่าเทียบเรือบ้านพระบาท นครพนม
3. การเปิดเดินรถโดยสารประจำทาง เส้นทางหนองคาย-นครหลวงเวียงจันทน์-หนองคาย และเส้นทางอุดรธานี-นครหลวงเวียงจันทน์-อุดรธานี อัครา รวมทั้งเส้นทางอุบลราชธานี-จำปาสัก เส้นทางมุกดาหาร-สะหวันนะเขตและเส้นทางน่าน-หลวงพระบาง
4. การเปิดเดินรถโดยสารประจำทาง เส้นทางขอนแก่น-นครหลวงเวียงจันทน์-ขอนแก่น วันละ 2 รอบ เวลา 8.00 และ 15.00 น.

นอกจากนี้ความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวระหว่างกลุ่มประเทศ GMS ได้ส่งเสริมการตลาด Six Countries One Destination ในรูปของ Package Tour และเริ่มศึกษาแนวทางการดำเนินงาน GMS VISA

3. ความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวในระดับกลุ่มประเทศอาเซียน (ASEAN)

ปี พ.ศ. พ.ศ.2545 ประเทศในกลุ่มสมาชิกอาเซียนได้ลงนามความตกลงด้านการท่องเที่ยวอาเซียน (ASEAN Tourism Agreement) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออำนวยความสะดวกต่อการเดินทางภายในอาเซียน เสริมสร้างความร่วมมือ ลดข้อจำกัดที่เป็นอุปสรรคต่อการให้บริการ จัดตั้งเครือข่ายบริการพัฒนาและส่งเสริมให้อาเซียนเป็นจุดหมายแห่งการท่องเที่ยวแห่งเดียว (Single Tourism Destination) รวมทั้งการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ตลอดจนการสร้างสภาพแวดล้อมและเงื่อนไขที่ดีให้ภาครัฐและเอกชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว (รุ่งทิพย์ ว่องปฏิการ, 2548)

จากประชุมรัฐมนตรีด้านการท่องเที่ยวของอาเซียน ครั้งที่ 7 เมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547 ณ นครเวียงจันทน์ สปป.ลาว ที่ประชุมได้ประกาศปฏิญญาเวียงจันทน์ขึ้น ให้สำคัญตั้งเรื่องเกี่ยวกับบัตรผ่านแดน (Border-pass) การยกเว้นวีซ่า (Visa Exemption) การส่งเสริมกระชับความสัมพันธ์ทางด้านการท่องเที่ยวในกลุ่มประเทศสมาชิกและประเทศจีน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ และอินเดีย

กล่าวโดยสรุปแล้ว ภาพรวมของนโยบายภาครัฐของรัฐบาลไทย และ สปป.ลาว ที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชื่อมโยงระหว่างจังหวัดหนองคาย และนครหลวงเวียงจันทน์ คือ

1. การส่งเสริมการท่องเที่ยวท้องถิ่นในทุก ๆ ทางด้าน ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ วัฒนธรรมและประเพณี
2. เผยแพร่ข่าวสาร ประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยวในพื้นที่
3. บริการอำนวยความสะดวกในการเดินทางแก่นักท่องเที่ยว
4. ประสานงาน และอำนวยความสะดวกในด้านต่างๆ แก่นักท่องเที่ยว
5. ให้การสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

5.3.2 ผลการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม (Questionnaire)

5.1 วัตถุประสงค์ในการใช้แบบสอบถาม

1. สร้างฐานข้อมูลการท่องเที่ยวชุมชนในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย
2. สำรวจความพึงพอใจ ความเห็น การรับรู้ความสำคัญของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมในแผนการท่องเที่ยว จากมุมมองของชาวชุมชน (Bottom up)
3. เพื่อวิเคราะห์และนำเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในเมืองหนองคาย ในแนวทางการมีส่วนร่วมจากชุมชน (Community Participation in Tourism Development)

5.2 รายงานผลการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างคือ ประชาชนที่อาศัยและประกอบธุรกิจในชุมชน เขตเทศบาลเมืองหนองคาย มีอายุเฉลี่ย 20-30 ปี ส่วนมากเป็นเพศหญิง สถานภาพโสด มีการศึกษาระดับปริญญาตรี และส่วนใหญ่กำลังศึกษา รองลงมาคือค้าขาย ธุรกิจส่วนตัว (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 5-2 แสดงข้อมูลพื้นฐานนักท่องเที่ยว

ข้อมูลพื้นฐานของนักท่องเที่ยว	จังหวัดหนองคาย
เพศ	หญิง (59.8) > ชาย (39.4)
สถานภาพการสมรส	โสด (63.7)
อาชีพ	นักศึกษา (37.1) ค้า ประกอบธุรกิจ (30.3)
อายุ (เฉลี่ย)	20 – 30 ปี (44.2)
การศึกษา	ปริญญาตรี (36.3)
ระยะเวลาการอยู่อาศัยในเขตเทศบาลหนองคาย	อันดับหนึ่ง 3-5 ปี (26.7) อันดับสอง 16-20 ปีและ 30 ปีขึ้นไป (22.3)

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บหมายถึงเปอร์เซ็นต์

กลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่ที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามเป็นนักศึกษาเพราะสาเหตุสำคัญคือ หนองคายเป็นเมืองการศึกษาที่ชัดเจนมากขึ้นเมื่อมหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคายมาตั้งอยู่ที่นี้ ทำให้มีนักศึกษาเข้ามาใช้ชีวิตประจำวันในเมืองทั้งในฐานะผู้อาศัยและท่องเที่ยวพักผ่อน ข้อจำกัดอีกประการหนึ่งคือ ความสะดวกของกลุ่มตัวอย่าง เมื่อเปรียบเทียบระหว่างนักศึกษากับผู้ประกอบอาชีพ ธุรกิจและค้า กลุ่มนักศึกษาจะสะดวกให้เวลาตอบคำถามมากกว่าผู้ค้าขายเนื่องจาก มีเวลาให้เต็มที่ไมติดภาระงานค้าขาย ผู้ค้าขายหลายคนปฏิเสธไม่ตอบแบบสอบถามเนื่องจากต้องทำงานและไม่มีเวลาให้

ข้อมูล แต่ในที่สุดที่วิจัยสามารถเก็บข้อมูลจากผู้ประกอบการได้มากเป็นอันดับสองและมีจำนวนต่างจากลำดับที่หนึ่งคือนักศึกษาเพียง 17 ตัวอย่าง (6.8%)

เพื่อความแม่นยำของข้อมูลนักวิจัยกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกกลุ่มผู้ตัวอย่างว่า ต้องเป็นผู้อยู่อาศัยในจังหวัดหนองคายอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ 3 ปีขึ้นไป เพื่อคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างให้ได้ผู้ที่อยู่อาศัยในเทศบาลเมืองหนองคายที่แท้จริง ไม่ใช่นักท่องเที่ยว

ส่วนที่ 2 ข้อมูลด้านทัศนคติ

ในส่วนที่สองของแบบสอบถามเป็นการสอบถามข้อมูลด้านทัศนคติของชาวเมืองหนองคายต่อการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษาคือ เขตเทศบาลเมืองหนองคาย โดยมีประเด็นการถาม 5 ประเด็นคือ ประเด็นที่ 1 ศักยภาพของการท่องเที่ยวเมืองหนองคายและอิทธิพลของการท่องเที่ยวต่อชาวเมือง ประเด็นที่ 2 ทัศนคติของชาวเมืองต่อนโยบายและโครงการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวในเมืองหนองคาย ประเด็นที่ 3 ทัศนคติหรือความตระหนักต่อผลบวกและลบที่อาจเข้ามาพร้อมกับกระแสการท่องเที่ยว ประเด็นที่ 4 ทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ชาวเมืองหนองคายต้องการให้เป็นและประเด็นสุดท้าย ประเด็นที่ 5 คือการศึกษาถึงรูปแบบสื่อที่จะประชาสัมพันธ์ข่าวสารต่างๆ ได้มีศักยภาพและเข้าถึงชาวเมืองหนองคายได้มากที่สุด โดยเมื่อนำข้อมูลในส่วนนี้ไปวิเคราะห์สรุปผล ผลที่ได้จะเป็นทางเสื่อนำการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับทัศนคติและความพึงพอใจของชาวเมือง ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นยิ่งในการพัฒนาเมืองแบบมีส่วนร่วมของสามเส้าคือ ภาครัฐหน่วย องค์กรเอกชนและชาวเมือง

เมื่อถามถึงศักยภาพของเมืองหนองคายต่อการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว พบว่า ชาวเมืองส่วนใหญ่ร้อยละ 64.9 ให้ค่าศักยภาพในระดับมาก ซึ่งค่อนข้างสื่อถึงนัยความภาคภูมิใจของชาวเมืองต่อเมืองของพวกเขา นับว่าเป็นแนวโน้มที่ดี เอื้อต่อการขอความร่วมมือ การสร้างหรือปลูกกระแสการพัฒนาต่างๆ ที่ส่งผลดีต่อเมือง อีกทั้งส่วนใหญ่ของผู้ตอบแบบสอบถามยังตระหนักถึงอิทธิพลของการท่องเที่ยวต่อวิถีชีวิตของตน โดยร้อยละ 58.6 ให้ค่าในระดับมากร้อยละ 22.3 ในระดับน้อยและร้อยละ 11.6 ในระดับมากที่สุด

ตารางที่ 5-3 แสดงข้อมูลทางสถิติของทัศนคติชาวเมืองต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเมืองหนองคาย อิทธิพลของการท่องเที่ยวต่อวิถีชีวิตชาวเมือง

หัวข้อที่ประเมิน	ระดับความคิดเห็น					
	มากที่สุด	มาก	น้อย	น้อยมาก	น้อยมากที่สุด	ไม่แสดงความคิดเห็น
2.1 ท่านคิดว่าเมืองหนองคายมีศักยภาพที่จะเป็นเมืองท่องเที่ยวอยู่ในระดับใด	45 คน (17.9%)	163 คน (64.9%)	33 คน (13.1%)	8 คน (3.2%)	2 คน (13.1%)	-
2.2 การท่องเที่ยวในเมืองหนองคายส่งผลหรือมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของท่านในระดับใด	29 คน (11.6%)	147 คน (58.6%)	56 คน (22.3%)	12 คน (4.8%)	6 คน (2.4%)	1 คน (0.4%)

โดยการท่องเที่ยวส่งผลหรือมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวเมืองหนองคาย โดยชาวเมืองส่วนใหญ่ จะมองถึงประเด็นด้านอาชีพ รายได้และเศรษฐกิจที่เพิ่มขึ้นจากการท่องเที่ยว รองลงมาชาวเมืองจะให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิต สภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกที่เพิ่มขึ้นเพราะการพัฒนาการท่องเที่ยวในเมือง ประโยชน์จากการได้แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและการพัฒนาทักษะด้านภาษาต่างประเทศ ส่วนในอิทธิพลด้านลบจากการท่องเที่ยวที่ชาวเมืองให้ความสำคัญมีน้อยมากคือ ปัญหาเรื่องความไม่สะดวกในการสัญจรคมนาคม รถติดการจราจรติดขัด

ตารางที่ 5 – 4 แสดงข้อมูลความพึงพอใจต่อโครงการและนโยบายในการพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองหนองคายในปัจจุบัน

หัวข้อที่ประเมิน	ระดับความคิดเห็น					
	มากที่สุด	มาก	น้อย	น้อยมาก	น้อยมากที่สุด	ไม่แสดงความคิดเห็น
2.3 ท่านคิดว่าโครงการและนโยบายต่างๆ ในการพัฒนาการท่องเที่ยวในเมืองหนองคายในปัจจุบัน ทำได้ดีแล้วหรือยัง	8 คน (3.2%)	77 คน (30.7%)	120 คน (47.8%)	31 คน (12.4%)	10 คน (4.0%)	5 คน (2.0%)

จากตารางที่ 5 – 4 ความพึงพอใจต่อโครงการและนโยบายในการพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองหนองคายในปัจจุบันพบว่า ชาวเมืองร้อยละ 47.8 ให้ความสำคัญระดับน้อย ร้อยละ 30.7 ในระดับมาก และร้อยละ 12.4 ระดับน้อยมาก จากข้อมูลเห็นได้ว่าชาวเมืองไม่พอใจต่อนโยบายและโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวของเมืองหนองคายในปัจจุบัน เป็นสิ่งจำเป็นเร่งด่วนที่หน่วยงานท้องถิ่นต้องศึกษาทำประชาพิจารณ์เพื่อหาแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสม และตรงใจประชาชน

ตารางที่ 5 – 5 แสดงทัศนคติการความคิดเห็นของชาวเมืองถึงผลดีของการท่องเที่ยวต่อเมืองหนองคาย

หัวข้อที่ประเมิน	เลือก	ไม่เลือก
2.3.1 ท่านคิดว่าการพัฒนาท่องเที่ยวมีผลดีต่อเมืองหนองคายอย่างไร (เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)		
การเพิ่มรายได้ในอาชีพปัจจุบันของท่าน	147 คน (58.6%)	104 (41.4%)
การเพิ่มของแหล่งงาน และโอกาสในการลงทุน	134 คน (53.4%)	117 (46.6%)
สภาพแวดล้อมของเมืองที่สะอาดปราศจากมลพิษ มีภูมิทัศน์สวยงามมากยิ่งขึ้น	105 คน (41.8%)	146 (58.2%)
โบราณสถาน และย่านเก่าแก่ต่างๆ ของหนองคายจะได้รับการ	122 คน	129 คน

หัวข้อที่ประเมิน	เลือก	ไม่เลือก
ดูแลรักษา	(48.6%)	(51.4%)
เกิดการเพิ่มคุณค่ารักษาประเพณี วิถีชีวิตวัฒนธรรม ความเชื่อ อันดีงามของเมืองหนองคาย	137 คน (54.6%)	114 คน (45.4%)
พัฒนาสถานที่และแหล่งท่องเที่ยว เพิ่มทางเลือกในการท่องเที่ยว และการพักผ่อนของท่าน	131 คน (52.2%)	120 คน (47.8%)
การคมนาคม และระบบขนส่งมวลชนในเมืองหนองคายจะมีความ สะดวกสบายมากยิ่งขึ้น	97 คน (38.6%)	154 คน (61.4%)
ประชาชนเกิดความภาคภูมิใจในเมืองหนองคายมากยิ่งขึ้น	136 คน (54.2%)	115 คน (45.8%)

จากตาราง 5 - 5 พบว่าทัศนคติการความคิดเห็นของชาวเมืองถึงผลดีของการท่องเที่ยวต่อเมืองหนองคาย เรียงจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้คือ อันดับแรก การเพิ่มรายได้ในอาชีพ (58.6%) อันดับสอง เกิดการเพิ่มคุณค่ารักษาประเพณี วิถีชีวิตวัฒนธรรม ความเชื่ออันดีงามของเมืองหนองคาย (54.6%) อันดับสาม ประชาชนเกิดความภาคภูมิใจในเมืองหนองคายมากยิ่งขึ้น (54.2%) อันดับสี่ การเพิ่มของแหล่งงาน และโอกาสในการลงทุน (53.4%) และอันดับห้าคือ การพัฒนาสถานที่และแหล่งท่องเที่ยว เพิ่มทางเลือกในการท่องเที่ยวและการพักผ่อน (52.2%)

ในทางตรงกันข้ามในความคิดเห็นของชาวเมืองต่อผลของการพัฒนาการท่องเที่ยวมีผลเสียต่อเมืองหนองคายและภาครัฐควรให้ความสำคัญและมีนโยบายป้องกันคือ

- ปัญหาการสถาปัตยกรรม บ้านเรือนที่มีคุณค่าไม่ได้รับการดูแล และถูกรื้อถอน (25.9 %)
- ปัญหาการเข้ามาของนักลงทุนนอกพื้นที่ (40.2 %)
- ปัญหาอาชญากรรม ยาเสพติด ซึ่งมาพร้อมกับการเติบโตด้านการท่องเที่ยว (59.8 %)
- ปัญหาวัยรุ่น ค่านิยมที่เปลี่ยนไป และการไม่ให้ความสำคัญกับประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น (61.8%)
- ปัญหาการเพิ่มของแหล่งท่องเที่ยวและสถานบริการที่ไม่พึงประสงค์ เช่น แหล่งอบายมุข (39.0%)
- ปัญหาด้านสภาพแวดล้อม การจราจร ขยะและมลพิษด้านต่าง ๆ ของเมือง (59.4%)
- ปัญหาการรุกรานพื้นที่สาธารณะ (23.5%)
- และอื่น ๆ ที่ต้องคำนึงถึงดังนี้คือ กลายเป็นเมืองที่หาความสงบยากขึ้น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาการค้าประเวณี เป็นต้น

จากผลการเก็บข้อมูลในส่วนนี้เป็นที่น่ายินดีอย่างยิ่งที่ชาวเมืองหนองคายให้ความสำคัญกับปัญหาวัยรุ่น ค่านิยมที่เปลี่ยนไปและการไม่ให้ความสำคัญกับประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยมีค่าการถูกเลือกถึง 61.8 เปอร์เซ็นต์ ดังนั้นหน่วยงานปกครองท้องถิ่นและชุมชนจึงควรสร้างเสริมโครงการพัฒนาที่มุ่งขัดเกลาให้เยาวชนรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม และมีภูมิคุ้มกันต่อกระแสค่านิยมที่ไม่พึงประสงค์

อันจะเข้ามาพร้อมกับการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ รวมทั้งภาครัฐต้องวางแนวทางป้องกันกิจกรรมที่ไม่เหมาะสมกับศีลธรรม และจารีตอันดีงามของชุมชนและท้องถิ่น

ทัศนคติของชาวเมืองต่อทิศทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวของเมืองหนองคายควรดำเนินไปในทิศทางพบว่า ชาวเมืองส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการพัฒนาเมืองหนองคายในทิศทางและมีค่าเปอร์เซ็นต์ของการเลือกตั้งนี้คือ เมืองอนุรักษ์ ให้ความสำคัญกับโบราณสถาน อาคารและชุมชนเก่าแก่ ให้ความสำคัญกับคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของเมืองมากยิ่งขึ้น (59.8%)

เมืองศาสนา ให้ความสำคัญในด้านทำนุบำรุงศาสนา ศาสนสถานต่างๆ และส่งเสริมกิจกรรมและความเชื่อทางศาสนาของประชาชนในเมือง (55.0%)

เมืองเศรษฐกิจการค้า ให้ความสำคัญด้านการพัฒนายานเศรษฐกิจเมือง และเน้นส่งเสริมกิจกรรมการค้าต่างๆ ของเมือง (52.6%)

เมืองสีเขียว พัฒนาสภาพแวดล้อมของเมืองให้ร่มรื่น สวยงามและมีคุณภาพ มีพื้นที่สาธารณะ เพื่อรองรับกิจกรรมและสันทนาการของคนในเมือง เน้นการพัฒนารักษาระบบนิเวศของเมือง (47.0%)

ชาวเมืองเห็นด้วยมากที่สุดกับการพัฒนาเมืองหนองคายในทิศทางที่เป็นเมืองท่องเที่ยว เน้นการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวและสร้างสิ่งดึงดูดใจต่างๆ ให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยือนหนองคายมากขึ้น เพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจแก่เมือง (71.7%) โดยชาวเมืองไม่เห็นด้วยกับการพัฒนาเมืองหนองคายในลักษณะการเป็นเมืองบันเทิง เน้นการพัฒนาด้านธุรกิจบริการ ร้านอาหาร สถานบันเทิงและธุรกิจเกี่ยวข้องอื่นๆ โดยมีระบบการควบคุมอย่างเหมาะสมและมีกิจกรรมตอบสนองวิถีชีวิตคนเมือง (สมัยใหม่)

โดยสื่อที่จะทำให้ชาวเมืองรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับโครงการหรือแผนการพัฒนาของเมืองได้มากที่สุด 3 อันดับคือ โทรทัศน์คิดเป็น 68.5 เปอร์เซ็นต์ ป้ายโฆษณา 51.4 เปอร์เซ็นต์และวิทยุ 51.4 เปอร์เซ็นต์ โดยการประชาสัมพันธ์โดยใช้ หนังสือพิมพ์ 30.7 เปอร์เซ็นต์ โบปลิว 29.9 เปอร์เซ็นต์ และใบปิดประกาศ 18.7เปอร์เซ็นต์ได้คะแนนน้อยที่สุด (ดูรายละเอียดตารางที่ 5 - 5)

ตารางที่ 5 - 6 แสดงทัศนคติของชาวเมืองต่อประเภทของสื่อที่ทำให้รับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับโครงการหรือแผนการพัฒนาของเมือง

หนังสือพิมพ์

	จำนวนคน	คิดเป็นเปอร์เซ็นต์
ไม่เลือก	174	69.3
เลือก	77	30.7
Total	251	100.0

โทรทัศน์

	จำนวนคน	คิดเป็นเปอร์เซ็นต์
ไม่เลือก	79	31.5
เลือก	172	68.5
Total	251	100.0

ใบปลิว

	จำนวนคน	คิดเป็นเปอร์เซ็นต์
ไม่เลือก	176	70.1
เลือก	75	29.9
Total	251	100.0

วิทยุ

	จำนวนคน	คิดเป็นเปอร์เซ็นต์
ไม่เลือก	122	48.6
เลือก	129	51.4
Total	251	100.0

อินเตอร์เน็ต

	จำนวนคน	คิดเป็นเปอร์เซ็นต์
ไม่เลือก	160	63.7
เลือก	91	36.3
Total	251	100.0

ใบปิดประกาศ

	จำนวนคน	คิดเป็นเปอร์เซ็นต์
ไม่เลือก	204	81.3
เลือก	47	18.7
Total	251	100.0

ป้ายโฆษณา

	จำนวนคน	คิดเป็นเปอร์เซ็นต์
ไม่เลือก	122	48.6
เลือก	129	51.4
Total	251	100.0

ดังนั้นในการเลือกสื่อในการประชาสัมพันธ์ข่าวสาร สาระ เรื่องราวต่างๆ ควรพิจารณาให้เหมาะสม เพื่อให้คุ้มค่างบประมาณที่จ่ายไป

ส่วนที่ 3 การวิเคราะห์ผลจากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นและทัศนคติเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว ในจังหวัดหนองคาย

ในส่วนนี้ต้องการศึกษาถึงการรับรู้ความคิดเห็นและทัศนคติเกี่ยวกับสถานที่ต่างๆ ย่าน หรือ ถนน ที่มีคุณค่าทั้งในด้านกายภาพและความรู้สึกของคนในจังหวัดหนองคาย

แบบสอบถามในส่วนนี้เป็นการสัมภาษณ์ความคิดเห็นและทัศนคติของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานที่และเส้นทางถนนซึ่งเป็นข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการความพึงพอใจของชาวหนองคาย ทั้งด้านสถานที่ วิธีชีวิตและอื่นๆ

สาระสำคัญได้เน้นใน 4 ประเด็นหลักคือ

- ประเด็นที่ 1 สถานที่แห่งใดหรือสิ่งใดที่ถือเป็นเอกลักษณ์ สร้างความภาคภูมิใจและชาวหนองคายมีความพึงพอใจไม่ว่าด้านภูมิทัศน์ และกิจกรรมการใช้งานพื้นที่
- ประเด็นที่ 2 สถานที่ สิ่งก่อสร้าง พื้นที่ หรือสิ่งใดที่ส่งผลเสียต่อภาพลักษณ์ของหนองคาย ที่ควรได้รับการปรับปรุงแก้ไข
- ประเด็นที่ 3 สถานที่และถนนสายใดที่มีความสำคัญควรได้รับการพัฒนาด้านภูมิทัศน์ให้เกิดความสวยงาม จัดให้มีสภาพแวดล้อมที่ดีเพื่อเป็นหน้าเป็นตาให้กับเมืองหนองคาย
- ประเด็นที่ 4 ควรมีแผนและนโยบายในการพัฒนาเมืองหนองคายในด้านใด

ในรายการนี้จะแสดงให้เห็นถึงคำถามที่สัมภาษณ์และผลสรุปรวมที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างชาวเมืองหนองคาย ซึ่งผลสรุปรวมความคิดเห็นและทัศนคติในส่วนนี้ได้จากการใช้หลักสถิติด้านความถี่ในการวิเคราะห์ ซึ่งในส่วนของผลคำตอบที่ได้แสดงในงานจะเป็นสิ่งที่กลุ่มตัวอย่างเลือกซ้ำกันในระดับที่สูง โดยมีรายละเอียดของผลแบบสอบถาม ดังนี้

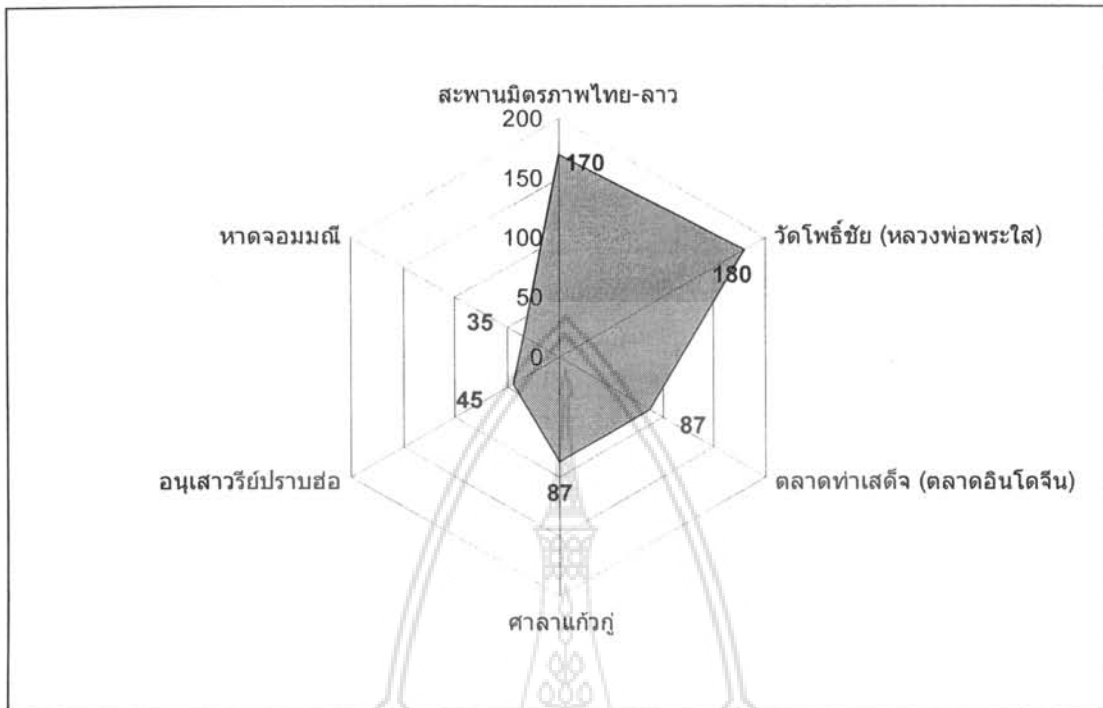
คำถามที่ 3.1

สถานที่ย่าน อาคาร หรือพื้นที่ใดซึ่งถือเป็นหน้าเป็นตา เอกลักษณ์ อันเป็นสัญลักษณ์ตัวแทนของเมืองหรือคนหนองคาย หรือเป็นสถานที่ซึ่งสร้างความภูมิใจให้กับคนหนองคาย 5 สถานที่

ตารางที่ 5-7 แสดงสถานที่ ย่าน อาคารที่ถือเป็นหน้าเป็นตา สร้างความภูมิใจสามารถจัดเป็นเอกลักษณ์ตัวแทนของเมืองหนองคายได้ 6 อันดับ

อันดับ	สถานที่/ย่าน/อาคาร	ค่าความถี่ (f)
1	วัดโพธิ์ชัย (หลวงพ่อบุญรอด)	180
2	สะพานมิตรภาพ ไทย-ลาว	170
3	ตลาดท่าเสาติง (ตลาดอินโดจีน)	87
4	ศาลาแก้วกู่	87
5	อนุสาวรีย์ปราบฮ่อ	45
6	หาดจอมมณี	35

ภาพที่ 5-1 แผนภูมิแสดงสถานที่ ย่าน อาคารที่ถือเป็นหน้าตาเป็นตา สร้างความภูมิใจ สามารถจัดเป็นเอกลักษณ์ตัวแทนของเมืองหนองคาย

จากคำถามที่ 1 ได้ สถานที่ / ย่าน / อาคาร ที่ถูกเลือกซ้ำมากที่สุด คือ

อันดับที่ 1 วัดโพธิ์ชัย (หลวงพ่อบุญรอด) ถือเป็นพื้นที่ที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดหนองคายได้ชัดเจนที่สุด (ค่าความถี่ 180) ทั้งในแง่ของประวัติศาสตร์ และศาสนา วัดโพธิ์ชัย (หลวงพ่อบุญรอด) เป็นสถานที่ที่ชาวเมืองหนองคายและนักท่องเที่ยวจากจังหวัดต่างๆ มาเคารพและสักการะหลวงพ่อบุญรอด และได้กลายเป็นพื้นที่สำคัญทางเศรษฐกิจการท่องเที่ยวของจังหวัด อาจกล่าวได้ว่า พื้นที่ที่ชาวเมืองหนองคายหรือบุคคลภายนอกนึกถึงเป็นอันดับแรก คือ วัดโพธิ์ชัย (หลวงพ่อบุญรอด)

อันดับที่ 2 สะพานมิตรภาพไทย-ลาว (ค่าความถี่ 170) เป็นสถานที่ที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและการค้าของจังหวัดหนองคาย เนื่องจากเป็นจุดผ่านแดนจากชายแดนไทยไปยัง สปป.ลาว และเป็นจุดสำคัญในการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวในระดับภูมิภาคอินโดจีนอีกด้วย ปัจจุบัน สะพานมิตรภาพ ไทย-ลาว แห่งที่ 1 ด้านหนองคาย-ท่านาแล้ง ได้ก่อสร้างทางรถไฟ ระยะทาง 3-5 กิโลเมตร จากสะพานมิตรภาพไทย-ลาว-ดงโพธิ์ ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจระหว่างประเทศของทั้งสองประเทศแล้วเสร็จ เมื่อสามารถเปิดทำการจะใช้ในการขนส่งสินค้า และผู้โดยสารที่จะเดินทางเข้าออก ไทย-ลาว โดยจะเปิดให้รถไฟเดินทางวันละ 2 เที่ยวก่อน ต่อจากนั้นจึงจะหารือข้อตกลงการเดินทางรถไฟระหว่างประเทศใหม่ ตามข้อตกลงระหว่างประเทศที่ลงนามสัญญาในการประชุมสุดยอด ผู้นำประเทศกลุ่มลุ่มน้ำโขง

อันดับที่ 3 ตลาดท่าเสด็จ (ค่าความถี่ 87) ตลาดท่าเสด็จ ตั้งอยู่ริมแม่น้ำโขง ในเขตเทศบาลเมือง เป็นแหล่งรวมสินค้าที่ในแถบอินโดจีนและยุโรปตะวันออกมีทั้งผลิตภัณฑ์อาหารแห้ง อาหารแปรรูป และข้าวของเครื่องใช้ เช่น เครื่องใช้ไฟฟ้า เสื้อผ้า นาฬิกา เครื่องครัว เปิดจำหน่ายทุกวันเวลา 07.00-18.30 น. มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศให้ความสนใจเดินทางมาเที่ยวชมและเลือกซื้อสินค้า

มากมาย นอกจากนี้ท่าเสด็จยังเป็นด่านสำหรับคนท้องถิ่นข้ามไปยังลาว ส่วนนักท่องเที่ยวทั่วไปต้องใช้ด่านสะพานมิตรภาพไทย-ลาว

อันดับที่ 4 ศาลาแก้วกู่ (ค่าความถี่ 87) ศาลาแก้วกู่หรือวัดแขก อุทยานเทวาลัย จังหวัดหนองคาย เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ นิยมเดินทางไปเยี่ยมชม จัดได้ว่าเป็นสถานที่อีกแห่งหนึ่งที่สร้างชื่อเสียงในด้านการท่องเที่ยวแก่จังหวัดหนองคาย

อันดับที่ 5 อนุสาวรีย์ปราบฮ่อ (ค่าความถี่ 45) อนุสาวรีย์ปราบฮ่อ เป็นอนุสาวรีย์แห่งเดียวในจังหวัดหนองคาย เป็นอนุสาวรีย์ที่เหตุความดีของผู้ล่วงลับไปแล้ว ในการปราบฮ่อ ในปี ร.ศ. 105 (พ.ศ. 2429) เสด็จในกรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม รับสั่งให้สร้างอนุสาวรีย์ไว้ที่เมืองหนองคาย เพื่อบรรมจัญญ์ของผู้ที่เสียชีวิต เป็นอนุสาวรีย์ที่มีความสำคัญในด้านประวัติศาสตร์ของเมืองหนองคาย

อันดับที่ 6 หาดจอมมณี (ค่าความถี่ 35) หาดจอมมณี อยู่ที่บ้านจอมมณี ตำบลมีชัย ความเป็นหาดทรายที่อยู่ใกล้ตัวเมือง และใกล้กับสะพานมิตรภาพไทย-ลาว ทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปมาสะดวก หาดจอมมณีมีหาดทรายสีขาวละเอียด พื้นที่กว้าง จากริมฝั่งลงสู่แม่น้ำโขงประมาณ 10-20 เมตรทอดยาวไปหลายกิโลเมตร นักท่องเที่ยวจะนิยมมาเล่นน้ำโขงในช่วงหน้าร้อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเทศกาลสงกรานต์ หาดจอมมณีแห่งนี้จะเนืองแน่นไปด้วยผู้คน นักท่องเที่ยว ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ จนได้รับการขนานนามว่าเป็นพัทยาสาน

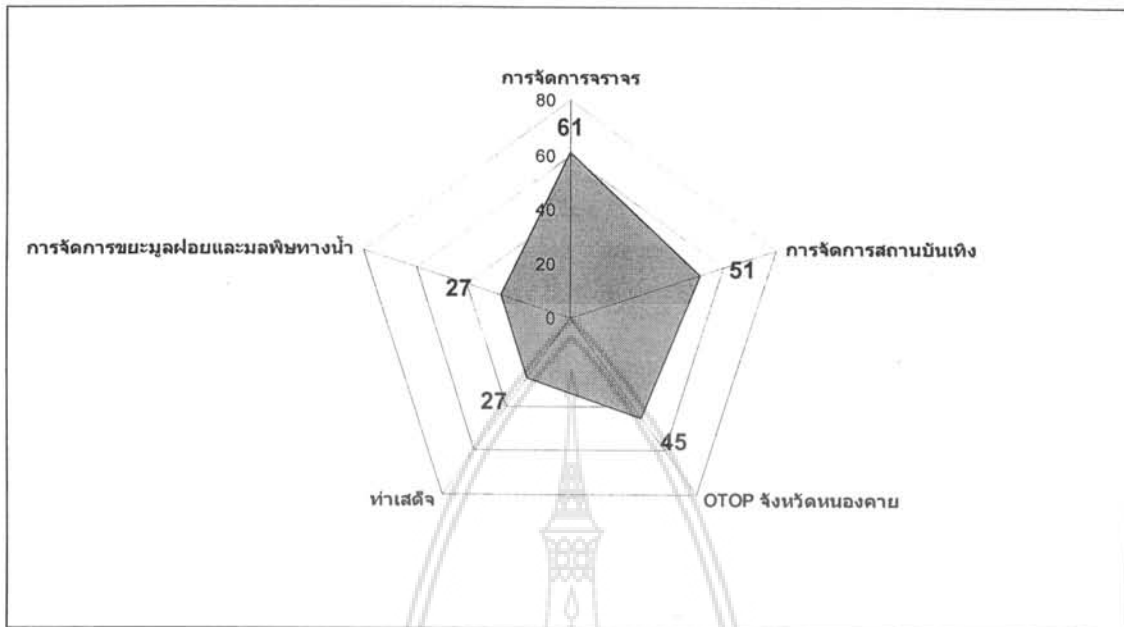
คำถามที่ 3.2

สถานที่ สิ่งก่อสร้าง พื้นที่ หรือสิ่งใดในเมืองหนองคายที่ไม่น่าภูมิใจและส่งผลเสียถึงภาพลักษณ์จังหวัด ซึ่งควรได้รับการปรับปรุงแก้ไข 5 อันดับ

ตารางที่ 5-8 แสดงสถานที่ สิ่งก่อสร้าง พื้นที่หรือสิ่งใดที่ไม่น่าภูมิใจ และส่งผลเสียถึงภาพลักษณ์จังหวัดซึ่งควรได้รับการปรับปรุงแก้ไข 5 อันดับ

อันดับ	สถานที่/ สิ่งก่อสร้าง / พื้นที่	ค่าความถี่ (f)
1	การจัดการจราจร	61
2	การจัดการสถานบันเทิง	51
3	ศูนย์ OTOP จังหวัดหนองคาย	45
4	ท่าเสด็จ	27
5	การจัดการสภาพแวดล้อม มลพิษทางน้ำและขยะ	27

ภาพที่ 5 - 2 แผนภูมิแสดงสถานที่ สิ่งก่อสร้าง พื้นที่หรือสิ่งใดที่ไม่น่าภูมิใจ และส่งผลเสียถึงภาพลักษณ์จังหวัดซึ่งควรได้รับการปรับปรุงแก้ไข

จากคำถามที่ 2 ได้ สถานที่ / สิ่งก่อสร้าง / พื้นที่หรือสิ่งใดในเมือง ที่ถูกเลือกเข้ามามากที่สุด 5 อันดับ

อันดับที่ 1 การจัดการจราจร (ค่าความถี่ 61) ชาวเมืองหนองคายให้ความสำคัญต่อเรื่องความไร้ระเบียบวินัยในการจราจร การจัดการสัญจรในจุดที่มีสภาพการจราจรความแออัดให้คล่องตัว การปรับปรุงถนนที่เป็นหลุมเป็นบ่อ ขรุขระและถนนที่คับแคบเกินไป และต้องการปรับปรุงเส้นทางสัญจรที่มีความสำคัญของเมืองให้มีความสวยงาม

อันดับที่ 2 การจัดการสถานบันเทิง (ค่าความถี่ 51) ชาวเมืองหนองคายเห็นว่าควรจัดให้มีโซนนิ่ง (Zoning) ของสถานบันเทิง และไม่ยอมให้มีสถานบันเทิงอยู่ใกล้วัด พร้อมทั้งเห็นว่าสถานบันเทิงทำให้เกิดแหล่งมั่วสุมและมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน

อันดับที่ 3 ศูนย์ OTOP จังหวัดหนองคาย (ค่าความถี่ 45) ศูนย์ OTOP ของจังหวัดหนองคาย ไม่ถูกใช้งานทั้งที่ได้มีการก่อสร้างแล้วเสร็จ และเป็นจุดที่มีการสัญจรผ่านไปมาของนักท่องเที่ยว ชาวเมืองจึงเล็งเห็นว่าศูนย์ OTOP สมควรที่จะได้รับการพัฒนาพื้นที่ให้สามารถใช้งานได้เต็มที่ประสิทธิภาพ เพื่อเป็นการส่งเสริมภาพลักษณ์การท่องเที่ยวของเมืองหนองคาย

อันดับที่ 4 ทำเสด็จ (ค่าความถี่ 27) ทำเสด็จเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวและการค้าของจังหวัดหนองคาย ชาวเมืองหนองคายเล็งเห็นว่าควรจะต้องมีการออกแบบ และปรับปรุงภูมิทัศน์พร้อมทั้งจัดให้มีการดูแลและรักษาความสะอาดจากปัญหาขยะเกิดจากการท่องเที่ยว

อันดับที่ 5 การจัดการขยะมูลฝอยและมลพิษทางน้ำ (ค่าความถี่ 27) ชาวเมืองหนองคายต้องการให้มีการจัดเก็บขยะมูลฝอยในสถานที่ต่าง ๆ ของเมืองให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย โดยเฉพาะในพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ ๆ ของจังหวัด เพราะจะมีผลกระทบต่อภาพลักษณ์การท่องเที่ยวของจังหวัดอย่างชัดเจน พร้อมทั้งให้ดูแลเรื่องการปล่อยน้ำเสียลงสู่แม่น้ำโขง โดยน้ำที่ปล่อยลงแม่น้ำควรจะต้องมีการบำบัดน้ำเสียก่อน

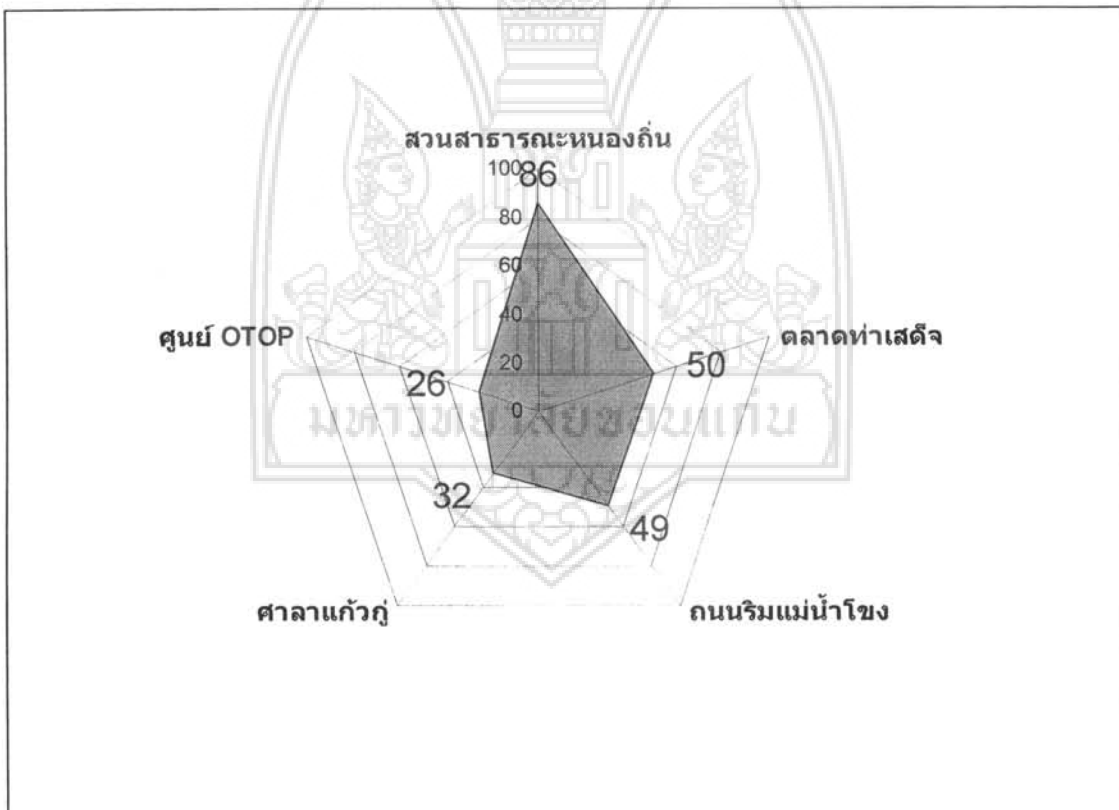
คำถามที่ 3.3

ในเมืองหนองคายท่านคิดว่า สถานที่หรือพื้นที่ใด ที่มีความสำคัญและสมควรได้รับการพัฒนา ด้านภูมิทัศน์ให้สวยงาม จัดการให้มีสภาพแวดล้อมที่ดี โดยเสนอพื้นที่ซึ่งสมควรได้รับการพัฒนา ก่อน 3 อันดับแรก

ตารางที่ 5-9 แสดงสถานที่ หรือพื้นที่ ที่มีความสำคัญและสมควรได้รับการพัฒนาด้านภูมิทัศน์ให้สวยงาม จัดการให้มีสภาพแวดล้อมที่ดีเพื่อเป็นหน้าเป็นตาให้กับเมืองหนองคาย โดยเสนอพื้นที่ ซึ่งสมควรได้รับการพัฒนา ก่อน 3 อันดับ

อันดับ	สถานที่/ สิ่งก่อสร้าง / พื้นที่	ค่าความถี่ (f)
1	สวนสาธารณะหนองกิ้ง	86
2	ตลาดท่าเสด็จ	50
3	ถนนริมแม่น้ำโขง	49
4	ศาลาแก้วกู่	32
5	ศูนย์ OTOP	26

ภาพที่ 5-3 แผนภูมิแสดงสถานที่ สิ่งก่อสร้าง พื้นที่หรือสิ่งใดที่ไม่น่าภูมิใจ และส่งผลเสียถึง ภาพลักษณ์จังหวัดซึ่งควรได้รับการปรับปรุงแก้ไข

จากคำถามที่ 3 ได้ สถานที่ / พื้นที่ที่ถูกเลือกซ้ำมากที่สุด 3 อันดับ คือ

อันดับที่ 1 สวนสาธารณะหนองถิ่น (ค่าความถี่ 86) ปัจจุบันสวนสาธารณะหนองถิ่น ขาดการเข้าไปใช้งานพื้นที่ให้เกิดประโยชน์ และมีสภาพเสื่อมโทรมเนื่องจากขาดการบำรุงและดูแลรักษา นอกจากนี้ยังมีปัญหาเรื่องการเป็นแหล่งมั่วสุมของวัยรุ่นในจังหวัดหนองคายอีกด้วย ชาวเมืองหนองคายจึงเห็นว่าควรให้มีการจัดการสภาพแวดล้อมและปรับปรุงภูมิทัศน์ของพื้นที่ให้สวยงาม และมีกิจกรรมที่สามารถเข้าไปใช้งานให้เกิดประโยชน์ เพื่อเป็นหน้าเป็นตาแก่เมืองหนองคาย

อันดับที่ 2 ตลาดท่าเสด็จ (ค่าความถี่ 50) ตลาดท่าเสด็จเป็นตลาดที่มีความสำคัญในด้านการค้าและการท่องเที่ยวของจังหวัดหนองคาย ชาวเมืองหนองคายจึงเห็นควรให้มีการจัดการดูแลรักษาในด้านความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อย การจัดการจราจรให้มีความสะดวกและเป็นระเบียบ เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวซึ่งจะส่งผลถึงภาพลักษณ์ของเมืองอย่างแน่นอน

อันดับที่ 3 ถนนริมแม่น้ำโขง (ค่าความถี่ 49) ถนนริมแม่น้ำโขง เป็นถนนสายสำคัญของชาวเมืองหนองคายทั้งในแง่ของการท่องเที่ยวและการพักผ่อนหย่อนใจของชาวเมือง ชาวเมืองหนองคายต้องการให้ถนนริมแม่น้ำโขงมีความสวยงามจากการปรับปรุงภูมิทัศน์ การจัดระเบียบโซนของการวางผังขายสินค้า การจัดเครื่องออกกำลังกายในจุดต่างๆ และการดูแลรักษาความสะอาดให้เป็นระเบียบเรียบร้อย

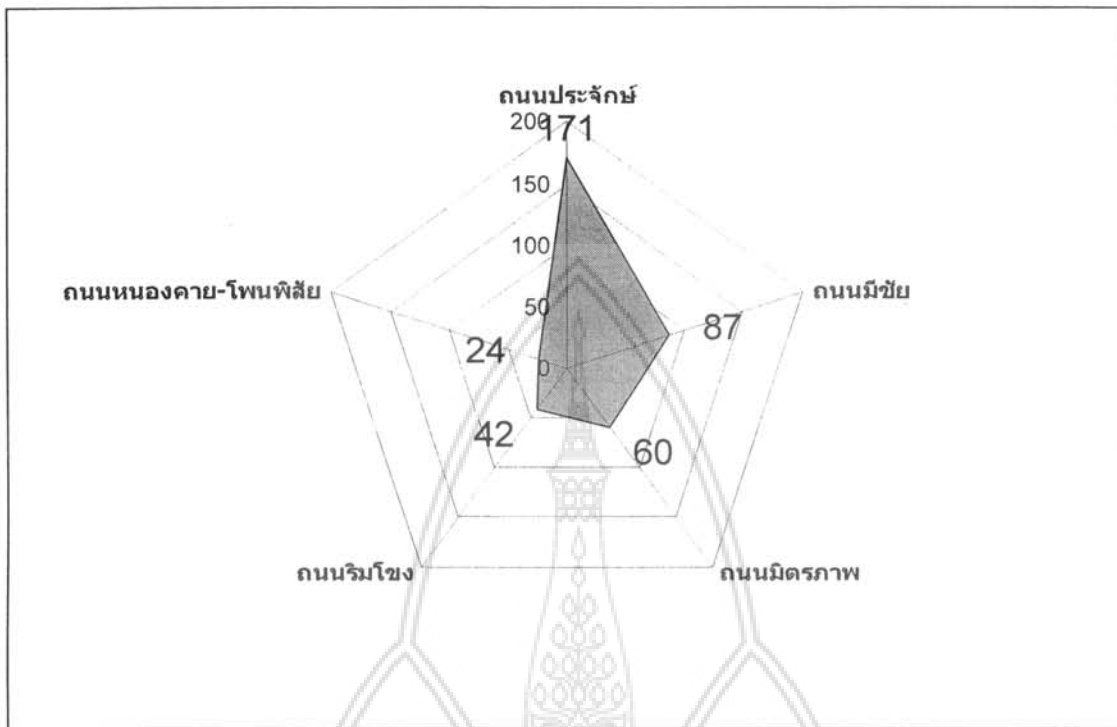
คำถามที่ 3.4

ในแต่ละเมืองสำคัญล้วนมีถนนสายหลักที่มีความสำคัญทั้งในด้านความงดงาม ด้านการสัญจร และเป็นถนนรองรับกิจกรรมต่าง ๆ เมือง ไม่ว่าจะเป็น งานเทศกาล ขบวนแห่ หรืองานเฉลิมฉลองต่าง ๆ ท่านคิดว่าสำหรับหนองคายแล้วถนนสายใดที่มีศักยภาพจะพัฒนาเป็นถนนสายหลักดังกล่าวนี้ 3 อันดับแรก

ตารางที่ 5-10 แสดงถนนที่มีความสำคัญและสมควรได้รับการพัฒนาด้านภูมิทัศน์ให้สวยงามจัดการให้มีสภาพแวดล้อมที่ดีเพื่อเป็นหน้าเป็นตาให้กับเมืองหนองคาย โดยเสนอพื้นที่ซึ่งสมควรได้รับการพัฒนา ก่อน 3 อันดับ

อันดับ	สถานที่/ สิ่งก่อสร้าง / พื้นที่	ค่าความถี่ (f)
1	ถนนประจักษ์	171
2	ถนนมีชัย	87
3	ถนนมิตรภาพ	60
4	ถนนริมโขง	42
5	ถนนหนองคาย-โพนพิสัย	24

ภาพที่ 5 - 4 แสดงถนนที่มีความสำคัญและสมควรได้รับการพัฒนาด้านภูมิทัศน์ให้สวยงาม จัดการให้มีสภาพแวดล้อมที่ดีเพื่อเป็นหน้าเป็นตาให้กับเมืองหนองคาย โดยเสนอพื้นที่ซึ่งสมควรได้รับการพัฒนา ก่อน 3 อันดับ

จากคำถามที่ 4 ได้ถนน ที่ถูกเลือกซ้ำมากที่สุด 3 อันดับ คือ

อันดับที่ 1 ถนนประจักษ์ (ค่าความถี่ 171)

อันดับที่ 2 ถนนมีชัย (ค่าความถี่ 87)

อันดับที่ 3 ถนนมิตรภาพ (ค่าความถี่ 60) เป็นถนนสายหลักที่เชื่อมจังหวัดหนองคายกับจังหวัดอื่นๆ และเป็นเส้นทางหลักที่นักท่องเที่ยวใช้ในการเดินทางมาท่องเที่ยวยังจังหวัดหนองคาย จึงจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาภูมิทัศน์ของถนนเพื่อให้เกิดความสวยงามและเหมาะสม เพื่อเป็นหน้าเป็นตาให้กับเมืองหนองคาย

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

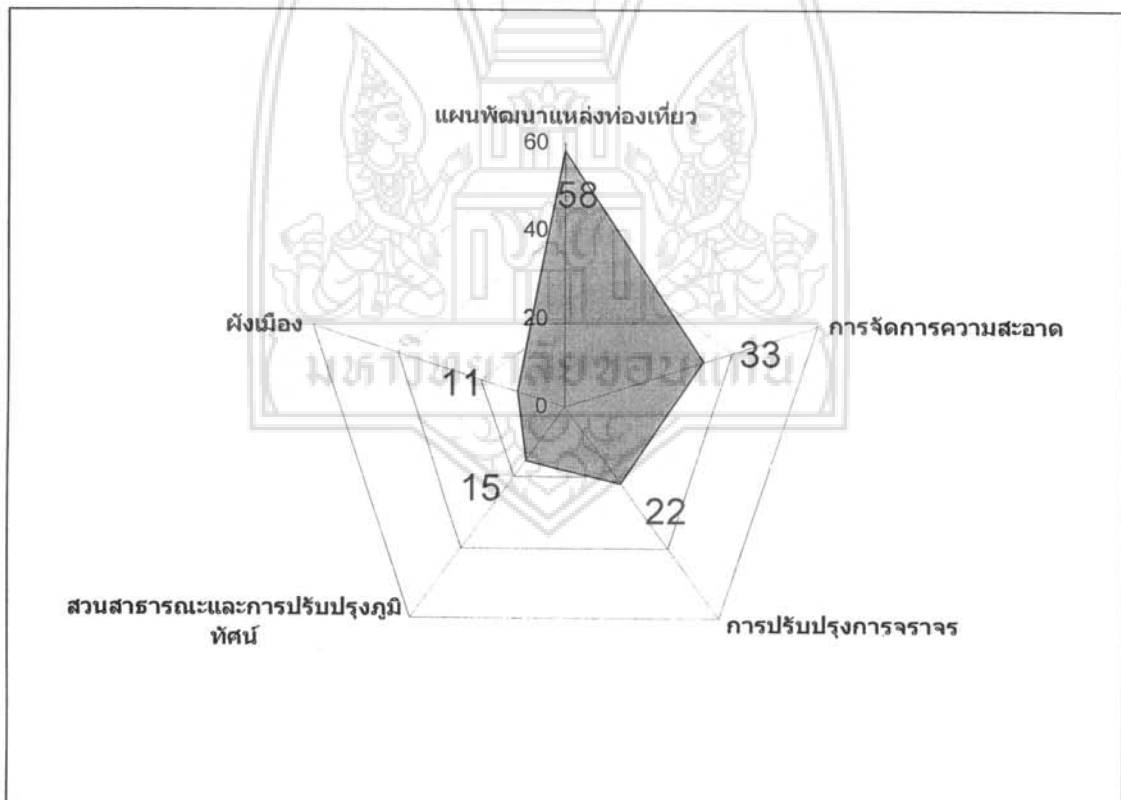
คำถามที่ 3.5

หากท่านมีอำนาจในการตัดสินใจในการพัฒนาปรับปรุงเมืองหนองคาย เพื่อให้เกิดเป็นเมืองท่องเที่ยว และประชาชนชนในเมืองมีคุณภาพชีวิตที่ดี ท่านคิดว่าในพื้นที่เมืองหนองคายควรมีนโยบายหรือแผนพัฒนาสิ่งใดบ้าง

ตารางที่ 5 – 11 แสดงการพัฒนาปรับปรุงเมืองหนองคาย เพื่อให้เกิดเป็นเมืองท่องเที่ยว และประชาชนชนในเมืองมีคุณภาพชีวิตที่ดี ควรมีนโยบายหรือแผนพัฒนาสิ่งใดบ้าง

อันดับ	นโยบายหรือแผนพัฒนา	ค่าความถี่ (f)
1	แผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว	58
2	การจัดการความสะอาด	33
3	การปรับปรุงการคมนาคมและ การจราจร	22
4	สวนสาธารณะและการปรับปรุงภูมิทัศน์	15
5	ผังเมือง	11

ภาพที่ 5 – 5 แสดงการพัฒนาปรับปรุงเมืองหนองคาย เพื่อให้เกิดเป็นเมืองท่องเที่ยว และประชาชนชนในเมืองมีคุณภาพชีวิตที่ดี ควรมีนโยบายหรือแผนพัฒนาสิ่งใดบ้าง

จากคำถามที่ 5 ได้แผนพัฒนาและนโยบาย ที่ถูกเลือกซ้ำมากที่สุด 3 อันดับ คือ
อันดับที่ 1 แผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว (ค่าความถี่ 58) ชาวเมืองหนองคายเห็นว่าควรมีการวางแผนการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอย่างเป็นระบบ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวจังหวัดหนองคายเพิ่มมากขึ้น

พร้อมกับสอดแทรกศิลปวัฒนธรรมและประเพณี ควบคู่ไปกับการท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังเห็นว่าควรให้ประชาชนและภาคเอกชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการวางแผนกับภาครัฐอีกด้วย และมีการวางแผนการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของจังหวัดอย่างเป็นระบบ

อันดับที่ 2 การจัดการความสะอาด (ค่าความถี่ 33) ความสะอาดเป็นประเด็นหนึ่งที่ชาวเมืองหนองคายเห็นว่ามีสำคัญต่อการส่งเสริมภาพลักษณ์การท่องเที่ยวของจังหวัดหนองคาย จึงควรที่จะมีการจัดการดูแลความสะอาดและการจัดเก็บขยะมูลฝอยต่างๆตามแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นระเบียบเรียบร้อยมากขึ้น

อันดับที่ 3 การปรับปรุงการจราจร (ค่าความถี่ 22) การปรับปรุงการจราจรในจังหวัดหนองคายนั้น ชาวเมืองหนองคายต้องการให้ มีเคาร์พในกฎระเบียบและวินัยจราจร ควบคู่ไปกับการดูแลเรื่องเส้นทางสัญจรที่มีการติดขัดในถนนบางสายให้ดีขึ้น นอกจากนี้ปัญหาเรื่องรถที่จอดตามแหล่งท่องเที่ยวที่ไม่พอเพียงก็ควรที่จะมีการวางแผนเข้าไปแก้ไขเพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยมากขึ้น

ส่วนที่ 4 การสำรวจทัศนคติของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยว

ในส่วนนี้ต้องการสอบถามความพร้อมสำหรับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชาวเมือง ผลการเก็บข้อมูลทำให้นักวิจัยทราบว่า ชาวเมืองมีความสนใจ กระตือรือร้น และมีความพร้อมในการจัดการท่องเที่ยวกับหน่วยงานด้านการท่องเที่ยวในระดับใด ซึ่งมีผลสำคัญอย่างยิ่งต่อการวางแผนงานและการปฏิบัติการ จัดการท่องเที่ยวแบบประชาชนมีส่วนร่วมสำหรับตัวชุมชน หน่วยงานรัฐ และภาคีที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

ตารางที่ 5 - 12 แสดงความสนใจของชาวเมืองในการเข้าร่วมโครงการ

หากมีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ของท่าน ท่านจะเข้าร่วมกิจกรรมหรือไม่	จำนวนคน	เปอร์เซ็นต์
ไม่เข้าร่วม	42	16.7
เข้าร่วม	207	82.5
ไม่ระบุ	2	0.8
Total	251	100.0

ชาวเมืองในเขตเทศบาลเมืองหนองคายเห็นว่า หากมีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ของพวกเขาประชาชนส่วนใหญ่จะเข้าร่วมกิจกรรมมากถึง 82.5% มีส่วนน้อยที่ไม่เข้าร่วมและไม่บอกตอบข้อนี้จำนวนเพียง 17.5% สาเหตุสำคัญที่กระตุ้นให้ประชาชนอยากเข้าร่วมจัดการ การท่องเที่ยวในชุมชนตนเองเพราะ ต้องการพัฒนาเมืองหนองคายให้เจริญขึ้น น่ายุ่ขึ้น ดีมากขึ้นโดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ รองมาคือประโยชน์ทางด้านสังคม ประเพณีวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม สาเหตุสำคัญอย่างที่สองคือประชาชน

อยากมีส่วนร่วมในกระบวนการท่องเที่ยว ที่มีประเด็นเกี่ยวข้องกับชุมชน บ้านเกิดหรือในพื้นที่ตนเองอยู่อาศัย พวกเขาเห็นว่าโครงการเกี่ยวข้องกับชีวิตพวกเขาและทำประโยชน์เพื่อชุมชนโดยตรง บางส่วนเห็นว่าเป็นโครงการรัฐ ควรให้ความร่วมมือในฐานะพลเมืองดี สุดท้ายเห็นว่าเป็นการพัฒนาประชาชนให้กล้าคิด กล้าทำ เพราะได้แสดงความคิดเห็น ได้ลงมือพัฒนาพื้นที่ของตนเอง เกิดความรู้ ประสบการณ์ใหม่ ความรัก ความภาคภูมิใจในตัวเองและชุมชน

ในทางตรงกันข้ามประชาชนส่วนน้อยที่ไม่สนใจเข้าร่วมโครงการ มีสาเหตุสำคัญคือ ไม่มีเวลา (4.8%) เพราะทำกิจการค้าขาย ต้องทำงานตลอดทั้งวัน ส่วนน้อยอยากให้คนอื่นมาทำบ้างหรือให้รัฐเป็นผู้ดำเนินการเองทั้งหมด บางคนอายุมากต้องการพักผ่อน และสุดท้ายเห็นว่าตัวโครงการไม่น่าสนใจสำหรับกลุ่มตัวอย่าง

เมื่อประชาชนส่วนใหญ่มีความสนใจเข้าร่วมการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนตนเองแล้ว นักวิจัยต้องการทราบว่าชาวเมืองสามารถเข้าร่วมในขั้นตอนใดได้บ้าง (ตารางที่ 5 - 13) โดยเสนอตัวเลือกให้ประชาชนเลือกได้มากกว่าหนึ่งขั้นตอน ตัวเลือกกำหนดมาจากขั้นตอนต่างๆ ในกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นเริ่มต้นคือ การให้ข้อมูล จนถึงขั้นสุดท้ายคือ การประเมินผลโครงการ ซึ่งได้ข้อมูลที่น่าสนใจดังนี้

ตารางที่ 5 – 13 แสดงขั้นตอนของกระบวนการมีส่วนร่วมที่ชาวเมืองต้องการเข้ามาเกี่ยวข้อง

รวมให้ข้อมูลเบื้องต้น	จำนวนคน	เปอร์เซ็นต์
ไม่เลือก	83	33.1
เลือก	168	66.9
Total	251	100.0

รวมทำรางวัล เก็บข้อมูลของชุมชน	จำนวนคน	เปอร์เซ็นต์
ไม่เลือก	207	82.5
เลือก	44	17.5
Total	251	100.0

ร่วมประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ ชักชวนสมาชิกชุมชนเข้าร่วมโครงการ	จำนวนคน	เปอร์เซ็นต์
ไม่เลือก	82	32.7
เลือก	169	67.3
Total	251	100.0

เข้าร่วมประชุม ชักถาม หรือให้คำแนะนำในการพัฒนา ปรับปรุงแผน	จำนวนคน	เปอร์เซ็นต์
ไม่เลือก	174	69.3
เลือก	77	30.7
Total	251	100.0

ร่วมในขั้นตอนการตัดสินใจ	จำนวนคน	เปอร์เซ็นต์
ไม่เลือก	201	80.1
เลือก	50	19.9
Total	251	100.0

ร่วมในการวางแผน	จำนวนคน	เปอร์เซ็นต์
ไม่เลือก	196	78.1
เลือก	55	21.9
Total	251	100.0

ร่วมในการประเมิน ตรวจสอบแผน	จำนวนคน	เปอร์เซ็นต์
ไม่เลือก	207	82.5
เลือก	44	17.5
Total	251	100.0

ร่วมเป็นกรรมการกับองค์กรภายนอกและองค์กรรัฐ	จำนวนคน	เปอร์เซ็นต์
ไม่เลือก	210	83.7
เลือก	41	16.3
Total	251	100.0

เป็นแกนนำดำเนินกิจกรรมทั้งหมด โดยให้ภาคีภายนอกเป็นผู้ช่วย	จำนวนคน	เปอร์เซ็นต์
ไม่เลือก	223	88.8
เลือก	28	11.2
Total	251	100.0

ชาวเมืองมีความสนใจร่วมประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ ชักชวนสมาชิกในชุมชนเข้าร่วมโครงการมากที่สุด จำนวน 67.3% เพราะทำได้สะดวก โดยอาศัยเครือข่าย เพื่อนร่วมงานและคนรู้จัก เป็นกลุ่มเป้าหมายในการเผยแพร่ข้อมูล อีกทั้งขั้นตอนนี้เข้าใจง่าย นำเสนอง่ายผ่านการพูดคุยในชีวิตประจำวันอยู่แล้ว ไม่แทรกแซงหรือแย่งเวลาจากการทำงานหลักหรือการเรียน การบอกเล่าพูดคุยจึงเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในมุมมองของประชาชนในรูปแบบการบอกกล่าวแบบปากต่อปาก แต่อาจมีข้อมูลคลาดเคลื่อนไปตามการตีความของแต่ละคน ดังนั้นการประชาสัมพันธ์โครงการจึงควรทำควบคู่กันระหว่างการพูดคุยกับการเผยแพร่อย่างเป็นทางการ เช่น การติดป้ายประชาสัมพันธ์ขนาดใหญ่ วิทยุท้องถิ่น แผ่นพับ การจัดนิทรรศการและมีเจ้าหน้าที่มาแนะนำ ซึ่งจะทำให้การประชาสัมพันธ์มีประสิทธิภาพสูงสุด

ขั้นตอนต่อมาที่ประชาชนสนใจเข้าร่วมคือ การร่วมให้ข้อมูลเบื้องต้น จำนวน 66.9% การให้ข้อมูลในที่นี้หมายถึง ข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์ การดำเนินชีวิตในปัจจุบัน เครือข่ายเพื่อนบ้านของตนเอง และชุมชน ซึ่งไม่เป็นข้อมูลลับหรือละลอบละล้วงข้อมูลส่วนบุคคลมากเกินไป โดยเฉพาะประชาชนอยากเน้นการให้ข้อมูลด้าน ความต้องการของชุมชน ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ของตนเอง ส่วนวิธีการให้ข้อมูลอยากให้ภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาเก็บข้อมูลยังที่พัก ที่ทำงานของประชาชนเอง เพราะไม่สะดวกไปเข้าร่วมประชุมเนื่องจากทำงาน เรียนหนังสือ และไม่ชอบความเป็นทางการ ลำดับที่สามคือ การเข้าร่วมประชุม ชักถาม หรือให้คำแนะนำในการพัฒนา ปรับปรุงแผน จำนวน 30.7% เพราะต้องการเห็นแผนเป็นรูปธรรมและเสนอความต้องการต่อภาคีที่เกี่ยวข้องโดยตรง แม้ข้อนี้ประชาชนให้ความสนใจมากแต่ไม่ค่อยเลือกเป็นคำตอบเพราะติดภารกิจที่ร้านค้า การเรียน จึงไม่สามารถเข้าร่วมประชุม ลำดับถัดๆ มาได้แก่ ร่วมในการวางแผน จำนวน 21.9% ร่วมในขั้นตอนการตัดสินใจ จำนวน 19.9% ส่วนการร่วมทำรางวัล เก็บข้อมูลด้านต่างๆ ของชุมชนหรือแหล่งท่องเที่ยวและร่วมในการประเมิน ตรวจสอบแผน จำนวน 17.5% เท่ากัน สองลำดับสุดท้ายที่คนสนใจน้อยที่สุดคือ ร่วมเป็นกรรมการกึ่งองค์กรภายนอกและองค์กรรัฐ 16.3% และเป็นแกนนำดำเนินกิจกรรมทั้งหมด โดยให้องค์กรภายนอกเป็นผู้ช่วย 11.2% สาเหตุสำคัญเพราะมีข้อผูกพันมาก จนอาจทำให้ไม่สามารถทำงานประจำของตนเองได้ สรุปได้ว่า ถึงแม้ประชาชนให้ความสนใจร่วมการวางแผนท่องเที่ยวจำนวนมาก แต่เป็นในระดับที่ไม่ผูกพันมากเกินไป เช่น ไม่สามารถเข้าไปทำงานในรูปคณะกรรมการเต็มรูปแบบได้ เพราะติดปัจจัยสำคัญคืออาชีพและการเรียน การร่วมมือจึงเน้นรูปแบบชั่วคราว ไม่แทรกแซงการทำงานธุรกิจ และภาคีควรเป็นฝ่ายเข้าหาชุมชน

ประเด็นต่อมาคือการหาระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนที่เฉพาะเจาะจง (ตารางที่ 5 - 14) โดยกำหนดระดับความเข้มข้นของการมีส่วนร่วมจากบทบาทของประชาชน ภาคี และภาครัฐในการเป็นผู้นำโครงการ หากประชาชนเป็นผู้นำและผู้ดำเนินการหลัก (Core actor) หมายถึงการมีส่วนร่วมสูง แต่หากภาครัฐเป็นผู้นำและผู้ดำเนินการหมายถึงการมีส่วนร่วมในระดับต่ำ

ตารางที่ 5 – 14 ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนที่เฉพาะเจาะจง

รับรู้ข่าวสารจากหน่วยงานรัฐ และให้หน่วยงานรัฐเป็นผู้ดำเนินโครงการทั้งหมด (Informing)

Informing	จำนวนคน	เปอร์เซ็นต์
ไม่เลือก	123	49.0
เลือก	128	51.0
Total	251	100.0

ดำเนินการตามแผนที่หน่วยงานรัฐกำหนดและมีรัฐเป็นผู้นำในการดำเนินการ (Consultation)

Consultation	จำนวนคน	เปอร์เซ็นต์
ไม่เลือก	162	64.5
เลือก	89	35.5
Total	251	100.0

เป็นคณะกรรมการทำงานร่วมกับองค์กรภายนอก (Partnership)

Partnership	จำนวนคน	เปอร์เซ็นต์
ไม่เลือก	202	80.5
เลือก	49	19.5
Total	251	100.0

เป็นหน่วยงานหลักในการพัฒนา และมีองค์กรภายนอกสนับสนุน (Citizen Control)

Citizen Control	จำนวนคน	เปอร์เซ็นต์
ไม่เลือก	201	80.1
เลือก	50	19.9
Total	251	100.0

ข้อมูลแสดงผลดังนี้ ประชาชนเห็นว่า ตนเองควรมีบทบาทในโครงการวางแผนชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมในระดับ

- รับรู้ข่าวสารจากหน่วยงานรัฐ และให้หน่วยงานรัฐเป็นผู้ดำเนินโครงการทั้งหมด (Informing) จำนวน 51.0%
- ดำเนินการตามแผนที่หน่วยงานรัฐกำหนดและมีรัฐเป็นผู้นำในการดำเนินการ (Consultation) จำนวน 35.5%
- ชุมชนเป็นหน่วยงานหลักในการพัฒนา และมีองค์กรภายนอกสนับสนุน (Citizen Control) จำนวน 19.9%
- เป็นคณะกรรมการทำงานร่วมกับองค์กรภายนอก (Partnership) จำนวน 19.5%

ผลข้อมูลพบว่า ประชาชนอยากให้ภาครัฐเป็นผู้นำและผู้ดำเนินโครงการทั้งหมด โดยตนเองต้องการรับรู้ข่าวสารและดำเนินการตามที่ฝ่ายรัฐชี้แนะ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาเรื่อง ขั้นตอนที่ประชาชนสนใจเข้าร่วมในกระบวนการวางแผนเพื่อการท่องเที่ยว คือ ประชาชนสนใจระดับที่ตนเองไม่ผูกพัน ชั่วครั้งชั่วคราว และไม่ต้องการดำเนินการด้วยตนเอง สรุปได้ว่าประชาชนเห็นว่าตนเองควรมีส่วนร่วมในโครงการ ในระดับ ผู้ตาม (Informing, Passive, Follower) โดยต้องการให้ภาครัฐหรือหน่วยงานอื่นเป็นผู้นำตนเองและดำเนินการแทนตนเอง แต่ต้องประชาสัมพันธ์ แจ้งความคืบหน้าให้ทราบด้วย

นอกจากนี้ ผู้วิจัยสนใจว่าประชาชนเห็นประโยชน์จากการมีส่วนร่วมในการวางแผนอย่างไร เพื่อให้ทราบแรงจูงใจของประชาชนในการเข้าร่วมโครงการ (ตารางที่ 5 - 15)

ตารางที่ 5 – 15 จูงใจของประชาชนในการเข้าร่วมโครงการ

ชุมชนเข้มแข็ง สมาชิกในชุมชนมีสามัคคีพึ่งพาตนเองได้

	จำนวนคน	เปอร์เซ็นต์
ไม่เลือก	127	50.6
เลือก	124	49.4
Total	251	100.0

ประชาชนได้เพิ่มพูนความรู้และทักษะ และนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

	จำนวนคน	เปอร์เซ็นต์
ไม่เลือก	170	67.7
เลือก	81	32.3
Total	251	100.0

เศรษฐกิจดีขึ้น รายได้มากขึ้น

	จำนวนคน	เปอร์เซ็นต์
ไม่เลือก	139	55.4
เลือก	112	44.6
Total	251	100.0

ชุมชนมีความสามารถในการดูแล รักษา และคุ้มครองแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนตนเอง

	จำนวนคน	เปอร์เซ็นต์
ไม่เลือก	192	76.5
เลือก	59	23.5
Total	251	100.0

ชุมชนรู้สึกหงวนเห็นคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวต่อชุมชน

	จำนวนคน	เปอร์เซ็นต์
ไม่เลือก	181	72.1
เลือก	70	27.9
Total	251	100.0

เกิดเครือข่ายระหว่างชุมชนกับองค์กรภายนอก ที่มีเข้มแข็งและกว้างขวางเพิ่มขึ้น

	จำนวนคน	เปอร์เซ็นต์
ไม่เลือก	217	86.5
เลือก	34	13.5
Total	251	100.0

ผลข้อมูลสรุปได้ดังนี้ ประโยชน์ที่สำคัญที่สุดของการที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวคือ

- ชุมชนเข้มแข็ง สมาชิกในชุมชนมีสามัคคีพึ่งพาตนเองได้ จำนวน 49.4%
- เศรษฐกิจดีขึ้น รายได้มากขึ้น จำนวน 44.6%
- ประชาชนได้เพิ่มพูนความรู้และทักษะและนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ จำนวน 32.3%
- ชุมชนรู้สึกหงวนเห็นคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวต่อชุมชน จำนวน 27.9%
- ชุมชนมีความสามารถในการดูแล รักษา และคุ้มครองแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนตนเอง จำนวน 23.5%
- เกิดเครือข่ายระหว่างชุมชนกับองค์กรภายนอก ที่มีเข้มแข็งและกว้างขวางเพิ่มขึ้น จำนวน 13.5%

ประชาชนมองเห็นประโยชน์ของการเกิดชุมชนเข้มแข็งและความสามัคคีเป็นลำดับแรก แต่มีเปอร์เซ็นต์ใกล้เคียงกับประโยชน์ทางเศรษฐกิจและรายได้มาก สรุปว่าประโยชน์ทั้งทางด้านสังคมและเศรษฐกิจเป็นสิ่งสำคัญลำดับแรก ๆ ที่จูงใจประชาชนในพื้นที่ศึกษาเข้าร่วมโครงการ เป้าหมายทางด้านสังคม ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง ที่ประชาชนเลือกเป็นลำดับแรกตรงกับเจตนาเป้าหมายของโครงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผนเพื่อการท่องเที่ยว เพราะเป็นเป้าหมายที่ยั่งยืนและสำคัญต่อชุมชนสูงสุด ส่วนรายได้เป็นผลพลอยได้ แม้จะเห็นผลได้รวดเร็ว ชัดเจน และเป็นรูปธรรม แต่อาจสร้างผลกระทบไม่ดีทางสังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมและชุมชน ซึ่งเป็นการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืน ส่วนประโยชน์ด้านอื่น ๆ มีเปอร์เซ็นต์ใกล้เคียงกัน ซึ่งทำให้เห็นว่าประชาชนมองเห็นประโยชน์ของโครงการในหลายมิติ ไม่ได้เน้นทางด้านการเงินหรือด้านหนึ่งด้านใดโดยเฉพาะ ซึ่งเป็นโอกาสที่ดีแก่หน่วยงานที่ริเริ่มทำโครงการในการชักจูง โน้มน้าวกลุ่มเป้าหมายให้เข้าร่วมโครงการได้หลายช่องทาง

ข้อต่อมาได้นำทฤษฎีการมีส่วนร่วมของ Arnstein (1969; 211-213) เรื่อง “Ladder of Citizen Participation” มาประยุกต์ใช้ในการวางแผนเพื่อการท่องเที่ยว เพื่อนำผลการวิจัยไปอ้างอิงและเชื่อมโยง

กับทฤษฎีการท่องเที่ยวได้ชัดเจนมากขึ้น โดยสอบถามความเห็นจากกลุ่มเป้าหมายว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวที่ดีที่สุดสำหรับชุมชนคืออะไร (ตารางที่ 5 - 16)

ตารางที่ 5 - 16 รูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวที่ดีที่สุดสำหรับชุมชน

หน่วยงานรัฐเป็นแกนหลัก ชุมชนเป็นผู้สนับสนุน (Manipulation)

Manipulation	จำนวนคน	เปอร์เซ็นต์
ไม่เลือก	163	64.9
เลือก	88	35.1
Total	251	100.0

ชุมชนและหน่วยงานรัฐเป็นแกนหลักร่วมกัน (Partnership)

Partnership	จำนวนคน	เปอร์เซ็นต์
ไม่เลือก	134	53.4
เลือก	117	46.6
Total	251	100.0

ชุมชนเป็นแกนหลัก หน่วยงานรัฐเป็นผู้สนับสนุน (Citizen Control)

(Citizen Control)	จำนวนคน	เปอร์เซ็นต์
ไม่เลือก	173	68.9
เลือก	78	31.1
Total	251	100.0

ผลข้อมูลแสดงออกมามีดังนี้

46.6% ของกลุ่มตัวอย่างเห็นว่า หน่วยงานรัฐควรเป็นแกนหลักในการดำเนินโครงการ โดยชุมชนเป็นผู้สนับสนุน (Manipulation) เพราะหน่วยงานรัฐเป็นผู้ริเริ่ม มีงบประมาณและความเชี่ยวชาญ ในอีกทางหนึ่งประชาชนต้องทำมาหากินจึงไม่สามารถอุทิศเวลาได้เต็มที่ในการเข้าเป็นผู้นำหรือดำเนินการเองทั้งหมด ลักษณะดังกล่าวนี้ นอกจากเหตุผลเบื้องต้น อาจวิเคราะห์ได้ว่าขึ้นอยู่กับลักษณะนิสัย บุคลิกของกลุ่มตัวอย่างด้วย คณะนักวิจัยพบว่าชาวชุมชนให้ความเชื่อถือและเชื่อฟังฝ่ายราชการอยู่มาก ชาวบ้านมักจะเป็นผู้ฟังและผู้ตามมากกว่าเป็นผู้นำ มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เป็นทางการน้อย แต่นิยมมีส่วนร่วมแบบไม่เป็นทางการหรือไม่ผูกมัด ดังจะเห็นได้จากความเห็นของชาวบ้านที่มักจะชื่นชมคนอื่นที่มาทำงานให้แก่ชุมชนตัวเอง นับถือคนเก่งของภาครัฐและภาคี แต่ขอชื่นชมอยู่ห่างๆ ไม่เข้าไปเกี่ยวข้องโดยตรง

รองลงมาคือ รูปแบบที่ชุมชนและหน่วยงานรัฐเป็นแกนหลักร่วมกัน (Partnership) มีจำนวน 35.1% รูปแบบนี้ดำเนินการในรูปคณะกรรมการทำงานที่มีตัวแทนมาจากชาวชุมชนและภาคีที่เกี่ยวข้อง โดยกรรมการมีอำนาจในการตัดสินใจทั้งในเชิงนโยบายและภาคปฏิบัติ เพื่อรักษาผลประโยชน์ของชุมชน ตัวแทนจากชุมชนต้องเข้ามาทำงานเต็มตัวและอุทิศเวลา กำลังความสามารถในโครงการอย่างเต็มที่ ข้อนี้ที่ชาวบ้านเลือกเพราะเห็นว่า ชุมชนมีบทบาทมากขึ้นและเท่าเทียมกับภาครัฐและหน่วยงานอื่นๆ เช่น

สถาบันการศึกษา NGOs ในรูปแบบของคณะกรรมการ แต่อุปสรรคสำคัญคือ ชาวบ้านเห็นว่าตนเองมีความรู้ ความเชี่ยวชาญน้อย เกิดความไม่ภาคภูมิใจตนเองและคิดว่าตนเองอาจไม่สามารถดำเนินการได้ มีประสิทธิภาพ จึงทำให้หลายคนไม่เลือกวิธีการมีส่วนร่วมแบบ Partnership

ลำดับสุดท้ายคือรูปแบบชุมชนเป็นแกนหลัก หน่วยงานรัฐเป็นผู้สนับสนุน (Citizen Control) จำนวน 31.1% รูปแบบนี้คือการมีส่วนร่วมขั้นสูงสุดใน 3 ระดับที่ยกมาเป็นตัวเลือก เพราะประชาชนเป็นผู้นำ ผู้ทำ และผู้รับผลการทำโครงการเองทั้งหมด โดยใช้ความรู้ความสามารถของชุมชนในการกำหนดทิศทางและอนาคตของตนเอง โดยอาศัยความรู้ ความเชี่ยวชาญที่ชุมชนยังไม่มีมาจากเครือข่าย เข้ามาเสริมพลัง แก้ปัญหาให้บรรลุเป้าหมายได้ แต่รูปแบบนี้ชาวชุมชนต้องมีความเข้มแข็งและสามัคคี ซึ่งส่วนใหญ่มักจะรวมกลุ่มกันในรูปแบบเป็นทางการ เช่น ชมรม สมาคม กลุ่ม กลุ่ม แต่จากการเก็บข้อมูลพบว่าประชาชนน้อยคนที่สังกัดกลุ่มหรือสมาคมใดๆ ที่มีบทบาทในการพัฒนาเมือง ส่วนใหญ่อยู่อย่างเอกเทศ ดังนั้นประชาชนจึงเลือกรูปแบบ Citizen control น้อยที่สุด

เมื่อสอบถามถึงเครือข่ายหรือผู้เชี่ยวชาญที่ประชาชนอยากให้มีส่วนร่วมส่งเสริมหรือช่วยเหลือการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว (ตารางที่ 5 – 17)

ตารางที่ 5 – 17 เครือข่ายหรือผู้เชี่ยวชาญที่ประชาชนอยากให้มีส่วนร่วมในโครงการ

หน่วยงาน	จำนวนคน	เปอร์เซ็นต์
เทศบาลเมืองหนองคาย	117	46.6
กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา	25	10.0
การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	77	30.7
หน่วยงานท้องถิ่น เช่น อบต และ อบจ	26	10.4
NGOs องค์กรอิสระ	2	0.8
เครือข่ายชุมชนเมืองหนองคาย	23	9.2
สถาบันการศึกษา เช่น ม.ขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย	17	6.8
อื่นๆ เช่น หัวหน้าชุมชน เอกชน นักท่องเที่ยว ลูกค้า	8	3.2

ประชาชนเห็นว่า เทศบาลเมืองหนองคายควรเข้าร่วมมากที่สุดจำนวน 46.6% เพราะเป็นเจ้าของพื้นที่ มีหน่วยงานในสังกัดและใกล้ชิดกับชุมชนมากที่สุด รองลำดับลงมาคือ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 30.7% เพราะมีหน้าที่โดยตรง โดยเฉพาะจังหวัดหนองคายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในภูมิภาคนี้ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยควรให้ความสำคัญและเข้ามามีส่วนร่วมอย่างมาก สองหน่วยงานที่มีเปอร์เซ็นต์ใกล้เคียงกันคือ อบต. อบจ. และ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา 10.4% และ 10.0% ตามลำดับ เพราะมีหน้าที่รับผิดชอบด้านการท่องเที่ยวและเป็นหน่วยงานในท้องถิ่น แต่ไม่ค่อยมีความใกล้ชิดกับชุมชนเท่าเทศบาลและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จึงได้คะแนนน้อยกว่าอื่นๆ ได้แก่ เครือข่ายชุมชนเมืองหนองคาย สถาบันการศึกษา เช่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย ได้เปอร์เซ็นต์ระหว่าง 6.8 - 9.2% ส่วนเอกชน หัวหน้าชุมชน นักท่องเที่ยว หน่วยงานรัฐ 3.2% และ NGOs องค์กรอิสระ เป็นหน่วยงานลำดับสุดท้ายที่ชุมชนอยากให้เข้ามามีส่วนร่วมคือ 0.8%

การมองหาภาคีที่มีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว นั้น ประชาชนให้ความสำคัญกับความใกล้ชิดกับชุมชน ความเป็นเจ้าของพื้นที่ ความเชี่ยวชาญและความรับผิดชอบในด้านการท่องเที่ยวมากที่สุด ส่วนหน่วยงานที่มีหน้าที่ไม่ชัดเจนด้านการท่องเที่ยวและไม่ได้ใกล้ชิดกับชุมชน จะถูกเลือกในลำดับท้าย

นอกจากปัจจัยภายนอกคือภาคีที่เข้ามาช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนแล้ว ปัจจัยภายในคือคุณสมบัติของชุมชนเอง มีความสำคัญต่อกระบวนการจัดการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมอย่างมาก เมื่อสอบถามชุมชนว่ามองเห็นศักยภาพภายในตนเองด้านใดที่ส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการท่องเที่ยว ตารางที่ 5 - 18

ตารางที่ 5 – 18 ศักยภาพภายในตนเองที่ส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

สมาชิกชุมชนมีความกระตือรือร้น สามัคคี

	จำนวนคน	เปอร์เซ็นต์
ไม่เลือก	139	55.4
เลือก	112	44.6
Total	251	100.0

ชุมชนมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงระดับชาติและนานาชาติ แหล่งท่องเที่ยวมีศักยภาพสูง

	จำนวนคน	เปอร์เซ็นต์
ไม่เลือก	155	61.8
เลือก	96	38.2
Total	251	100.0

ชุมชนเป็นแหล่งผลิตทรัพยากรสำคัญในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เช่น สินค้าที่ระลึก อาหาร ที่พัก

	จำนวนคน	เปอร์เซ็นต์
ไม่เลือก	147	58.6
เลือก	104	41.4
Total	251	100.0

มีเครือข่ายสนับสนุนการทำงานอย่างเข้มแข็ง เช่น หน่วยงานรัฐ NGOs หรือ สถาบันการศึกษา

	จำนวนคน	เปอร์เซ็นต์
ไม่เลือก	199	79.3
เลือก	52	20.7
Total	251	100.0

มีงบประมาณพร้อมสนับสนุน

	จำนวนคน	เปอร์เซ็นต์
ไม่เลือก	193	76.9
เลือก	58	23.1
Total	251	100.0

สมาชิกชุมชนมีความรู้ ความสามารถและมีรายได้ดี เอื้อต่อการพัฒนา

	จำนวนคน	เปอร์เซ็นต์
ไม่เลือก	177	70.5
เลือก	74	29.5
Total	251	100.0

พวกเขามองเห็นตนเองว่า ชุมชนมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงระดับชาติและนานาชาติ แหล่งท่องเที่ยวมีศักยภาพสูง มากที่สุดจำนวน 61.8% เช่น สะพานข้ามแม่น้ำโขงโดยเฉพาะด่านสะพานมิตรภาพไทยลาว มีด่านข้ามระหว่างสองประเทศที่มีนักท่องเที่ยวใช้เดินทางเข้าออกมากที่สุด นอกจากนี้ยังมีวัดโพธิ์ชัย ศาลาแก้วกู่ และได้รับรางวัลว่าเป็นเมืองน่าอยู่ลำดับที่เจ็ดของโลกสำหรับผู้สูงอายุในปี 2005 ด้วย ทำให้ชาวหนองคายภาคภูมิใจในชื่อเสียงด้านการท่องเที่ยวระดับชาติและนานาชาติมากที่สุด ลำดับรองคือ ชุมชนเป็นแหล่งผลิตทรัพยากรสำคัญในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เช่น สินค้าที่ระลึก อาหาร ที่พัก 58.6% เช่น ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากหมู วัว และปลานานาชาติ เช่น หมูยอ แหนม ปลาสาม เพราะหนองคายมีแม่น้ำโขงไหลผ่าน จึงเป็นแหล่งผลิตอาหารจากปลาน้ำจืด รวมทั้งที่หนองคายมีชาวไทยเชื้อสายเวียดนามและจีนอาศัยอยู่มานาน ทำให้มีอาหารเวียดนามประยุกต์ที่มีชื่อเสียงและรสชาติอร่อย เช่น แหนมเนือง หมูยอด กระจยอสด เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีมหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย เป็นแหล่งผลิตบุคลากรด้านการท่องเที่ยวและการโรงแรมโดยเฉพาะ เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดการท่องเที่ยวชายแดนระหว่างไทยและภูมิภาคอินโดจีน ในส่วนที่พัก จังหวัดหนองคายมีทั้งโรงแรมขนาดใหญ่และเกสเฮาส์จำนวนมาก รองรับนักท่องเที่ยวชาวไทยและนานาชาติ ทำให้ทรัพยากรการท่องเที่ยวในจังหวัดมีความสมบูรณ์ และเป็นจุดแข็งที่สำคัญของจังหวัดที่จะสนับสนุนการจัดทำแผนท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ลำดับสามประชาชนเห็นว่า สมาชิกชุมชนมีความกระตือรือร้น สามัคคี จำนวน 44.6% เพราะมีความต้องการจะพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดให้เจริญก้าวหน้า ซึ่งจะส่งผลดีต่อยังด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่องกัน ลำดับถัดๆ มาประชาชนเห็นจุดแข็งของตนเอง ดังนี้ สมาชิกชุมชนมีความรู้ ความสามารถและมีรายได้ดี เอื้อต่อการพัฒนา จำนวน 29.5% มีงบประมาณพร้อมสนับสนุนจำนวน 23.1% และมีเครือข่ายสนับสนุนการทำงานอย่างเข้มแข็ง เช่น หน่วยงานรัฐ NGOs หรือ สถาบันการศึกษาจำนวน 20.7%

ในทางตรงกันข้าม นอกจากมองเห็นศักยภาพของตนเอง การพบจุดอ่อนของตนเองยังเป็นสิ่งสำคัญต่อการวางแผน คำถามมุ่งประเด็นไปที่อุปสรรคที่มีต่อกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการท่องเที่ยว (ตารางที่ 5 - 19)

ตารางที่ 5 – 19 อุปสรรคที่มีต่อกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน
งบประมาณไม่เพียงพอ

	จำนวนคน	เปอร์เซ็นต์
ไม่เลือก	112	44.6
เลือก	139	55.4
Total	251	100.0

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่สนับสนุนและไม่เข้ามามีส่วนร่วม

	จำนวนคน	เปอร์เซ็นต์
ไม่เลือก	172	68.5
เลือก	79	31.5
Total	251	100.0

เวลาดำเนินการไม่ต่อเนื่องและไม่เพียงพอ

	จำนวนคน	เปอร์เซ็นต์
ไม่เลือก	166	66.1
เลือก	85	33.9
Total	251	100.0

ระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการไม่เพียงพอ และที่มีอยู่ไม่มีประสิทธิภาพ

	จำนวนคน	เปอร์เซ็นต์
ไม่เลือก	183	72.9
เลือก	68	27.1
Total	251	100.0

แหล่งท่องเที่ยวมีศักยภาพต่ำในการพัฒนาและดึงดูดนักท่องเที่ยว

	จำนวนคน	เปอร์เซ็นต์
ไม่เลือก	178	70.9
เลือก	73	29.1
Total	251	100.0

สมาชิกชุมชนขาดความสนใจ ไม่กระตือรือร้น ไม่สามารถรวมตัวกันได้

	จำนวนคน	เปอร์เซ็นต์
ไม่เลือก	168	66.9
เลือก	83	33.1
Total	251	100.0

เป็นแนวคิดใหม่ ไม่คุ้นเคยและไม่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

	จำนวนคน	เปอร์เซ็นต์
ไม่เลือก	227	90.4
เลือก	24	9.6
Total	251	100.0

ซึ่งผลข้อมูลแสดงดังต่อไปนี้ ประชาชนเห็นว่าอุปสรรคสำคัญที่สุดลำดับแรกคือ

งบประมาณไม่เพียงพอจำนวน 55.4% เพราะภาครัฐมีงบประมาณจำกัด ทำให้โครงการไม่สามารถดำเนินการได้เต็มที่ ต้องมีการขอรับบริจาคจากภาคเอกชนและประชาชน ทำให้โครงการล่าช้าหรือเลื่อนออกไป อีกทั้งหลายโครงการด้านการท่องเที่ยวซึ่งงบประมาณสูง และต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องดังนั้นประชาชนเห็นว่า เวลาดำเนินการไม่ต่อเนื่องและไม่เพียงพอ เป็นอุปสรรคสำคัญลำดับที่สอง จำนวน 33.9% ประเด็นนี้เป็นผลต่อเนื่องจากอุปสรรคเรื่องงบประมาณ ร่วมกับเวลาดำเนินการไม่เพียงพอ มักจะมีเวลาจำกัดในการทำงานให้ทันปีงบประมาณ หรือติดอุปสรรคด้านภูมิอากาศ ทำให้ต้องเร่งรัดทำงานสุดท้ายทำงานไม่เสร็จหรือเสร็จแต่คุณภาพต่ำ

ลำดับสามมีสองประเด็นที่ได้คะแนนใกล้เคียงกันคือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่สนับสนุนและไม่เข้ามามีส่วนร่วม 31.5% และสมาชิกชุมชนขาดความสนใจ ไม่กระตือรือร้น ไม่สามารถรวมตัวกันได้ จำนวน 33.1% สองเรื่องนี้มี ความเกี่ยวข้องกันโดยตรง เนื่องจากขาดแกนนำที่มีความพร้อมและทุ่มเทในการกระตุ้นและสนับสนุนประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนเพื่อการท่องเที่ยว หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยยังเห็นว่าการมีส่วนร่วมเป็นเรื่องใหม่และคาบเกี่ยวกับหน่วยงานท้องถิ่น ดังนั้นจึงไม่มีผู้ดูแลด้านนี้โดยตรง แม้จะมีหน่วยงานจากสถาบันการศึกษาที่มีบุคลากรพร้อมและมีความสนใจในการดำเนินการเรื่องนี้ แต่ขาดงบประมาณสนับสนุน การทำงานด้านการมีส่วนร่วมจึงขาดการประสานงานและต่าง ๆ คนต่างทำ ทำให้ได้งานที่ยังไม่เห็นผลในทางปฏิบัติสำหรับชาวชุมชนและประชาชนในระดับกว้าง ลำดับถัดๆ มา อุปสรรคสำคัญได้แก่

แหล่งท่องเที่ยวมีศักยภาพต่ำในการพัฒนาและดึงดูดนักท่องเที่ยว 29.1% ระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการไม่เพียงพอและที่มีอยู่ไม่มีประสิทธิภาพ 27.1% และลำดับสุดท้ายคือ เป็นแนวคิดใหม่ ไม่คุ้นเคยและไม่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน 9.6%

ประเด็นสุดท้ายคือ ความคาดหวังของประชาชนว่า จะได้เรียนรู้อะไรจากการมีส่วนร่วมการ
ท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการสรุปและเน้นย้ำความต้องการของประชาชนต่อโครงการ ให้ผู้เกี่ยวข้องได้รับทราบ
และวางแผนทางของโครงการได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ผลข้อมูลแสดงดังนี้

ตารางที่ 5 – 20 ความคาดหวังของประชาชนจากการมีส่วนร่วม

มีความรู้ ทักษะใหม่เกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการท่องเที่ยว

	จำนวนคน	เปอร์เซ็นต์
ไม่เลือก	109	43.4
เลือก	142	56.6
Total	251	100.0

มีเครือข่ายเข้มแข็ง และกว้างขวางเพิ่มมากขึ้น

	จำนวนคน	เปอร์เซ็นต์
ไม่เลือก	170	67.7
เลือก	81	32.3
Total	251	100.0

ชุมชนและองค์กรภายนอกมีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นเพิ่มขึ้น

	จำนวนคน	เปอร์เซ็นต์
ไม่เลือก	171	68.1
เลือก	80	31.9
Total	251	100.0

มีโอกาสในพัฒนาโครงการอื่นๆในอนาคต กับเครือข่ายเพิ่มมากขึ้น

	จำนวนคน	เปอร์เซ็นต์
ไม่เลือก	157	62.5
เลือก	94	37.5
Total	251	100.0

เป็นชุมชนตัวอย่างเรื่องกระบวนการมีส่วนร่วมกับชุมชนอื่นๆ ทั้งในระดับจังหวัดและประเทศ

	จำนวนคน	เปอร์เซ็นต์
ไม่เลือก	191	76.1
เลือก	60	23.9
Total	251	100.0

ชาวชุมชนหวังว่าเมื่อเข้าร่วมโครงการแล้ว ตนเองจะได้รับความรู้ และมีทักษะใหม่เกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการท่องเที่ยวมากถึง 56.6% เพราะตนเองได้ดำเนินการด้วยตนเอง และได้รับการถ่ายทอดประสบการณ์ตรงจากผู้เชี่ยวชาญ ความรู้และทักษะจึงเป็นเป้าหมายอันดับแรกที่ประชาชนคาดหวังว่าจะเกิดขึ้นกับตนเองอย่างเป็นรูปธรรมและเห็นผลในระยะสั้น ส่วนความสามารถในการต่อยอดโครงการจากการวางผังการท่องเที่ยว ไปสู่การมีส่วนร่วมในนโยบายและแผนงานอื่นๆ ในอนาคตกับเครือข่ายเพิ่มมากขึ้น คือสิ่งที่ประชาชนคาดหวังว่าจะได้เรียนรู้เป็นลำดับที่สองจำนวน 37.5% แสดงว่าประชาชนมีความกระตือรือร้นและต้องการพัฒนา ขยายผลจากโครงการต้นแบบไปสู่โครงการอื่นๆ หากได้ผลลัพธ์ที่ดี ประชาชนต้องการให้การดำเนินงานมีความต่อเนื่องและพัฒนาต่อเนื่องอย่างยั่งยืน ไม่ใช่เพียงทำให้จบไปกับโครงการแล้วหยุดนิ่ง ลำดับที่สามประชาชนหวังว่าจะเกิดเครือข่ายเข้มแข็งภายในชุมชนตัวเอง และขยายผลไปสู่การสร้างเครือข่ายใหม่ๆ จำนวน 32.3% โดยมองว่าการขยายเครือข่ายควรมีทั้งสองระดับ ได้แก่ ระดับแวนนอนคือ สร้างเครือข่ายระหว่างชุมชนต่างๆ ภายในหนองคายและจังหวัดอื่นๆ และระดับแนวตั้งคือ เครือข่ายระหว่างชุมชนกับองค์กรรัฐ เอกชน NGOs และสถาบันการศึกษา เป็นต้น

ประเด็นที่ต่อเนื่องกัน เมื่อชุมชนสามารถขยายเครือข่ายได้กว้างขวางมากขึ้นในเชิงปริมาณแล้ว ชุมชนยังคาดหวังว่าจะสามารถสร้างและพัฒนาความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นเพิ่มขึ้นระหว่างภาคี จำนวน 31.9% เป็นการคาดหวังในเชิงคุณภาพของเครือข่าย ลำดับสุดท้ายประชาชนเห็นว่า หากโครงการประสบความสำเร็จ จะสามารถสร้างเป็นโครงการต้นแบบ (Pilot project) หรือแบบอย่างที่ดี (Best practice) เรื่องกระบวนการมีส่วนร่วมให้แก่ชุมชนอื่นๆ ทั้งในระดับจังหวัดและประเทศ จำนวน 23.9%

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

กระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

เพื่อการท่องเที่ยวชายแดนไทย-ลาว

กรณีศึกษา ชุมชนเมืองเก่าริมแม่น้ำโขง ด้านสะพานมิตรภาพไทยลาว จังหวัดหนองคาย

Public Participation Process in the Community Development for Border Tourism:
Case study Old Community at Friendship Bridge Gate of Nong Kai Province

บทที่ 6: สรุปผลการวิจัย

กระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว

การจัดทำแผนแบบมีส่วนร่วม

ศักยภาพการท่องเที่ยวของพื้นที่ศึกษา

ทัศนคติของประชาชนต่อการท่องเที่ยวในเมืองหนองคาย

ทัศนคติของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัย

6.1 สรุปผลการศึกษา

การศึกษาศักยภาพของจังหวัดหนองคายเพื่อพัฒนายุทธศาสตร์การท่องเที่ยวชายแดนพบว่า จังหวัดหนองคายมีแหล่งท่องเที่ยวจำนวนมากและมีการบริการด้านการท่องเที่ยวที่เป็นระบบ หนองคายพร้อมที่จะร่วมมือกันพัฒนาการท่องเที่ยวชายแดนให้ขยายตัวมากขึ้น รวมทั้งการประสานการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน ผลการศึกษาจากนักท่องเที่ยวพบว่า

6.2 กระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว

1. การเตรียมโครงการ

1.1 ประชาสัมพันธ์โครงการ สร้างความเข้าใจ ความคุ้นเคยต่อโครงการ กับภาคีต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ในหลายวิธีการ เช่น การประกวดวาดภาพ ระบายสี จัดนิทรรศการ"ชุมชนในฝัน" การจัดประชุมกลุ่มย่อยกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น เทศบาล องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา องค์กรเอกชน เป็นต้น เพื่อชี้แจงแนวทางการดำเนินโครงการ

1.2 สรรหาคณะทำงานสำหรับกระบวนการวางแผนอย่างมีส่วนร่วม คัดเลือกจากตัวแทนทุกภาคีที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมจัดทำแผนตลอดระยะเวลาการดำเนินการ ซึ่งประกอบด้วย

- ตัวแทนภาคประชาชน ชุมชน
- ตัวแทนภาคการศึกษา ได้แก่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และการพัฒนาเมือง
- ตัวแทนหน่วยงานท้องถิ่น ได้แก่ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น องค์การปกครองส่วนจังหวัด
- ตัวแทนองค์กรอิสระ

2. การสำรวจและเก็บข้อมูล แบ่งเป็นสองขั้นตอนหลักคือ

2.1 การสำรวจและเก็บข้อมูลภาคเอกสาร เพื่อเก็บข้อมูลทุติยภูมิ เช่น งานวิจัย โครงการพัฒนา

2.2 การสำรวจและเก็บข้อมูลภาคสนาม เพื่อเก็บข้อมูลปฐมภูมิ เช่น การลงสำรวจพื้นที่ การใช้แบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ เป็นต้น

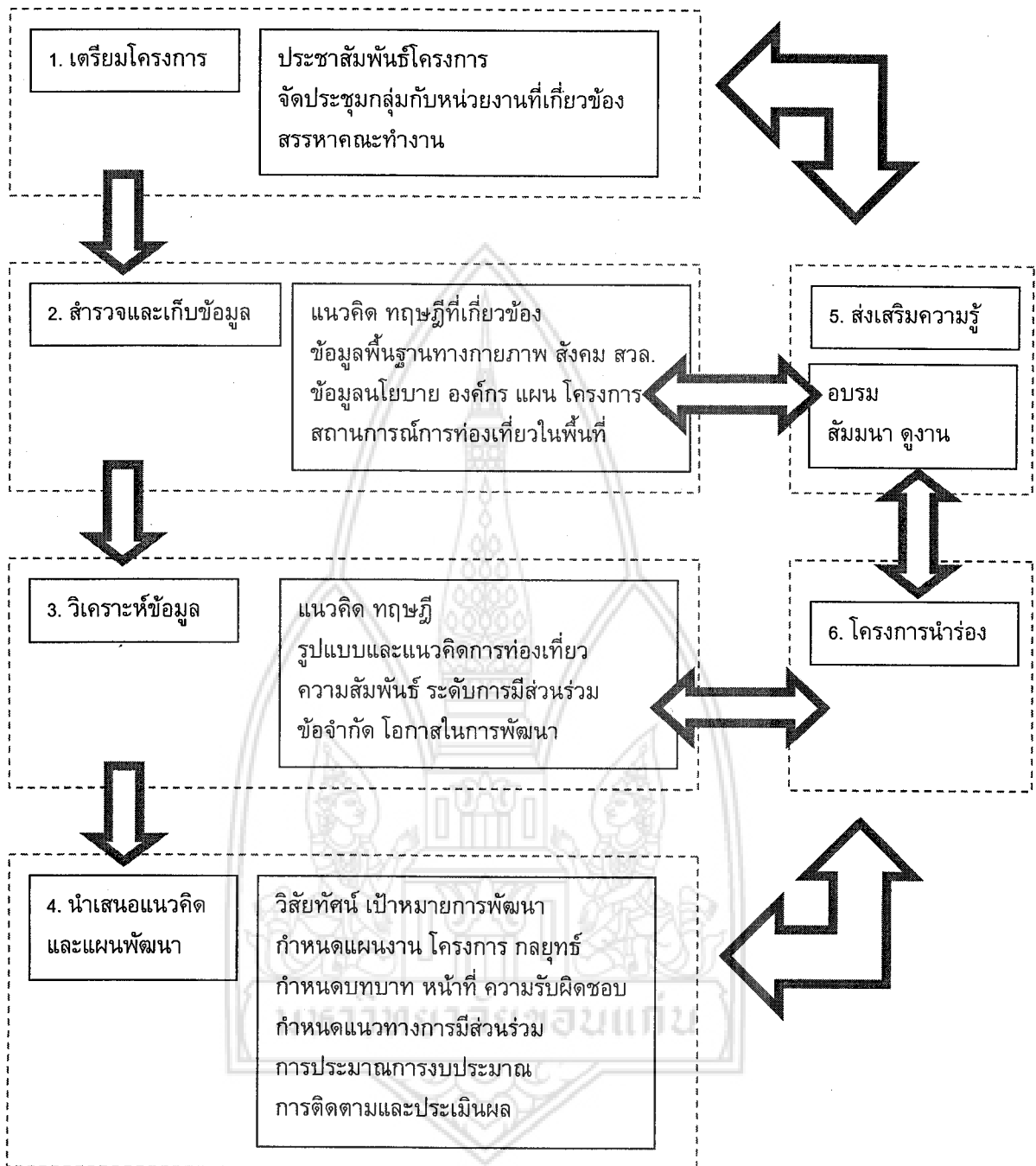
ประเด็นสำคัญที่ต้องการเก็บข้อมูลได้แก่

- แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอุตสาหกรรมพัฒนาเมืองเพื่อท่องเที่ยว ได้แก่ นโยบายระดับภูมิภาค ระดับชาติ และระดับจังหวัด มาตรฐานเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยว ประเด็นและแนวทางการแก้ไขปัญหาฝั่งชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว เทคนิคกลไก และวิธีการจัดทำแผนพัฒนาเมืองแบบมีส่วนร่วม และแผนยุทธศาสตร์
- ข้อมูลพื้นฐานด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ศึกษาคือ จังหวัดหนองคาย แหล่งท่องเที่ยวในหนองคาย ชุมชนในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย สรุปคือศึกษาข้อมูลทั้งในระดับเมือง เทศบาล และชุมชน เช่น ทิศทางการพัฒนาอุตสาหกรรม

การท่องเที่ยวในเมืองหนองคาย แนวโน้ม การเติบโตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในจังหวัดหนองคาย โครงสร้างทางสังคม ประชากร การศึกษา และโครงสร้างของเมือง

- ข้อมูลสถานการณ์ด้านการท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมของชุมชนกับภาคีต่างๆ ในการพัฒนาเมืองหนองคาย
3. การวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งออกเป็นประเด็นหลักดังต่อไปนี้
 - 3.1 การวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับ การวางแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อนำเสนอกรอบ กระบวนการ หลักการ ที่นำไปสู่การพัฒนาและสร้างความร่วมมือ การมีส่วนร่วมของชุมชนในส่งเสริมการท่องเที่ยว
 - 3.2 การวิเคราะห์รูปแบบและแนวคิดการท่องเที่ยวของจังหวัดหนองคาย และการประเมินแนวโน้ม การเปลี่ยนแปลงและทิศทางการท่องเที่ยวในอนาคตของจังหวัดหนองคาย
 - 3.3 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ และระดับการมีส่วนร่วม ระหว่างภาคีต่างๆ ในกระบวนการวางแผนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว
 - 3.4 ระบุข้อจำกัด โอกาสในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในแผน และเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วม เพื่อบรรลุประสิทธิผลสูงสุดของชุมชนและภาคี
 4. นำเสนอแนวคิดและแผนในการพัฒนาผังชุมชนแบบมีส่วนร่วม และระดับการมีส่วนร่วมในความเข้มข้นแบบต่างๆ เพื่อนำให้ชุมชนและภาคีต่างๆ นำไปประยุกต์สำหรับโครงการในอนาคต โครงสร้างของแผนประกอบด้วย
 - 4.1 กำหนดวิสัยทัศน์และเป้าประสงค์ของการพัฒนา
 - 4.2 กำหนดแผนงาน โครงการ กลยุทธ์ กิจกรรมการดำเนินงาน ข้อเสนอแนะ เพื่อบรรลุตามเป้าประสงค์ที่กำหนดไว้
 - 4.3 กำหนดบทบาท หน้าที่ ความรับผิดชอบ แนวทางการมีส่วนร่วมของภาคีต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง
 - 4.4 การประมาณทรัพยากร งบประมาณ หน่วยงานที่รับผิดชอบในการดำเนินการตามแผนที่วางไว้
 - 4.5 แนวทางการติดตาม ประเมินผลงาน
 - 4.6 ข้อเสนอแนะเพื่อการขยายผลต่อไป
 5. การส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจต่อกระบวนการจัดทำแผนแบบมีส่วนร่วม และเสริมสร้างสมรรถนะในการพัฒนาผังชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วม ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การอบรม สัมมนา การศึกษาดูงาน การประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกันระหว่างผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชนท้องถิ่น ในลักษณะกลุ่มย่อย รวมถึงการจัดทำเอกสารเผยแพร่ ความรู้ แจกจ่ายไปตามหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับประชาชน
 6. การจัดทำโครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยตัวอย่าง (โครงการนำร่อง)

แผนภูมิ 6-1 แสดงขั้นตอนการดำเนินงานและองค์ประกอบกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

6.3 การจัดทำแผนแบบมีส่วนร่วม

กรอบการทำแผนมุ่งเน้นที่การทำแผนผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกภาคีที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและพัฒนาฝั่งชุมชน โดยแต่ละขั้นตอนมีระดับของการมีส่วนร่วมแตกต่างกัน ตั้งแต่การมีส่วนร่วมทางตรงและการมีส่วนร่วมทางอ้อม โดยกำหนดบทบาทของแต่ละภาคีดังต่อไปนี้

1. ประชาชน ชุมชนท้องถิ่น (Subject) เป็นเนื้อหาหลัก เป็นศูนย์กลางของการจัดทำแผน โดยมีเป้าหมายคือ ความมั่นคง เข้มแข็งของชุมชน เช่น อาชีพ สังคม สิ่งแวดล้อม

2. องค์กรชุมชน (CBOs) คือตัวแทนของชุมชน ที่ตั้งในรูปแบบของคณะกรรมการที่เลือกตั้งโดยชาวชุมชนทั้งหมด เป็นตัวหลักในการดำเนินการ
3. นักวิชาชีพ องค์กรเอกชน (CBOs, NGOs) เป็นผู้จุดประกาย ส่งเสริมด้านความรู้ทางวิชาการ ปฏิบัติการ และเครือข่ายผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน
4. ภาครัฐ (Local government) เป็นผู้สนับสนุนด้านกฎหมาย นโยบาย งบประมาณ

กระบวนการมีส่วนร่วมในการทำแผนแบ่งได้ 3 ส่วนคือ

1. การเตรียมโครงการและการประชาสัมพันธ์

คือกิจกรรมที่มีเป้าหมายส่งเสริมให้ชุมชนและภาคีส่วนที่เกี่ยวข้องเกิดความคุ้นเคยและเข้าใจโครงการ ซึ่งมีหลายวิธีการขึ้นอยู่กับกลุ่มคนเป้าหมาย เช่น การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อท้องถิ่นสำหรับชาวบ้านในวงกว้าง การประกวดภาพระบายสีสำหรับเยาวชน การจัดนิทรรศการสำหรับนักวิชาการ นักศึกษา หน่วยงานในพื้นที่ เป็นต้น รวมถึงการผลิตวีดิทัศน์เพื่อเผยแพร่ภาพรวมของโครงการ และกระตุ้นให้ประชาชนเห็นความสำคัญและเข้าร่วมโครงการ

การประชาสัมพันธ์แบ่งเป็น 3 ช่วงคือ ช่วงต้นโครงการที่เน้นการชักชวนให้ภาคีเข้าร่วมโครงการ ช่วงกลางเพื่อเผยแพร่ความก้าวหน้าของโครงการและย้ำเป้าหมายของโครงการ ช่วงท้ายเพื่อสรุปผลการดำเนินงานที่ผ่านมาทั้งหมดทั้งทางเอกสารและสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น เว็บไซต์ อีนิวส์ และอีเมล รวมไปถึงการจัดนิทรรศการเพื่อเผยแพร่ผลการดำเนินการและต่อยอดโครงการไปสู่การนำไปปฏิบัติงานจริงในระดับจังหวัดต่อไป

2. ประชุมคณะกรรมการ ที่ปรึกษา และสรรหาคณะกรรมการ

การจัดประชุมกลุ่มย่อยกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับนโยบายการท่องเที่ยว การพัฒนาเมืองและชุมชนในเขตพื้นที่ศึกษา คือชุมชนในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย เพื่อชี้แจงแนวทางการดำเนินงาน ส่วนการสรรหาคณะกรรมการคัดเลือกโดยชาวชุมชน เลือกตั้งคณะกรรมการตัวแทนชุมชน แล้วเชิญตัวแทนจากทุกภาคี เช่น ภาครัฐ สถาบันการศึกษา นักวิชาการ NGOs ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เข้ามาเป็นคณะกรรมการร่วมทำงานและเป็นที่ปรึกษา

3. การจัดประชาคม

การจัดประชาคมทั้งสี่ครั้งเพื่อเปิดโอกาสให้หน่วยงานภาครัฐ เอกชน และประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อกระบวนการจัดทำแผน และนำเสนอแนวทางในการพัฒนาแผน แบ่งเป็น

- ครั้งที่ 1 เน้นการรับฟังข้อคิดเห็นของประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เรื่องภาพรวมของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยว รวมทั้งการอภิปรายเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการในการพัฒนา
- ครั้งที่ 2 เน้นการอภิปรายบทบาท หน้าที่ ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วมของภาคีทุกส่วน
- ครั้งที่ 3 เน้นการอภิปรายแนวทางการพัฒนาชุมชน จากผู้เข้าร่วมฟังเฉพาะกลุ่ม
- ครั้งที่ 4 อภิปรายผลการดำเนินการ และการสรุปผลการดำเนินงาน

4. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยว เป็นกระบวนการที่สอดแทรกตลอดการดำเนินการเป็นระยะๆ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ เน้นย้ำเป้าหมาย และสร้างเครือข่ายระหว่างภาคี ได้แก่ การอบรมเรื่อง บทบาทของภาครัฐและประชาชนในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว

เรื่องความรู้พื้นฐานในการทำฐานข้อมูลชุมชนและการวางแผนชุมชน การศึกษาดูงานนอกสถานที่จากชุมชนหรือโครงการที่ประสบความสำเร็จ การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) เพื่อระดมความคิดเห็น และฝึกฝนทักษะ เทคนิค กลไกภาคปฏิบัติให้แก่ชุมชนและภาคี

6.4 ศักยภาพการท่องเที่ยวของพื้นที่ศึกษา เขตเทศบาลเมืองหนองคาย

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นแผนยุทธศาสตร์หลักของจังหวัด โดยกำหนดเป้าหมายไว้ทั้งระดับประเทศและระหว่างประเทศ ในเขตภูมิภาคลุ่มน้ำโขง เพราะจังหวัดมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวที่สำคัญ 3 ด้าน คือ

1. ตำแหน่งที่ตั้งหรือลักษณะภูมิประเทศ มีความได้เปรียบทางการท่องเที่ยวด้านภูมิทัศน์อันสวยงาม การคมนาคม การเกษตร และกิจกรรมการท่องเที่ยวอันเกี่ยวเนื่องกับวิถีชีวิต ศิลปะ และวัฒนธรรมพื้นถิ่น
 2. พื้นที่ชายแดนไทยและ สปป.ลาว มีด่านชายแดนเชื่อมต่อกับชายแดนไทยและ สปป. ลาวในจังหวัด 3 จุดคือ โดยเฉพาะด่านสะพานมิตรภาพไทย-ลาว ในเขตเทศบาลหนองคาย เป็นด่านที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางผ่านมากที่สุด เป็นเส้นทางรถยนต์ให้นักท่องเที่ยวเดินทางผ่านไปยังประเทศเพื่อนบ้านในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ได้แก่ ประเทศเวียดนาม กัมพูชา และจีน ได้อย่างสะดวก
 3. แผนยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ เช่น ACMECS, SEC และ ASEAN กระตุ้นอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดหนองคายในพัฒนาไปสู่รูปแบบ การท่องเที่ยวชายแดนระหว่างไทย-ลาว และไทย-ภูมิภาคลุ่มน้ำโขง
- ปัจจัยทั้งภายในจังหวัดหนองคายและภายนอก เป็นแรงผลักดันให้จังหวัดหนองคายมีศักยภาพในการท่องเที่ยวที่โดดเด่นคือ “การท่องเที่ยวชายแดน”

6.5 ทศนคติของประชาชนต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวในเมืองหนองคาย

การสอบถามข้อมูลด้านทัศนคติของชาวเมืองหนองคายต่อการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษามี 5 ประเด็น ผลที่ได้จะเป็นหางเสือนำการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับทัศนคติและความพึงพอใจของชาวเมือง ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นยิ่งในการพัฒนาเมืองแบบมีส่วนร่วมของสามเส้าคือ ภาครัฐหน่วย องค์กรเอกชนและชาวเมือง สรุปได้ผลดังนี้คือ

ศักยภาพของเมืองหนองคายต่อการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว พบว่า ชาวเมืองส่วนใหญ่ให้ค่าศักยภาพในระดับมาก สื่อถึงนัยความภาคภูมิใจของชาวเมืองต่อเมืองของชาวเมือง เป็นแนวโน้มที่ดี เอื้อต่อการขอความร่วมมือ การสร้างหรือปลุกกระแสการพัฒนาต่างๆ ที่ส่งผลดีต่อเมือง อีกทั้งส่วนใหญ่ของผู้ตอบแบบสอบถามยังตระหนักถึงอิทธิพลของการท่องเที่ยวต่อวิถีชีวิตของตน โดยให้ค่าในระดับมาก

ด้านผลกระทบจากการท่องเที่ยว ชาวเมืองส่วนใหญ่เห็นว่าสำคัญที่สุดคือด้านอาชีพ รายได้และเศรษฐกิจที่เพิ่มขึ้นจากการท่องเที่ยว รองลงมาคือด้านคุณภาพชีวิต สภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกที่เพิ่มขึ้นเพราะการพัฒนาการท่องเที่ยวในเมือง ส่วนในอิทธิพลด้านลบจากการท่องเที่ยวที่ชาวเมืองให้ความสำคัญมีน้อยมากคือ ปัญหาเรื่องความไม่สะดวกในการสัญจรคมนาคม รถติดการจราจรติดขัด

ความพึงพอใจต่อโครงการและนโยบายในการพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองหนองคายในปัจจุบัน
สรุปว่า ส่วนใหญ่ชาวเมืองไม่พอใจต่อนโยบายและโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวของเมืองหนองคายใน
ปัจจุบัน เป็นสิ่งจำเป็นเร่งด่วนที่หน่วยงานท้องถิ่นต้องศึกษา ทำประชาพิจารณ์เพื่อหาแนวทางการพัฒนา
ที่เหมาะสม

ด้านทัศนคติการความคิดเห็นของชาวเมืองถึงผลดีของการท่องเที่ยวต่อเมืองหนองคาย อันดับแรก
การเพิ่มรายได้ในอาชีพ (58.6%) อันดับสอง เกิดการเพิ่มคุณค่ารักษาประเพณี วิถีชีวิตวัฒนธรรม ความ
เชื่ออันดีงามของเมืองหนองคาย (54.6%) อันดับสาม ประชาชนเกิดความภาคภูมิใจในเมืองหนองคาย
มากยิ่งขึ้น (54.2%) อันดับสี่ การเพิ่มของแหล่งงาน และโอกาสในการลงทุน (53.4%) และอันดับห้าคือ
การพัฒนาสถานที่และแหล่งท่องเที่ยว เพิ่มทางเลือกในการท่องเที่ยวและการพักผ่อน (52.2%)

ในทางตรงกันข้ามในความคิดเห็นของชาวเมืองต่อผลของการพัฒนาการท่องเที่ยวมีผลเสียต่อเมือง
หนองคายและภาครัฐควรให้ความสำคัญและมีนโยบายป้องกันอันดับแรกคือ ปัญหายารุน ค่านิยมที่
เปลี่ยนไปและการไม่ให้ความสำคัญกับประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยมีค่าการถูกเลือกถึง 61.8
เปอร์เซ็นต์ ดังนั้นหน่วยงานปกครองท้องถิ่นและชุมชนจึงควรสร้างเสริมโครงการพัฒนาที่มุ่งขัดเกลาให้
เยาวชนรักษานขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม และมีภูมิคุ้มกันต่อกระแสค่านิยมที่ไม่พึงประสงค์

ชาวเมืองเห็นด้วยมากที่สุดกับการพัฒนาเมืองหนองคายในทิศทางที่เป็นเมืองท่องเที่ยว เน้นการ
พัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวและสร้างสิ่งดึงดูดใจต่างๆ ให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยือนหนองคายมากขึ้น เพิ่ม
มูลค่าทางเศรษฐกิจแก่เมือง (71.7%) โดยชาวเมืองไม่เห็นด้วยกับการพัฒนาเมืองหนองคายในลักษณะ
การเป็นเมืองบันเทิง เน้นการพัฒนาด้านธุรกิจบริการ ร้านอาหาร สถานบันเทิงและธุรกิจเกี่ยวข้อง
อื่นๆ โดยมีระบบการควบคุมอย่างเหมาะสมและมีกิจกรรมตอบสนองวิถีชีวิตคนเมือง (สมัยใหม่)

โดยสื่อที่จะทำให้ชาวเมืองรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับโครงการหรือแผนการพัฒนาของเมืองได้มากที่สุด
3 อันดับคือ โทรทัศน์คิดเป็น 68.5 เปอร์เซ็นต์ บัญชีโฆษณา 51.4 เปอร์เซ็นต์และวิทยุ 51.4 เปอร์เซ็นต์
โดยการประชาสัมพันธ์โดยการใช้ หนังสือพิมพ์ 30.7 เปอร์เซ็นต์ โบปลิ้ว 29.9 เปอร์เซ็นต์ และใบปิด
ประกาศ 18.7เปอร์เซ็นต์ได้คะแนนน้อยที่สุด

6.6 ทัศนคติเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดหนองคาย

สถานที่ ย่าน อาคารที่ถือเป็นหน้าตาเป็นตา สร้างความภูมิใจ สามารถจัดเป็นเอกลักษณ์ตัวแทน
ของเมืองหนองคายคือ วัดโพธิ์ชัย (หลวงพ่อบุญรอด) ถือว่าเป็นพื้นที่ที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัด
หนองคายได้ชัดเจนที่สุด ทั้งในแง่ของประวัติศาสตร์ และศาสนา รองลงมาคือ สะพานมิตรภาพไทย-ลาว
ตลาดท่าเตี๋ย ศาลาแก้วกู่ อนุสาวรีย์ปราบฮ่อ และหาดจอมมณี ตามลำดับ

สถานที่ สิ่งก่อสร้าง พื้นที่ หรือสิ่งใดในเมืองหนองคายที่ไม่น่าภูมิใจและส่งผลเสียถึงภาพลักษณ์
จังหวัด ซึ่งควรได้รับการปรับปรุงแก้ไขมากที่สุดได้แก่ การจัดการจราจร การจัดการสถานบันเทิง ศูนย์
OTOP จังหวัดหนองคาย ตามลำดับ เพราะชาวเมืองหนองคายให้ความสำคัญต่อเรื่องความไร้ระเบียบ
วินัยในการจราจร การจัดการสัญจรในจุดที่มีสภาพการจราจรความแออัดให้คล่องตัว การปรับปรุงถนนที่
เป็นหลุมเป็นบ่อ ขรุขระและถนนที่คับแคบเกินไปและต้องการปรับปรุงเส้นทางสัญจรที่มีความสำคัญของ
เมืองให้มีความสวยงาม

สถานที่หรือพื้นที่ใด ที่มีความสำคัญและสมควรได้รับการพัฒนาด้านภูมิทัศน์ให้สวยงาม จัดการให้มีสภาพแวดล้อมที่ดี โดยเสนอพื้นที่ซึ่งสมควรได้รับการพัฒนา ก่อน 3 อันดับแรก ได้แก่ สวนสาธารณะ หนองถัน ตลาดท่าเสด็จ และ ถนนริมแม่น้ำโขง เพราะเห็นว่า สถานที่เหล่านี้ขาดการเข้าไปใช้งานพื้นที่ให้เกิดประโยชน์ และมีสภาพเสื่อมโทรมเนื่องจากขาดการบำรุงและดูแลรักษา นอกจากนี้ยังมีปัญหาเรื่อง การเป็นแหล่งมั่วสุมของวัยรุ่นในจังหวัดหนองคายอีกด้วย ชาวเมืองหนองคายจึงเห็นว่าควรให้มีการ จัดการสภาพแวดล้อมและปรับปรุงภูมิทัศน์ของพื้นที่ให้สวยงาม และมีกิจกรรมที่สามารถเข้าไปใช้งานให้ เกิดประโยชน์เต็มที่

สำหรับหนองคายถนนสายที่มีศักยภาพจะพัฒนาเป็นถนนสายหลักดังกล่าวนี้ 3 อันดับแรก ได้แก่ อันดับที่ 1 ถนนประจักษ์ อันดับที่ 2 ถนนนิษัย อันดับที่ 3 ถนนมิตรภาพ เพราะเป็นถนนสายหลักที่เชื่อม จังหวัดหนองคายกับจังหวัดอื่นๆ และเป็นเส้นทางหลักที่นักท่องเที่ยวใช้ในการเดินทางมาท่องเที่ยว จังหวัดหนองคาย จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาภูมิทัศน์ของถนนเพื่อให้เกิดความสวยงามและเหมาะสม

หากประชาชนมีอำนาจในการตัดสินใจในการพัฒนาปรับปรุงเมืองหนองคาย เพื่อให้เกิดเป็นเมืองท่องเที่ยว และมีคุณภาพชีวิตที่ดี ประชาชนคิดว่าในพื้นที่เมืองหนองคายควรมีนโยบายหรือแผนพัฒนา ในเรื่องดังต่อไปนี้เป็นลำดับแรก แผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การจัดการความสะอาด และการปรับปรุง การจราจร เพราะชาวเมืองหนองคายเห็นว่าควรมีการวางแผนการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอย่างเป็นระบบ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวจังหวัดหนองคายเพิ่มมากขึ้น พร้อมกับสอดแทรก ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี ควบคู่ไปกับการท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังเห็นว่าควรให้ประชาชนและ ภาคเอกชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการวางแผนกับภาครัฐอีกด้วย และมีการวางแผนการประชาสัมพันธ์ การท่องเที่ยวของจังหวัดอย่างเป็นระบบ

6.7 ทศนคติของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว

ความพร้อมสำหรับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชาวเมือง ประชาชนส่วนใหญ่จะเข้าร่วมกิจกรรมมากถึง 82.5% เพราะต้องการพัฒนาเมืองหนองคายให้เจริญขึ้น น่ายุติขึ้นโดยเฉพาะด้าน เศรษฐกิจ รองลงมาชาวเมืองอยากมีส่วนร่วมในกระบวนการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับชุมชนหรือในพื้นที่ ตนเองอยู่อาศัย บางส่วนเห็นว่าเป็นโครงการรัฐ ควรให้ความร่วมมือในฐานะพลเมืองดี ประชาชนส่วน น้อยที่ไม่สนใจเข้าร่วมโครงการ เพราะ ไม่มีเวลา (4.8%) ทำกิจการค้าขาย ต้องทำงานตลอดทั้งวัน บาง อยากรัฐเป็นผู้ดำเนินการเองทั้งหมด บางคนอายุมากต้องการพักผ่อนและสุดท้ายเห็นว่าตัวโครงการไม่ น่าสนใจ

ชาวเมืองสนใจเข้าร่วมในขั้นตอนประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ ชักชวนสมาชิกในชุมชนเข้าร่วมโครงการ มากที่สุด รองลงมาคือการร่วมให้ข้อมูลเบื้องต้น ลำดับที่สามคือ การเข้าร่วมประชุม ชักถามหรือให้ คำแนะนำในการพัฒนา ปรับปรุงแผน ลำดับถัดๆ มาได้แก่ ร่วมในการวางแผน ร่วมในขั้นตอนการ ตัดสินใจ ส่วนการร่วมทำรางวัล เก็บข้อมูลด้านต่างๆ ของชุมชนหรือแหล่งท่องเที่ยวและร่วมในการ ประเมิน ตรวจสอบแผนมีเปอร์เซ็นต์เท่ากัน สองลำดับสุดท้ายที่คนสนใจน้อยที่สุดคือ ร่วมเป็นกรรมการ กับองค์กรภายนอกและองค์กรรัฐ และเป็นแกนนำดำเนินกิจกรรมทั้งหมด โดยให้องค์กรภายนอกเป็น ผู้ช่วย สรุปได้ว่า ถึงแม้ประชาชนให้ความสนใจร่วมการวางแผนท่องเที่ยวจำนวนมาก แต่เป็นในระดับที่ไม่

ผูกพันมาก เพราะติดปัจจัยสำคัญคืออาชีพและการเรียน การร่วมมือจึงเน้นรูปแบบชั่วคราว ไม่แทรกแซงการทำงานธุรกิจและหน่วยงานควรเป็นฝ่ายเข้าหาชุมชน

แรงจูงใจของประชาชนในการเข้าร่วมโครงการ คือเกิดชุมชนเข้มแข็งและความสามัคคีเป็นลำดับแรก แต่มีเปอร์เซ็นต์ใกล้เคียงกับประโยชน์ทางเศรษฐกิจและรายได้มาก สรุปว่าประโยชน์ทั้งทางด้านสังคมและเศรษฐกิจเป็นสิ่งสำคัญลำดับแรกๆ ที่จูงใจประชาชนในพื้นที่ศึกษาเข้าร่วมโครงการ ส่วนประโยชน์ด้านอื่นๆ มีเปอร์เซ็นต์ใกล้เคียงกัน เช่น ประชาชนได้เพิ่มพูนความรู้และทักษะและนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ 32.3% ชุมชนรู้สึกหวงแหน เห็นคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวต่อชุมชน 27.9% ชุมชนมีความสามารถในการดูแล รักษา และคุ้มครองแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนตนเอง 23.5% เกิดเครือข่ายระหว่างชุมชนกับองค์กรภายนอก ที่มีเข้มแข็งและกว้างขวางเพิ่มขึ้น 13.5% แสดงว่าประชาชนมองเห็นประโยชน์ของโครงการในหลายมิติ ไม่ได้เน้นด้านหนึ่งด้านใดโดยเฉพาะ จึงเป็นโอกาสที่ดีแก่หน่วยงานในการชักจูง โน้มน้าวชาวเมืองให้เข้าร่วมโครงการได้หลายช่องทาง

ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของ Arnstein (1969; 211-213) เรื่อง “Ladder of Citizen Participation” มาประยุกต์ใช้ในการวางผังเพื่อการท่องเที่ยว ทำให้พบว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวที่ดีที่สุดสำหรับชุมชนเทศบาลเมืองหนองคายคือ Manipulation หมายความว่า ให้นายกรัฐมนตรีเป็นแกนหลักในการดำเนินโครงการ โดยชุมชนเป็นผู้สนับสนุน เพราะชาวเมืองเห็นว่าหน่วยงานรัฐมีงบประมาณและความเชี่ยวชาญ ขณะเดียวกันประชาชนต้องทำมาหากินจึงไม่สามารถอุทิศเวลาได้เต็มที่ ในเชิงสังคมศาสตร์อาจวิเคราะห์ได้ว่าขึ้นอยู่กับลักษณะนิสัย บุคลิกของกลุ่มตัวอย่างด้วย คณะนักวิจัยพบว่าชาวชุมชนให้ความเชื่อถือและเชื่อฟังฝ่ายราชการอยู่มาก ชาวบ้านมักจะเป็นผู้ฟังและผู้ตามมากกว่าเป็นผู้นำมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เป็นทางการน้อยแต่นิยมมีส่วนร่วมแบบไม่เป็นทางการหรือไม่ผูกมัด

ส่วนระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนผลวิจัยสรุปได้ว่า ต้องการให้หน่วยงานรัฐเป็นผู้ดำเนินโครงการทั้งหมด (Informing) 51.0% รองลงมาคือ รัฐเป็นผู้นำในการดำเนินการโดยชุมชนเป็นผู้ช่วย (Consultation) 35.5% ส่วนชุมชนเป็นหน่วยงานหลักในการพัฒนาโดยมีองค์กรภายนอกสนับสนุน (Citizen Control) 19.9% และสุดท้ายเป็นคณะกรรมการทำงานร่วมกันองค์กรภายนอก (Partnership) จำนวน 19.5%

เครือข่ายหรือผู้เชี่ยวชาญที่ประชาชนอยากให้มีส่วนร่วมส่งเสริมหรือเข้ามาร่วมในการจัดการท่องเที่ยว เรียงลำดับจากมากที่สุดไปน้อยที่สุดดังนี้ เทศบาลเมืองหนองคาย 46.6% การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 30.7% ส่วนหน่วยงานปกครองท้องถิ่นและกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา มีเปอร์เซ็นต์ใกล้เคียงกันคือ 10.4% และ 10.0% ตามลำดับ เครือข่ายชุมชนเมืองหนองคาย สถาบันการศึกษา เช่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย ได้เปอร์เซ็นต์ระหว่าง 6.8 - 9.2% ส่วนเอกชน หัวหน้าชุมชน นักท่องเที่ยว หน่วยงานรัฐ 3.2% และ NGOs องค์กรอิสระเป็นหน่วยงานลำดับสุดท้ายที่ชุมชนอยากให้เข้ามามีส่วนร่วมคือ 0.8% การมองหาคำศัพท์ที่มีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว นั้น ประชาชนให้ความสำคัญกับความใกล้ชิดกับชุมชน ความเป็นเจ้าของพื้นที่ ความเชี่ยวชาญและความรับผิดชอบในด้านการท่องเที่ยวมากที่สุด

ปัจจัยภายในคือศักยภาพของชุมชนต่อกระบวนการจัดการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วม ที่ชาวเมืองมองว่าเป็นจุดแข็งของตนเองคือ ชุมชนมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงระดับชาติและนานาชาติ แหล่งท่องเที่ยวมีศักยภาพสูง มากที่สุดจำนวน 61.8% เช่น สะพานข้ามแม่น้ำโขงด่านสะพานมิตรภาพไทยลาว

วัดโพธิ์ชัย ศาลาแก้วกู่ และได้รับรางวัลว่าเป็นเมืองน่าอยู่ลำดับที่เจ็ดของโลก ลำดับสองคือ ชุมชนเป็นแหล่งผลิตทรัพยากรสำคัญในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เช่น สินค้าที่ระลึก อาหาร ที่พัก 58.6% ลำดับสามประชาชนเห็นว่า สมาชิกชุมชนมีความกระตือรือร้น สามัคคี จำนวน 44.6% เพราะมีความต้องการจะพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดให้เจริญก้าวหน้า

ในทางตรงกันข้าม ปัจจัยที่ชาวเมืองเห็นว่าเป็นอุปสรรคต่อกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในโครงการ ได้แก่ งบประมาณไม่เพียงพอจำนวน 55.4% ลำดับสองคือ เวลาดำเนินการไม่ต่อเนื่องและไม่เพียงพอ 33.9% และลำดับที่สามมีสองประเด็นที่ได้คะแนนใกล้เคียงกันคือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่สนับสนุนและไม่เข้ามามีส่วนร่วม 31.5% และสมาชิกชุมชนขาดความสนใจ ไม่กระตือรือร้น ไม่สามารถรวมตัวกันได้ จำนวน 33.1%

ประเด็นสุดท้ายคือ ความคาดหวังของประชาชนว่า จะได้เรียนรู้อะไรจากการมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนเพื่อการท่องเที่ยวสรุปได้ว่า เมื่อเข้าร่วมโครงการแล้ว ตนเองจะได้รับความรู้ และมีทักษะใหม่เกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการท่องเที่ยวมากถึง เพราะตนเองได้ดำเนินการด้วยตนเอง และได้รับการถ่ายทอดประสบการณ์ตรงจากผู้เชี่ยวชาญ ความรู้และทักษะจึงเป็นเป้าหมายอันดับแรกที่ประชาชนคาดหวังว่าจะเกิดขึ้นกับตนเองอย่างเป็นรูปธรรมและเห็นผลในระยะสั้น ส่วนความสามารถในการต่อยอดโครงการจากการวางแผนการท่องเที่ยว ไปสู่การมีส่วนร่วมในนโยบายและแผนงานอื่นๆ ในอนาคตกับเครือข่ายเพิ่มมากขึ้น คือสิ่งที่ประชาชนคาดหวังว่าจะได้เรียนรู้เป็นลำดับที่สอง ลำดับที่สามประชาชนหวังว่าจะเกิดเครือข่ายเข้มแข็งภายในชุมชนตัวเอง และขยายผลไปสู่การสร้างเครือข่ายใหม่ๆ โดยมองว่าการขยายเครือข่ายควรมีทั้งสองระดับ ได้แก่ ระดับแนวนอนคือ สร้างเครือข่ายระหว่างชุมชนต่างๆ ภายในหนองคายและจังหวัดอื่นๆ และระดับแนวตั้งคือ เครือข่ายระหว่างชุมชนกับองค์กรรัฐ เอกชน NGOs และสถาบันการศึกษา เป็นต้น

สุดท้ายนี้ คณะผู้ศึกษาวิจัยนี้ขอขอบพระคุณมหาวิทยาลัยขอนแก่นและผู้สนับสนุนทุนวิจัยแก่โครงการนี้ คณะการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย ที่ให้การสนับสนุนการเก็บข้อมูลการวิจัยภาคสนาม รวมไปถึงชาวชุมชนในเขตเทศบาลเมืองหนองคายและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในจังหวัดหนองคาย เจ้าหน้าที่ของหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องและผู้ประกอบการ รวมทั้งผู้มีส่วนๆ ได้เสียทุกภาคส่วนที่คณะวิจัยได้ขอความกรุณาท่านช่วยตอบคำถาม ให้คำแนะนำต่างๆ เป็นกลุ่มบุคคลที่สำคัญที่สุดที่ทำให้งานวิจัยนี้ประสบความสำเร็จบรรลุวัตถุประสงค์ หากท่านมีข้อเสนอแนะ คำแนะนำเกี่ยวกับโครงการวิจัยชิ้นนี้ คณะผู้วิจัยพร้อมรับฟังด้วยความยินดียิ่ง

กระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

เพื่อการท่องเที่ยวชายแดนไทย-ลาว

กรณีศึกษา ชุมชนเมืองเก่าริมแม่น้ำโขง ด้านสะพานมิตรภาพไทยลาว จังหวัดหนองคาย

Public Participation Process in the Community Development for Border Tourism:
Case study Old Community at Friendship Bridge Gate of Nong Kai Province

บทที่ 7: บรรณานุกรม

ภาษาไทย

ภาษาอังกฤษ

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

บทที่ 7

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กาญจนา เกรียงสีและคณะ. 2541. การศึกษาและพัฒนาจังหวัดที่ตั้งวิทยาเขตสารสนเทศ เป็นแหล่งท่องเที่ยว: กรณีศึกษาจังหวัดพระเยา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยนเรศวร พิษณุโลก.
- กิจชัย จิตขจรวานิช (บรรณาธิการ). 2543. Yaowaraj development: Architectural Design 7 : Studio 2000. กรุงเทพฯ : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เกิดศิริ เจริญวิศาลและจุฑามาศ จันทร์รัตน์. 2542. ความเข้าใจแรงจูงใจในการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมให้ไทยเที่ยวไทย. สงขลา: ภาควิชาบริการธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่.
- งานวิเคราะห์สถานการณ์การตลาดในประเทศ กองวิชาการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2547. สถานการณ์การท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือปี 2547. กรุงเทพฯ: ททท. มหาวิทยาลัยศิลปากร. 2546. รายงานฉบับสุดท้าย โครงการรักษาเอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรมท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อม เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นพพันธ์ ทองเกลี้ยง. 2545. กระบวนการออกแบบที่อยู่อาศัยแบบมีส่วนร่วมของชุมชนไบเลย์-หลังจวนฯ จังหวัดนครราชสีมา (Participatory housing design process for urban squatters along railway tracks : a case study of Biley-Langjuan, Nakhon Ratchasima province). กรุงเทพฯ. ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2540. การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและชุมชน, เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ เนื่องในวาระครบรอบสถาปนา 80 ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 23-26 เมษายน 2540. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรีดี บุรณศิริ. 2546. เมืองน่าอยู่ ใน สถาปัตยกรรม ชุมชน ท้องถิ่น. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ดุษฎี ชุมสาย. 2527. ปฐมบทวิชาการท่องเที่ยว. พิมพ์ครั้งที่1. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ยงธนินทร์ พิมลเสถียร. 2540. คู่มือเดินชมเมือง ชุด เกาะรัตนโกสินทร์ (Rattanakosin town trail). กรุงเทพฯ : กลุ่มบริษัทที่ไอเอ.
- ยงธนินทร์ พิมลเสถียร. 2543. การศึกษาโครงการวางผังเฉพาะแห่งในพื้นที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ บริเวณเขตสัมพันธวงศ์. กรุงเทพฯ: สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าคุณทหารลาดกระบัง
- ยศ สันตสมบัติและคณะ. 2547. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการจัดการทรัพยากร (Ecotourism, cultural diversity and Natural resource management). กรุงเทพฯ: โครงการพัฒนาองค์ความรู้และศึกษานโยบายการจัดการทรัพยากรชีวภาพในประเทศไทย.

สมาคมสถาปนิกสยาม. 2530. สถาปัตยกรรมกับการพัฒนาการท่องเที่ยว (Architecture and tourism development) ใน รายงานการประชุมทางวิชาการในงานสถาปนิก 30. กรุงเทพฯ: สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์.

ส่วนเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งและน่าอยู่, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

2547. सानใจ สานพลัง ทำเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่. กรุงเทพฯ: สหมิตรพรินติ้ง.

สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.

2548. กรอบ แนวทาง การพัฒนาการท่องเที่ยวประเทศไทย พศ. 2547 – 2551. กรุงเทพฯ: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2546. การพัฒนาที่ยั่งยืนในบริบทไทย. กรุงเทพฯ.

สินธุ์ สโรบล (บรรณารักษ์). 2546. การท่องเที่ยวโดยชุมชน: แนวคิดและประสบการณ์พื้นที่ภาคเหนือ กรณีศึกษาจังหวัดเชียงใหม่. กรุงเทพฯ : โครงการวิจัยและพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงานภาค.

สภาคณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์แห่งประเทศไทย, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ผังเมืองและนฤมิตศิลป์ มหาวิทยาลัย

มหาสารคาม. 2544. การประชุมวิชาการสาขาการออกแบบและวางผังชุมชนเมืองและผังเมือง ครั้งที่ 2 เมืองภูมิภาค, เอกสารบทความวิชาการประกอบการประชุม. ขอนแก่น.

ศูนย์บริการ วิชาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 2545. รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการพัฒนาการท่องเที่ยว จังหวัดขอนแก่น ภาพสินธุ์ อุดรธานี หนองคาย. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

วรรณ วรชวณิช. 2539. ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วิมลสิทธิ์ หรยางกูร. 2537. พฤติกรรมมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม มูลฐานทางพฤติกรรมเพื่อการออกแบบวางแผน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อนุช อาภาภิรม. 2545. การพัฒนาอย่างยั่งยืน คำตอบอยู่ในความหลากหลาย. กรุงเทพฯ : มูลนิธิศูนย์สื่อเพื่อการพัฒนา.

อรรถพงษ์ ศิริสุวรรณ. 2546. การปรับปรุงย่านพานิชยกรรมเก่า เทศบาลเมืองหนองคาย. กรุงเทพฯ: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชัชวาล เอื้อสุวรรณ. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว ศึกษาเฉพาะกรณี : สวนรุกขชาติน้ำตกธารทอง อำเภอสังคม จังหวัดหนองคาย. วิทยานิพนธ์ศิลปะศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาการพัฒนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2544

จตุราพร สีหาบุตร. ผลกระทบของการท่องเที่ยวของจังหวัดหนองคายจากการได้รับเป็นเมืองน่าอยู่อันดับ 7 ของโลก. มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย, 2549

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. 2542. วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดหนองคาย. กรุงเทพฯ: พระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ.

“แผนแม่บทเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในเกาะลันตาใหญ่ จังหวัดกระบี่ (2550)”, สถาบันพัฒนาภาคและเมือง ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง มหาวิทยาลัยแห่งมลรัฐแคลิฟอร์เนีย วิทยาเขตเบอร์กลีย์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550

เดชา บุญค้ำ อ่างใน สาสนสถาน ฉบับการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม: วารสารวิชาการคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544: 8 - 9

ภาษาอังกฤษ

- Arnstein, S.R. 1969. "Eight rungs on the ladder of citizen participation" in Journal of the American Institute of Planners, Vol. 35, No. 4, July. PP 210-224.
- APEC Tourism Forum. 3rd APEC Tourism Forum: sustainable pathways to quality and value in tourism in the APEC region 12th June 2003 royal cliffs Beach Resort Pattaya City Thailand: final report / Tourism Authority of Thailand, Bangkok: Tourism Authority of Thailand, 2003.
- Bechtel, Robert B. Environment & Behavior and Introduction. London: Sage Publications. International Education and Professional Publisher, 1997.
- Baker, Dwayne A. and Crompton, John L. 2000. Quality, Satisfaction and Behavioral Intentions. Annals of Tourism Research. 27(3), 785-804.
- Choguill, M.B.G. 1996. A Ladder of Community Participation for Underdeveloped Countries. University of Sheffield; Centre for Development Planning Studies. PP 433-442
- Middleton, V.T.C. 1998. Marketing in Travel and Tourism. Chichester: Heinemann.
- Lennon, J. John. Tourism statistics: international perspectives and current issues, London: Continuum, 2001.
- Payne, A. 1993. The Essence of Services Marketing. New York: Prentice-Hall.
- Reisinger, Yvette. Cross-Cultural Behavior in Tourism Concepts and Analysis, Oxford: Butterworth-Heinemann, 2003. XII.
- Ritchie, J.R. Brent and Goeldner, Charles R. Travel, tourism, and hospitality research : a handbook for managers and researchers, New York : Wiley, 1994.
- Sanoff, Henry. 2000. Community Participation methods in design and planning. New York: John Wiley & Sons.
- Stephen, J. Page. Tourism Management: Managing for Change, Oxford: Butterworth-Heinemann, 2003.
- Weaver, David and Lawton, Laura. Tourism Management, Milton: Wiley, 2002.

Internet

พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน URL: <http://rirs3.royin.go.th/ridictionary/lookup.html>
เข้าถึงเมื่อ 10มกราคม 2548

Adapted from UNESCO. [Online]. Accessed on 22 June 2005. Available from
<http://whc.unesco.org/en/news/126>

Fact Sheet: Cultural Tourism <http://www.nea.gov/about/Facts/Cultourism.html> Accessed 21
October 2004

News. 31 (30), Retrieved August 20, 2005, from
<http://www.thailis.vni.net.th/abi/detail.nsp.UNESCO>.

Cultural Tourism. [Online]. Accessed 21 June, 2005. Available from
http://portal.unesco.org/culture/admin/ev.php?URL_ID=11408 &URL_DO=DO_TOPIC

PATA. PATA Site. [Online]. Accessed 22 July 2005 Available from
<http://www.pata.org/patasite/index.php?id=121>

Thai ICOMOS, Washington Charter. [Online]. Accessed 22 July, 2005. Available from
<http://www.icomosthai.org>

World Tourism Organization. 2005. WTO WORLD TOURISM BAROMETER: INTERNATIONAL
TOURISM ON TRACK FOR ANOTHER STRONG YEAR. Retrieved October 21, 2005.
from <http://www.world-tourism.org/newsroom/menu.htm>

กระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

เพื่อการท่องเที่ยวชายแดนไทย-ลาว

กรณีศึกษา ชุมชนเมืองเก่าริมแม่น้ำโขง ด้านสะพานมิตรภาพไทยลาว จังหวัดหนองคาย

**Public Participation Process in the Community Development for Border Tourism:
Case study Old Community at Friendship Bridge Gate of Nong Kai Province**

ภาคผนวก
แบบสอบถามในงานวิจัย
จุดผ่านแดนและจุดผ่อนปรน

บทที่ 7

ภาคผนวก

ภาคผนวกที่ 1 แบบสอบถามที่ใช้ในงานวิจัย

แบบสอบถาม

กระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวชายแดนไทยและลาว
กรณีศึกษา ชุมชนเมืองเก่าริมแม่น้ำโขง ด้านสะพานมิตรภาพไทยลาว จังหวัดหนองคาย
Public Participation Process in the Community Development for Border Tourism:
Case study old community at Friendship Bridge Border Gate of Nong Kai Province

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ผู้รับผิดชอบโครงการ

ขอความกรุณาให้ผู้ตอบแบบสอบถามขีดเครื่องหมาย X ที่ช่อง ที่ตรงกับข้อมูลและความคิดเห็นของท่าน หรือ
ตามที่โจทย์กำหนด โดยข้อมูลส่วนบุคคลของท่านจะถูกเก็บเป็นความลับ และขอขอบคุณอย่างสูงที่ทุกท่านให้ความ
กรุณาในการตอบแบบสอบถามด้วยข้อมูลที่แท้จริง ทั้งนี้ข้อมูลที่ได้มาจะถูกนำไปใช้ในการวิเคราะห์ในงานวิจัย เพื่อเป็น
แนวทางในการพัฒนาเมืองหนองคายในอนาคตต่อไป

การกำหนดพื้นที่ศึกษา : เขตเทศบาลเมืองหนองคาย

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย X ลงใน หรือเติมข้อความในช่องว่างที่ตรงกับความเป็นจริง

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

- 1.1 เพศ ชาย หญิง
- 1.2 สถานภาพ โสด แต่งงาน หย่าร้าง
- 1.3 อาชีพ
- กำลังศึกษา รับราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือองค์กรของรัฐอื่น ๆ
- พนักงานบริษัทเอกชน ค้าขาย ธุรกิจส่วนตัว
- เกษตรกร อื่นๆ โปรดระบุ คือ
- 1.4 อายุ (15-19) (20-30) (31-40) (40-60) (60-ขึ้นไป)
- 1.5 ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในจังหวัดหนองคาย
- (3 – 5 ปี) (6 – 10 ปี) (11 – 15 ปี)
- (16 – 20 ปี) (20 – 25ปี) (26 – 30ปี) (30 ปีขึ้นไป)
- 1.6 ระดับการศึกษาสูงสุด
- ระดับต่ำกว่ามัธยมต้น ระดับมัธยมต้น
- ระดับมัธยมปลาย หรือเทียบเท่า ระดับ ปวส. หรือเทียบเท่า
- ระดับปริญญาตรี ระดับสูงกว่าปริญญาตรี

ส่วนที่ 2 ข้อมูลด้านทัศนคติ

2.1 ท่านคิดว่าเมืองหนองคายมีศักยภาพที่จะเป็นเมืองท่องเที่ยวอยู่ในระดับใด

(มากที่สุด มาก น้อย น้อยมาก น้อยมากที่สุด)

2.2 การท่องเที่ยวในเมืองหนองคายส่งผลหรือมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของท่านในระดับใด

(มากที่สุด มาก น้อย น้อยมาก น้อยมากที่สุด)

การท่องเที่ยวส่งผลหรือมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของท่านอย่างไรบ้าง

2.3 ท่านคิดว่าโครงการและนโยบายต่าง ๆ ในการพัฒนาการท่องเที่ยวในเมืองหนองคายในปัจจุบัน
ทำได้ดีแล้วหรือยัง

(มากที่สุด มาก น้อย น้อยมาก น้อยมากที่สุด)

2.3.1 ท่านคิดว่าการพัฒนาท่องเที่ยวที่มีผลดีต่อเมืองหนองคายอย่างไร (เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)

- การเพิ่มรายได้ในอาชีพปัจจุบันของท่าน
- การเพิ่มของแหล่งงาน และโอกาสในการลงทุน
- สภาพแวดล้อมของเมืองที่สะอาดปราศจากมลพิษ มีภูมิทัศน์สวยงามมากยิ่งขึ้น
- โบราณสถาน และย่านเก่าแก่ต่าง ๆ ของหนองคายจะได้รับการดูแลรักษา
- เกิดการเพิ่มคุณค่ารักษาประเพณี วิถีชีวิตวัฒนธรรม ความเชื่ออันดีงามของเมืองหนองคาย
- พัฒนาสถานที่และแหล่งท่องเที่ยว เพิ่มทางเลือกในการท่องเที่ยวและการพักผ่อนของท่าน
- การคมนาคม และระบบขนส่งมวลชนในเมืองหนองคายจะมีความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น
- ประชาชนเกิดความภาคภูมิใจในเมืองหนองคายมากยิ่งขึ้น

2.3.2 ท่านคิดว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีผลเสียต่อเมืองหนองคายอย่างไรบ้าง ที่ควรให้ความสำคัญและมีนโยบายป้องกัน (เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ปัญหาการสถาปัตยกรรม บ้านเรือนที่มีคุณค่าไม่ได้รับการดูแล และถูกรื้อถอน
- ปัญหาการเข้ามาของนักลงทุนนอกพื้นที่
- ปัญหาอาชญากรรม ยาเสพติด ซึ่งมาพร้อมกับการการเติบโตด้านการท่องเที่ยว
- ปัญหาวัยรุ่น ค่านิยมที่เปลี่ยนไป และการไม่ให้ความสำคัญกับประเพณีวัฒนธรรมของท้องถิ่น
- ปัญหาการเพิ่มของแหล่งท่องเที่ยวและสถานบริการที่ไม่พึงประสงค์ เช่น แหล่งอบายมุข
- ปัญหาด้านสภาพแวดล้อม การจราจร ชยะ และมลพิษด้านต่าง ๆ ของเมือง
- ปัญหาการรุกล้ำพื้นที่สาธารณะ
- อื่นๆ โปรดระบุ

2.4 ทิศทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวของเมืองหนองคายควรดำเนินไปในทิศทางใด (เลือกได้ 3 ข้อ)

- เมืองอนุรักษ์ ให้ความสำคัญกับโบราณสถาน อาคารและชุมชนเก่าแก่ ให้ความสำคัญกับคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของเมืองมากยิ่งขึ้น
- เมืองศาสนา ให้ความสำคัญในด้านทำนุบำรุงศาสนา ศาสนสถานต่างๆ และส่งเสริมกิจกรรมและความเชื่อทางศาสนาของประชาชนในเมือง
- เมืองเศรษฐกิจการค้า ให้ความสำคัญด้านการพัฒนาย่านเศรษฐกิจเมือง และเน้นส่งเสริมกิจกรรมการค้าต่างๆ ของเมือง

- เมืองบันเทิง เน้นการพัฒนาด้านธุรกิจการบริการ ร้านอาหาร สถานบันเทิงและธุรกิจเกี่ยวข้องอื่น ๆ โดยมีระบบการควบคุมอย่างเหมาะสมและมีกิจกรรมตอบสนองวิถีชีวิตคนเมือง(สมัยใหม่) มากขึ้น
- เมืองสีเขียวน พัฒนาสภาพแวดล้อมของเมืองให้ร่มรื่น สวยงาม และมีคุณภาพ มีพื้นที่สาธารณะเพื่อรองรับกิจกรรมและสุขอนามัยของคนในเมือง เน้นการพัฒนารักษาระบบนิเวศของเมือง
- เมืองท่องเที่ยว เน้นการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวและสร้างสิ่งดึงดูดใจต่างๆ ให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยือนหนองคายมากขึ้น เพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจแก่เมือง
- อื่นๆ โปรดระบุ

2.5 ท่านรับทราบข้อมูลเกี่ยวกับโครงการหรือแผนการพัฒนาของเมืองหนองคายบ้างหรือไม่

- มากที่สุด มาก พอสมควร น้อย น้อยมาก

2.6 ท่านคิดว่าสื่อประเภทใด ที่จะทำให้ท่านรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับโครงการหรือแผนการพัฒนาของเมืองได้มากที่สุด 3 อันดับ

☐ หนังสือพิมพ์	☐ โทรทัศน์
☐ ใบปลิว	☐ วิทยุ
☐ อินเทอร์เน็ต	☐ ใบปิดประกาศ
☐ ป้ายโฆษณา	☐ อื่นๆ โปรดระบุ.....

ส่วนที่ 3 การสัมภาษณ์ความคิดเห็นและทัศนคติ

3. ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการรับรู้และความพึงพอใจของคนหนองคาย ทั้งด้านสถานที่ วิถีชีวิตและอื่น ๆ

3.1 สถานที่ย่าน อาคาร หรือพื้นที่ใดซึ่งถือเป็นหน้าเป็นตา เอกลักษณ์ อันเป็นสัญลักษณ์ตัวแทนของเมืองหรือคนหนองคาย หรือเป็นสถานที่ซึ่งสร้างความภูมิใจให้กับคนหนองคาย 5 สถานที่

- _____
- _____
- _____
- _____
- _____

3.2 สถานที่ สิ่งก่อสร้าง พื้นที่ หรือสิ่งใดในเมืองหนองคายที่ไม่น่าภูมิใจและส่งผลเสียถึงภาพลักษณ์จังหวัด ซึ่งควรได้รับการปรับปรุงแก้ไข 5 อันดับ

- _____
- _____
- _____
- _____
- _____

3.3 ในเมืองหนองคายท่านคิดว่า สถานที่หรือพื้นที่ใด ที่มีความสำคัญและสมควรได้รับการพัฒนาด้านภูมิทัศน์ให้สวยงาม จัดการให้มีสภาพแวดล้อมที่ดี โดยเสนอพื้นที่ซึ่งสมควรได้รับการพัฒนา ก่อน 3 อันดับแรก

- _____
- _____
- _____

3.4 ในแต่ละเมืองสำคัญล้วนมีถนนสายหลักที่มีความสำคัญทั้งในด้านความงดงาม ด้านการสัญจร และเป็นถนนรองรับกิจกรรมต่าง ๆ เมือง ไม่ว่าจะเป็น งานเทศกาล ขบวนแห่ หรืองานเฉลิมฉลองต่าง ๆ ท่านคิดว่าสำหรับหนองคายแล้วถนนสายใดที่มีศักยภาพจะพัฒนาเป็นถนนสายหลักดังกล่าวนี้ 3 อันดับแรก

- _____
- _____
- _____

3.5 หากท่านมีอำนาจในการตัดสินใจในการพัฒนาปรับปรุงเมืองหนองคาย เพื่อให้เกิดเป็นเมืองท่องเที่ยว และประชาชนในเมืองมีคุณภาพชีวิตที่ดี ท่านคิดว่าในพื้นที่เมืองหนองคายควรมีนโยบายหรือแผนพัฒนาสิ่งใดบ้าง

ส่วนที่ 4 การสำรวจทัศนคติของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยว

1. หากมีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ของท่าน ท่านจะเข้าร่วมกิจกรรมหรือไม่ เพราะเหตุใด

- เข้าร่วม เพราะ.....
- ไม่เข้าร่วม เพราะ.....

2. ท่านคิดว่าจะมีส่วนร่วมในขั้นตอนใดบ้าง (ตอบได้มากกว่าหนึ่งข้อ)

- ร่วมให้ข้อมูลเบื้องต้น
- ร่วมทำวิจัย เก็บข้อมูลด้านต่างๆ ของชุมชนหรือแหล่งท่องเที่ยว
- ร่วมประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ ชักชวนสมาชิกในชุมชนเข้าร่วมโครงการ
- เข้าร่วมประชุม ชักถาม หรือให้คำแนะนำในการพัฒนา ปรับปรุงแผน
- ร่วมในขั้นตอนการตัดสินใจ
- ร่วมในการวางแผน
- ร่วมในการประเมิน ตรวจสอบ แผน
- ร่วมเป็นกรรมการที่องค์กรภายนอกและองค์กรรัฐ
- เป็นแกนนำดำเนินกิจกรรมทั้งหมด โดยให้องค์กรภายนอกเป็นผู้ช่วย

3. ท่านคิดว่าชุมชนของท่านควรมีบทบาทในกระบวนการมีส่วนร่วมในระดับใด

- รับรู้ข่าวสารจากหน่วยงานรัฐ และให้หน่วยงานรัฐเป็นผู้ดำเนินโครงการทั้งหมด (Informing)
- ดำเนินการตามแผนที่หน่วยงานรัฐกำหนดและมีรัฐเป็นผู้นำในการดำเนินการ (Consultation)
- เป็นคณะกรรมการทำงานร่วมกันองค์กรภายนอก (Partnership)
- เป็นหน่วยงานหลักในการพัฒนา และเมืองค์กรภายนอกสนับสนุน (Citizen Control)

4. สิ่งใดคือประโยชน์ที่สำคัญที่สุดของการที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว

- ชุมชนเข้มแข็ง สมาชิกในชุมชนมีสามัคคีพึ่งพาตนเองได้
- ประชาชนได้เพิ่มพูนความรู้และทักษะ และนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้
- เศรษฐกิจดีขึ้น รายได้มากขึ้น
- ชุมชนมีความสามารถในการดูแล รักษา และคุ้มครองแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนตนเอง

- ชุมชนรู้สึกหวงแหน เห็นคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวต่อชุมชน
- เกิดเครือข่ายระหว่างชุมชนกับองค์กรภายนอก ที่มีเข้มแข็งและกว้างขวางเพิ่มขึ้น
5. รูปแบบใด ของการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว ที่ท่านเห็นว่าดีที่สุดสำหรับชุมชนท่าน
- หน่วยงานรัฐเป็นแกนหลัก ชุมชนเป็นผู้สนับสนุน (Manipulation)
- ชุมชนและหน่วยงานรัฐเป็นแกนหลักร่วมกัน (Partnership)
- ชุมชนเป็นแกนหลัก หน่วยงานรัฐเป็นผู้สนับสนุน (Citizen Control)
6. ท่านคิดว่าหน่วยงานใดที่ควรมีบทบาทในกระบวนการหรือเข้าร่วมเป็นสมาชิก (เรียงลำดับจาก 1-5)
- เทศบาลเมืองหนองคาย กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย อบต. และ อบจ.
- NGOs องค์กรอิสระ เครือข่ายชุมชนเมืองหนองคาย
- สถาบันการศึกษา เช่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย
- อื่นๆ (โปรดระบุ)
7. ท่านคิดว่าศักยภาพด้านใดของชุมชนท่านที่ส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการท่องเที่ยว (ตอบได้มากกว่าหนึ่งข้อ)
- สมาชิกชุมชนมีความกระตือรือร้น สามัคคี
- ชุมชนมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงระดับชาติและนานาชาติ แหล่งท่องเที่ยวมีศักยภาพสูง
- ชุมชนเป็นแหล่งผลิตทรัพยากรสำคัญในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เช่น สินค้าที่ระลึก อาหาร ที่พัก
- มีเครือข่ายสนับสนุนการทำงานอย่างเข้มแข็ง เช่น หน่วยงานรัฐ NGOs หรือ สถาบันการศึกษา
- มีงบประมาณพร้อมสนับสนุน
- สมาชิกชุมชนมีความรู้ ความสามารถและมีรายได้ดี เอื้อต่อการพัฒนา
8. ท่านคิดอุปสรรคด้านใดของชุมชนท่านที่ลดทอนกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการท่องเที่ยวหาก (ตอบได้มากกว่าหนึ่งข้อ)
- งบประมาณไม่เพียงพอ
- หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่สนับสนุนและไม่เข้ามามีส่วนร่วม
- เวลาดำเนินการไม่ต่อเนื่องและไม่เพียงพอ
- ระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการไม่เพียงพอ และที่มีอยู่ไม่มีประสิทธิภาพ
- แหล่งท่องเที่ยวมีศักยภาพต่ำในการพัฒนาและดึงดูดนักท่องเที่ยว
- สมาชิกชุมชนขาดความสนใจ ไม่กระตือรือร้น ไม่สามารถรวมตัวกันได้
- เป็นแนวคิดใหม่ ไม่คุ้นเคยและไม่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน
9. ท่านคาดหวังว่าจะได้เรียนรู้อะไรจากการมีส่วนร่วมในกระบวนการ (ตอบได้มากกว่าหนึ่งข้อ)
- มีความรู้ ทักษะใหม่เกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการท่องเที่ยว
- มีเครือข่ายเข้มแข็ง และกว้างขวางเพิ่มมากขึ้น
- ชุมชนและองค์กรภายนอกมีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นเพิ่มขึ้น
- มีโอกาสในพัฒนาโครงการอื่นๆ ในอนาคต กับเครือข่ายเพิ่มมากขึ้น
- เป็นชุมชนตัวอย่างเรื่องกระบวนการมีส่วนร่วมกับชุมชนอื่นๆ ทั้งในระดับจังหวัดและประเทศ

ขอขอบพระคุณในการแสดงความเห็น

คณะผู้วิจัย

ภาคผนวกที่ 2 จุดผ่านแดนและจุดผ่อนปรนระหว่างไทย และ สปป.ลาว

จุดผ่านแดนและจุดผ่อนปรน

จังหวัดหนองคายมีจุดผ่านแดนและจุดผ่อนปรนระหว่างไทย-ลาว ดังนี้
จุดผ่านแดนถาวรมี 3 จุด คือ

1. ด่านสะพานมิตรภาพไทย-ลาว อำเภอเมือง - นครหลวงเวียงจันทน์
2. ด่านท่าเสด็จ อำเภอเมือง - ท่าเตื่อ นครหลวงเวียงจันทน์
3. ด่านบึงกาฬ อำเภอบึงกาฬ - เมืองปากซัน แขวงบอลิคำไซ

จุดผ่อนปรนมี 6 จุด คือ

1. บ้านเป่งจาน กิ่งอำเภอรัตนวาปี - เมืองท่าพระบาท แขวงบอลิคำไซ
2. บ้านบุงคล้า อำเภอบุงคล้า - เมืองปากกระดิ่ง แขวงบอลิคำไซ
3. บ้านจุมพล อำเภอโพนพิสัย - บ้านโดนใต้ - เมืองปากงึม นครหลวงเวียงจันทน์
4. บ้านห้วยปากคาด อำเภอปากคาด- บ้านทวย-เมืองท่าพระบาท แขวงบอลิคำไซ
5. บ้านหม้อ - บ้านด่านคำ อำเภอศรีเชียงใหม่-เมืองสีโคตรตะบอง นครหลวงเวียงจันทน์
6. บ้านม่วง อำเภอสังคม - บ้านโคกแฮ่ เมืองสังข์ทอง นครหลวงเวียงจันทน์

จำนวนนักท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยว

จากข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนนักท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวโดยเปรียบเทียบระหว่างปี พ.ศ. 2544 – 2548 จะเห็นได้ว่ามีจำนวนเพิ่มขึ้นในทุกๆ ปี ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนผู้มาเยี่ยมเยือน นักท่องเที่ยว นักทัศนาจรที่มาจังหวัดหนองคาย

จำนวนนักท่องเที่ยว	2544	2545	2546	2547	2548
จำนวนผู้มาเยี่ยมเยือน	920,333	983,582	1,027,509	1,113,235	1,206,316
ชาวไทย	600,407	664,286	683,294	755,962	834,306
ชาวต่างประเทศ	319,926	319,296	344,215	357,273	372,010
จำนวนนักท่องเที่ยว	417,770	441,895	450,632	478,641	549,531
ชาวไทย	374,431	402,900	411,876	446,961	508,715
ชาวต่างประเทศ	43,339	38,995	38,756	31,680	40,816
จำนวนนักทัศนาจร	502,563	541,687	541,687	576,877	656,785
ชาวไทย	225,976	261,986	264,386	271,418	325,591
ชาวต่างประเทศ	276,587	280,301	280,301	305,459	331,194

ที่มา: ข้อมูลสถิติท่องเที่ยว ททท.ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเขต 5 (จังหวัดอุดรธานี)

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนที่พัก ระยะพำนักเฉลี่ยและรายได้ของจังหวัดหนองคาย

รายการ	2544	2545	2546	2547	2548
จำนวนโรงแรม(แห่ง)	15	15	15	16	18
จำนวนห้องพัก(ห้อง)	859	859	894	910	1,279
ระยะพำนักเฉลี่ย	3.31	3.37	3.37	3.37	-
ชาวไทย	3.37	3.42	3.42	3.41	-
ชาวต่างประเทศ	2.81	2.89	2.89	2.95	-
รายได้ (ล้านบาท)	1,375.47	1,468.14	1,468.14	1,553.32	1,847.28
ชาวไทย	974.34	1,068.20	1,068.20	1116.21	1,372.18
ชาวต่างประเทศ	401.13	399.94	399.94	437.11	475.1

ที่มา: ข้อมูลสถิติท่องเที่ยว ททท.ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเขต 5 (จังหวัดอุดรธานี)

ตารางที่ 3 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อสถานที่ท่องเที่ยว จังหวัดหนองคาย (%)

สถานที่/ความพึงพอใจ	ดีเยี่ยม	ดี	พอใช้	ปรับปรุง
วัดองค์ดี	66.7	0	4.2	0
ศาลาแก้วกู่	55.1	6.4	38.5	6.4
แม่น้ำโขง	50.5	40.8	8.3	0.8
อำเภอสังคม	47.6	47.6	4.8	0
วัดหินหมากเป้ง / บ้านผือ	40.9	54.5	24.5	0
พระธาตุบังพวน	38.9	11.1	50.0	11.1
หาดจอมมณี	36.1	44.4	6.7	2.8
พระธาตุกลางน้ำ	31.8	15.9	52.3	15.9
อำเภอท่าบ่อ	31.0	61.9	7.1	0
วัดโพธิ์ชัย	29.9	4.6	64.4	4.6
หัตถกรรม / ของที่ระลึก	17.7	62.0	20.3	0
สะพานมิตรภาพไทย - ลาว	17.2	46.0	29.9	6.9
ตลาดอินโดจีน	17.1	13.5	69.4	13.5
วัดภูทอก/บ้านอาสง	16.7	77.8	5.6	0
อนุสาวรีย์ปราบฮ่อ	13.3	70.0	13.3	3.3

ที่มา: (The Study of Tourism Strategy for Broader Area Case Study Nong Kai Province and Vientiane Capital, Laos (PDR), เศรษฐสรรค์ ยงวิชัยและคณะ, 2550)

ตารางที่ 4 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อคุณภาพการท่องเที่ยวที่หนองคาย (%)

ความคิดเห็นสถานที่ท่องเที่ยว	ดีเยี่ยม	ดี	พอใช้	ปรับปรุง
อาหารและเครื่องดื่ม	43.5	51.4	5.1	0
ที่พักอาศัย	36.2	54.3	7.1	2.4
ราคาที่พักอาศัย	32.5	60.9	5.8	0.8
ความปลอดภัย	29.6	54.8	12.2	3.4
การคมนาคมภายในตัวเมือง	20.0	42.0	27.0	11.0
ความเต็มใจในการบริการ	22.2	61.6	15.2	1.0
ด้านพิธีการเข้าเมือง	27.3	45.5	24.7	2.5
ร้านค้าจำหน่ายของที่ระลึก	20.0	52.0	26.0	2.0
กิจกรรมด้านวัฒนธรรม	21.7	41.4	30.4	6.5
ความสะอาดแหล่งท่องเที่ยว	14.1	62.2	23.7	0
บริการสาธารณะ	14.8	59.4	25.0	0.8
การเข้าถึงบริการ	16.1	53.4	23.7	6.8
การคมนาคมระหว่างเมือง	19.0	48.0	22.0	11.0
ทัวร์เพื่อสุขภาพ	23.8	34.4	25.4	16.4
ศูนย์บริการข้อมูลท่องเที่ยว	16.8	32.5	37.7	13.0
บริษัทนำเที่ยว	15.0	47.5	32.5	5.0
กิจกรรมกีฬา	18.5	35.4	33.8	12.3
ความบันเทิง	9.8	46.7	40.2	3.3

ที่มา: (The Study of Tourism Strategy for Broader Area Case Study Nong Kai Province and Vientiane Capital, Laos (PDR), เศกสรรค์ ยงวณิชย์และคณะ, 2550)

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

 ทอสมุคกลาง
มหาวิทยาลัยขอนแก่น